

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ВІЙСЬКОВИЙ ІНСТИТУТ

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

ІХ міжнародної науково-практичної конференції

**“Військова освіта і наука:
сьогодення та майбутнє”**

22 листопада 2013 р.

ВІЙСЬКОВИЙ ІНСТИТУТ
КИЇВСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

IX Міжнародної науково-практичної конференції

**“Військова освіта і наука:
сьогодення та майбутнє”**

22 листопада 2013 року

**За загальною редакцією к.філол.н., професора
генерал-майора В.В. Балабіна**

Київ – 2013

УДК 355(477)37
ББК 32.26.8-68.49

*Рекомендовано до друку Вченою радою Військового інституту
Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол від 21.11.13 № 3).*

Т30 Тези доповідей IX Міжнародної науково-практичної конференції
“Військова освіта і наука: сьогодення та майбутнє” [Текст] / за заг.
редакцією В.В. Балабіна. – К. : ВІКНУ, 2013. – 378 с.

Опубліковано тези доповідей вчених, науково-педагогічних працівників Військового інституту Київського національного університету імені Тараса Шевченка та провідних вітчизняних і закордонних фахівців із актуальних проблем техніки озброєнь, технологій подвійного призначення, лінгвістичного забезпечення діяльності Збройних Сил України, гуманітарного й соціального розвитку Збройних Сил України, фінансів і воєнної економіки, інформаційно-психологічної безпеки суспільства і держави, правового забезпечення повсякденної діяльності Збройних Сил України, воєнної географії та топогеодезичного забезпечення.

Редакційна колегія:

Балабін В.В., ген.-майор, к.філол.н., проф., голова
Ольховой І.О., п-к, к.геогр.н., доц.
Шарий В.І., д.військ.н., проф.
Ленков С.В., д.т.н., проф.
Кирик В.Л., п-к, к.політ.н., доц.
Білан М.Б., п/п-к, к.філол.н.
Коропатнік І.М., п/п-к, к.ю.н., доц.
Савков П.А., п-к, к.т.н., доц.
Сизов А.І., п/п-к, к.е.н.
Сторубльов О.І., к.т.н., доц.

УДК 355(477)37
ББК 32.26.8-68.49

© Військовий інститут Київського
національного університету
імені Тараса Шевченка, 2013

ЗМІСТ

Секція 1. ТЕХНІКА ОЗБРОЄНЬ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ПОДВІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ	17
Бабій Ю.С. Особливості застосування перетворення Гока до обробки радіолокаційної інформації	18
Бажан А.А. Метрологічне забезпечення виробництва спеціальної техніки	19
Банзак Г.В., Банзак О.В., Лещенко О.І. Исследование влияния коэффициента вариации на величину оптимального уровня технического обслуживания	20
Барабаш О.В., Панін В.Г., Кіреєнко В.В., Борзак О.М. Аналіз наукового завдання побудови системи розвідки повітряного противника	21
Беркман Л.Н., Комарова Л.О., В'юнник О.В. Подібність і особливості мереж майбутнього – багатовимірні мережі як конструктивний принцип об'єднання функціональних об'єктів	22
Білокур М.О. Вплив інформаційно-комунікаційного простору на розвиток бронетанкового озброєння і техніки	23
Бірюков П.В. Застосування елементів мережецентричної війни підрозділами внутрішніх військ МВС України у протидії незаконним військовим формуванням	24
Бойчук В.О. Аналіз напрямків використання програмованих логічних інтегральних схем у нейрокібернетиці	25
Борзак О.М., Родіков В.Г. Формування професійної компетентності саперів у процесі фахової підготовки	26
Боровик О.В., Боровик Л.В. Технічні аспекти створення програмного додатку технології спрощення ПК в складі АСППР ДПСУ	27
Боровик О.В., Вальчук О.А. Аспекти методичного забезпечення освітньої діяльності студентів заочної і дистанційної форм навчання	28
Боровик О.В., Гащук І.В. Автоматизація контролю та прогнозування технічного стану радіотехнічних систем	29
Вишнівський В.В., Кузавков В.В., Редзюк Є.В. Термографія як засіб пасивного контролю	30
Возняковський А.О. Адаптивні системи контролю і коригування траєкторії інструменту	31
Гайша О.О. Обґрунтування необхідності методики оцінки кількості інформації в системах електронного навчання	32
Глухов С.І., Хрульова П.О. Тривимірний принтер як технологія подвійного призначення в сучасному світі	33
Гунбін К.Ю. Застосування мережевих технологій у спеціальних операціях із ліквідації незаконних військових формувань	34
Гуртовий Д.Є. Перспективи застосування тепловізорів внутрішніми військами МВС України під час проведення спеціальних операцій	35
Джулій А.В., Муляр І.В. Аналіз властивостей програмних засобів захисту	36
Джулій В.М., Красильников С.Р. Ризики у сфері інформаційної безпеки	37
Джулій В.М., Чешун В.М. Систематизація вразливостей програмних систем	38

Добровольский Е.В., Чута М.В. Метод ассоциативного сжатия голосовых сообщений	39
Добровольский А.Б. Методика визначення параметрів руху об'єкту двопозиційним радіопроменевим засобом охорони	40
Дорофєєв М.В., Русевич А.О., Шаповал П.І. Основні тенденції розвитку артилерійського озброєння	41
Дробик О.В., Ковальчук Ю.П., Копійка О.В. Основні тенденції зміни архітектури сучасних телекомунікаційних систем	42
Жиров Г.Б. Визначення показників надійності радіоелектронних об'єктів із урахуванням процесів деградації	43
Звір В.Б. Питання забезпечення якості функціонування телекомунікаційної мережі спеціального призначення	44
Кіреєнко В.В., Борзак. Обґрунтування додаткових параметрів системи рохвідки повітряного противника на етапі її побудови	45
Кольцов Р.Ю., Лоза В.М., Ленков Є.С. Можливості використання просторових фільтрів для підвищення якості виявлення цілей з малими кутами місця	46
Кривцун В.І., Баранов А.М. Особливості практичного розрахунку раціонального складу групових та ремонтних комплектів ЗІП інженерної техніки	47
Купрієнко Д.А., Дем'янюк Ю.А. Прикордонна безпека: проблемні аспекти наукового забезпечення	48
Кушнір М.І. Система електронного контролю охорони кордону Великої Британії	49
Лещенко Ю.П. Прийняття рішень за допомогою експертної системи	50
Лисий М.І., Рогов П.Д. Технічна тактика охорони і захисту військових об'єктів підвищеної небезпеки як елементів критичної інформаційної інфраструктури держави у воєнній сфері	51
Лисий М.І., Рогов П.Д. Розвиток технічної тактики охорони об'єктів підвищеної небезпеки як елементів інфраструктури держави у воєнній сфері	52
Литвиненко О.І., Литвиненко Ю.О. Актуальність створення інформаційної технології прогнозування фінансових ризиків у військовій сфері	53
Любченко В.В. Розробка АСУ підприємством	54
Марченкова С.В. Технічний зір мобільного робота	55
Мельниченко В.С., Левченко М.А., Паталаха В.Г., Борзак О.М. Проблеми втілення сучасних інформаційних технологій у навчальний процес підготовки офіцерів-керівників для ЗРВ	56
Мокрицький В.А., Маслов О.В., Банзак О.В. Оценка влияния частоты дискретизации на погрешность измерения дозы блоком детектирования на основе КЦТ	57
Муляр І.В., Чорненький В.І. Оцінка завершеності проектних робіт при розробці систем захисту інформації	58
Овчаров Ю.В. Способ дистанционного фазового распознавания широкополосных сигналов	59
Огнєвий О.В. Особливості сучасних систем реального часу	60

Осмоловський О.І. Спосіб подолання ефекту Гіббса при синтезі та перетворенні тестових сигналів.....	61
Охрамович М.М., Карпенко О.В. Можливості удосконалення інтелектуальних вимірювальних каналів	62
Панін В.Г., Лалетін С.П., Борзак О.М. Застосування датчиків з метою отримання діагностичної інформації про технічний стан об'єктів діагностування	62
Паталаха В.Г., Левченко М.А., Мельниченко В.С., Борзак О.М. Методика обґрунтування необхідних інтервалів між бойовими позиціями зенітних ракетних підрозділів.....	64
Паталаха В.Г., Левченко М.А., Мельниченко В.С., Борзак О.М. Удосконалена методика визначення віддалень бойових позицій зенітних ракетних підрозділів від центру об'єкта прикриття	65
Пермяков О.Ю., Варламов І.Д., Гаценко С.С. Проблема інтелектуалізації хмарного середовища Єдиної автоматизованої системи управління сектором безпеки й оборони України	66
Петров А.О. Моделювання систем захисту інформації.....	66
Половінкін І.М., Гришин С.П. Воєнна безпека систем енергетики.....	68
Резнік Д.В., Левченко М.А. Мережецентричне управління інформаційними ресурсами.....	69
Русевич А.О., Шаповал П.І., Дорофєєв М.В. Визначення пріоритетів розвитку озброєння та військової техніки при формуванні середньострокових програм.....	70
Садковская И.Ю., Лещенко О.И. Исследование вибрационных характеристик поверхностного вибратора.....	71
Сальнікова О.Ф., Гамалій Н.В. Особливості використання офсетних договорів для розвитку технологій виробництва озброєння та військової техніки в Україні.....	71
Собченко В.А. Напрями підвищення рівня технічної готовності систем та комплексів охорони кордону	73
Сташинський О.П. Система підтримки прийняття рішень диспетчера ГТС ..	74
Толубко В.Б., Беркман Л.Н., Комарова Л.О., В'юнник О.О. Функціонально-статичні моделі визначення імовірнісних характеристик інфокомунікаційної мережі як об'єкту управління	75
Хаєйн Т.М. Алгоритмічні методи підвищення точності вимірювання геометричних параметрів на КВМ.....	76
Хмельницький Ю.В. Проблеми передачі інформації в комп'ютерних системах	77
Чешун В.М., Чешун Т.І. Концептуальні задачі підготовки ІТ-фахівців із захисту інформації.....	78
Чорненький Ю.В. Математическая модель действительного перемещения точки кортакта от номинального.....	79
Шаповал П.І., Русевич А.О., Дорофєєв М.В. Прогноз технологічної можливості підвищення рівня технічної досконалості новітніх технологій.....	80

Шевченко В.В. Леоненко В.В. Використання електромагнітного методу діагностування цифрових ТЕЗ зі зняттям діагностичної інформації безпосередньо на об'єкті експлуатації	81
Шелуха О.О. Дослідження моделі рухомої системи відеоспостереження	82
Шепель А.Ю. Математическая модель автоматизированного поиска поврежденных магистральных трубопроводов	83
Секція 2. ЛІНГВІСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ	84
Автушенко О.О. Значення військового перекладу в лінгвістичному забезпеченні ЗСУ	85
Аронов А.О. Організація автоматизованого ланцюжка перекладу на основі інтегрованої технології PROMT-TRADOS	86
Білан М.Б. Проектування лінгвістичної бази даних спеціальної лексики	86
Бондаренко Л.М. Стратегія перекладу військово-дипломатичних документів	87
Гальчус А.О. Проблематика впорядкування термінології	88
Григолінська Н.М. Скорочення та аббревіатури англійського походження у військовій лексичній підсистемі німецької мови	89
Дзядзя А.М. Особливості розробки багаторівневих тестів оцінки іншомовної мовленнєвої діяльності за мовними стандартами НАТО СТАНАГ 6001	91
Жеребчук С.В. Особливості лінгвістичного забезпечення Збройних Сил України на сучасному етапі	92
Зарицька А.І. Інтерактивні методи навчання та їх психолого-педагогічна сутність	93
Златніков В.Г. Можливості використання електронного навчального простору в ході вивчення дисципліни “Іноземна мова”	94
Каптюрова В.В. Compression as a microblogging principle	95
Колотова Н.Д. Відбір матеріалів для формування іншомовної лінгвосоціокультурної компетентності військовослужбовців	96
Космацька Ю.С. Когнітивні особливості перекладу військового тексту	97
Кривич М.Л. Міжкультурна складова іншомовної комунікативної компетенції військовослужбовців УДО України	98
Лагодинський О.С. Формування компетентності в анотуванні й реферуванні в системі англомовної підготовки майбутніх магістрів військового управління у міжнародних відносинах	99
Лісовський В.М. Принципи функціонування систем машинного перекладу	100
Ляшенко А.В. Особливості перекладу фразеологізмів у сучасних військово-політичних текстах	101
Ляшенко Н.В. Поняття сленгу та військового сленгу	102
Момот О.В. Огляд сучасних комерційних систем машинного перекладу та можливості їх застосування в лінгвістичному забезпеченні ЗСУ	104
Невольніченко А.І. Понятійний апарат воєнної науки	105
Нікіфорова О.М. Переваги автоматизації процесу військового перекладу ...	106
Охромович Л.В. Об'єктивація фонових знань у лінгвокраїнознавчому словнику	107

Полежаєв Ю.С. Робота над тезаурусом як один із можливих способів нормалізації правової термінології	108
Проноза В.О. Енциклопедія чи енциклопедичність?	109
Самчук В.Ф. Особливості перекладу військових документів	111
Храбан Т.Є. Поняття терміну “дискурс” у науковій лінгвістиці	112
Шарий В.І. Види та типи словників	113
Шмідт Т.М. Розвиток міжкультурної комунікації під час вивчення турецької мови у ВВНЗ	114
Шмідт Ю.О. Вплив мовної інтерференції на процес формування польськомовної компетентності військових фахівців	115
Юндіна О.В. Поняття “текст військової тематики”	116

Секція 3. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГУМАНІТАРНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ..... 117

Автушенко І.Б., Автушенко О.С. Реалізація державної програми соціально-професійної адаптації осіб, звільнених з військової служби	118
Безбах В.Г. Особливості проходження військової служби за контрактом, її матеріальні та моральні мотиваційні чинники	119
Безносьок О.О. Вплив соціальних і психолого-педагогічних проблем підготовки студентів на військових кафедрах у ВНЗ на якість освіти	120
Безносьок О.О. Якість освіти і система організаційних та психолого-педагогічних умов процесу спеціальної підготовки на військовій кафедрі цивільного ВНЗ	121
Білан М.Б. Проблема формування навичок аудіювання у курсантів (студентів) ВВНЗ	122
Блозва Л.М., Кубіцький С.О. Форми і методи соціально-педагогічної роботи з дітьми з обмеженими функціональними можливостями	124
Богатова В.О. Дослідження мотивації студентів ВНЗ стосовно військово-професійної діяльності	125
Бойко А.О. Моральний стан Червоної армії під час Зимової війни за спогадами Г.Ф. Кондрашова	126
Бондаренко Н.А. Особливості підготовки офіцерів запасу з числа студентів ВНЗ	127
Бугера І.О. Соціально-психологічна адаптація курсантів першого курсу до умов навчання у ВВНЗ	128
Васильєв О.М. Типова модель формування педагогічної компетентності викладачів ВВНЗ	129
Воронцов О.С. Понятійний аналіз проблеми розвитку фахової компетентності молодших офіцерів органів виховної та соціально-психологічної роботи	130
Глова Л.А. Психологічні аспекти адаптаційних можливостей курсантів у період навчання у ВВНЗ	131
Глухов С.І., Кравченко О.І. Теоетико-методологічні підстави комп'ютеризації вищої освіти	132
Гнилошуров Д.О. Фізична реабілітація студентської молоді при проблемах порушення постави і сколіозі	133

Гутченко К.С. Психологічна реабілітація військовослужбовців миротворчих підрозділів.....	134
Дорохов М.С. Національне виховання – пріоритет державної гуманітарної політики	135
Ельке О.С., Кубіцький С.О. Особливості організації студентського самоврядування у Немішаївському агротехнічному коледжі.....	137
Жердєв М.К., Шарий В.І., Жиров Б.Г., Тимошенко А.А. Навчальний процес як схема управління динамічною системою.....	138
Жигун В.М. Безбах В.Г. Князь Костянтин Іванович Острозький: історіографія постаті	139
Зельницький А.М., Пашкова О.О. Гуманізація військової освіти як складова гуманітарного розвитку ЗСУ	140
Златніков В.Г. Організація навчання професійно-орієнтованому аудіюванню курсантів ВВНЗ.....	141
Зубченко О.В., Коваленко А.Б. До проблеми соціалізації особистості	142
Казанцев О.Ю., Савран В.О., Лалетін С.П., Білецький С.С. Система Moodle, як інформаційна технологія дистанційного навчання.....	143
Каленський А.А. Етика спілкування в навчально-виховному процесі вищої школи.....	144
Каніболоцька Л.В., Кубіцький С.О. Формування готовності старшокласників до сімейного життя.....	145
Капітанов В.М. До питання впровадження зарубіжного досвіду роботи з особовим складом в ЗСУ	146
Капітанов В.М. Принципи психологічної підготовки особового складу до бойових дій.....	147
Кожедуб О.В. До питання класифікації девіантної поведінки військовослужбовців.....	149
Колісник О.Л., Савран В.О., Лалетін С.П. Історико-теоретичні основи і ефективна методика виховання лідерських якостей у військовослужбовців ..	151
Корєхов А.О. Роль та розвиток пізнавальної активності студента.....	152
Корчак О.В. Деякі аспекти військово-професійної підготовки офіцерів у ході військової підготовки студентів цивільних ВНЗ	153
Кравченко О.І. Новітні інформаційні технології як засіб підвищення якості вищої освіти.....	154
Кузьменко М.Д. Перспективи створення та застосування психологічних баз знань в інтересах підтримки прийняття кадрових рішень.....	155
Куліда І.М. Нестатутні взаємовідносини як показник девіантної поведінки військовослужбовців.....	156
Ленков С.В., Пампуха І.В., Солодєєва Л.В., Смаляний Д.О. Математичне моделювання якості освіти ВВНЗ	157
Малюга В.М. Військова історія як основа формування патріотичної свідомості військовослужбовців ЗСУ	157
Мась Н.М., Сторожук Н.А. Актуальні напрямки розвитку воєнної науки....	159
Мась Н.М. Психоемоційний розлад – панічна атака.....	160
Мацюк В.С., Ващенко І.В. Теоретичні підходи до визначення лояльності в організаційній психології	161

Месь А.В. Розвиток психомоторних і рухових здібностей військовослужбовців шляхом оптимізації фізичних навантажень	162
Мельник Я.І., Мосієнко О.В. Реалізація творчого потенціалу особистості у групі	163
Молдавчук В.С. Рівні складності суспільно-політичної обстановки, які потрібно враховувати при виконанні службово-бойових завдань внутрішніми військами	163
Невойт Н.М. Зміст психологічної підготовки професіоналів з охоронної діяльності та безпеки.....	165
Олійник Л.В. Протиріччя підвищення якості підготовки майбутніх магістрів військово-соціального управління в системі ВВНЗ	166
Остапенко В.С. Розвиток методичної компетентності викладачів військово-спеціальних дисциплін у ВВНЗ	167
Пампуха І.В., Ряба Л.О., Балдецький А.А., Малюванчук О.С. Актуальність та переваги дистанційного навчання у системі сучасної освіти	168
Пацкан О.В. Актуальні проблеми організації індивідуально-виховної роботи в підрозділі	169
Первак І.О. До проблем формування готовності майбутніх офіцерів до організації виховної діяльності.....	170
Петрачков О.В. Особливості фізичної підготовки в збройних силах Німеччини.....	171
Поздишев С.О. Особливості змісту психологічного супроводження застосування військ у сучасних умовах	172
Приліпко О.Ф. Проблеми моделювання професійної діяльності фахівців ЗС України.....	173
Приліпко О.Ф. Синергетика та освітні системи.....	174
Приліпко О.Ф. Соціально-психологічна адаптованість особистості: сутність та структура	175
Рудик А.О. Формування бюрократизму в армії через систему нагород та покарань	176
Свириденко О.В., Терлецька Л.Г. Визначення інтелектуального профілю як передумови успішності навчання.....	177
Сегеда С.П. Сучасні зміни у підготовці фахівців для військових ЗМІ.....	178
Сірий С.В. Європейська інтеграція України: соціально-політичний аспект ..	179
Сірий А.В. Особливості збройної боротьби у локальних війнах і збройних конфліктах кінця ХХ – початку ХХІ ст., тенденції її розвитку	180
Слободян Н.В. Близький Схід – керована нестабільність	181
Смоляна Н.В. Готовність учнів ПТНЗ до вибору професійної кар'єри: сутність поняття	182
Соболюк К.В., Кубіцький С.О. Особливості профілактики агресивності дітей сільської школи засобами бойових мистецтв	183
Сторожук Н.А. Структура різномірного електронного підручника	184
Таравська Я.В. Формування морально-ціннісних орієнтацій студентів засобами дистанційної освіти	185
Торчевський Р.В. Мотиваційний компонент у професійній підготовці офіцерів оперативно-тактичної ланки управління.....	186

Тракалюк О.Л. Структура фахової компетентності посадових осіб кадрових органів ЗСУ	188
Турейчук А.М., Малюга А.В., Приліпко О.Ф., Добровольський В.Б. Інформаційна технологія визначення системного ефекту кадрового менеджменту у ЗС	189
Турченко Ю.В. Рекомендації щодо вдосконалення захисту о/с ЗСУ від інформаційно-психологічного впливу	190
Тюріна Ю.В. До проблеми вивчення гендерних особливостей адаптації курсантів-жінок до навчання у ВВНЗ	191
Уліч В.Л. Дистанційне навчання в системі неперервної освіти	192
Уліч В.Л., Домбровський О.В. Інформаційні технології в системі неперервної військової освіти	193
Федорців І.Я. Аксиологічна сфера особистості: поведінковий аспект	194
Цікра І.О. Роль культури спілкування українською мовою у військовослужбовців миротворчих підрозділів ЗСУ	195
Черних Ю.О. Формування ефективного стилю навчальної діяльності курсанта у ВВНЗ	196
Чорна Т.В. Індивідуально-психологічні властивості військовослужбовців строкової служби та їх врахування у практиці відбору на посади сержантського складу	197
Шабалтун М.О., Кубіцький С.О. Особливості організації дозвілля підлітків сільських шкіл в умовах бази відпочинку	198
Шемчук В.А. Вплив особистісно-професійних чинників на прийняття рішення військовим керівником	199
Шемчук О.М. Проблема формування професійного мислення у жінок-військовослужбовців ДСПУ	200
Янішевський О.О., Буркало Н.І. Про причини суїцидальних тенденцій у студентському середовищі	201
Ясинська В.С. Особливості військово-патріотичного виховання на військових кафедрах	202
Секція 4. ФІНАНСИ І ВОЄННА ЕКОНОМІКА	203
Андрієнко О.О., Дементьєв С.Ю. Соціально-економічні індикатори розвитку і реформування ЗСУ в контексті загальнодержавних соціальних процесів ...	204
Бабич А.М., Остапенко О.П. Проектування фінансового програмного забезпечення щодо нарахування грошового забезпечення в ЗСУ	205
Кириленко І.В., Бондарук О.С. Проблеми фінансування видатків на національну оборону держави	206
Волошенко А.В. Корупційні прояви в сфері національної безпеки та оборони	207
Глюдз Р.І. Функції фінансової системи України та перспективи її розвитку ..	208
Гончар О.А., Дейнега Н.В. Конкурентоспроможність та стабільний зріст автомобільної промисловості в Європейському Союзі	209
Гончарук О.О. Бюджетна класифікація України та її призначення	210
Деменєв О.М. Прогнозування соціально-економічного розвитку	211

Коліщенко Р.О. Актуальні питання ефективності планування та використання коштів спеціального фонду військової частини.....	212
Копаєнко І.В. Глобалізація у світлі економічної науки	213
Кубицький Ю.С. Удосконалення системи управління соціально-економічним розвитком сільських територій.....	214
Кузьмич О.І. Актуальні питання оплати праці працівників ЗСУ.....	215
Кухта М.І. Україна на світовому ринку зброї держави.....	215
Ларіонова О.Л. Оборонне фінансування країн в умовах економічної кризи	216
Ліщинський І.В. Метод динамічної ефективності для задачі лінійного програмування з матричним аргументом.....	218
Матвєєва Ю.М. Визначення ролі зовнішніх державних запозичень. Державний борг України на сучасний момент.....	218
Медведев Ю.Б. Закордонний досвід та перспективи розвитку недержавного пенсійного забезпечення в Україні	220
Миколута Є.Ю., Кириленко І.В. Ефективність державного фінансування Збройних сил України.....	221
Місяць О.О. Забезпечення мирного та стабільного розвитку держави – найголовніша функція сьогодення.....	222
Моїсєєнко О.М. Професія військового на українському ринку праці	223
Мороз М.В. Патентна охорона військових винаходів та її значення для інноваційного розвитку України	225
Наливайко А.Д., Поляєв А.І. Оборонне планування в збройних силах Федеративної Республіки Німеччина	226
Наливайко А.Д., Поляєв А.І. Оборонна промисловість Швеції	227
Нешута Т.В., Остапенко О.П. Актуальні питання вдосконалення системи оплати праці цивільного персоналу ЗСУ	228
Остапенко О.П. Аналітичні підходи оцінки ризиків дохідної частини бюджету та управління ними.....	229
Рихтюк В.Л. Глобальні проблеми міжнародної економіки.....	231
Сахарук Б.С. Особливості обліку оренди майна у військових частинах	232
Кузьмич О.І., Сидоренко Б.Б. Етапи приватизаційних процесів в Україні	233
Сизов А.І. Актуальні питання оплати праці працівників ЗСУ	234
Скляр Н.М. Настрадін В.П. Експортний контроль товарів подвійного призначення.....	235
Слободяник С.П. Інноваційна складова ефективної національної економіки	236
Ткач І.М. Порівняння моделей економічних систем.....	237
Трохименко К.С. Банківська система України в умовах глобалізації	238
Ульянов К.Є. Суперечливий вплив монополізації ринків на економіку країн з різним рівнем розвитку ринкових відносин в умовах глобалізації	239
Ульянова Д.К. Облік природоохоронних витрат: визнання умовного зобов'язання чи створення резерву на ліквідацію негативних екологічних наслідків.....	240
Чеберяко О.В., Лісовський В.І. Оборонний бюджет держави	241
Чімишенко С.М. Мотиваційні аспекти грошового забезпечення військовослужбовців.....	242

Чистик О.М., Росомака А.М. Дослідження фінансового аспекту реформування ЗСУ на період до 2017 р.	244
Шаповал А.С. Особливості проведення процедур державних закупівель в бюджетних установах	245
Шевчук А.А. Теоретичні підходи у вивченні поняття фінансові ресурси місцевих бюджетів	246
Шелест Н.А. Фахові компетенції офіцера запасу – показник якості навчального процесу	247
Шпильовий С.Є. Важливість процесу прийняття управлінського рішення ..	248
Шрамко О.В. Планування та витребування коштів у МО України	249
Шулдик С.С. Криза культури конкуренції за умов трансформації форми господарювання	250
Секція 5. ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА	
ОСОБИСТОСТІ, СУСПІЛЬСТВА І ДЕРЖАВИ.....	251
Атрохов А.В., Атрохов Є.А. Проблеми управління етнополітичним конфліктом	252
Жарков Я.М. Сутність, основні поняття та інструментарій інформаційно-психологічного протистояння.....	253
Капосльоз Г.В., Звір В.Б. Сутність та завдання оцінки інформаційного простору держави	254
Кацалап В.О., Наливайко А.Д. Щодо створення єдиного інформаційного простору держави у воєнній сфері.....	255
Клубань О.М., Ділай А.Ю. Інформаційні війни на геополітичній карті світу	256
Коробко О.Ю., Мінаєв А.В. Актуальність створення ефективної системи узагальнення досвіду підготовки та участі в міжнародних операціях.....	257
Кузьменко А.М. Безпека інформаційно-аналітичних структур держави – потенційна готовність до активної протидії чинникам небезпеки	258
Манько О.В. Підхід до формування окремих елементів системи інформаційно-психологічної безпеки держави	259
Мельниченко О.С., Домбровська І.В. Захист інформаційного потенціалу як фактор національної безпеки держави	260
Мехед П.М. Взаємодія органів державної влади та ЗМІ в контексті українського законодавства	261
Мехед П.М., Порфірєва О.Ю. Особливості роботи військових журналістів у екстремальних умовах	262
Мехед П.М., Степанюк О.В. Формування ЗМІ позитивного іміджу ЗСУ	263
Мінаєв А.В., Кіндратенко О.О. Міжнародне співробітництво з Організацією Договору про колективну безпеку та державами-учасниками ОДКБ	264
Мінаєв А.В., Сторожук О.І. Стан та перспективи військово-технічного співробітництва в умовах активізації європейської інтеграції та змін на світовому ринку озброєнь	265
Омельченко О.А. Етнопсихологічний контекст спілкування, його роль у встановленні професійних контактів	266

Онищук М.І. Кіберпростір: нові виклики і загрози особистості, суспільству, державі	267
Пеньковський В.І., Хлонь С.Е., Глушкевич О.Л., Устименко О.В. Захист конфіденційної та таємної інформації	268
Присяжнюк Д.М. Система масової комунікації та інформаційна політика держав	269
Присяжнюк М.М. Проблеми інтеграції України у світовий інформаційний простір	270
Приходько К.Ю. Інформатизація суспільства як соціологічне явище	271
Прокоф'єва К.О., Єрьоменко А.В. Ісламізм – загроза людині, суспільству, державі	272
Сенченко М.І. Латентна інформаційно-психологічна війна: ідеологія, агресори і технології ведення	273
Скворок І.М. Інфокомунікаційні технології в підготовці офіцерів запасу	274
Супрунов Ю.М. Деякі тенденції розвитку комплексних систем протидії негативному інформаційно-психологічному впливу в провідних країнах світу	276
Телелим В.М. Приходько Ю.І. Військова освіта як інтелектуальна складова сектору безпеки й оборони держави	276
Храбан І.А., Онищук М.І. Національно-психологічні особливості представників різних етносів	278
Храбан І.А., Онищук М.І. Особливості психологічних рис та менталітету поляків	279
Черненко О.Є., Єрьоменко А.В. “Культурно-історична традиція” як інструмент для визначення ризиків та моделювання стратегій розвитку	280
Секція 6. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОВСЯКДЕННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ	281
Бейкун А.Л. Сучасні організаційно-управлінські фактори забезпечення екологічної безпеки у діяльності ЗСУ	282
Власов І.М. Інтерфейс користувача в контексті хмарних технологій	283
Волков А.Г. Правове регулювання медичного забезпечення військовослужбовців в умовах бюджетного дефіциту	285
Григор'єв В.І. Інформаційна безпека в державному управлінні	286
Гурняк О.Г. Правові аспекти репресій проти родин військовослужбовців в УРСР у другій половині 30-х рр. ХХ ст.	287
Гущин О.О. Деякі правові аспекти застосування сили в операціях з підтримки миру та безпеки	288
Данилов В.Ю. Забезпечення безпеки осіб, щодо яких здійснюється державна охорона на автомобільному транспорті	290
Димарецький І.В. Актуальні питання правової охорони знаків на товари та послуги в Україні	291
Забарський В.В. Демократія: юридичний аспект	292
Зайцев М.М. Погляди науковців на сутність інформаційної безпеки	293
Карапіщенко О.І. Інтерфейс користувача в контексті хмарних технологій	295

Кожедуб О.В., Кузьменко І.В. Особливості прояву антистатутних відносин у військовому колективі	296
Коропатнік І.М. До питання змін у законодавчій базі щодо миротворчих операцій.....	297
Котляренко О.П. Суб'єкти реалізації правоохоронної функції у ЗСУ	298
Кузьмич І.І. Вдосконалення нормотворчої діяльності органів військового управління ЗСУ	300
Лисак Я.А. Правове забезпечення участі підрозділів ЗСУ в миротворчих операціях на сучасному етапі	300
Лисий М.І. Правове регулювання забезпечення військовослужбовців ЗСУ та їх сімей жилими приміщеннями	302
Мась К.В. Психологічний вплив у кримінально-процесуальних відносинах.....	303
Медвідь Л.П. Конституційне право військовослужбовців на житло	304
Микитюк М.А. Актуальні поняття припинення адміністративних правопорушень	306
Миргородський О.П. Щодо механізму здійснення державного контролю за антиконкурентними угодами діями суб'єктів господарювання	307
Опанасенко О.О. Участь ЗСУ в адміністративному судочинстві: проблеми та перспективи	309
Пампуха І.В. Михайленко В.П. Гап'юк В.М. Шевчук В.Ю. Розробка програмного комплексу для підтримки інформаційної бази правових прецедентів та виконавчих проваджень	310
Пасіка С.П. Деякі питання боротьби з корупцією у воєнній сфері України ..	311
Пашинський В.Й. Системи законодавства у сфері національної безпеки	312
Приходько К.Ю., Устименко А.О. Правове забезпечення інноваційної діяльності	313
Роговенко Д.А. Щодо підтримки охорони інтелектуальної власності на результати наукових досліджень в інтересах ЗСУ	314
Роменський С.О. Аналіз типових методів взаємодії підрозділів УДОУ з правоохоронними та силовими структурами держави під час забезпечення безпеки об'єктів	316
Сенюк О.В. Політична корупція	317
Устименко О.В., Пеньковський В.І. Удосконалення правового забезпечення проходження військової служби в ЗСУ	317
Марценківський В.Т., Цюрупа М.В. Міжнародне гуманітарне право як навчальна дисципліна та об'єкт пропаганди	319
Черних О.Б. Запровадження європейського Додатку до диплому випускників ВВНЗ	320
Черних Ю.О., Черних О.Б. Вплив змін до Закону України "Про вищу освіту" на систему підготовки військових фахівців	321
Чубар І.Ю. З історичного досвіду кодифікації військово-кримінального законодавства	322
Шамрай Б.М. Правове регулювання гарантій конституційних прав і свобод військовослужбовців в Україні.....	323
Шульгін В.В. Особливості реалізації військового законодавства УНР періоду Директорії	325

Щукін О.М. До питання регулювання нагляду та контролю у сфері державних закупівель	327

Секція 7. ВОЄННА ГЕОГРАФІЯ ТА ПРОБЛЕМИ

ТОПОГЕОДЕЗИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ.....	329

Netreba A. Classifications Of Geographic Names	330
Близнюк В.В. Перспективи вирішення завдань військової екології за допомогою геоінформаційних технологій	331
Жиров Г.Б. Застосування дистанційного зондування для аналізу навколишнього середовища	332
Кольцов Р.Ю. Топографічне дешифрування космічних знімків	333
Коржов М.О. Можливості сучасної картографії	334
Корячко Є.І. Досвід провідних країн світу щодо застосування фотокарт	335
Куранов О.П. Актуальні проблеми навігаційного забезпечення військ	336
Мельник А.В. Веб-картографічні проекти та їх значення для розвитку туризму	337
Міхно О.Г. Сутність геооб'єктного підходу в формуванні геоінформаційного простору ведення військових дій	338
Ольховая Ю.І. Актуальні форми миротворчості	339
Пашетник О.Д. Поліщук Л.І. Маврін С.І. Про деякі проблеми застосування сучасних ГІС в АСУ військами та зброєю	341
Писаренко Р.В. Перспективи використання мультимасштабних баз географічних даних	342
Ракушев М.Ю. Метод розв'язку моделей стохастичних динамічних систем на основі диференціальних перетворень	343
Савков П.А. Геоінформаційна система як складова інформаційної системи збройних сил	344
Савкова В.П., Пампуха І.В., Савков П.А. Використання методу нечітких регуляторів для оцінки рівня якості вищої освіти при підготовці фахівців геоінформаційних систем та технологій	345
Савкова В.П. Структурно-функціональна схема забезпечення рівня якості вищої освіти не нижче заданого при підготовці фахівців геоінформаційних систем та технологій	346
Савчук И.Г. Геостратегические принципы формирования сети железных дорог Львовской области и их влияние на развитие городов	347
Сеїдов М.С. Застосування геоінформаційних технологій у грошовій оцінці земель військового призначення	348
Сівков С.В. Можливості тривимірного моделювання для топогеодезичного забезпечення військ	349
Сміловський О.М. Демаркація державного кордону України як одне з завдань топографічної служби ЗСУ	350
Тірошко В.В. Методика оперативного виправлення топографічних карт із застосуванням ГІС	351
Турчин О.С. Ментальна картографія як метод гуманітарного та географічного досліджень	352

Федченко О.П. Особливості дослідження системи геоінформаційного забезпечення ЗСУ	352
Шевченко О.В. Дислокація об'єктів військової інфраструктури територіальної оборони в умовах нового військово-адміністративного поділу території України.....	354
Шмаль С.Г. Автоматизована генералізація лінійних елементів гідрографії..	356
ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК	357
ЗАКЛАДИ, ПРЕДСТАВНИКИ ЯКИХ БЕРУТЬ УЧАСТЬ У КОНФЕРЕНЦІЇ	365

Секція 1

ТЕХНІКА ОЗБРОЄНЬ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ПОДВІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

ОСОБЛИВОСТІ ЗАСТОСУВАННЯ ПЕРЕТВОРЕННЯ ГОКА ДО ОБРОБКИ РАДІОЛОКАЦІЙНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Перетворення Гока (ПГ) було запропоновано та використовувалось для виділення прямолінійних відрізків на контурному зображенні, зараз застосовується у вигляді так званого рандомізованого ПГ для обробки контурних зображень з метою виділення ділянок тих чи інших кривих, представлених на зображенні. Можливості застосування ПГ для виділення траєкторій (на прикладі прямолінійних) рухомих об'єктів на радіолокаційному зображенні відомі. На шляху такого застосування є кілька труднощів щодо:

1. Накопичення інформації для роботи алгоритму. Найбільш ефективно ПГ застосовується при наявності як найменш 7-10 точок, що належать кривій (прямій), тобто при наявності 7-10 радіолокаційних відміток. Тому, під час роботи радіолокаційної системи необхідно накопичувати (зберігати) інформацію про стан простору не менш ніж на 10 циклах (оглядах), потім сумувати її та застосовувати ПГ для виявлення відрізків траєкторій рухів об'єктів. Мінімальний обсяг пам'яті, що необхідний для збереження інформації визначається наступним співвідношенням:

$$Q_{\text{озв}} = m_D \cdot m_\beta \cdot m_e,$$

де m_D - кількість дискретів дальності, m_β - кількість дискретів по азимуту, m_e - кількість двійкових розрядів коду відеосигналу в одному елементі зображення.

2. Можливості роботи в реальному масштабі часу. Зважаючи на великий обсяг розрахунків доцільно максимально спростити умови застосування ПГ, наприклад, розглядати не кожен елементарну комірку простору (що визначається параметрами радіолокаційних станцій), а узагальнені комірки значно більшого розміру (відповідають розмірам об'єктів спостереження, або навіть більшими за них). Застосування окремих обчислювальних ресурсів для додаткових розрахунків також допоможе отримувати результати в реальному часі.

3. Суміщення радіолокаційної інформації, що отримується в реальному часі, з результатами розрахунків. Результати обробки можливо виводити на додатковий монітор, але більш доцільно відображати на основному, виділяючи кольором, що змінюється градієнтно в залежності від часу отримання відмітки.

4. Можливості екстраполяції, тобто отримання прогнозу положення об'єктів на деякий час вперед. В разі прийняття рішення про наявність відміток від об'єктів та наявності розрахованих попередніх траєкторій це завдання нескладне та не потребує великих обчислювальних ресурсів.

Враховуючи сучасний стан та безперервний розвиток обчислювальної техніки можна стверджувати, що застосування перетворення Гока для виділення об'єктів в умовах перешкод в реальному часі реально можливо й доцільно.

МЕТРОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИРОБНИЦТВА СПЕЦІАЛЬНОЇ ТЕХНІКИ

Сучасна вимірювальна практика висуває все більш високі вимоги до точності, надійності, швидкодії, функціональності робочих засобів вимірювань. Слід зазначити, що в переважній більшості випадків ці вимоги суперечливі, тобто поліпшення одних характеристик, як правило, досягається за рахунок недореалізації можливостей поліпшення інших. Так, збільшення функціональних можливостей приладів за рахунок ускладнення знижує їх надійність внаслідок зростання числа схильних до відмов елементів. Збільшення швидкодії знижує ефективність систем автоматичної компенсації повільно мінливих похибок, викликаних впливом зовнішнього середовища і параметрів вимірюваних об'єктів. Тому розвиток вимірювальної техніки супроводжується постійним пошуком розумного компромісу між реалізованими властивостями приладів, технічними можливостями і економічною доцільністю. При цьому слід мати на увазі, що і “грубі” щодо низько точних, але недорогі засоби вимірювань, завжди будуть мати досить великий промисловий попит, оскільки здатні задовольнити певний клас практичних вимірювальних завдань. І разом з тим йде безперервний процес підвищення технічного рівня парку робочих засобів вимірювання за рахунок введення мікропроцесорної техніки, забезпечення виходу на “загальну шину”.

За останні двадцять років майже на порядок підвищилася середня точність використовуються в промисловості приладів, істотно зріс рівень їх стандартизації і уніфікації.

Величезну роль у підвищенні технічного рівня вимірювальної техніки грає еталонна база. Все найцінніше, передове в науці, техніці, технології негайно втілюється в найвисокоточніших засобах вимірювань – еталонах. І досвід створення еталонів надає неоціненну допомогу приладобудівної промисловості в освоєнні нових приладових розробок.

Етап освоєння нових конструкцій, виробів починається після завершення робіт за стадіями конструкторської і технологічної підготовки виробництва. Він включає налагодження і освоєння нових технологічних процесів, освоєння нових форм організації виробництва, досягнення планового обсягу виробництва та намічених техніко-економічних показників.

Освоєння нової техніки можливе на площах, що пізніше стають основними. У цьому разі створюються паралельні цехи, у яких налагоджуються та освоюються технологічні процеси виготовлення нових виробів. Після налагодження основне виробництво залишається у цих новостворених цехах. Протягом певного часу потік по випуску старої моделі працює за графіком, що зменшується, а по випуску нової моделі – по графіку, що зростає.

*к.т.н. Банзак Г.В. (ОПЗ),
к.т.н. Банзак О.В. (ОДАТРА),
к.т.н. Лещенко О.И. (ОДАТРА)*

ИССЛЕДОВАНИЕ ВЛИЯНИЯ КОЭФФИЦИЕНТА ВАРИАЦИИ НА ВЕЛИЧИНУ ОПТИМАЛЬНОГО УРОВНЯ ТЕХНИЧЕСКОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ

Выбор оптимального уровня технического обслуживания (ТО) u_{toi} должен зависеть от статистических свойств определяющего параметра i -го элемента.

Очевидно, что главной характеристикой, от которой зависит выбор оптимального значения u_{toi} , является коэффициент вариации определяющего параметра v_{ui} . Чем меньше величина v_{ui} , тем большим должно быть оптимальное значение u_{toi} .

В разработанной имитационной статистической модели (ИСМ) в качестве модели отказов обслуживаемых элементов используется DN-распределение. Особенностью DN-распределения является то, что коэффициент вариации распределения v_i равен коэффициенту вариации v_{ui} определяющего параметра элемента, отказы которого порождают данное DN-распределение. Этот факт существенно упрощает исследование свойств оптимальных уровней ТО u_{toi}^* .

Для проведения исследования разработано специальное ПО, позволяющее получать зависимость показателя $c_{уд}(E_{то}, u_{то}, T_k)$ от интересующих нас параметров.

В целом по результатам проведенного краткого исследования можно сделать такие выводы:

1. Подтверждается общее соображение о том, что чем меньше величина коэффициента вариации случайной наработки до отказа обслуживаемых элементов, тем большим должно быть оптимальное значение уровня ТО $u_{то}^*$;

2. Так как для обслуживаемых элементов величина коэффициента вариации v_i , как правило, значительно меньше 1 (см. табл. 2.1), оптимальные уровни ТО u_{toi}^* для различных элементов должны определяться отдельно;

3. Если коэффициенты вариации наработки до отказа обслуживаемых элементов близки к 1, оптимальным уровнем ТО для них является значение $u_{toi}^* = 0,5$.

*д.т.н., проф. Барабаш О.В. (ДУТ),
к.т.н. Панін В.Г. (ВІКНУ),
Кіреєнко В.В. (НУОУ),
Борзак О.М. (ВІКНУ)*

АНАЛІЗ НАУКОВОГО ЗАВДАННЯ ПОБУДОВИ СИСТЕМИ РОЗВІДКИ ПОВІТРЯНОГО ПРОТИВНИКА

Створення системи розвідки повітряного противника з урахуванням можливих сценаріїв (умов) виконання завдань і перспективного складу ЗСУ, є одним з важливих завдань під час побудови системи ППО України. За умов суттєвих обмежень технічного ресурсу, зумовлених значним скороченням кількісного складу озброєння та військової техніки та різнотипних радіолокаційних станцій зокрема, значно зростають вимоги до системи передачі даних, яка є основою системи розвідки повітряного противника. Разом з цим зростають вимоги до методичного апарату, який використовується для оцінювання функціональної стійкості системи.

Аналіз функціонування розподілених інформаційних систем показав, що відомі властивості складних технічних систем, такі як стійкість, надійність, живучість, характеризують функціонування системи при впливі відмов та пошкоджень, але не дозволяють у повному обсязі описати процеси функціонування в умовах значних пошкоджень, впливу потоків відмов та несправностей, а також помилок персоналу та інших внутрішніх і зовнішніх дестабілізуючих впливів.

Властивість функціональної стійкості складних систем доповнює множину відомих та стандартизованих властивостей (надійність, живучість, відмовостійкість) для складних технічних систем, які мають наступні властивості:

- наявність множини елементів розподілених на значній території та поєднаних множиною перехресних зв'язків;
- неможливість повного опису процесів функціонування інтегродиференціальними рівняннями;
- динамічно мінлива структура та параметри системи, яка адаптується до зовнішніх умов;
- основні елементи системи побудовані з інтелектуальних функціональних блоків, що дозволяє автоматично реалізувати процеси адаптації та реструктуризації з метою виконання основних функцій, покладених на систему.

Існуючі на сьогодні основні принципи забезпечення функціональної стійкості складних систем полягають у виконанні наступних процедур:

- виявлення позаштатної ситуації, пов'язаної з погіршенням якості функціонування внаслідок впливу дестабілізуючих факторів;
- розпізнавання позаштатної ситуації;
- прийняття рішення з відновлення процесу функціонування;
- відновлення функціонування методом перерозподілу функцій та завдань між пошкодженими елементами (забезпечення цієї властивості на етапі побудови складної системи дозволить їй функціонувати в умовах виникненні позаштатних ситуацій та впливу внутрішніх та зовнішніх дестабілізуючих факторів).

*д.т.н., проф. Беркман Л.Н. (ДУТ),
к.ф.-м.н., с.н.с. Комарова Л.О. (ДУТ),
В'юнник О.В. (ДУТ)*

ПОДІБНІСТЬ І ОСОБЛИВОСТІ МЕРЕЖ МАЙБУТНЬОГО – БАГАТОВИМІРНІ МЕРЕЖІ ЯК КОНСТРУКТИВНИЙ ПРИНЦИП ОБ'ЄДНАННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ОБ'ЄКТІВ

В основну відмінності мереж NGN, що розвиваються зараз і мереж FN покладений принцип “багато послуг – одна мережа”. Сучасні інфокомунікаційні мережі – це не лише мережі транспорту і доступу, але ще і мережі підтримки і сервісу, тобто мережі синхронізації, сигналізації, управління, мережі передачі сигналів часу і тому подібне. Всі вони мають власні технічні і, зокрема, обчислювальні засоби і вирішують з їх допомогою поставлені завдання.

В сукупності мережі транспорту, доступу, підтримки і сервісу, зрозуміло, частково взаємодіють між собою, але така взаємодія відбувається лише в міру необхідності і не розглядається як істотний принцип їх розвитку і вдосконалення в умовах автономності існування цих мереж. Тому принцип “багато послуг – одна мережа” не лише в сучасних мережах, але і в мережах NGN в значній мірі декларативний.

Інша справа – мережі FN. Аналіз сучасних теоретичних досліджень в області складних систем і мережевих структур дозволяє зробити припущення про можливу подібність і особливості мереж майбутнього – багатовимірні мережі.

До питань теорії побудови такого роду мереж в області телекомунікацій останніми роками виявляється значний інтерес.

Відомо, що багатовимірність розглядається як конструктивний принцип, є способом об'єднання розрізнених шляхів в єдине ціле і, відповідно, багатовимірні мережі майбутнього не обов'язково повинні мати чітко виражений розподіл на мережі транспорту, доступу і мережі підтримки та сервісу. Тому в мережах FN стає можливим за рахунок використання багатовимірної структури мережі і обчислювальних засобів в її вузлах забезпечувати обмін інформацією і надання спектру послуг користувачам по схемі: “Користувачі – Багатовимірна мережа – Користувачі”.

При такому підході доступ, транспорт, сервіс, підтримка (синхронізація, сигналізація тощо) – це внутрішня справа інтегрованої мережі FN, багатовимірної архітектури якої надає можливості спільного вирішення завдань, покладених на складові її мережі, у тому числі неординарними способами. перехід до багатовимірних мереж з максимальним використанням ресурсів, що може розглядатися як істотний, показник відмінності мереж FN від сучасних мереж, у тому числі мереж NGN.

ВПЛИВ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ НА РОЗВИТОК БРОНЕТАНКОВОГО ОЗБРОЄННЯ І ТЕХНІКИ

Обґрунтоване визначення основних напрямів розвитку озброєння та військової техніки (ОВТ) ЗСУ на довгострокову перспективу важливо в реалізації оборонних стратегічних цілей держави.

В військовій науці приділяється досить велика увага узагальненню та систематизації питань щодо характеру війни (форм і способів ведення збройної боротьби) і технічних засобів, які застосовують в ході війни. Ці дві категорії тісно пов'язані між собою і логічними є питання, яким чином характер війни впливає на структуру і склад системи озброєння, чи навпаки розвиток сучасних технічних засобів змінить характер війни.

В ХХІ столітті спостерігається зникнення межі між станом війни і миру. Війни вже не оголошуються, а розпочавшись – ідуть не за традиційним шаблоном. Акцент протиборства зміщується в бік широкого застосування інформаційних, економічних й інших впливів, а сучасні інформаційні технології значно скорочують просторовий, часовий та інформаційний розрив між військами та органами управління.

На теперішній час впровадження мережецентричних підходів побудови і застосування збройних сил неможливо без інтегрування в парки ОВТ інформаційно-комунікаційного простору (ІКП) – який являє собою групу розвідувальних, комунікаційних і навігаційних, літальних апаратів (повітряних суден, космічних апаратів), оснащених новітнім обладнанням прийому, зберігання, обробки та передачі даних.

Вплив світових тенденцій розвитку ОВТ на розвиток бронетанкового озброєння і техніки (БТОТ) в ЗС України існує та проявляється в повній чи частковій мірі у наступних властивостях: платформи (носії); засоби ураження цілі; засоби розвідки цілі та експлуатаційні показники.

В цілому розвиток БТОТ відповідає світовим тенденціям розвитку ОВТ, але не проявляється в одній пріоритетно-важливій області, а саме управління та зв'язку та дозволяє стверджувати про незначне інтегрування в парки БТОТ ІКП, а розвиток управління та зв'язку є вкрай необхідним на етапі переозброєння та розвитку ОВТ, про що свідчить концепція реформування і розвитку Збройних Сил України на період до 2017 року, затверджена Указом Президента України від 29.12.12 р. №772/2012. В Концепції в розділі, що стосується вдосконалення системи управління Збройних Сил зазначено поетапне створення Єдиної автоматизованої системи управління, переоснащення цифровими засобами стаціонарних компонентів системи зв'язку та її польового компонента, розгорнення системи захисту інформації та кібернетичної безпеки, створення інтегрованої системи супутникового зв'язку Збройних Сил та автоматизованої системи радіозв'язку. Саме реалізація цих пунктів Концепції дозволить удосконалити систему управління модернізованих і нових зразків ОВТ за номенклатурою БТОТ.

ЗАСТОСУВАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ МЕРЕЖЕЦЕНТРИЧНОЇ ВІЙНИ ПІДРОЗДІЛАМИ ВНУТРІШНІХ ВІЙСЬК МВС УКРАЇНИ У ПРОТИДІІ НЕЗАКОННИМ ВІЙСЬКОВИМ ФОРМУВАННЯМ

Внутрішні війська МВС України при виконанні покладених на них завдань у воєнний час зобов'язані брати участь у територіальній обороні в районах розміщення об'єктів, що охороняються. Під територіальною обороною України розуміємо систему загальнодержавних воєнних і спеціальних заходів, що здійснюються в особливий період, одними із пріоритетних завдань якої є боротьба з диверсійно-розвідувальними силами, іншими озброєними формуваннями агресора та незаконно утвореними озброєними формуваннями.

Останні події на Близькому Сході довели, що в цих локальних війнах збройний конфлікт виник через гострі суперечки національно-етнічних груп, політично-кланових спільнот, релігійно-суспільних конфесій радикального спрямування. В таких випадках провладні збройні сили стикаються з чисельними розрізненими іррегулярними незаконними озброєними формуваннями. Незаконні озброєні формування намагаються із залученням політичних рухів та міжнародних організацій досягти намічених політичних цілей. В свою чергу, інша сторона застосовує форми та способи проведення антитерористичної військової операції.

Зарубіжні військові фахівці стверджують, що в спеціальних операціях, які будуть проводитися з метою знешкодження неконституційних озброєних формувань, вирішальними факторами будуть швидкість передачі інформації та рівень її захищеності. Майбутній зміст такої операції носитиме характер мережецентричної (мережево-центричної) війни. Це полягає в тому, що всі збройні сили будуть об'єднані в єдину інформаційно-аналітичну мережу.

Запровадження мережевих технологій у військову сферу спрямовано на підвищення бойових можливостей підрозділів внутрішніх військ, не тільки за рахунок підвищення вогневих, маневрених або технічних характеристик, а в першу чергу, за рахунок скорочення елементів циклу бойового управління військами (силами). Концепція мережецентричної (мережево-центричної) війни дозволяє в ході бойових дій зробити перехід до мережецентричного управління військами (силами), тобто виконати мережевий перерозподіл, одночасно довести інформацію до всіх ланок управління військами в реальному масштабі часу. В концептуальному плані модель мережецентричної війни являє собою систему, що складається з трьох решіток-підсистем: сенсорної, інформаційної та бойової. Основу цієї системи складає інформаційна решітка, на яку накладаються взаємно пересічні: сенсорна і бойова решітки. Інформаційна решітка пронизує собою всю систему в повному обсязі. Елементами сенсорної системи є сенсори (засоби розвідки), а елементами бойової решітки – засоби враження. Ці дві групи елементів об'єднуються засобами органами управління та командування.

АНАЛІЗ НАПРЯМКІВ ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМОВАНИХ ЛОГІЧНИХ ІНТЕГРАЛЬНИХ СХЕМ В НЕЙРОКІБЕРНЕТИЦІ

За більш ніж піввіковий розвиток штучного інтелекту у ньому виникло багато напрямків. З найбільш популярних на сьогодні можна назвати: нейронні мережі, представлення знань, експертні системи, еволюційні обчислення та генетичні алгоритми, нечітка логіка, самовідновлювані системи, інтелектуальні роботи, розпізнання образів, ігри та машина творчість.

Однак, незважаючи на досить високий рівень, який був досягнутий у цих напрямках, вони відображають і імітують лише певну поведінку окремих фрагментів людського мозку для вирішення конкретних завдань. Робота мозку в цілому і розуміння складної поведінки людини, як правило виходить за рамки таких моделей. І в загальному штучний інтелект, як науковий напрямок, у цілому не виправдав покладених на нього спочатку сподівань. Щоб обійти певний тупик в розвитку штучного інтелекту з'являються напрямки та моделі, які намагаються максимально реалістично моделювати роботу людського мозку. Нейрокібернетика орієнтована на моделювання структур, подібних структурі мозку.

Для реалізації задач штучного інтелекту одним з найкращих варіантів є застосування мікросхем програмованих логічних інтегральних схем ПЛІС, які поєднують гнучкість перенастроювання внутрішньої структури, велику вентиляльну ємність, високу швидкодію і низьке енергоспоживання.

Програмовані логічні інтегральні схеми складаються з логічних блоків і комутуючих шляхів – матриць з'єднань. Логічні блоки таких ПЛІС складаються з логічних вентилів, кількість яких може досягати декількох мільйонів, і які мають можливість реалізації всього набору функцій пристрої в одному корпусі, мають потужний потенціал для розпаралелювання складних обчислень і цифрової обробки сигналів, а також високу надійність і гнучкість проектів.

ПЛІС містять і велике число тригерів, а деякі їх сімейства мають вбудовані реконфігуровані модулі пам'яті, що робить ПЛІС такої архітектури вельми зручним засобом реалізації алгоритмів обробки сигналів, основними операціями яких є перемножування, множення на константу, підсумовування і затримка сигналу. Тобто вони дають змогу організувати масову паралельну обробку даних.

Сучасні ПЛІС мають достатні можливості для реалізації компонентів нейрокібернетичної моделі мозку людини: масовий паралелізм при обробці штучними нейронними мережами, можливість організувати динамічну зміни конфігурації паралельної обробки з використанням вбудованих послідовних ядер.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ САПЕРІВ У ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

У сучасних умовах розширення професійної компетентності саперів потрібно розглядати як важливий резерв трудових ресурсів. Ринку праці потрібні працівники як нових, так і традиційних професій, але вже з певним профілем компетентності, тобто з набором нових професійних знань, вмінь, навичок, практичного досвіду, психологічної готовності, тощо. Якщо набутий людиною профіль професійної компетентності відповідає вимогам ринку праці, її спроможність виконувати завдання в різних професійних сферах зростає, а для фахівця це є важливою передумовою швидкої адаптації до умов ринку праці.

Організація компетентнісно-орієнтованого навчання – це відповідь системи освіти на соціальні замовлення. Формування професійної компетентності фахівця не є специфічною задачею вітчизняної системи освіти. Це шлях, яким системи освіти світу в цілому намагаються прийти до подолання розриву між результатами загального і професійного навчання та сучасними вимогами життя.

Аналізуючи науково-педагогічні джерела ми виявили різні трактування таких понять як “компетентнісний підхід”, “компетентність”, “компетенція”. Деякі вчені у своїх працях використовують терміни “компетенція” та “компетентність” як синоніми, а деякі проводять розрізнення цих понять.

Так, розглядаючи проблеми підготовки “компетентного робітника” для американського суспільства федеральна адміністрація, органи освіти та ділові кола активізують зусилля для модернізації освіти. Цікавою є концепція “інтегрованого розвитку компетентності”, розроблена шведськими й американськими вченими (В. Чипанак, Г. Вайлер, Я. Лефстед). Вони розуміють “компетентність” як суму знань, умінь і навичок, що здобуваються в процесі навчання. Компетентність особистості є інтеграцією інтелектуальних, моральних, соціальних, естетичних, політичних аспектів знань. Дослідники Р. Мортон-Уільямс, Дж. Равен та інші здійснили спробу виявити, які якості, на думку випускників шкіл, має сформувати система освіти.

Значним є внесок у теорію та практику компетентнісного підходу вчених-педагогів колишнього Радянського Союзу. Н. Кузьміна розглядала компетентність як інтегративну якість особистості, складову професійних властивостей педагога. Вона запропонувала власну класифікацію складових компетентності: спеціальна компетентність, методична, соціально-психологічна, диференційно-психологічна, аутопсихологічна.

У працях іншої радянської дослідниці А. Маркової компетентність розглянуто як прояв професіоналізму, пов’язаний із подальшою оцінкою або вимірюванням кінцевого результату діяльності. Вона співвідносить професіоналізм із різними аспектами зрілості спеціаліста та розрізняє 4 види професійної компетентності: спеціальну, соціальну, особистісну, індивідуальну.

У розмежуванні цих понять поділяємо погляди А. Хуторського. На думку вченого, “...компетенція – це сукупність взаємопов’язаних якостей особистості

(знань, умінь, навичок, способів діяльності), що задаються по відношенню до певного кола предметів та процесів, та необхідні для якісної продуктивної діяльності в цій сфері”.

*д.т.н., проф. Боровик О.В. (НАДПСУ),
к.психол.н. Боровик Л.В. (НАДПСУ)*

ТЕХНІЧНІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ ПРОГРАМНОГО ДОДАТКУ ТЕХНОЛОГІЇ СПРОЩЕННЯ ПРИКОРДОННОГО КОНТРОЛЮ В СКЛАДІ АС ПІДТРИМКИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ДПСУ

На сьогодні одним з актуальних і наукомістких завдань, що стосуються удосконалення діяльності прикордонного відомства, є завдання запровадження спрощення прикордонного контролю (ПК), що має відповідну правову та методичну основу. У результаті досліджень було обґрунтовано математичну модель підтримки прийняття рішень начальником підрозділу охорони державного кордону на застосування спрощення ПК у пунктах пропуску (ППр) для автомобільного сполучення на базі тих показників ефективності ПК, що стосуються часових параметрів і параметрів реалізації контрольних дій. Вказана модель є оптимізаційною комбінаторною моделлю, реалізація якої потребує значних обчислювальних потужностей і можливостей.

Авторське дослідження стосувалося опрацювання програмного додатку для АСППР ДПСУ з багаторівневою структурою, забезпеченням певних функціональних можливостей на кожному рівні, реалізація яких у сукупності забезпечує отримання результату розв’язання оптимізаційної задачі щодо визначення вибіркового дій стосовно пропуску осіб і автотранспортних засобів (АТЗ) в автомобільних ППр.

Визначення функціональних особливостей додатку передбачало: визначення формату роботи з додатком; обґрунтування необхідності експортування даних у різні формати; визначення та опис вхідної і вихідної інформації; обґрунтування дизайну додатку; визначення особливостей функціонування додатку, структури інформаційної системи та структури додатку; вибір засобів розробки додатку; обґрунтування вимог до технічних засобів для його реалізації.

Структура програмного продукту така, що всі модулі підключаються до головного модуля програми. Додаток має наступні головні модулі (класи): для роботи бази даних; для генерації комбінацій; для управління додатковими модулями; дій і заходів; типів АТЗ; видів АТЗ; відношення дій щодо типів АТЗ; параметрів ефективності; каналів; комбінацій для осіб; комбінацій для АТЗ; загальних комбінацій; результуючих варіантів.

Для розробки структури додатку використано об’єктно-орієнтований підхід, що базується на поданні програми у вигляді сукупності взаємодіючих об’єктів, кожен з яких є екземпляром певного класу, а класи є членами певної ієрархії наслідування. Такий підхід дозволив оптимально спроектувати додаток, а також спростити управління та взаємодію між різними модулями програми.

Застосування опрацьованого програмного додатку може дозволити розробити та обґрунтувати рекомендації щодо спрощення ПК.

АСПЕКТИ МЕТОДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗАОЧНОЇ І ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМ НАВЧАННЯ

За свідченнями різних дослідників у галузі педагогіки та психології студент – це складна біометрична система, в той час як навчальний заклад, у якому він навчається, є системою достатньо примітивною. Система навчання побудована, як правило, за принципом насилля. Особливо це проявляється при вивченні точних наук. Протидія навчанню обумовлена не лише вказаним принципом, а й віддаленістю соціальної мотивації, оскільки точні науки вивчаються на молодших курсах і не знаходять на початкових етапах навчання прямого практичного застосування. Вказане має місце для різних категорій: як для студентів очної, так і заочної чи дистанційної форм навчання. Причому для останніх це проявляється більшою мірою. Саме тому актуальним є завдання пошуку шляхів мотивації до навчання або створення умов, які реалізують необхідну якість освіти. Однією з таких умов, на думку авторів, є підготовка висококваліфікованим у методичному відношенні науково-педагогічним складом якісної навчальної літератури. Зважаючи на цю позицію, колективом кафедри загальнонаукових та інженерних дисциплін НАДПСУ значна увага приділяється питанню підготовки навчальних посібників, які б реалізували діяльнісний підхід до навчання.

Реалізація такого підходу вбачається у спеціальному підборі та структуризації навчального матеріалу й завдань. А саме: посібник доцільно формувати з двох частин – теоретичного курсу і практикуму. Теоретичний курс має містити виклад основних теоретичних положень з дисципліни, відповідні приклади, а також питання для самоконтролю. Практикум має містити завдання, які структуровані у відповідності до теоретичного курсу. Завдання практикуму мають бути орієнтовані на розв'язування під керівництвом викладача та під час самостійної роботи. Ефективному самостійному опрацюванню завдань сприятимуть ті розділи практикуму, що містять приклади розв'язаних і детально прокоментованих завдань. Окремі розділи практикуму мають бути орієнтовані на організацію індивідуальної роботи студентів і тестового контролю знань і вмінь. Практикум має містити і розділ, який визначає можливість організації лабораторного циклу з дисципліни.

Подібний підхід у розробці літератури був реалізований при підготовці навчальних матеріалів з дисциплін “Дослідження операцій”, “Нарисна геометрія”, “Вища математика”.

Застосування цих посібників дозволяє не лише інтенсифікувати навчальний процес для студентів очної форми навчання, а й інших форм навчання. Однак це не єдина перевага такого посібника. Ще одним позитивним моментом створення подібних посібників є можливість формування на його базі електронного інтерактивного посібника нового типу, яке реалізується достатньо просто.

АВТОМАТИЗАЦІЯ КОНТРОЛЮ ТА ПРОГНОЗУВАННЯ ТЕХНІЧНОГО СТАНУ РАДІОТЕХНІЧНИХ СИСТЕМ

На даний момент складні технічні системи (СТС) різного призначення характеризуються конструктивною складністю та необхідністю функціональної системної узгодженості їх елементів. Особливо це характерно для радіотехнічних систем. Ефективність СТС залежить не лише від їх структури та властивостей, а й від успішного управління цими системами. Тому завдання розробки методів вимірювання параметрів СТС, загалом, і радіотехнічних систем, зокрема, є достатньо актуальним. При цьому розв'язування задач моделювання і прогнозування процесів в СТС передбачає вирішення актуальної задачі підвищення якості прогнозування. Проблемність останньої полягає в тому, що прогнозування відбувається в умовах наявності невизначеностей структурного, параметричного і статистичного характеру. Це визначає актуальність задачі автоматизації контролю і прогнозування технічного стану СТС, загалом, та радіотехнічних систем, зокрема.

Для вирішення задачі підвищення якості прогнозування авторами було запропоновано підхід до побудови адаптивної системи прогнозування процесів СТС за допомогою комплексних показників надійності на основі нестационарних марковських процесів з працездатним і непрацездатним станами x_0 , x_1 , відповідно.

В якості основного показника поточного стану системи розглядалася функція готовності

$$S(t) = e^{-\int_0^t (\lambda(t) + \mu(t)) dt} \left(1 + \int_0^t \mu(t) e^{\int_0^t (\lambda(t) + \mu(t)) dt} dt \right), \quad (1)$$

що залежна від змінних інтенсивностей потоків відмов $\lambda(t)$ і відновлень $\mu(t)$, і за значеннями якої можна робити висновки щодо рекомендованих заходів адаптивної системи експлуатації.

Актуальність досліджуваної задачі для довільних типів СТС обумовила зосередження уваги авторів на формуванні універсальної методики встановлення залежностей для $\lambda(t)$, $\mu(t)$. Для реалізації ідеї адаптивного прогнозування пропонується існуючу статистичну інформацію постійно поповнювати "свіжими" даними і на їх основі вносити корективи в існуючу модель. При цьому на кожному етапі прогнозування пропонується враховувати корективи, що внесені на попередніх етапах.

Вид залежностей $\lambda(t)$, $\mu(t)$ не вважається наперед заданим, а визначається на основі статистичних даних про процес функціонування та експлуатації групи однотипних СТС. Для реалізації розрахункової процедури було опрацьовано відповідне програмне забезпечення, яке дозволяє за зібраними статистичними даними отримати аналітичний вид залежностей $\lambda(t)$, $\mu(t)$ і оцінити їх графічно.

*д.т.н., проф. Вишнівський В.В. (ВІКНУ),
Кузавков В.В. (ВІТІ ДУТ),
Редзюк Є.В. (ВІТІ ДУТ)*

ТЕРМОГРАФІЯ ЯК ЗАСІБ ПАСИВНОГО КОНТРОЛЮ

Температура як кількісний показник внутрішньої енергії тіл є універсальною характеристикою об'єктів і процесів фізичного світу. Аналіз теплових процесів дозволяє отримати різноманітну інформацію про стан об'єктів і протікання фізичних процесів у різних областях діяльності.

Наявність безпосереднього зв'язку інтенсивності теплового випромінювання тіла з його температурою дозволяє здійснювати дистанційне вимірювання температури шляхом реєстрації теплового випромінювання. Ця область техніки отримала назву термографія (або теплобачення).

Паралельно з розвитком термографії відбулося становлення теплового контролю (ТК), що став згодом одним із стандартизованих методів неруйнівного контролю. Заснований на застосуванні термографії, ТК отримав не дуже широке поширення, але активно розвивається завдяки появі швидкодіючих матричних тепловізорів великого формату і використанню комп'ютерної обробки термозображення. Інтерес до ТК обумовлений його універсальністю, високою продуктивністю і безпекою обслуговування апаратури (на відміну від таких методів, як, наприклад, рентгенівський або радіаційний).

Якісно новим етапом розвитку ТК є формування таких напрямків, як теплова дефектометрія і томографія. На відміну від дефектоскопії, що ставить своєю задачею виявлення дефекту, метою дефектометрії є визначення параметрів дефекту із використанням алгоритмів розв'язання обернених задач. Теплова томографія націлена на отримання просторового зображення внутрішньої структури об'єкта як розподілу за координатами його теплофізичних характеристик.

Термографічний аналіз – метод, при якому інфрачервона камера або пристрій використовується для фотографування температур поверхні деталі машини або всього обладнання, заснований на випускненні випромінювання з поверхні об'єкту. Термографічний аналіз є безконтактним і детальним засобом моніторингу стану електронного і електромеханічного обладнання.

Головна перевага термографії виявляється тоді, коли необхідно виявити ряд проблем, що обумовлені станом машин різних типів. Термографія повинна використовуватися як додаткова технологія, яка може допомогти надати інформацію програмі підтримки.

Різниця між термографією та моніторингом температури полягає в тому, що термографія дає відображення змін температури в деякій обраній зоні, тоді як при моніторингу температури вимірюється тільки показання в тій точці, де розташований датчик. Використовуючи термографію, користувач забезпечений даними, які показують результат за досить короткий час. Деякі компанії розробили прилади для отримання термозображення. Є невеликі відмінності у відображенні та зберіганні даних, але основа для отримання і обробки інформації подібна. У найпростішому вигляді, прилад для термографії схожий на портативну відеокамеру.

Адаптивні системи контролю і коригування траєкторії інструменту

У зв'язку зі зростанням вимог до продукції подвійного призначення підвищується точність виконання технологічних процесів виготовлення деталей, а саме: необхідно зменшити допуск на виготовлення деталей для забезпечення позиціонування системи (наведення, курсу, виявлення та ін.); зменшити металоємність виробу для поліпшення добротності системи; зменшити кількість оригінальних деталей з метою збільшення надійності приладу.

Всі ці вимоги ведуть до більш жорстких допусків при виготовленні деталей та вузлів. А у зв'язку зі світовою глобалізацією, розширенням ринку і вимог до зменшення часу на виготовлення виробів виникає проблема циклічної повторюваності геометричної точності при виготовленні деталей.

Рішення цих завдань у виробництві можливо за допомогою адаптивних та вимірювальних систем для контролю геометричних розмірів безпосередньо під час обробки деталей на верстаті і прецизійного коригування траєкторії руху інструменту для отримання необхідного кінцевого результату виготовлення деталі в заданих діапазонах точності.

Дане рішення може бути реалізовано на верстатах із числовим програмним керуванням (ЧПК) і інструментом, який зношується в процесі роботи. Таким прикладом можуть бути токарні, фрезерні, токарно-фрезерні, координатно-розточувальні, зуборізні, шліфувальні, електроерозійні верстати.

Для виконання завдань адаптивного контролю на верстаті має бути встановлено вимірювальне обладнання яке підключене до системи ЧПК, розроблена математична модель, що дозволяє корегувати траєкторію інструменту в режимі реального часу.

Одним із найбільш практичних і зручних систем вимірювання є лазерні системи контролю геометричних розмірів. На світовому ринку ці системи широко представлені фірмою Renishaw.

В даний час існують також системи контролю виготовлення деталей після механічної обробки із внесенням коригування в керуючу програму після виконання циклу механічної обробки. Така система не може в повній мірі скоротити час на усунення помилок і забезпечити безперервність роботи.

У запропонованій системі лазерний промінь вимірює відстань до деталі скануючи по ній в режимі реального часу і передає інформацію в стійку з ЧПК. Інформація із лазерної вимірювальної системи поступає в комп'ютер, що знаходиться всередині стійки ЧПК, обробляється і відповідно до розробленої математичної моделі перераховує знос інструменту в необхідну величину коригування його траєкторії.

Таким чином забезпечується безперервність виготовлення високо-точних деталей у реальному часі та виключається помилка оператора при виконанні контрольних замірів деталі.

ОБҐРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНОСТІ НАЯВНОСТІ МЕТОДИКИ ОЦІНКИ КІЛЬКОСТІ ІНФОРМАЦІЇ В СИСТЕМАХ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАННЯ

Електронне навчання, порівняно зі звичайним, може надавати значну кількість додаткових переваг, пов'язаних з активним використанням комп'ютерної техніки. Це, наприклад, використання мультимедійної інформації (відео, анімації, звук), інтегрування навчального матеріалу (використання гіперпосилань між різними елементами одного курсу та різних дисциплін), доступність інформації (електронні матеріали вміщуються на флеш-носії та можуть вивчатися на будь-якому комп'ютері, чи навіть смартфоні), тощо.

Важливою з методичної точки зору можливістю є аналіз особливостей сприйняття інформації кожною конкретною особою і налаштування процесу навчання саме під неї. Так, хтось краще сприймає текстову інформацію, але повільно концентрується на графічних схемах та складних рисунках, інші віддають перевагу табличній інформації, і т.д. Виявити такі закономірності під час звичайного навчання за книгами навіть в присутності вчителя дуже складно (це потребує значного часу), а часто і взагалі неможливо. З іншого боку спеціалізована комп'ютерна програма може зробити такий аналіз порівняно швидко (за час вивчення перших тем, що всім учням видаються однаково), а потім використовувати ці результати для поліпшеної індивідуалізованої видачі інформації. Важливими елементами таких чисельних оцінок можуть бути величини кількості засвоєної (чи пропущеної, повтореної тощо) інформації.

Також електронне навчання часто відбувається у самотійному режимі, зокрема, як, наприклад, дистанційне навчання. Відповідно, у викладача існує потреба контролю поточних показників навчання та виконання плану в цілому, який в тому числі включає графік засвоєння теоретичного (лекційного) та практичного матеріалу. Такий контроль можна також здійснювати шляхом оцінки кількості інформації, засвоєної із навчального матеріалу.

Можна привести і інші випадки, коли корисною є чисельна оцінка кількості інформації, закладеної в певному навчальному матеріалі (наприклад, при визначенні пріоритетності вивчення матеріалів в умовах скороченого часу на підготовку, при підготовці нових викладачів для оцінки ними важливості тих чи інших фактів у навчальній дисципліні тощо).

Як висновок, можна сказати, що повинна існувати (бажано проста і прозора) методика оцінки кількості інформації, що міститься у даному навчальному матеріалі, а саме у певних текстах, формулах, схемах, таблицях, тощо. Методика має застосовуватися до електронних засобів навчання (наприклад, електронних конспектів лекцій та практичних занять). Результати такої оцінки мають застосовуватися в системах електронного навчання для підвищення якості засвоєння навчального матеріалу (шляхом його індивідуалізації), контролю процесу навчання тощо.

ТРИВИМІРНИЙ ПРИНТЕР ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ПОДВІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

3D-друк є однією з форм технологій адитивного виробництва, де тривимірний об'єкт створюється шляхом накладання послідовних шарів матеріалу по цифровій 3D-моделі. 3D-принтери пропонують розробникам продуктів можливість друку деталей і механізмів з декількох матеріалів та з різними механічними й фізичними властивостями за один процес складання.

Застосовуються дві технології формування слоїв:

– Лазерна: *лазерна стереолітографія* (ультрафіолетовий лазер поступово, піксель за пікселем, засвічує рідкий фотополімер, або полімер засвічується ультрафіолетовою лампою через фотошаблон, що змінюється з кожним шаром; при цьому рідкий полімер твердіє і перетворюється у достатньо міцний пластик); *селективне лазерне спікання* (виконується пошарове спікання лазерним променем порошкового матеріалу, що дозволяє отримати низькі деформації та напруги та використовувати широкий спектр недорогих та нетоксичних матеріалів); *ламінування* (деталь створюється з великої кількості шарів робочого матеріалу, які поступово накладаються один на одного і склеюються, при цьому лазер вирізає в кожному контур перерізу майбутньої деталі).

– Струменева: *моделювання плавленням* (основною частиною принтера є екструдована голівка, у якій нагрівається матеріал до температури плавлення і подається в зону друку, голівка переміщується двома координатами, синтезуючи певний шар моделі і т.д.); *струменева полімерицазія* (на площину побудови згідно з програмним алгоритмом наноситься рідкий фотополімер блоком друкуючих головок).

Також відомі дві технології позиціонування друкуючої голівки: *декартова*, коли в конструкції використовуються три взаємно-перпендикулярні напрямні, вздовж кожної з яких рухається або друкуюча голівка, або основа моделі; за допомогою *трьох паралелограмів*, коли три радіально-симетрично розташованих двигуна узгоджено зміщують основи трьох паралелограмів, що прикріплені до друкуючої голівки (Дельта-робот).

Дана технологія є дуже корисною для використання у галузях науки, медицини, будівництві прототипів, експериментальних об'єктів, техніки і т.д. Але, наряду з вищезазначеними застосуваннями, 3D-друк може і вже використовується для створення зброї. 25-річний американець Коді Уілсон розробив тривимірну модель пістолета здатного стріляти бойовими патронами і виклав технологію у загальний доступ у інтернет мережу. Всі деталі пістолета зроблені з термопластика, за винятком бойка, у якості якого він використав звичайний цвях.

Зважаючи на те, що це робив звичайний громадянин, стає зрозумілим, наскільки дана технологія небезпечна у руках несвідомих громадян і як це вплине на масштаби озброєння у нашому світі.

ЗАСТОСУВАННЯ МЕРЕЖЕВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У СПЕЦІАЛЬНИХ ОПЕРАЦІЯХ ІЗ ЛІКВІДАЦІЇ НЕЗАКОННИХ ВІЙСЬКОВИХ ФОРМУВАНЬ

Характерною рисою збройної боротьби незаконних озброєних формувань є уникнення ними відкритого бою з регулярними військами, здійснення рапто-вих “вилазок” та завчасних “засідок”, застосування нестандартних специфічних способів бойових дій. Контртерористичні заходи в майбутній антипартизан-ській війні відіграватимуть пріоритетне значення, тому не випадково провідні країни світу, в тому числі США, приділяють підвищену увагу силам спеціаль-ного призначення в системі підготовки збройних сил.

Головна перевага застосування мережових технологій під час ведення збройної боротьби полягає у високій маневреності підрозділів, які здатні опера-тивно вирішувати службово-бойові завдання на підставі безперервного отри-мання розвідувальної інформації, не враховуючи тилове забезпечення, та ефективно використовувати всі бойові можливості. Враховуючи вищевказане, в провідних країнах світу розпочато оптимізацію та структурну перебудову збройних сил. Зміст цих перетворювань полягає в трансформації різноцільових сил та засобів збройної боротьби в об’єднані збройні сили – більш гнучкі та мобільні військові формування із сучасними системами зв’язку та автоматизо-ваними інформаційно-управлінськими системами, вдосконаленими засобами розвідки та високоточною зброєю. Такі об’єднані збройні сили здатні у стислі терміни при мінімальних затратах здатні досягти намічених військово-політичних цілей під час військової операції.

Поєднання можливостей сучасних комунікаційно-навігаційних систем управління з новітньою високоточною зброєю надають таким військовим операціям вивірності та ефективності. Комплексне застосування сухопутних, повітряних та космічних систем та засобів розвідки, управління і навігації підвищує можливості створених об’єднаних угруповань військ (сил) при вико-нанні оперативних завдань. Це надає змогу перейти від планування масштабних загальновійськових операцій до нанесення ракетних ударів високоточною зброєю по позиціях противника, які будуть здійснюватися завдяки викори-станню топогеодезичних та навігаційних засобів розвідки. Космічні засоби розвідки стають системоутворюючими чинниками здійснення військової операції та основним постачальником розвідувальної інформації для командирів усіх рівнів, починаючи від тактичної ланки.

За допомогою мобільної цифрової системи зв’язку, системи розподілу інформації та радіомережі поля бою можливо передавати аудіо- та відеоінфор-мацію від солдата до вищого військово-політичного керівництва. Так, наприклад, відеокартинку проведення спеціальної операції “Спис Нептуна” зі знищення терориста № 1 в світі Усамі бен Ладена в реальному форматі часу спостерігала група з національної безпеки США в ситуаційному кабінеті Білого дому.

**ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ТЕПЛОВІЗОРІВ
ВНУТРІШНІМИ ВІЙСЬКАМИ МВС УКРАЇНИ
ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ОПЕРАЦІЙ**

Поряд із повсякденними завданнями, що виконуються внутрішніми військами МВС України у мирний час, за характером виконуваних завдань внутрішні війська можуть залучатися також до проведення спеціальних операцій.

Деякі спеціальні операції проводяться з залученням великої кількості особового складу. Наприклад, для проведення спеціальної операції на закритій місцевості по розшуку диверсійної розвідувальної групи, в районі проведення операції периметром 26 км (невеликий ліс) способом блокування та проведення одностороннього пошуку необхідно, згідно з розрахунками, залучити мінімум 1100 військовослужбовців внутрішніх військ.

Наряду з цим виникає потреба у підвищенні ефективності вже існуючих, та пошуку нових способів для проведення спеціальних операцій.

Одним із способів підвищення ефективності виконання завдань під час проведення спеціальних операцій є використання тепловізорів.

Тепловізор – це електронний пристрій для зйомки зображень в інфрачервоному діапазоні хвиль. Частіше всього тепловізор застосовується як прилад нічного бачення, або для отримання температурного поля об'єкту.

Тепловізори розраховані на використання в повній темряві і в складних метеорологічних умовах та не залежать від погодних умов і задимленості. Для роботи в нічний час ці прилади не потрібно оснащувати підсвічуванням, що забезпечує їх повну конфіденційність. Розрізняють тепловізори ближньої, середньої і дальньої дії. Дальність детектування тепловізора ближньої дії становить до 500 м, приладу середнього дії – до 5 км, і далекої дії – від 5 до 20 км.

Тепловізори поділяються на стаціонарні та переносні.

Тепловізори все ширше застосовуються в органах внутрішніх справ розвинених держав світу для виявлення теплоконтрастних цілей (живої сили і техніки) для роботи в будь-який час доби, незважаючи на вжиті противником звичайні засоби оптичного маскування у видимому діапазоні. Має місце застосування тепловізійних прицілів для прицільних комплексів ударної авіації, бронетехніки, стрілецької зброї.

Висновок. Застосування тепловізорів під час проведення спеціальних операцій надає можливість підвищити їх ефективність, дозволити залучати меншу кількість особового складу, уникати несподіваних зіткнень із противником і підвищити особисту безпеку військовослужбовців.

АНАЛІЗ ВЛАСТИВОСТЕЙ ПРОГРАМНИХ ЗАСОБІВ ЗАХИСТУ

Зменшення числа успішних атак на програмні системи та зниження їх негативного впливу забезпечується різноманітними програмними засобами, до числа яких відносяться статичні сканери вихідного коду, динамічні аналізатори вразливих додатків, надбудови до компіляторів (безпечні діалекти мов програмування), а також надбудови до ядра. Кожен з перелічених класів базується на застосуванні певних технологій, що зумовлює різні можливості, переваги та недоліки засобів захисту, які важливо знати для вибору найбільш ефективного варіанту відповідно до поставлених задач.

Статичні аналізатори вихідного коду (RATS, Flawfinder, Splint, ITS4 та інші) проводять синтаксичний аналіз коду програми, виявляють небезпечні функції та інформують програміста про загрози. Їх основні недоліки – тривалий час роботи через ітераційний процес та високі вимоги до кваліфікації програміста при виправленні знайдених вразливих місць.

Динамічні аналізатори (Sharefuzz, OWASP JBroFuzz, Bunny the Fuzzer та інші) використовують багаторазовий запуск тестованого додатка з автоматично формованими вхідними параметрами, які вибираються за близькістю до граничних значень (велика довжина, максимально можливе ціле тощо). Така технологія отримала назву Fuzzing і частіше застосовується для web-додатків.

Надбудови до компіляторів (Stackguard, ProPolice, StackShield, PointGuard, FormatGuard, Libformat та інші) можуть замінювати при компіляції програми небезпечні функції на безпечні “обгортки”, які перевіряють коректність вхідних параметрів; для виявлення факту запису за межі виділеної пам’яті можуть використовуватися “сторожові байти”; для більш безпечного розміщення даних може бути використано їх перемішування вразливою функцією. Їх основні недоліки – вимога доступності вихідного коду для безпечної компіляції, зниження швидкодії програми, потреба в спеціальних символах в програмі для перевірки компілятором задуму розробника.

Надбудови до ядра (Raceguard, Systrace, Janus та інші) надають можливість моніторингу недовірених процесів і їх зупинки за необхідності. Їх основні недоліки – труднощі адміністрування системи і низька сумісність різних виконавчих процесів.

Серед інших вузькоспеціалізованих методів обмеження та контролю в них пропонується використання рандомізації в окремих елементах виконання процесу. Під рандомізацією у даному випадку розуміється внесення невизначеності порівняно з класичною архітектурою, в якій даний параметр або заздалегідь визначений, або розраховується на підставі відомих атрибутів і властивостей системи. Їх основні недоліки – протидія далеко не всім видам атак, заснованим на використанні вразливостей програмного забезпечення (в першу чергу, переповнення буфера), а також відсутність можливості використовувати спільні бібліотеки в багатьох з них.

РИЗИКИ У СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Аналіз публікацій, в яких йдеться про успішні хакерські атаки або про випущені програмні “латки” дозволяє дійти висновку, що збільшується як кількість окремих атак, так і збиток, що наноситься кожною з них. Розглянуті випадки виявлення та експлуатації вразливостей в розповсюджених по всьому світу програмних продуктах показують, що вони є серйозною загрозою безпеки комп’ютерних систем і в певному сенсі є перешкодою до розвитку суспільства в напрямку прискорення обміну інформацією та загальної комп’ютеризації. Однією із важливих задач підвищення інформаційної безпеки є оцінка ризиків.

Ризиком у сфері інформаційної безпеки називатимемо потенційну можливість понести збитки через порушення безпеки інформаційної системи. Найчастіше поняття ризику співставляють з поняттям загрози.

Загрозою інформаційної безпеки називають потенційно можливу подію і неважливо, навмисну чи ні, яка може надати небажану дію на комп’ютерну систему, а також інформацію, що зберігається і обробляється в ній.

Від загрози ризик відрізняється наявністю кількісної оцінки можливих втрат і (можливо) оцінки ймовірності реалізації загрози.

Для того, щоб перейти до розгляду питань опису ризику, слід ввести ще одне визначення.

Ресурсом або активом називатимемо іменованій елемент інформаційної системи, що має (матеріальну) цінність і підлягає захисту.

Тоді ризик може бути ідентифікований наступним набором параметрів:

- загроза, можливою реалізацією якої викликаний даний ризик;
- ресурс, відносно якого може бути реалізована дана загроза (ресурс може бути інформаційний, апаратний, програмний і т.д.);
- уразливість, через яку може бути реалізована дана загроза відносно даного ресурсу.

Згідно з пропонованим підходом, розглядаючи інформаційну систему в її початковому стані, ми оцінюємо розмір очікуваних втрат від інцидентів, пов’язаних з інформаційною безпекою (як правило, береться певний період часу, наприклад, рік). Після цього, робиться оцінка того, як пропоновані засоби і заходи забезпечення безпеки впливають на зниження ризиків, і скільки вони коштують.

Важливо також визначити те, як дізнатися, що небажана подія сталася. Тому в процесі опису ризиків, зазвичай, також вказують події-“тригери”, які є ідентифікаторами ризиків, що сталися або очікуються незабаром (наприклад, збільшення часу відгуку web-сервера може свідчити про вироблення на нього одного з різновидів атак на “відмову в обслуговуванні”). Виходячи зі сказаного вище, в процесі оцінки ризику треба оцінити вартість збитку і частоту виникнення небажаних подій, а також ймовірність того, що подібна подія завдасть шкоди ресурсу.

СИСТЕМАТИЗАЦІЯ ВРАЗЛИВОСТЕЙ ПРОГРАМНИХ СИСТЕМ

Поняття вразливості можна визначити як певну властивість системи, наявність якої може дозволити зловмиснику завдати шкоди інтересам її власника, тобто, призвести до реалізації загрози інформаційної безпеки.

В даний час існує досить багато програмно-апаратних підходів до пошуку та усунення вразливостей, проте вони не дозволяють виявити і виправити всі вразливості, вимагають знання коду і високої кваліфікації програміста, що працює з результатами аналізу, а крім того, багато з пропонованих методів носять декларативний характер і не доведені до практичного втілення. Роботи, що присвячені дослідженню вразливостей, містять перерахування існуючих проблем, але не містять чіткої класифікації вразливостей і не дають рекомендацій з підвищення захищеності програмних систем з її урахуванням.

Актуальність задачі поділу вразливостей на класи зумовлена першочергово тим, що це дає програмістам потужний інструмент виявлення вразливостей та запобігання їх використанню, однак в даний час комплексних робіт по всіх видах вразливостей проведено не було.

На підставі інформації про причини виникнення вразливостей в програмах, була складена їх класифікація за наступними параметрами:

- сутністю, що зазнає модифікації;
- наслідками атаки з використанням вразливостей;
- розміщенням шкідливої сутності.

Систематизація вразливостей дозволяє:

- з високою достовірністю виявляти їх у вихідних кодах;
- розробити методи безпечного програмування, виключаючи можливість появи вразливостей в програмах;
- визначити механізми використання вразливостей, що дозволить боротися з ними у виконуваних програмах за відсутності вихідного коду.

Якщо представити множину всіх вразливих функцій як $F = \{f_1, f_2, \dots, f_n\}$, а всіх вразливостей, до яких може призвести використання цих функцій як $V = \{v_1, v_2, \dots, v_m\}$, то визначивши множину ймовірностей, з якими функція f_i може призвести до появи вразливості v_j як $P = \{p_i^j\}$ ($i = 1, \dots, n, j = 1, \dots, m$), можна

визначити рівень небезпеки тієї чи іншої програми як $D = \sum_{i=1}^n \left(K_i \sum_{j=1}^m p_i^j r_j \right)$, де K_i – число функцій i -го виду в програмі, а r_j – небезпека j -ї вразливості в балах, визначена методом експертних оцінок.

Запропонований підхід дозволяє усунути ряд вразливих функцій з вихідного коду, в результаті ймовірність появи вразливості наближається до нуля. Тоді підвищення захищеності програми можна оцінити як відношення рівня небезпеки програми до і після застосування безпечного програмування.

МЕТОД АССОЦИАТИВНОГО СЖАТИЯ ГОЛОСОВЫХ СООБЩЕНИЙ

Известно, что для мобильных пользователей остро стоит вопрос экономии трафика, в особенности при нахождении в роуминге. Большинство же применяемых на практике методов сжатия речи, оптимизированы для потоковой передачи и не реализуют потенциала многопроходной обработки голосового сообщения для улучшения степени сжатия и качества воспроизведения речи.

Нами предложен и разрабатывается метод ассоциативного сжатия речи с потерями, реализующий восстановление формы волны, близкой к исходной. Ключевым аспектом метода является применение статистической модели, использующей так называемый “словарь ассоциаций” (СА). СА является составной частью программных компонентов, реализующих сжатие и восстановление. Предложенный метод состоит из следующие этапов:

1. Нормализация и очистка сигнала от импульсных шумов для улучшения сжатия;
2. Выделение участков голосовой активности в исходном речевом фрагменте;
3. Выбор подходящей “ассоциации” в словаре с применением нечеткого поиска, который проводится среди множества последовательностей последующих значений с префиксом совпадающим с текущим контекстом сжимаемой последовательности;
4. Кодирование символов всех выходных потоков с использованием техники кодирования диапазонов (range coding) в соответствии с комбинированной моделью вероятностей, включающей априорный набор частот символов для каждого потока (статический компонент) и динамический компонент (набор счетчиков), корректирующий предсказание вероятностей появления символов потока в соответствии с конкретными особенностями данного голосового фрагмента.

Для данного метода нами была разработана программная модель (в среде Matlab). В результате серии экспериментов степень сжатия речи, достигнутая текущей реализацией метода, составила 4,7 к 1, что несколько хуже, чем у современных вокодеров, но значительно лучше результатов стандартных алгоритмов, восстанавливающих форму волны (например ADPCM) при сопоставимом с ними качестве восстановленной речи.

Предложенный метод показывает наличие у алгоритмов, восстанавливающих форму волны, далеко не исчерпанного потенциала по улучшению степени сжатия речи с сохранением качества восстановленного сигнала.

МЕТОДИКА ВИЗНАЧЕННЯ ПАРАМЕТРІВ РУХУ ОБ'ЄКТУ ДВОПОЗИЦІЙНИМ РАДІОПРОМЕНЕВИМ ЗАСОБОМ ОХОРОНИ

На сьогодні в охороні державного кордону використовується достатньо широкий спектр технічних засобів охорони. Так зокрема, для блокування локальних ділянок кордону використовуються двопозиційні радіопроменеві сигналізаційні засоби охорони СС-84РЛБ (“Витим”), РЛД-73 (“Георгин”).

Перспективними двопозиційними радіопроменевими сигналізаційними засобами охорони даного класу, які можуть прийти на зміну “Витиму” та «Георгину», є сигналізаційні засоби “Фортеза-12”, “Радий-РБК”. Сьогодні двопозиційні радіопроменеві сигналізаційні засоби охорони окрім охорони локальних ділянок кордону достатньо широко застосовуються для охорони периметрів об'єктів різного призначення як державної, так і приватної власності. Вони відзначаються багатьма перевагами, основними з яких є: відсутність впливу на роботу системи кліматичних факторів (атмосферні опади, температура оточуючого середовища, напрямок та сила вітру), наявності в зоні виявлення дрібних тварин та птахів; прихованість встановлення (внаслідок чого порушник, найбільш ймовірно, не буде застосовувати спеціальних заходів для подолання рубежу охорони); значна протяжність однієї ділянки охорони (до 500 м); можливість виявлення об'єкту, що долає рубіж охорони як в повний зріст, так і зігнувшись (або навіть повзком).

Однак, особливістю існуючих двопозиційних радіопроменевих сигналізаційних засобів охорони є їх недостатня інформативність, бо дані засоби не дозволяють визначати напрямок руху та швидкість об'єкту, дальність до нього, розпізнавати (класифікувати) його. Але за умови реалізації в двопозиційних радіопроменевих сигналізаційних засобах охорони вищезазначених можливостей, інформативність даних засобів буде зростати.

З метою дослідження можливості визначення параметрів руху об'єкту проаналізовано модель утворення сигналу в двопозиційному радіопроменевому сигналізаційному засобі охорони на основі фазового простору. Зроблено висновок, що без застосування додаткових технічних рішень в двопозиційних радіопроменевих сигналізаційних засобах охорони визначати параметри руху об'єкту неможливо.

Запропоновано можливі шляхи щодо визначення параметрів руху об'єкту. Вперше розроблено методику визначення параметрів руху об'єкту двопозиційним радіопроменевим сигналізаційним засобом охорони. Наукова новизна цієї методики полягає у введенні: моделі визначення швидкості руху об'єкту на основі інтерференційного множника, критеріїв для визначення напрямку руху об'єкту та здійсненні його класифікації за типом (людина або тварина). Методика відрізняється тим, що для визначення напрямку руху об'єкту двопозиційним радіопроменевим сигналізаційним засобом охорони достатньо лише однієї зони виявлення, крім того визначається швидкість руху об'єкту та здійснюється його класифікація за типом.

*Дорофєєв М.В. (ЦНДІ ОВТ ЗСУ),
Русевич А.О. (ЦНДІ ОВТ ЗСУ),
Шаповал П.І. (ЦНДІ ОВТ ЗСУ)*

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АРТИЛЕРІЙСЬКОГО ОЗБРОЄННЯ

Істотні зміни у формах і способах застосування артилерійського озброєння відбулися наприкінці ХХ століття з розвитком концепцій ведення повітряно-наземних операцій, побудови розвідувально-ударних (розвідувально-вогневих) комплексів. Зміни в поглядах на сучасні бойові дії (перехід до війн шостого покоління) і роль артилерії відбулися на рубежі ХХІ ст. з формуванням і впровадженням концепції сетецентричної війни та закріпленням у НАТО гегемонії армії США. Більшість країн НАТО (зокрема США) не модернізують важкі артсистеми: самохідні гаубиці на танкових шасі, гусеничні реактивні системи залпового вогню (РСЗВ) і ракетні комплекси СВ, важкі вогнеметні системи тощо. Однак активно модернізуються: високоточна зброя (ВТЗ), бойові броньовані машини різних типів, високомобільні артсистеми на колісних базах, засоби артилерійської розвідки, системи зв'язку й АСУ.

На сьогодні основними вимогами до артилерії стали комплексування із засобами розвідки й автоматизованого керування, швидкість розгортання/згортання на вогневих позиціях, планування й підготовки до ведення вогню, можливість ефективного застосування високоточних боєприпасів (ВТБ).

Можна зробити висновок, що в розвитку артилерії переважають такі тенденції: зменшення маси артсистем, автоматизація обробки даних для стрільби, часткова або повна автономність, підвищення дальності та точності вогню. При цьому бойова маса впливає на можливість оперативного транспортування артсистеми, у тому числі на більшу дальність. Також закордонні фахівці приділяють істотну увагу економічним питанням.

Хочеться відмітити також досить швидкий розвиток реактивної артилерії. У недалекому майбутньому такі системи (РА) зможуть замінити не тільки ствольну артилерію, але частково й авіацію. Вигідність їх в тому, що при застосуванні по наземних об'єктах немає ризику втратити дорогий винищувач разом із екіпажем, та й на паливо витрачати гроші не потрібно. Потрібні лише боєприпаси, які, до речі, набагато дешевші авіаційних. Низьку точність стрільби можна компенсувати кількістю снарядів у залпі. Тим більше, що снаряди поступово стають коректуємі. Усе це, разом зі збільшенням дальності стрільби й використанням БПЛА, робить системи РА найбільш універсальними й зручними в застосуванні.

Для ракетних військ і артилерії Сухопутних військ ЗСУ та її складової – артилерії, прогнозуються такі основні довгострокові напрями розвитку:

- створення перспективних високоточних засобів ураження національного виробництва;

- удосконалення системи технічної експлуатації артозброєння ЗСУ;

- створення в кооперації із закордонними партнерами нових сучасних вискоефективних, конкурентоспроможних зразків та підготовка умов для спільного виробництва й прийняття на озброєння.

ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ ЗМІНИ АРХІТЕКТУРИ СУЧАСНИХ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ СИСТЕМ

В найближче десятиліття глибокий вплив на бізнес будуть мати хмарні обчислення. Сьогодні ними користуються 46 % опитаних компаній, а інші планують перейти від традиційної обробки даних до хмарних обчислень протягом п'яти років. До 2020 року інформаційно-технологічні обчислення майже повністю перейдуть в хмару, а кордон між корпоративними та персональними обчисленнями виявиться сильно розмитим. У зв'язку з цим великі зміни відбуваються і в архітектурі сучасних телекомунікаційних систем, які формують платформу мережевих ресурсів (МР).

В дослідженні ми виділяємо вісім комплексів МР (рівнів): мережа клієнта; доступ; агрегація; край; ядро; обробка даних; обробка сигналізації; управління мережними ресурсами. Можливості платформи сучасних МР однозначно визначають спроможність створення мережних послуг (МП). Платформа МР взаємодіє з платформою МП виключно через рівень обробки сигналізації.

Платформа МП складається з шести комплексів (рівнів): абстракція МР; внутрішні інтерфейси МП; логіка МП; зовнішні інтерфейси МП; загальні функції МП; управління мережними послугами.

Рівень абстракції МР містить в собі мережні адаптери (мережні активатори низького рівня, що забезпечують доступ до відповідних мережних елементів та мережним можливостям). Рівень абстракції МР являє собою прошарок абстракції мережі. Оперує сутністю "технологічна операція".

Рівень внутрішніх інтерфейсів МП абстрагує для рівня, що лежить вище, сервісні можливості мережі. Оперує сутністю "компонента МП". Прикладом інтерфейсів цього рівня є набір OSA/Parlay API.

Рівень логіки МП абстрагує для рівня, що лежить вище, засіб реалізації послуг в серверах застосувань. На цьому рівні, по суті, з'являється закінчена МП, яка сама по собі має споживчу цінність, або може бути включена у склад іншої послуги. Мережна послуга може входити в склад продуктів компанії або бути виставлена назовні та включена до складу продуктів третіх компаній. Оперує сутністю "мережна послуга".

Рівень зовнішніх інтерфейсів МП забезпечує доступ до сервісів третіх сторін. Прикладом інтерфейсу цього рівня є набір Parlay-X API.

Рівень загальних функцій МП містить компоненти, що необхідні для реалізації всіх послуг, їх компонентів та інтерфейсів. На цьому рівні описуються необхідні передумови для нормального функціонування сервісу. Рівень загальних функцій МП включає до себе функціональність SDF InfrastructureSupportService (TM Forum). Рівень забезпечує функціональність: Управління сесіями; Управління ідентифікацією; Управління профілем; Управління ресурсами; Каталог послуг; Середовище виконання.

Рівень управління мережними послугами забезпечує підтримку життєвого циклу МП і включає до себе функціональність SDF Management Support Service (TM Forum). Платформа МП взаємодіє з платформою МР виключно через рівень абстракції мережних ресурсів.

В межах забезпечення процесів надання комунікаційних послуг сервісна платформа взаємодіє з платформою підтримки операційних процесів через рівні управління МП та логіки МП. По цим інтерфейсам сервісна платформа віддає дані про об'єми споживання послуг, та також приймає команди на активацію/деактивацію сервісів в мережі (при цьому обробляє замовлення на продукт, декомпозує його на послуги, управляє послідовністю операцій активації сервісів в мережі платформа підтримки операційних процесів).

Можливості платформи МП визначають, які саме послуги можуть бути реалізовані для споживачів. Такий підхід забезпечує можливості для формування нової архітектури телекомунікаційних систем та надання послуг за рахунок використання хмарних технологій.

к.т.н., с.н.с. Жиров Г.Б. (ВІКНУ)

ВИЗНАЧЕННЯ ПОКАЗНИКІВ НАДІЙНОСТІ РАДІОЕЛЕКТРОННИХ ОБ'ЄКТІВ ІЗ УРАХУВАННЯМ ПРОЦЕСІВ ДЕГРАДАЦІЇ

Необхідність визначення показників надійності радіоелектронних об'єктів та систем з заданою достовірністю зумовлена рядом причин, головними з яких є: розробка нових виробів та порівняння їх характеристик з висунутими до неї вимогами, обґрунтування прийнятних конструктивних рішень, розробка нових методів підвищення надійності виробів, проектування відповідних діагностичних засобів та розробка діагностичних тестів та ін.

Відомо, що розрахунок показників надійності спирається на певну математичну модель безвідмовності. З однопараметричних моделей, на сьогоднішній день найбільше розповсюдження отримала модель експоненціального розподілу. З двопараметричних моделей найчастіше використовуються розподіли Вейбула та логарифмічно-нормальний розподіл, менше – нормальний, гамма та альфа розподіли. Загальноприйнято використовувати експоненціальний розподіл для рішення задач надійності електронних виробів, а зазначені вище двопараметричні – для механічних систем. Розрахунок показників надійності з використанням однопараметричного експоненціального розподілу з одного боку спрощує рішення задач надійності, з другого – накладає на модель ряд суттєвих обмежень та робить її достатньо грубо наближеною.

Експоненціальний розподіл не враховує старіння та знос виробів, має максимальну інтенсивність відмов в момент включення, що відповідає низькій технології та якості виготовлення елементної бази. Ще один недолік експоненціального розподілу проявляється при рішенні задач довгострокового прогнозу. Прогноз середнього ресурсу високонадійних виробів електронної техніки або прогноз гама-процентного ресурсу для дуже малих рівнів імовірності відмови відрізняється від прогнозу з використанням більш адекватних двопараметричних моделей в 50–100 і більше разів, а оцінка середнього наробітку до відмови при застосуванні експоненціального розподілу занижується в $\sqrt{n}$ разів, де n – число елементів в об'єкті дослідження, якщо об'єкт представити послідовною структурною схемою надійності.

Таким чином, необхідно використовувати такі математичні моделі надійності, які б враховували фізичні процеси, що відбуваються в елементах радіоелектронного об'єкту та призводять до його відмови. Для цього необхідне розуміння фізичної природи відмов, їх причин та коректний математичний опис явищ, що лежать в основі природи відмов.

Звір В.Б. (НУОУ)

ПИТАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНОЇ МЕРЕЖІ СПЕЦІАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Особливості побудови та розвитку телекомунікаційної мережі (ТКМ) спеціального призначення передбачають виконання цілого комплексу заходів, які забезпечують підтримку необхідного рівня якості її функціонування.

Телекомунікаційній мережі як складній організаційно-технічній системі властиві такі характерні ознаки, як упорядкованість структури; наявність великої кількості технічних елементів; наявність єдиної мети функціонування елементів мережі й різний функціональний вплив кожного елемента на поведінку всієї мережі в цілому; можливість поділу на сукупності взаємопов'язаних підсистем, мета функціонування яких підпорядкована загальній меті функціонування; залежність поведінки мережі від зовнішнього середовища; залежність від внутрішнього стану апаратно-програмних засобів.

Функціонування складної ТКМ можна оцінити за допомогою ряду характеристик, кожна з яких має задовольнити певним вимогам: представляти собою величину, що залежить від процесу функціонування ТКМ; давати наочне представлення по одній із властивостей мережі; допускати наближену оцінку за експериментальними даними. Сукупність основних функціональних характеристик визначає якість функціонування мережі. Впливаючи певним чином на характеристики мережі, можна досягти відповідності ТКМ висунутим до неї вимогам з боку систем управління військами.

Високі вимоги до точності й надійності реалізації функцій ТКМ із випадковими змінами структури й можливою розмірністю простору станів, у тому числі через відмови й відновлення її елементів, робить проблематичним традиційне використання середніх значень випадкових параметрів для ідентифікації стану системи на основі відомих функцій розподілу. Дане положення може призвести до небажаних рішень на зміну структури ТКМ з погляду надійності через зміщення розподілів, що істотно відрізняються від гаусовських білих шумів.

Основною перешкодою при розгляді проблеми якості функціонування мережі є відсутність єдиного підходу або системи підходів до оцінки якості ТКМ. Основними труднощами на шляху пошуку такого підходу є складність одержання статистичних результатів необхідної точності, які б були придатні до аналізу й синтезу складних систем.

Виходячи з вищезначеного виникає потреба в аналізі властивостей відмовостійкості, експлуатаційної надійності й відновлюваності телекомунікаційних мереж спеціального призначення, а також у визначенні їхнього стану в залежності від якості організації експлуатації телекомунікаційного обладнання.

ОБГРУНТУВАННЯ ДОДАТКОВИХ ПАРАМЕТРІВ СИСТЕМИ РОЗВІДКИ ПОВІТРЯНОГО ПРОТИВНИКА НА ЕТАПІ ЇЇ ПОБУДОВИ

Основними напрямками підвищення інформаційних можливостей системи розвідки повітряного противника (СРПП) є автоматизація процесів обробки, видачі та відображення радіолокаційної інформації, підвищення пропускної спроможності каналів зв'язку. В умовах сучасного інформаційного протиборства найбільш вразливим елементом СРПП є система передачі даних (застаріла елементна база, невідповідність тактико-технічним характеристик існуючих систем сучасним вимогам). Сучасні системи передачі даних (СПД) на відміну від існуючих, створюються на основі принципів корпоративних обчислювальних мереж, в яких на віддалених об'єктах розгорнуті локальні розрахункові мережі, які об'єднують автоматизовані робочі місця для виконання завдань збору, обробки, зберігання та відображення інформації, а також для виконання розрахункових задач з прийняття рішень.

Під функціональною стійкістю об'єкта розуміється його властивість в продовж заданого часу виконувати свої основні функції в межах, встановлених нормативними вимогами, в умовах протидії, а також впливу відмов та несправностей.

Функціональна стійкість складних технічних систем доповнює множину їхніх відомих та стандартизованих властивостей (надійність, живучість, відмовостійкість). Ознаки складних технічних систем:

- наявність множини елементів розподілених на значній території та поєднаних множиною перехресних зв'язків;
- неможливість повного опису процесів функціонування інтегродиференціальними рівняннями;
- динамічно мінлива структура та параметри системи, яка адаптується до зовнішніх умов;
- основні елементи системи побудовані з інтелектуальних функціональних блоків, що дозволяє автоматично реалізувати процеси адаптації та реструктуризації з метою виконання основних функцій, покладених на систему.

На теперішній час удосконалення сучасних систем передачі даних здійснюється за наступними напрямками:

- синтез та оптимізація структури СПД;
- розрахунок потрібних параметрів системи, насамперед пропускної спроможності об'ємів інформації;
- вибір апаратного забезпечення автоматизованих робочих місць та вузлів комутації;
- розробка системи єдиного документообігу тощо.

*к.т.н. Кольцов Р.Ю. (ВІКНУ),
к.т.н. Лоза В.М. (ВІКНУ),
к.т.н. Ленков Є.С. (НАУ)*

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРОСТОРОВИХ ФІЛЬТРІВ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИЯВЛЕННЯ ЦІЛЕЙ З МАЛИМИ КУТАМИ МІСЦЯ

Завдання радіолокації цілей з малими кутами місця носить проблемний характер в силу цілого ряду фізичних факторів, що значно знижують можливості виявлення і вимірювання параметрів таких цілей.

Крім впливу кривизни земної поверхні, до таких факторів належить відбиття корисного сигналу від поверхні. Відбитки, що створюють пасивну перешкоду, досить ефективно усуваються сучасними цифровими системами селекції рухомих цілей.

Іншим чинником, що знижує якість виявлення та вимірювання, є інтерференція прямого і перевідбитого поверхнею сигналів (так званого сигналу «антипода»). Останнє створює сильну порізаність діаграми направленості (ДН), особливо на кутах місця, менших $\lambda/8h_a$ (λ – довжина хвилі, h_a – висота підйому фазового центру антени). При цьому, крім виникнення інтерференційних втрат при виявленні, істотно ускладнюється вимір кута місця цілей класичним методом (по максимуму) і, внаслідок цього якість визначення висоти.

Для зменшення ступеня впливу інтерференції на якість виявлення-вимірювання цілей з малими кутами місця в окремих РЛС застосовують багатоповерхові антенні системи.

Однак подібний спосіб має низьку ефективність підвищення якості вимірювання кута місця, так як вплив на результат інтерференції залежить від позиції навколо РЛС і не забезпечуються можливості оперативної зміни положень інтерференційних провалів в зоні видимості РЛС.

Кардинальною мірою підвищення якості виявлення-вимірювання при двопробеновому поширенні радіохвиль є усунення або істотне зменшення впливу перевідбитого сигналу на порізаність ДН за рахунок застосування нових алгоритмів просторово-часової обробки в РЛС з антеною типу лінійної антеною решітки, що забезпечують кутову селекцію заважаючого сигналу «антипода».

Таким чином, метою роботи було теоретичне обґрунтування методу і алгоритму системи просторової фільтрації на основі режекторних фільтрів-проекторів і оцінка ефективності його застосування.

Представлені результати синтезу системи просторової селекції перевідбитого сигналу методом ортогонального проектування та оцінки його ефективності в порівнянні з оптимальним алгоритмом.

У роботі показано, що при розстроєнні просторових фільтрів (ПРФ) істотно знижуються інтерференційні втрати при великих дальностях і збільшуються втрати при малих дальностях.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАКТИЧНОГО РОЗРАХУНКУ РАЦІОНАЛЬНОГО СКЛАДУ ГРУПОВИХ ТА РЕМОНТНИХ КОМПЛЕКТІВ ЗІП ІНЖЕНЕРНОЇ ТЕХНІКИ

На сьогоднішній час основна кількість інженерної техніки має термін експлуатації понад 20 років, що не може не вплинути на її безвідмовну роботу під час застосування за призначенням. Тому гостро постає питання підвищення ефективності своєчасного відновлення інженерної техніки при її виході з ладу. Одним із шляхів вирішення даного питання є обґрунтування раціонального складу групових та ремонтних комплектів ЗІП, що дасть змогу зменшити час на відновлення техніки силами екіпажів та ремонтних підрозділів. Під час практичного розрахунку раціонального складу групових і ремонтних комплектів доцільно враховувати ряд особливостей:

- комплекти можуть розроблятися на всю машину або тільки на робоче обладнання машини;
- час безвідмовної роботи машини визначається виходячи з кількості машин, на які розраховується комплект, часу роботи машини на добу і кількості діб, прийнятого за розрахункове для даного комплекту;
- при визначенні часу роботи складових частин приймається, що всі складові частини машини зношуються і піддаються впливу вражаючих факторів усіх видів засобів ураження;
- номенклатура запасних частин, що входять в ремонтні комплекти, повинна обов'язково містити запасні частини, що входять до групових комплектів і мати додаткові запасні частини, властиві тільки ремонтним комплектами;
- номенклатура запасних частин у кожному комплекті визначається з урахуванням інтенсивності відмов і пошкоджень деталей і можливостей їх заміни силами ремонтних підрозділів;
- до складу комплектів не включаються шини, гусеничні стрічки, акумуляторні батареї, деталі і складові частини заміна яких не обов'язкова, а також деталі, які можуть бути виготовлені силами ремонтних підрозділів;
- при розробці комплектів доцільно до їх складу включати трубопроводи, сальники (манжети) гумові, ущільнювачі, метал листовий і профільований, зварювальний дріт і електроди, не вводячи їх номенклатуру у вихідну інформацію для оптимізації;
- у розрахунки недоцільно включати траки і пальці гусеничних стрічок, їх слід включати до складу комплектів в кількості 10-15 % їх наявності на одній машині.

ПРИКОРДОННА БЕЗПЕКА: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ НАУКОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

Національна безпека України – це засіб самозбереження народу України, який досягнув рівня організації та національного буття у формі незалежної держави. Це один із чинників, що забезпечують її державно–організоване існування, надійний захист національних інтересів, реалізація яких гарантує державний суверенітет України та її прогресивний розвиток. У повній мірі це стосується і такої її сфери, як прикордонна безпека, що складає предмет вивчення нової міждисциплінарної галузі наукових знань – прикордоннології.

Забезпечення прикордонної безпеки є однією з найважливіших проблем національної безпеки багатьох держав світу, які відчують потребу в ефективному реагуванні на зовнішні виклики і регулюванні інтенсивних транскордонних потоків в умовах глобалізації. Тому в останні десятиліття відмічається підвищений інтерес до концептуального осмислення прикордонної безпеки, який особливо зростає у зв'язку з загостренням регіональних конфліктів, потребою зміцнення зовнішніх кордонів інтеграційних об'єднань (зокрема, Європейського Союзу) або облаштування нових рубежів, що утворилися в результаті розпаду держав (особливо країн СНД).

Кількість наукових робіт у цій сфері відносно невелика. Їхня тематика охоплює, як правило, часткові аспекти загальної проблеми. Отже, наукове дослідження проблем прикордонної безпеки лише зароджуються, не маючи ні чітко визначеного проблемного поля, ні усталеної термінології, ні базових концепцій.

Встановлено, що наукові дослідження у сфері забезпечення прикордонної безпеки характеризуються яскраво вираженою поліаспектністю, різновекторною спрямованістю. Суперечливість та нечіткість дефініцій понять і категорій у цій сфері, наявність фрагментарних підходів щодо розуміння, пояснення й інтепретації соціальних феноменів в порубіжному (прикордонному) просторі як наслідок зіткнення політичних систем, взаємопроникнення національних інтересів суміжних держав з урахуванням інтенсивності сучасних транскордонних потоків – все це обумовило необхідність конституювання та розробки на основі міждисциплінарного підходу нової дисципліни в галузі соціогуманітарних знань – прикордоннології.

Досягнення цієї мети потребує концептуалізації:

- феномену прикордонного простору та його основних морфологічних політико-географічних (геополітичних) та соціокультурних (геокультурних) елементів;

- прикордонної безпеки;

- підходів щодо реалізації прикордонної політики України на сучасному етапі.

СИСТЕМА ЕЛЕКТРОННОГО КОНТРОЛЮ ОХОРОНИ КОРДОНУ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ

Система Електронного Кордону (ЕК) є ключовим компонентом програми охорони кордону, нового уряду Великої Британії (ВБ). Ця система надає модернізований прикордонний контроль, який є більш ефективним, дієвим і безпечним та відповідає майбутнім потребам прикордонних відомств ВБ.

Основна мета програми ЕК – збір та аналіз даних про пасажирів та екіпаж, наданих перевізниками напередодні пасажирських перевезень, щодо всіх поїздок, пов'язаних з перетином кордону ВБ. Це сприятиме розвідці в управлінні підходами до операцій прикордонного контролю, таких як: виявлення осіб, їх інтересів; запобігання в'їзду конкретних осіб до ВБ; прискорення законного пересування – шляхом використання технологічних систем для підтримки більш ефективного управління рухом пасажирів через прикордонний контроль ВБ.

Комерційне партнерство прикордонного відомства ВБ з консорціумом компаній, котрий надає необхідні дані є важливою ланкою між прикордонним відомством та перевізниками. Він формує базу необхідних даних та вносить їх до системи електронного контролю кордону, яка в подальшому буде аналізуватись прикордонним відомством. Надання даних перевізниками має вирішальне значення

Дані, необхідні для внесення в систему ЕК розділяється на три категорії:

- інформаційний проїзний документ (TDI);
- службова інформація (SI);
- інша інформація про пасажирів (OPI).

Скорочення TDI та OPI були прийняті для програми ЕК як загальні терміни, які повинні застосовуватися у всій індустрії подорожей, включаючи перевезення повітряним, морським і залізничним транспортом. Безпосередньою обов'язковою вимогою для ЕК є те, що перевізники забезпечують TDI та SI дані. OPI дані будуть вимагатися лише від пасажирів лише по їх бажанню і тільки на визначених прикордонним відомством маршрутах.

Службова інформація (SI) – інформація, котра повинна бути надана у ЕК у всіх випадках для вхідних і вихідних подорожей. Інша інформація про пасажирів (OPI) відноситься до інформації, наявної у перевізника у зв'язку з бронюванням пасажиром місць на переїзд. В авіаційній галузі, це також включає в себе дані, які можуть бути проведені протягом вильоту авіакомпанії Control System (DCS), таких як час реєстрації, кількість сидінь і багажу деталей.

Ступінь, в якій збираються дані OPI варіюється між країнами і всередині різних галузей транспорту. Тим не менш, важливо підкреслити, що OPI дані повинні бути надані перевізником в повній мірі.

Використання даних технологій дозволяє більш повноцінно проводити контроль прикордонним відомством ВБ та, відповідно, бути прикладом для наслідування прикордонними відомствами інших держав.

ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ЗА ДОПОМОГОЮ ЕКСПЕРТНОЇ СИСТЕМИ

Основою експертної системи є база знань, яка накопичується в процесі побудови експертної системи. Знання в такій базі організовані й відображені так, щоб спростити прийняття рішення.

Однією з характеристик експертної системи є те, що вона застосовує досвід мислення найкваліфікованіших експертів у даній ділянці знань, що приводить до точних, творчих та ефективних рішень.

У роботі з експертною системою беруть участь: сама експертна система, експерт, інженер знань, засіб побудови експертної системи, користувач. Деякі правила експертної системи є евристичними, тобто емпіричними правилами чи спрощеннями, що ефективно обмежують процес рішення. Такі правила не піддаються точному математичному або алгоритмічному розв'язанню. Алгоритмічний метод гарантує коректне чи оптимальне розв'язання задачі, а евристичний метод – дає прийнятне розв'язання в більшості випадків.

Знання в експертній системі організовані таким чином, щоб знання про предметну галузь були відокремлені від інших загальних знань. Відокремлені знання про предметну галузь називаються базою знань, а загальні знання – механізмом виводу. Усі програми, що працюють зі знаннями, які організовані за допомогою бази знань і механізму виводу, називають системами, що ґрунтуються на знаннях. База знань експертної системи містить факти (дані) і правила (або інші знання), які використовують ці факти як основу для прийняття рішення. Механізм виводу містить інтерпретатор, що визначає, яким чином застосовувати новий порядок для виведення нових знань, і диспетчер, що встановлює порядок застосування цих знань.

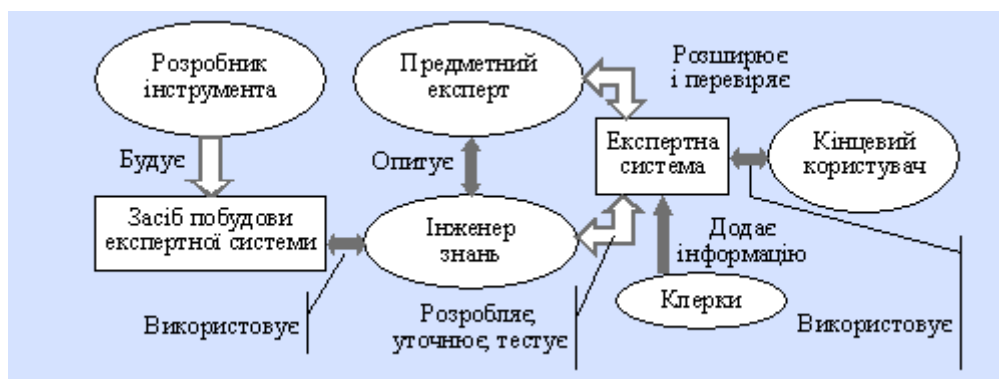

Рис.1. Экспертна система

Для прийняття рішень у проблемно-орієнтованих інформаційних системах та системах керування здійснюється в умовах апріорної невизначеності, обумовленої неточністю або неповнотою вхідних даних, стохастичною природою зовнішніх впливів, відсутністю адекватної математичної моделі функціонування, нечіткістю мети, людським фактором та ін. Невизначеність системи призводить до зростання ризиків від прийняття неефективних рішень, результатом чого можуть бути негативні економічні, технічні та соціальні наслідки.

ТЕХНІЧНА ТАКТИКА ОХОРОНИ ВІЙСЬКОВИХ ОБ'ЄКТІВ ПІДВИЩЕНОЇ НЕБЕЗПЕКИ ЯК ЕЛЕМЕНТІВ КРИТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ДЕРЖАВИ У ВОЄННІЙ СФЕРІ

Військові об'єкти підвищеної небезпеки є одним із елементів критичної інформаційної інфраструктури держави у воєнній сфері та потребують надійного забезпечення їх охорони й захисту у будь-який час.

Головною метою системи забезпечення охорони й захисту військових об'єктів підвищеної небезпеки є створення умов їх стійкого функціонування, попередження загроз, протиправних дій, недопущення крадіжок, знищення або руйнування.

Широке використання різноманітних технічних засобів та систем обумовлює розроблення “технічної тактики” охорони і захисту військових об'єктів підвищеної небезпеки, яка розробляється власниками об'єктів.

Структура системи охорони і захисту повинна бути: гнучкою; мати відкриту архітектуру; будуватися у взаємозв'язку по тактико-технічним характеристикам та у кількісному відношенні (показникам) засобів і систем як одне ціле, тобто – бути комплексною (інтегрованою) системою безпеки. Основу такої комплексної системи безпеки становлять засоби виявлення, системи дистанційного спостереження (РЛС ближньої дії, розвідувально-сигналізаційні системи, безпілотні авіаційні комплекси розвідувального типу, тепловізійні системи тощо), системи передавання інформації і управління.

Прикладом успішної інтеграції технічної системи охорони в систему інтегрованого управління кордонами є Оптико-електронна система спостереження, що встановлена на кордоні з Молдовою.

Основою побудови комплексної системи безпеки є базові принципи:

- безперервного моніторингу та прогнозування можливих загроз;
- відповідності заходів;
- достатності сил реагування;
- превентивного забезпечення.

Напрямом удосконалення системи безпеки військових об'єктів підвищеної небезпеки є створення охоронно-інформаційної системи Збройних Сил України з використанням інформаційних технологій як багаторівневої системи збору, обробки та передавання інформації про стан безпеки військових об'єктів підвищеної небезпеки, про виклики та загрози щодо їх функціонування до суб'єктів реагування на них від Міністерства оборони України, інших міністерств та відомств України.

Прикладом успішної реалізації такого підходу є функціонування глобальної автоматизованої інформаційної системи “Гарт” в Державній прикордонній службі України.

РОЗВИТОК ТЕХНІЧНОЇ ТАКТИКИ ОХОРОНИ ОБ'ЄКТІВ ПІДВИЩЕНОЇ НЕБЕЗПЕКИ ЯК ЕЛЕМЕНТІВ ІНФРАСТРУКТУРИ ДЕРЖАВИ У ВОЄННІЙ СФЕРІ

Об'єкти підвищеної небезпеки є одним із елементів критичної інформаційної інфраструктури держави у воєнній сфері та потребують надійного забезпечення їх охорони і захисту у будь-який час. Головною метою системи забезпечення охорони і захисту військових об'єктів підвищеної небезпеки є створення умов їх стійкого функціонування, попередження загроз, протиправних дій, недопущення крадіжок, знищення або руйнування.

Широке використання різноманітних технічних засобів та систем обумовлює розроблення “технічної тактики” охорони і захисту військових об'єктів підвищеної небезпеки, яка розробляється власниками об'єктів. Структура системи охорони і захисту повинна бути: гнучкою; мати відкриту архітектуру; будуватися у взаємозв'язку по тактико-технічним характеристикам та у кількісному відношенні (показникам) засобів і систем як одне ціле, тобто – бути комплексною (інтегрованою) системою безпеки.

Основу такої комплексної системи безпеки становлять засоби виявлення, системи дистанційного спостереження (РЛС ближньої дії, розвідувально-сигналізаційні системи, безпілотні авіаційні комплекси розвідувального типу, тепловізійні системи тощо), системи передавання інформації і управління. Прикладом успішної інтеграції технічної системи охорони в систему інтегрованого управління кордонами є Оптико-електронна система спостереження, що встановлена на кордоні з Молдовою.

Основою побудови комплексної системи безпеки є базові принципи: безперервного моніторингу та прогнозування можливих загроз; відповідності заходів; достатності сил реагування; превентивного забезпечення; аналогій (технічний).

Напрямом удосконалення системи безпеки військових об'єктів підвищеної небезпеки є створення охоронно-інформаційної системи Збройних сил України з використанням інформаційних технологій, як багаторівневої системи збору, обробки та передавання інформації про стан безпеки військових об'єктів підвищеної небезпеки, про виклики та загрози щодо їх функціонування до суб'єктів реагування на них від Міністерства оборони України, інших міністерств та відомств України. Прикладом успішної реалізації такого підходу є функціонування глобальної автоматизованої інформаційної системи “Гарт” в Державній прикордонній службі України.

АКТУАЛЬНІСТЬ СТВОРЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ ПРОГНОЗУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ У ВІЙСЬКОВІЙ СФЕРІ

Задача аналізу фінансових ризиків сьогодні є однією з найскладніших для багатьох галузей науки та активно досліджується. Уміння вчасно та правильно приймати рішення при веденні фінансової діяльності, особливо в умовах стрімкого реформування, є основою стабільного розвитку Збройних Сил України. Тому завдання кількісного та якісного оцінювання та прогнозування економічних ризиків і управління ризиками у ході фінансової діяльності у військовій сфері є надзвичайно актуальним питанням.

За відомим визначенням ризик – це можливість виникнення несприятливих ситуацій в ході реалізації планів і виконання бюджетів. Під невизначеністю розуміється неповнота чи неточність інформації про умови діяльності, зокрема пов'язані із затратами та прибутками. Невизначеність пояснюється тим, що економічні проблеми часто зводяться до задачі вибору з деякої сукупності альтернатив одного варіанту, при цьому особа, що приймає рішення, не володіє повною інформацією про ситуації для адекватного її врахування та ухвалення раціонального рішення. В кількісному аспекті невизначеність передбачає можливість відхилення результату від очікуваного чи середнього значення як в менший, так і в більший бік. У фінансовому ризик-менеджменті під ризиком найчастіше розуміється можливість втрати частини своїх ресурсів, недоотримання прибутку чи поява додаткових витрат у результаті діяльності, що відповідає поняттю невизначеності. На практиці найбільша увага приділяється не ймовірності неблагополучного результату діяльності, а вартісній оцінці вразливості ризику, яка може бути виражена за допомогою таких показників, як максимальна сума, яку можна втратити в результаті зміни конкретного фактора ризику, середній розмір збитків за певним видом операцій за конкретний період часу, стандартне відхилення прибутків і витрат, максимальний розмір витрат, розрахований з певною ймовірністю їх настання.

Одним із можливих шляхів вирішення задачі прогнозування фінансових ризиків є використання сучасних інформаційних технологій. На даний час значного розвитку у військовій сфері здобувають комп'ютерні інформаційні системи, що дають змогу особі, що приймає рішення, об'єднати власні суб'єктивні переваги з комп'ютерним аналізом ситуацій при генерації рекомендацій у процесі прийняття рішень – це системи підтримки прийняття рішень (СППР). Розроблення СППР для управління фінансовими ризиками у військовій сфері дасть можливість поєднати можливості штучного інтелекту та досвід експертів в означеній галузі для підвищення обґрунтованості рішень, що приймаються. Така інформаційна технологія може знайти застосування при вирішенні низки завдань, наприклад, при формуванні кошторису доходів і видатків установ, бюджету МО України тощо.

РОЗРОБКА АВТОМАТИЗОВАНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

В умовах сучасного економічного середовища, яке з кожним днем все динамічніше розвивається, одним із основних завдань успішного розвитку компаній і підприємств різних типів є підтримка процесу постійного якісного вдосконалення господарюючої системи, що дозволяє їм найефективніше досягати свої цілі з найменшими втратами. Для успішного виконання цього завдання кожне підприємство ставить собі за мету пошук способів якісного управління інформаційними ресурсами та створення єдиного інформаційного простору для забезпечення її стійкого розвитку в умовах ринкової економіки у світі.

Підвищення ефективності функціонування авіаційно-ремонтного підприємства пов'язано із автоматизацією його технологічних процесів та процесів організаційного управління і потребує створення відповідного проекту.

Автоматизація підприємства дозволяє зменшити затрати, прискорити виготовлення, ремонт авіаційної техніки і саме головне контролювати весь процес в системі реального часу.

Проаналізувавши існуюче програмне забезпечення автоматизації промислового підприємства, можна дійти до висновку, що кожне має свої переваги і недоліки, але повністю не відповідає поставленим вимогам і саме головне не в повній мірі враховуються особливості авіаційно-ремонтних підприємств.

Тому вирішено розробити систему з використанням принципу модульної клієнт-серверної архітектури. Дане рішення дозволяє реалізувати концепцію "тонкого клієнта", при якому на стороні клієнта виконується лише базовий набір функцій, а всі затратні і загальні процедури виконуються на стороні сервера.

При такій реалізації зменшуються вимоги до апаратного забезпечення клієнтської частини, крім того спрощується процедура інсталяції програмного забезпечення і дозволяє підвищити рівень безпеки, за допомогою використання прав доступу.

Також така реалізація дозволяє вносити зміни в роботу самої системи і автоматично вони будуть відображені у всіх користувачів, які мають допуск до цієї інформації. Ще одною перевагою є використання її на відстані, але це накладає певні складності в організації захисту від несанкціонованого входу в систему (хакерських атак).

Гнучкість системі надає їй модульність, тобто систему будують по принципу модулів, що дозволяє надавати системі нових властивостей, або навпаки видаляти їх за необхідністю, лише змінивши необхідні модулі системи, а не перероблюючи всю систему. Також такий підхід спрощує етапи проектування, впровадження, обслуговування і якщо це буде необхідно в майбутньому то і модернізації.

ТЕХНІЧНИЙ ЗІР МОБІЛЬНОГО РОБОТА

Системи управління сучасними мобільними роботами (МР) призначені для управління їх функціонуванням в складному навколишньому середовищі. Попри це канал зорового сприйняття робота є одним з найбільш вагомих джерел інформації як і в автоматичних, так і в автоматизованих системах управління.

В даній статті розглядається системи технічного зору, за допомогою яких збирається та аналізується до 90 % необхідної інформації для управління.

Постановка задачі: Нехай мобільному роботу необхідно переміститись із пункту А в пункт Б за умови, що шлях, який необхідно подолати відомий не повністю, або навіть може змінюватися в процесі руху.

Для того, щоб робот зміг працювати автономно необхідно вирішити три основні задачі:

1. Визначити траєкторію руху МР;
2. Визначити поточне положення робота в просторі;
3. Розпізнавати та визначати параметри перешкод, які з'являються перед роботом під час руху.

Інформація, яка надходить від сенсора мобільного робота при його русі в умовах бездоріжжя викликає проблеми, пов'язані з необхідністю автоматичного отримання надійної оцінки якості опорної прохідності місцевості.

В розвинених системах зору МР задача оцінки прохідності успішно вирішується по сигналам 3D-дальноміра, а профільно-опорної прохідності – сумісної обробки сигналів дальноміру та телевізійної камери.

Для виявлення траєкторії руху МР використаємо телевізійну систему. В даній системі використовуються стаціонарні телекамери, які контролюють робочий простір робота. За допомогою отриманої відеоінформації складається план сцени та виділяються вільні ділянки простору, які можна використовувати для руху робота.

Перевага даної системи полягає у тому, що оператор лише вказує початкову та кінцеву точки, а система знаходить траєкторію, при чому система автоматично обирає найбільш короткий маршрут.

Виявлення перешкод можна віднести до одного з частих, але, безумовно, ключових завдань автономного управління мобільними роботами. З його вирішенням тісно взаємопов'язані перспективи автоматизації ряду важливих функцій, таких як самопозиціонування, аналіз досяжності цілей управління, оперативне планування маршруту, побудова карт.

*к.військ.н., доц. Мельниченко В.С. (НУОУ),
к.військ.н., доц. Левченко М.А. (НУОУ),
Паталаха В.Г. (НУОУ),
Борзак О.М. (ВІКНУ)*

ПРОБЛЕМИ ВТІЛЕННЯ СУЧАСНИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ПІДГОТОВКИ ОФІЦЕРІВ- КЕРІВНИКІВ ДЛЯ ЗЕНІТНИХ РАКЕТНИХ ВІЙСЬК

Досвід показує, що на етапі підготовки бойових дій військовими частинами зенітних ракетних військ (ЗРВ) в сучасних умовах необхідно застосування методик, які базуються на наукових методах якісної та кількісної оцінки очікуваної ефективності бойових дій ЗРВ і складних систем з використанням методів математичного моделювання.

На теперішній час, для оцінки ефективності бойових дій ЗРВ та побудови раціонального варіанту бойового порядку, в роботі органів управління військових частин ЗРВ, відповідно до системи тактичних розрахунків, можливо використання широкого комплексу моделей і задач.

Але, відсутність єдиної бази даних для всіх моделей та універсального інтерфейсу обміну даними між ними, необхідність значного обсягу часу для підготовки та введення вхідних даних, значно затрудняють застосування всього комплексу моделей в начальному процесі. Виникла негайна проблема розробки та втілення Єдиного комплексу моделей і задач для використання під час підготовки та ведення бойових дій.

Застосування узгоджених між собою моделей та задач для комплексної оцінки бойових можливостей військових частин ЗРВ та ефективності зенітного ракетного прикриття, дозволить одержати більш усебічні та адекватні оцінки якості системи прикриття, знизити витрати часу на проведення оперативно-тактичних розрахунків. Розроблені моделі забезпечать урахування рельєфу місцевості та інших найбільш суттєвих факторів зенітного ракетного прикриття об'єктів і військ в рамках геоінформаційної системи для побудови системи бойових порядків відповідно до умов очікуваної динаміки процесу підготовки та ведення бойових дій.

Це дозволить на основі урахування розширеної кількості значущих факторів підвищити достовірність прогнозу очікуваних результатів бойових дій військових частин ЗРВ та оперативно формувати дані для обґрунтування пропозицій замислу бойових дій, а також визначати доцільну структуру системи зенітного ракетного прикриття відповідно до їх стану та умов бойових дій.

Втілення такого Єдиного комплексу моделей і задач в навчальний процес підготовки офіцерів-керівників зенітних ракетних військ дозволить значно підвищити рівень підготовки офіцерського складу, надасть навички швидко та правильно приймати рішення під час підготовки та ведення бойових дій в сучасних умовах обстановки.

*д.т.н., проф. Мокрицкий В.А. (ОНПУ),
д.т.н., проф. Маслов О.В. (ОНПУ),
к.т.н. Банзак О.В. (ОДАТРА)*

ОЦЕНКА ВЛИЯНИЯ ЧАСТОТЫ ДИСКРЕТИЗАЦИИ НА ПОГРЕШНОСТЬ ИЗМЕРЕНИЯ МОЩНОСТИ ДОЗЫ БЛОКОМ ДЕТЕКТИРОВАНИЯ НА ОСНОВЕ КЦТ

Разработка современных блоков детектирования, предназначенных для измерения мощности дозы гамма-излучения в воздухе, в составе систем радиационного контроля АЭС является важной и актуальной задачей.

Находящиеся в настоящее время в эксплуатации блоки детектирования системы АКРБ-03 выработали свой ресурс (АКРБ – аппаратура контроля радиационной безопасности). Очевидно, что новые блоки детектирования должны обладать более высокими метрологическими и эксплуатационными показателями, чем подлежащие замене.

Существенный прорыв в направлении улучшения метрологических и эксплуатационных характеристик детекторов может быть получен только на основе применения новых материалов, в частности, широкозонных полупроводников, таких как CdZnTe (КЦТ).

Применение CdZnTe для измерения мощности дозы также ограничивается тем, что чувствительность детектора и интересующем диапазоне энергий γ -излучения изменяется более чем в 10 раз (“ход с жесткостью”).

Для снижения погрешности, обусловленной зависимостью чувствительности CdZnTe-детектора от энергии γ -излучения, предлагается использовать цифровую коррекцию выходного сигнала. Коррекция осуществляется путем изменения частоты импульсов на выходе детектора в зависимости от энергии зарегистрированного излучения.

Численное значение коэффициента изменения скорости счета определяется на основании аналитической зависимости отношения чувствительности детектора к регистрируемому γ -излучению и чувствительности к γ -излучению с энергией, на которой проводилась градуировка детектора.

Поэтому для эффективного использования разрядности АЦП из входного сигнала АЦП должна быть вычтена постоянная составляющая и динамический диапазон изменения сигнала должен быть согласован с диагностическим диапазоном АЦП.

Таким образом, рассмотрена схема цифрового гамма-спектрометра, позволяющая эффективно использовать разрядность АЦП и таким образом повысить разрешающую способность спектрометра при высокой частоте загрузки.

ОЦІНКА ЗАВЕРШЕНОСТІ ПРОЕКТНИХ РОБІТ ПРИ РОЗРОБЦІ СИСТЕМ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ

Для задач, пов'язаних із забезпеченням інформаційної безпеки, як для будь-якого проекту, що вимагає фінансових витрат на його реалізацію, більш ніж актуально вже на початковій стадії визначити, що є ознакою завершення роботи і як слід оцінювати результати проекту.

На сьогоднішній день найбільш поширені два підходи до обґрунтування результатів реалізації проекту підсистеми забезпечення безпеки.

Перший з них заснований на перевірці відповідності рівня захищеності інформаційної системи вимогам одного з стандартів в області інформаційної безпеки. Це може бути клас захищеності відповідно до вимог керівних документів, профіль захисту, розроблений у відповідності зі стандартом ISO-15408, або який-небудь інший набір вимог. Тоді критерій досягнення мети в області безпеки – це виконання заданого набору вимог.

Критерій ефективності – мінімальні сумарні витрати на виконання поставлених функціональних вимог:

$$\sum C_i \rightarrow \min ,$$

де C_i – витрати на i -й засіб захисту.

Основний недолік цього підходу полягає в тому, що у випадку, коли необхідний рівень захищеності жорстко не заданий (наприклад, через законодавчі вимоги) визначити “найбільш ефективний” рівень захищеності інформаційної системи (ІС) досить складно.

Другий підхід до побудови системи забезпечення інформаційної безпеки пов'язаний з оцінкою та управлінням ризиками. Спочатку він виник з принципу “розумної достатності” застосованого до сфери забезпечення інформаційної безпеки. Цей принцип може бути описаний таким набором тверджень:

- абсолютно непереборну систему захисту створити неможливо;
- необхідно дотримувати баланс між витратами на захист і отримуваним ефектом, в т.ч. і економічним, що полягає в зниженні втрат від порушень безпеки;
- вартість засобів захисту не повинна перевищувати вартості інформації, що захищається (або інших ресурсів – апаратних, програмних);
- витрати порушника на несанкціонований доступ до інформації повинні перевищувати той ефект, який він отримає, здійснивши подібний доступ.

З другого варіанту слідує, що в міру того, як ростуть витрати на захист, розмір очікуваних втрат падає, а значить можна визначити мінімум функції “Очікувані сумарні витрати”, який необхідний. На жаль, на практиці точні залежності між витратами і рівнем захищеності визначити не представляється можливим, тому аналітичний метод визначення мінімальних витрат у представленому вигляді також не завжди придатний.

СПОСОБ ДИСТАНЦИОННОГО ФАЗОВОГО РАСПОЗНАВАНИЯ ШИРОКОПОЛОСНЫХ СИГНАЛОВ

Анализ области применения широкополосных локаторов для дистанционного фазового распознавания объектов показывает, что они могут быть использованы везде, где требуется высокая информативность об отражающих свойствах объектов и возможность работы на небольших расстояниях с существенным повышением разрешающей способности. При этом, использование сверхширокополосных сигналов параллельно может использоваться для повышения точности измерения расстояния до объекта и скорости его движения, за счет изменения разности фаз колебаний излученного и отраженного сигналов.

Эффективность использования таких сигналов определяется диаграммой направленности антенны. Положение рабочей зоны по дальности зависит от времени, необходимого для распространения сигналов до объектов и обратно. Длительность и частота заполнения радиоимпульса определяется широкополосностью антенн и параметрами возбуждающего видеоимпульса.

Основной особенностью предполагаемого способа является то, что для определения фазы от отражающего объекта необходимо через одну и ту же приемоизлучающую антенну излучить импульсы с периодами T_1 и T_2 .

Возможно два варианта излучения:

- сразу друг за другом;
- первый радиоимпульс после излучения должен пройти контролируемую среду и вернуться в измерительный тракт, после чего излучается второй радиоимпульс.

Фазовые сдвиги отраженных и опорных сигналов определяются между точками перехода через ноль сигналов с периодами заполнения T_1 и T_2 .

$$\psi_1(T_1) = \Delta t_1 \frac{2\pi}{T_1}, \quad \psi_2(T_2) = \Delta t_2 \frac{2\pi}{T_2},$$

где Δt_1 и Δt_2 – временные интервалы между переходами через ноль отраженных и опорных сигналов.

Фаза коэффициента отражения будет определяться формулой:

$$\varphi = 2\pi \left(\frac{\Delta t_1 - \Delta t_2}{T_1 - T_2} \right) - 2\pi \left[\frac{\Delta t_1 - \Delta t_2}{T_1 - T_2} \right] \text{ (rad)},$$

где $[]$ – квадратными скобками обозначена целая часть выражения.

Измеренное значение φ может использоваться для уточнения дальности до отражающего объекта, а изменения значений длительности периодов заполнения радиоимпульсов T_1 и T_2 – для определения радиальной скорости объекта относительно антенны.

Таким образом, обеспечивается разрешающая способность по дальности при дистанционном определении фазы коэффициента отражения, за счет чего уточняется дальность до отражающего объекта и может определяться радиальная скорость объекта.

ОСОБЛИВОСТІ СУЧАСНИХ СИСТЕМ РЕАЛЬНОГО ЧАСУ

Сучасні системи реального часу (СРЧ) мають ряд особливостей у порівнянні з системами поділу часу.

Обмежений час відповіді. По суті, система реального часу – це апаратно-програмний комплекс, що реагує в передбачувані часи на непередбачуваний потік зовнішніх подій. Це означає, що:

- ОС повинна встигнути відреагувати на подію, що сталася на об'єкті, протягом часу, критичного для цієї події. Відсутність реакції на передбачений час вважається для СРЧ помилкою;

- система повинна встигати реагувати на події, що відбуваються одночасно. Навіть якщо дві або більше зовнішніх подій відбуваються одночасно, система повинна встигнути зреагувати на кожну з них протягом інтервалу часу, критичного для цих подій.

Застосування СРЧ завжди конкретно. Якщо ОС загального призначення зазвичай сприймається користувачами (не розробниками) як вже готовий набір додатків, то операційна система реального часу служить тільки інструментом для створення конкретного апаратно-програмного комплексу реального часу.

Для більшості СРЧ передбачається, що основна частина оброблюваних даних апіорно відома. Тому найбільш широкий клас користувачів операційних систем реального часу – розробники комплексів реального часу.

Проектуючи і розробляючи конкретну систему реального часу, програміст завжди знає точно які події можуть відбутися на об'єкті, знає критичні терміни обслуговування кожного з цих подій.

При виборі апаратної платформи для систем реального часу основними моментами є жорсткі вимоги до часових характеристик і гнучкості системи. Більшість проектів реального часу здійснюється в рамках архітектурних рішень магістрально-модульних систем (ММС).

СПОСІБ ПОДОЛАННЯ ЕФЕКТУ ГІББСА ПРИ СИНТЕЗІ ТА ПЕРЕТВОРЕННІ ТЕСТОВИХ СИГНАЛІВ

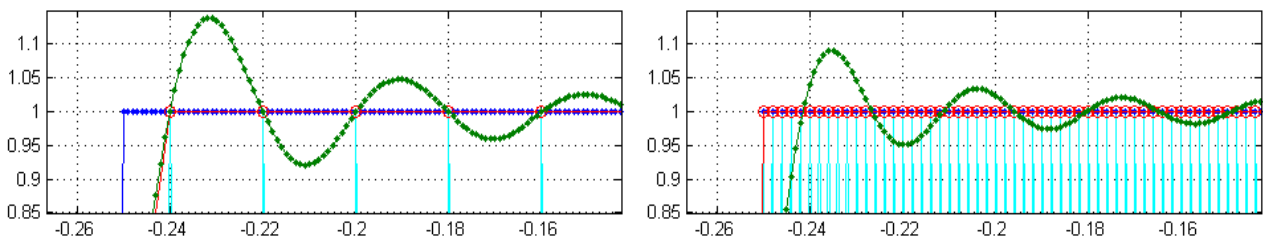
Явищем Гіббса називається особливість поведінки часткових сум ряду Фур'є в околиці точки розриву функції, введене Гіббсом у 1898 р.

Сигнал у вигляді меандру $f(x)$ може бути представлений у таких формах:

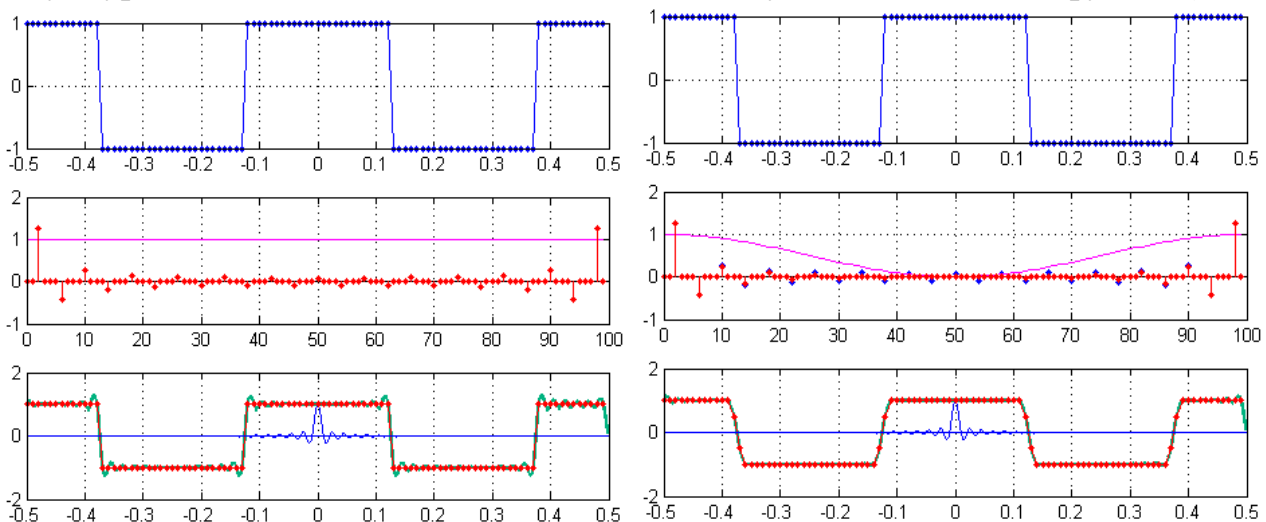
$$f(x) = \begin{cases} 1, & 0 < x < \pi; \\ 0, & x = 0, x = \pi; \\ -1, & -\pi < x < 0. \end{cases} \quad \text{або} \quad f(x) = \frac{4}{\pi} \sum_{n=1}^{\infty} \frac{\sin(2n-1)x}{2n-1}$$

Графік функції $S_{2n-1}(x) = \frac{4}{\pi} \sum_{m=1}^n \frac{\sin(2m-1)x}{2m-1}$ на проміжку $[0, \pi]$ осцилює

навколо значення 1, причому амплітуда коливань зменшується по мірі віддалення від кінців проміжку, а глобального максимуму функція S_{2n-1} досягає в точках $x = \pi/2n$ та $x = \pi - \pi/2n$. Таким чином, при амплітуді часткової суми S_{2n-1} ряду Фур'є функції f приблизно на 9% перевищує амплітуду самої функції f , тобто граничним геометричним образом графіків функцій S_{2n-1} є не первинна сходінка, а сходінка з подовженням на 9% вертикальним відрізком:

У доповіді запропоновано застосування певних вагових функцій для подолання вказаного явища при синтезі та перетворенні тестових сигналів, представлених будь-якою шматково-гладкою функцією. Результати розрахунків проілюстровано порівняльними діаграмами (на рисунку меандр, складові ряду Фур'є та синтезований сигнал без і з застосуванням віконних функцій):

Запропонований підхід дозволяє також відновлювати неперервний сигнал за його дискретними відліками без згаданих спотворень.

*к.т.н., с.н.с. Охрамович М.М. (ВІКНУ),
Карпенко О.В. (ДНДІ хім. продуктів, м. Шостка)*

МОЖЛИВОСТІ УДОСКОНАЛЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ВИМІРЮВАЛЬНИХ КАНАЛІВ

На сьогоднішній день широко застосовується до датчиків нового покоління поняття “інтелектуальний датчик (сенсор)”, під яким розуміють пристрій, що поєднує первинний вимірювальний перетворювач із відповідним вимірювальним ланцюгом, аналого-цифровим перетворювачем для токових перетворювачів і мікроконтролером, що виконує багато функцій.

Обмежені метрологічні і функціональні можливості інтелектуальних датчиків ускладнюють їхнє застосування в галузях технічної діагностики, контролю якості виробів і матеріалів, наукового приладобудування, екології, медицини та інших, де необхідні складні види вимірювань.

Перспективним напрямком удосконалення інтелектуальних вимірювальних каналів може стати їхня уніфікація на рівні базових апаратно-програмних засобів з поліпшенням техніко-економічних показників, насамперед за такими напрямками:

- розширення функціональних можливостей таких каналів для реалізації різноманітних способів вимірювання фізичних величин різної природи з комплексною обробкою і необхідним представленням результатів вимірювань у межах прийнятної складності апаратури і програмного забезпечення;
- розробка наборів уніфікованих додаткових апаратних і програмних блоків для розв’язання конкретних практичних задач через застосування принципів відкритості апаратної і програмної архітектури каналу;
- реалізація метрологічних характеристик, які задовольняють більшість існуючих практичних запитів і перспективні потреби по чутливості, точності, завадостійкості, швидкодії, діапазонам вимірювання;
- спрощення схемотехніки і конструкції, застосування недорогої елементної бази, підвищення серійнопридатності виробів.

*к.т.н. Панін В.Г. (ВІКНУ),
Лалетін С.П. (ВІКНУ),
Борзак О.М. (ВІКНУ)*

ЗАСТОСУВАННЯ ДАТЧИКІВ З МЕТОЮ ОТРИМАННЯ ДІАГНОСТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ТЕХНІЧНИЙ СТАН ОБ’ЄКТІВ ДІАГНОСТУВАННЯ

Система вбудованого контролю технічного стану об’єктів діагностування є складовою частиною системи технічного діагностування, яка представляє

собою сукупність засобів, об'єкта діагностування, які необхідні для проведення діагностування за правилами, встановленими технічною документацією. Застосування вбудованої автоматизованої системи контролю забезпечить своєчасне виявлення несправності.

В ході здійснення контролю технічного стану радіоелектронної апаратури, яка створена на основі цифрових та аналогових інтегральних мікросхемах, як правило, застосовують вбудовані системи контролю технічного стану.

Ефективність вбудованого контролю буде характеризувати можливою глибиною діагностування (до блоку, вузлу, елементу, тощо) та достовірністю діагностування.

В ході проведення дослідження необхідно:

- вивчити характеристики сигналів, що виникають під час роботи елементів електричної схеми в ланцюгу їх живлення
- визначити ті параметри, які можуть бути застосовані в подальшому в якості діагностичних.

Для цього необхідно визначити тип діагностичного датчика та точку його підключення для знімання діагностичної інформації.

Як правило, існуючі датчики знімання діагностичної інформації в залежності від способу підключення поділяються на наступні типи:

- контактні;
- безконтактні.

Безконтактні датчики мають перевагу перед контактними з точки зору оперативності підключення до контрольованого ланцюга схеми, але водночас мають обмеження для широкого застосування.

Це пов'язано з тим, що безконтактні датчики крім приймання корисних діагностичних сигналів мають негативну властивість додатково приймати індустриальні завади та інші електромагнітні випромінювання (ефірні радіосигнали, завади, тощо), які не є корисними для діагностування і потребують додаткової обробки.

Серед відомих контактних способів знімання діагностичної інформації найбільш простим та ефективним є датчик на основі радіоелектронного компонента – резистора.

Значення опору резистора визначається виходячи з умов забезпечення максимальної амплітуди діагностичного сигналу при мінімальному впливі на роботу електричної схеми, що підлягає контролю.

Для знімання діагностичної інформації, виходячи з умов застосованого вибраного методу, резистор необхідно підключити в розрив ланцюга живлення між блоком живлення та контрольованою схемою. Електричні сигнали, що виникають на цьому резисторі, знімаються безпосередньо з нього і подаються на пристрій обробки.

*Паталаха В.Г. (НУОУ),
к.військ.н., доц. Левченко М.А. (НУОУ),
к.військ.н., доц. Мельниченко В.С. (НУОУ),
Борзак О.М. (ВІКНУ)*

МЕТОДИКА ОБҐРУНТУВАННЯ НЕОБХІДНИХ ІНТЕРВАЛІВ МІЖ БОЙОВИМИ ПОЗИЦІЯМИ ЗЕНІТНИХ РАКЕТНИХ ПІДРОЗДІЛІВ

Ведення бойових дій в умовах удосконалення існуючих та розробки нових форм і способів застосування засобів повітряного нападу (ЗПН), постійного збільшення їх бойових можливостей і рубежів виконання ними завдань з одного боку та зменшення кількості зенітних ракетних комплексів в Збройних Силах України, застаріле озброєння і військова техніка з іншого боку, вимагають подальшого пошуку шляхів підвищення ефективності функціонування системи зенітного ракетного прикриття (ЗРП).

Досягнення цієї мети неможливе без наявності науково-методичного апарату, який дозволив би виробити та обґрунтувати рекомендації, втілення яких забезпечить досягнення потрібного рівня ефективності функціонування системи ЗРП.

Аналіз сучасних напрацювань в цьому питанні свідчить про те, що існуючий методичний апарат дозволяє достатньо ґрунтовно оцінювати ефективність функціонування системи зенітного ракетного прикриття та обґрунтовувати рекомендації щодо її підвищення.

Але наявні методики не враховують вплив на рівень ефективності функціонування системи зенітного ракетного прикриття деяких важливих факторів, зокрема – побудови раціонального бойового порядку військових частин зенітних ракетних військ (ЗРВ) та створення їх системи вогню в умовах застосування сучасних ЗПН противника.

Методика, яка запропонована авторами, дозволяє обґрунтувати необхідні інтервали між бойовими позиціями зенітних ракетних підрозділів, що в свою чергу забезпечить побудову раціонального бойового порядку військової частини ЗРВ і створення найбільш ефективного варіанту системи вогню, та, як наслідок, підвищить рівень ефективності функціонування системи зенітного ракетного прикриття.

*Паталаха В.Г. (НУОУ),
к.військ.н., доц. Левченко М.А. (НУОУ),
к.військ.н., доц. Мельниченко В.С. (НУОУ),
Борзак О.М. (ВІКНУ)*

УДОСКОНАЛЕНА МЕТОДИКА ВИЗНАЧЕННЯ ПОТРІБНИХ ВІДДАЛЕНЬ БОЙОВИХ ПОЗИЦІЙ ЗЕНІТНИХ РАКЕТНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ВІД ЦЕНТРУ ОБ'ЄКТА ПРИКРИТТЯ

Досвід локальних війн і конфліктів останніх десятиліть, аналіз тенденцій розвитку форм і способів збройної боротьби переконливо свідчить про те, що війни майбутнього будуть докорінно відрізнятися від загальноприйнятих стереотипів війн. Вони будуть мати широкий просторовий розмах, без чітко визначених головних та інших напрямків дій, удари будуть завдаватися одночасно з усіх можливих напрямків по всій території без будь-яких обмежень.

Продовжується процес безупинного удосконалення і розвитку сил і засобів повітряного нападу, а також форм і способів їх бойового застосування. У ряді провідних країн світу приймаються на озброєння нові малопомітні безпілотні і пілотовані засоби, здатні діяти як з космосу так і з повітря, удосконалюються існуючі засоби повітряного нападу.

Для адекватної боротьби з сучасними засобами повітряного нападу необхідні відповідні новітні зразки озброєння протиповітряної оборони (ППО).

Але, за відсутністю останніх, вирішення проблеми боротьби з ними частково можливе за рахунок більш повної реалізації бойових можливостей існуючих засобів протиповітряної оборони, у тому числі – шляхом удосконалення бойових порядків військових частин зенітних ракетних військ.

В існуючих методиках побудови бойового порядку нажаль не розглядається питання визначення позицій зенітних ракетних підрозділів для прикриття об'єкту від удару засобів повітряного нападу з врахуванням можливих дій засобів повітряного нападу на малих і гранично малих висотах.

Запропонована методика удосконалена за рахунок нового показника – ступеня використання висот рельєфу місцевості. В основу методики покладена вимога максимальної реалізації бойових можливостей. Даний показник дозволить визначати віддалення бойових позицій зенітних ракетних підрозділів від центру об'єкта прикриття, які відповідають максимальному значенню ступеня реалізації бойових можливостей з врахуванням впливу рельєфу місцевості.

*д.т.н., проф. Пермяков О.Ю. (НУОУ),
к.т.н. Варламов І.Д. (НУОУ),
Гаценко С.С. (НУОУ)*

ПРОБЛЕМА ІНТЕЛЕКТУАЛІЗАЦІЇ ХМАРНОГО СЕРЕДОВИЩА ЄДИНОЇ АВТОМАТИЗОВАНОЇ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ СЕКТОРОМ БЕЗПЕКИ Й ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Ключовим моментом реалізації оновленої Стратегії національної безпеки України є реформування сектора безпеки і оборони як цілісної системи.

Особливості сектора безпеки і оборони нашої держави, як інструменту протидії всьому спектру внутрішніх і зовнішніх загроз, визначають велику кількість суб'єктів і об'єктів цього процесу, які розосереджені в просторі та часі і змінюються в залежності від обставин. При цьому, актуальність викликів і загроз для нашої держави зростає, що вимагає створення ефективних механізмів оперативного реагування. Тому існуючі системи управління міністерств і установ, що входять до сектору безпеки і оборони України мають буди інтегровані в Єдину автоматизовану систему управління сектору безпеки і оборони України на принципах поєднання централізованого та децентралізованого управління.

Кожен суб'єкт процесу управління сектором безпеки і оборони України має власні інформаційні ресурси на підставі яких приймаються кооперативні рішення. При цьому, в залежності від загроз, кожний інформаційний ресурс має особливості використання, пов'язані перш за все, з гетерогенністю інформаційного простору, розосередженістю інформації у просторі та часу, динамічністю зміни інформаційної картини тощо. Такі особливості можуть обумовлювати високу інформаційну невизначеність при прийнятті кооперативних рішень і вимагають здійснювати інформаційне забезпечення на основі нових підходів, що породжує проблему інтелектуалізації інформаційного забезпечення в Єдиній автоматизованій системі управління сектором безпеки і оборони України.

В свою чергу, враховуючи особливості розосередженого інформаційного поля, постає науково-прикладна проблема формування ситуаційної інформаційної хмари в Єдиній автоматизованій системі управління сектором безпеки і оборони України та інтелектуалізації хмарного середовища цієї системи.

В доповіді визначаються основні підходи щодо вирішення зазначеної проблеми. Розглядаються шляхи подальшого вирішення проблеми формування ситуаційної інформаційної хмари та інтелектуалізації хмарного середовища в Єдиній автоматизованій системі управління сектором безпеки і оборони України з врахуванням перспектив її розвитку.

к.т.н. Петров А.О. (СНУ ім. В. Даля)

МОДЕЛЮВАННЯ СИСТЕМ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ

Моделювання є ефективним інструментом дослідження характеристик складних систем захисту інформації на етапі їх проектування і при модернізації. Успіх створення системи захисту (СЗ) значною мірою залежить від адекватності

моделей об'єкта захисту та суттєвої середовища. Потрібна наявність великого обсягу інформації про сам об'єкт захисту. Це необхідно для побудови адекватної моделі СЗ, на основі якої може бути реалізована система управління захистом інформації та ефективно здійснений процес управління. Модель створюється на основі цілеспрямованого накопичення і організації інформації, її структурування.

Пропонується модель СЗ, яка дозволить в ході перед проектного обстеження здійснити повний аналіз складу об'єкта захисту. Відомо, що чим вище рівень організації інформації, тим менше рівень невизначеності при прийнятті рішень. У розробленій моделі СЗ використано підхід високоорганізованого системного впорядкування інформації, який сприяє процесу ефективної побудови системи захисту інформації (СЗІ).

Структурна вербальна модель об'єкта захисту, що пропонується, включає в себе чотири модулі відповідно з чотирма типами ресурсів СЗ: засоби обчислювальної техніки, інформаційні технології (ІТ), інформаційні ресурси, апаратура, канали та лінії зв'язку, – і дозволяє найбільш повною мірою описати об'єкт захисту. У моделі пропонується структурування кожного типу ресурсів, а саме вводяться поняття елемента обчислювальної техніки, елемента ІТ, елемента інформаційних ресурсів. До елементів обчислювальної техніки відносяться: робоча станція, термінал користувача, апаратний шлюз у зовнішню мережу, міжмережевий апаратний екран, принтери, ПЕОМ для міжмережевого екранування, ПЕОМ для здійснення функцій шлюзу, сервер баз даних та інші.

До другого типу ресурсів відносяться елементи ІТ: операційні системи, їхні оболонки, текстові, табличні, графічні процесори, системи управління базами даних, експертні системи, навчальні системи, веб-технології, прикладне програмне забезпечення, мережеві сервіси та протоколи, сервіси безпеки, утиліти архівації, резервування тощо. Третій блок моделі – елементи інформаційних ресурсів. До них відносяться: електронні масиви і дані з бази даних, бази знань, бази моделей, архіви, бібліотеки, текстові, графічні, табличні електронні документи, гіпертекстові документи, мультимедійна інформація, вихідні коди програмного забезпечення. У свою чергу кожен елемент інформаційного ресурсу може бути структурований на елементи інформації, що містять конкретні відомості, мають певні рівні секретності (конфіденційності). Четвертий блок моделі – апаратура, канали і лінії зв'язку. Він включає в себе комутатори, маршрутизатори, цифрові модеми, бездротові мости, медіаконвертери, а так само використовувані типи каналів і ліній зв'язку.

Результати аналізу вразливостей дають портрет стану об'єкта захисту. Можна навести такі приклади вразливостей: побічне електромагнітне випромінювання, паразитні наведення і можливість фізичного неконтрольованого доступу до елементу системи. Вразливості мережевих ІТ визначаються використанням засобів аналізу захищеності мережевих протоколів і сервісів. Це інформація про дозволені протоколи, відкриті порти, версії ОС, невідомі і несанкціоновані пристрої в мережі, конфігурації мережевого екрану, маршрутизатори. Стовпці моделі “цінність” заповнюються значеннями вартості відновлення працездатності програми або ресурсу в разі, якщо вони не конфіденційні, в іншому випадку вказується можливий збиток від втрати конфіденційності, цілісності, доступності ресурсу.

ВОЄННА БЕЗПЕКА СИСТЕМ ЕНЕРГЕТИКИ

Виведення з ладу систем енергетики (СЕ) противником пов'язане, по-перше, зі зривом забезпечення енергією об'єктів воєнно-економічного потенціалу, об'єктів усіх інших сфер діяльності країни та бойових дій військ (сил) в операціях, і, по-друге, з нанесенням величезних економічних втрат, виникненням небезпечних екологічних наслідків для населення й навколишнього середовища. Небезпека об'єктів енергетики стає надзвичайно великою саме через максимально високу концентрацію хімічної енергії безпосередньо у енергоносіях, та механічної, електричної, теплової енергії на об'єктах її генерування, яка вивільняється при техногенних катастрофах. На даний час є багато прикладів техногенних катастроф як в Україні, так й у всьому світі – пожежі та вибухи через аварії на вугільних шахтах, нафто-переробних підприємствах, трубопровідних магістралях. Існує також величезний ризик техногенних катастроф на об'єктах зберігання великих об'ємів агресивних компонент ракетного палива, яке ще вкрай повільно утилізуються. Все це є наслідками низького рівня живучості об'єктів СЕ через повну неефективність заходів запобігання їх виходу з ладу.

Практика експлуатації СЕ показує, що функції всебічної воєнної безпеки (ВБ) об'єктів СЕ не можуть покладатися виключно на персонал, який має основну функцію експлуатації СЕ за призначенням, і тому є необхідним створення системи (служби) ВБ, як підсистеми забезпечення, з відповідними специфічними функціями. Проблема живучості систем підвищеного ризику щодо виникнення воєнної небезпеки в умовах загроз вимагає докладного розгляду окремих положень теорії ВБ на ґрунті системного підходу.

Функціональною загрозою для складної системи даного призначення є виникнення умови переходу системи в стан небезпеки, коли вона не спроможна відвернути власними силами неприйнятні (для її існування) збитки через дію деструктивних факторів. Якщо на поточний момент часу не існує реальна можливість виникнення неприйнятних збитків, то загроза є потенціальною, якщо існує – то реальною. Це надає додаткову ознаку стану небезпеки системи – “потенційна небезпека” чи “реальна небезпека”. Потенційна загроза пов'язана з відкладеним у часі ризиком, реальна – з наявним. Так, вивід з ладу об'єктів СЕ можливим деструктивним впливом при відсутності підсистеми запобігання й захисту є реальною загрозою, яка усувається створенням даної підсистеми. Недосконалість підсистеми запобігання й захисту СЕ при реальному деструктивному впливі є потенційною загрозою, яка усувається її вдосконаленням. Таким чином, якщо система ВБ СЕ спроможна відвернути неприйнятні збитки, то СЕ знаходиться у стані безпеки, тобто відсутності загрози. Очевидно, стани «безпеки» та «небезпеки» складають повну групу станів даної системи щодо подій наявності чи відсутності загрози.

МЕРЕЖЕЦЕНТРИЧНЕ УПРАВЛІННЯ ІНФОРМАЦІЙНИМИ РЕСУРСАМИ

Характерною ознакою сучасного стану комплексної інформатизації сфери оборони є перехід від використання розрізнених засобів добування обробки та видачі інформації до реалізації таких засобів як елементів інтегрованого інформаційного середовища (ІС), яке охоплює множину взаємопов'язаних процесів, які реалізуються в межах від рівня вогневої одиниці, підрозділ, військова частина, з'єднання до масштабу міністерства оборони, і далі в інші структури та відомства, які організовуються та взаємодіють щодо питань оборони держави.

Взаємодія елементів ІС друг з другом, користувачами та зовнішніми системами, засновано на реалізації засобами інформаційно-телекомунікаційних технологій, в процесі організації розподіленої обробки інформаційних ресурсів (ІР), формує вимоги до інфраструктурі ІС, яка повинна розглядатися як єдиний інформаційно-функціональний простір. Це призводить до необхідності пошуку нових шляхів до створення інформаційних систем та до зміни фундаментальних підходів до обробки ІР. При цьому визначається перехід до реалізації схеми розподілення – мережецентричної, яка полягає в застосуванні мережевих методів створення, збору, зберігання, обробки, пошуку, передачі інформації.

Основу реалізації ідеї мережецентричного управління складає принципово нова організація інформаційної інфраструктури ІС, яка ґрунтується на мережевій організації її елементів, які взаємодіють в єдиному інформаційно-функціональному просторі.

Реалізація мережецентричної концепції управління ІР у сфері оборони держави полягає в виконанні вимог наступних положень:

В рамках інформаційної інфраструктури ІС – усі її структурні елементи, являють собою вузли перетворення інформації і є рівноправними відносно організації процесу обробки ІР, виробляючи запит-вимогу на перетворення ІР.

Любий функціональний сегмент ІС розробляється в рамках єдиної методології. Методологія полягає в побудові концептуальній моделі, яка представляє собою склад, характер та взаємозв'язок уніфікуємих технічних рішень та служить фундаментом для розробки профілів стандартів та специфікації ІС. Методологія орієнтована на інтеграцію функціональних сегментів ІС, які приймають участь в організації та реалізації процесу використання ІР, які традиційно розвиваються окремо друг від друга.

Наявність розвинутої мережевої інфраструктури, яка формує в ІС єдиний інформаційно-функціональний простір для взаємодії усіх учасників організації процесу обробки інформації, в частині створення, розповсюдження та використання ІР.

Інфраструктура, що пропонується оснований на принципах відкритості для взаємодії, розповсюдження та використання ІР, в межах ІС, створеної для оборони держави.

*Русевич А.О. (ЦНДІ ОБТ ЗС У),
Шаповал П.І. (ЦНДІ ОБТ ЗС У),
Дорофєєв М.В. (ЦНДІ ОБТ ЗС У)*

ВИЗНАЧЕННЯ ПРІОРИТЕТІВ РОЗВИТКУ ОЗБРОЄННЯ ТА ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ ПРИ ФОРМУВАННІ СЕРЕДНЬОСТРОКОВИХ ПРОГРАМ

Визначення пріоритетів розвитку озброєння та військової техніки (ОВТ) в процесі програмно-цільового планування являються одним із принципів системного обґрунтування планів. Пріоритети відображають об'єктивну реальність, у якій компоненти системи озброєння розвиваються нерівномірно. Тому можна висловити, що відшукування пріоритетів в системі озброєння вкрай важливо.

На практиці не простежуються методик, які б носили науковий характер і обґрунтовували правильний вибір пріоритетів. Зазвичай визначаються загальні пріоритетні напрями розвитку озброєння, що мають якісний характер.

Для більш точного визначення пріоритетів необхідно розробка науково-методичного апарату, що відображав би взаємозв'язок системи озброєння на всіх рівнях ієрархії, групах декомпозиції, та мав кількісну оцінку.

Одним з таких науково-методичних апаратів може бути комплексна методика, що визначає пріоритети розвитку озброєння та військової техніки на середньострокову перспективу.

Основними розділами такої методики є:

1. Визначення переліку основних типів ОВТ (особа, що приймає рішення обмежена в сприйнятті одночасно всієї номенклатури ОВТ, для аналізу проводиться вибірка по декілька основних типів ОВТ видів та родів військ);

2. Експертна методика визначення пріоритетів розвитку ОВТ на середньострокову перспективу. Суть методики заключається у відшуванні пріоритетів ОВТ за умов невизначеності та неможливості отримання вихідних даних з залученням експертів, та проведенням експертного опитування.

3. Параметрична методика визначення пріоритетів розвитку ОВТ на середньострокову перспективу. Суть методики заключається у відшуванні двох локальних пріоритетів. Один показує коефіцієнт технічної досконалості типів ОВТ, інший процентне співвідношення потреба/наявність. Добутки цих локальних пріоритетів формують глобальні пріоритети основних типів ОВТ.

В результаті отримуємо пріоритетний ряд основних типів ОВТ у відсотковому співвідношенні. Отримані результати нададуть змогу підвищити ефективність щодо розподілу асигнувань по закупівлі ОВТ та вирівняти розвиток систем озброєння.

Даний НМА може використовуватись в системі підтримки прийняття управлінських рішень під час розроблення середньострокових програм розвитку озброєння та військової техніки.

*Садковская И.Ю. (ОДАТРА),
к.т.н. Лещенко О.И. (ОДАТРА)*

ИССЛЕДОВАНИЕ ВИБРАЦИОННЫХ ХАРАКТЕРИСТИК ПОВЕРХНОСТНОГО ВИБРАТОРА

Уменьшения вибрации машин и производственного оборудования, оздоровления труда и быта людей приобретают все большее значение. Проблемы, связанные с оценками вибрации, касаются как установления их допустимых уровней при влиянии на человека (гигиеническое нормирование), так и характеристик вибрации, излучаемых источниками (техническое нормирование).

Вопросы гигиенического нормирования в настоящее время разработаны достаточно хорошо. В отличие от этого, до последнего времени разработчики и производители машин и оборудования проблемам технического нормирования вибробезопасных машин, на наш взгляд, уделяли недостаточно внимания.

Существенным шагом вперед в этом направлении есть введение ряда государственных стандартов системы безопасности труда, которые регламентируют вибрационные характеристики машин как источников вибрации и обязывают вносить эту характеристику в технические условия, стандарты и паспорта.

Как показали испытания вибратора в эксплуатационных условиях, на руки оператора передается локальная вибрация, которая превышает допустимые уровни. Опыты производились в девяти контрольных точках, в трех взаимно-перпендикулярных направлениях в восьми октавных полосах частот. Целью исследований было определение путей распространения вибрации; выявление пиковой частоты колебаний, определения направления максимальных колебаний, поиск путей уменьшения вибраций на тяге.

Результаты исследований позволили сделать следующие выводы:

а) вибрация пяти подопытных вибраторов мало отличаются один от другого во всех направлениях колебаний, что говорит о стабильности параметров машин, выпускаемых заводом;

б) пиковой частотой для поверхностных вибраторов является частота 50 Гц. При этом максимальные ровные вибрации наблюдаются на поверхности основы вибратора (до 136 дБ). Уменьшение виброскорости на тяге (до 128 дБ) объясняется ее поглощающими свойствами;

в) увеличение натяжения тяги слабо влияет на виброскорость. Однако на кратных частотах пиковый уровень виброскорости увеличивается на 10–12 дБ;

г) изменение места крепления тяги к основе несущественно влияет на уровень вибрации на пиковой частоте.

*к.т.н. Сальнікова О.Ф. (ЦНДІ ОВТ ЗСУ),
Гамалій Н.В. (ЦНДІ ОВТ ЗСУ)*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОФСЕТНИХ ДОГОВОРІВ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТЕХНОЛОГІЙ ВИРОБНИЦТВА ОЗБРОЄННЯ ТА ВІЙСЬКОВОЇ ТЕХНІКИ В УКРАЇНІ

На сьогодні на рівнях вищого воєнно-політичного керівництва держави, експертного та наукового середовища визнано, що технічне оснащення

Збройних Сил України та інших військових формувань перебуває у критичному стані. У сучасному світі забезпечити обороноздатність будь-якої держави можна тільки в співпраці з іншими країнами. У Збройних Силах України складаються такі умови, коли український ОПК неспроможний виробляти необхідні системи ОВТ і їх необхідно буде закуповувати за кордоном. Найбільш ефективним економічним засобом у таких умовах є використання офсетних схем при імпорті ОВТ для розвитку ОПК.

В Україні з 2010 р. почалася реальна робота з формування нормативно-правової бази документів, які регламентують національну офсетну діяльність. У Закон України “Про державне оборонне замовлення” введено поняття компенсаційні (офсетні) договори при імпорті товарів військового призначення (ТВП). Прийнято Постанову КМУ “Про затвердження Порядку укладення компенсаційних (офсетних) договорів та видів компенсацій, що можуть надаватися за компенсаційними (офсетними) договорами” від 20.04.11 № 432.

Ми пропонуємо наступні напрями вирішення проблем із застосуванням офсетної практики в Україні при закупівлі озброєння за імпортом: розвиток системи стратегічного планування з формування та реалізації ВТП та оборонно-промислової політики (ОПП) України; розширення ринку продукції військового призначення підприємств ОПК; розширення ринку продукції підприємств ОПК для цивільного сектору економіки; реструктуризація та корпоратизація оборонної промисловості мають відбуватися комплексно та обґрунтовано з урахуванням внутрішнього та зовнішніх ринків продукції військового, подвійного і цивільного призначення; розвиток оборонної промисловості на інноваційній основі; розвиток оборонної промисловості в контексті існування ефективної промисловості в державі; врахування економічних аспектів при формуванні та реалізації військово-технічної та оборонно-промислової політики.

Серед проблемних питань нормативної бази визначення офсетної політики в Україні слід виділити передусім удосконалення механізмів стратегічного планування та реалізації військово-технічної та військово-промислової (оборонно-промислової) політики України, оскільки офсетна політика залежить від них.

Таким чином, на жаль, на теперішній час Україна має обмежені можливості для використання офсетних договорів для розвитку технологій виробництва озброєння та військової техніки і наразі важливо продовжувати розробку нормативно-правових актів, що регулюватимуть офсетну діяльність, та створення органу, що контролюватиме здійснення офсетних операцій та встановлюватиме постачальникам умови, які нададуть можливість залучити в національну економіку нові технології та інвестиції. Ретельно продумані й професійно складені офсетні вимоги до закордонних учасників тендерів на постачання ОВТ для Збройних Сил України сприятимуть розвитку не тільки національного ОПК, а й української економіки в цілому.

НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ТЕХНІЧНОЇ ГОТОВНОСТІ СИСТЕМ ТА КОМПЛЕКСІВ ОХОРОНИ КОРДОНУ

Більшість сучасних технічних засобів, що використовуються в охороні державного кордону являють собою складні технічні системи та комплекси, характерною рисою яких є багатофункціональність. Прикладом такого комплексу, що використовується в охороні державного кордону є мобільний тепловізійний комплекс.

Комплектація таких виробів проводиться, в першу чергу, виходячи з необхідних функцій, а також може змінюватись в процесі експлуатації. Окремі елементи комплексу можуть мати різних виробників. В наслідок цього, окремі підсистеми комплексу мають різні періодичності та об'єми обслуговування, також існує необхідність залучення підготовленого персоналу та спеціального обладнання, яким не укомплектовані підрозділи. Крім того, обладнання однотипних комплексів використовується не рівномірно та залежить від умов експлуатації. Зазначене ускладнює застосування єдиних підходів для обслуговування таких виробів. Запропонована виробником система експлуатації не завжди враховує різноманітність умов використання та нерівномірність експлуатації окремих підсистем. Це призводить до ускладнення завдання підтримання необхідного рівня технічної готовності комплексу.

Тому існує потреба у розробці нових підходів для обслуговування складних систем та комплексів охорони кордону. Основною відмінністю яких повинна стати адаптація системи обслуговування для кожного окремого виробу. Тобто, навіть для однотипних комплексів повинні відрізнятись параметри технічного обслуговування, враховуючи їх особливості.

В даному випадку задача зводиться до побудови моделі, що буде враховувати особливості експлуатації окремого комплексу. Для розробки моделі комплексу необхідно визначити стани в яких він може перебувати. На відміну від простих систем, відмову комплексу доцільно визначити, як подію обумовлену виходом характеристик ефективності за допустимі межі. Величину цих меж пов'язують з частковим чи повним невиконанням комплексом своїх функцій.

У роботі пропонується описати стани кожної підсистеми комплексу та розробити моделі їх надійності. Розроблені моделі дадуть можливість визначити показники ефективності даних підсистем в різних умовах функціонування.

В подальшому для визначення ефективності комплексу пропонується розробити його модель, яка надасть змогу оперувати значеннями показників, отриманих з моделей підсистем. Модель комплексу дозволить визначити рівень його технічної готовності до використання в залежності від стану підсистем комплексу, а також встановлювати доцільну періодичність проведення профілактичних заходів виходячи з нормативного рівня надійності.

СИСТЕМА ПІДТРИМКИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ ДИСПЕТЧЕРА ГТС

Система підтримки прийняття рішень (СППР) диспетчера газотранспортної системи (ГТС) створена для оцінки, аналізу та видачі рекомендацій у ситуаціях, що виникають в процесі експлуатації ГТС з використанням компонентів Базис диспетчерських знань (БЗ). Моделювання таких ситуацій здійснюється автоматично, використовуючи дані діючих SCADA систем (положення запірної арматури, значень датчиків тиску, температури і витрати газу у вузлових точках). На екрані моделювання постійно відображається інформація про стан об'єктів.

При необхідності диспетчер має можливість запросити СППР про те, які дії необхідно виконати в ситуації що склалася. Система на основі наявної бази знань і стану об'єктів МГ видає виключно рекомендації. Слід зазначити, що СППР працює тільки в режимі консультанта, не вживаючи ніяких дій і не замінюючи диспетчера, при цьому диспетчер може повністю проігнорувати рекомендації системи і діяти самостійно.

Для реалізації механізму обробки та представлення знань в комп'ютерному комплексі підтримки диспетчерських рішень (КПДР) запропоновано підхід до створення СППР на основі продукційної системи представлення знань.

Розмірковуючи під час прийняття якогось рішення, диспетчер використовує продукційні правила, тобто правила виду “умова”→“дія”. Продукційна система представляється у вигляді

$$PS = \langle F, P, I \rangle ,$$

де F – робоча пам'ять (РП), що містить поточні дані (зміна стану об'єкта, певна ситуація що виникає на об'єкті та т.п.), P – база знань (БЗ) містить множину продукційних правил, I – інтерпретатор, який реалізує процес виводу висновків.

$$I = \langle V, S, R, W \rangle ,$$

де V – множина процедур вибору з F і P підмножини активних даних F_v і активних продукційних правил P_v , що беруть участь у поточному циклі роботи інтерпретатора, R – процес вирішення конфліктів (або процес планування) визначає, які із множини отриманих пар будуть виконані, W – процес, який здійснює виконання обраного зазначеного правила, тобто виконання дій, зазначених у правій частині правила, S – процес співставлення, що визначає множину пар виду $(p_i) \rightarrow \{d_i\}$, $p_i \in P_v$, $\{d_i\} \in F_v$, де p_i – правило, $\{d_i\}$ – дані,

Реалізація представленого підходу до створення СППР диспетчера ГТС на основі продукційної моделі представлення знань дозволяє описувати класи (сімейства) різних ситуацій, що мають місце на об'єктах МГ та застосовувати типові процедури їх вирішення, що особливо актуально при організації процесу підтримки прийняття рішень при роботі з об'єктами ідентифікації великих розмірів.

*д.т.н., проф. Толубко В.Б. (ДУТ),
д.т.н., проф. Беркман Л.Н. (ДУТ),
к.ф.-м.н., с.н.с. Комарова Л.О. (ДУТ),
В'юнник О.О. (ДУТ)*

ФУНКЦІОНАЛЬНО-СТАТИСТИЧНІ МОДЕЛІ ВИЗНАЧЕННЯ ІМОВІРНІСНИХ ХАРАКТЕРИСТИК ІНФОКОМУНІКАЦІЙНОЇ МЕРЕЖІ ЯК ОБ'ЄКТУ УПРАВЛІННЯ

Об'єктом контролю і управління є будь-яке устаткування інфокомунікаційної мережі, а також вся мережа в цілому. При цьому мережа розглядається як складна система, що підлягає управлінню. Складність процесу контролю і управління обумовлюється складністю об'єктів. Для опису функціонування об'єкту побудовано його математичну модель. Якнайповніший стан об'єкту характеризує математична функціонально-статична модель (ФСМ) – система рівнянь або операторів, що описують залежність вихідних параметрів об'єкту, системи або блоку від зовнішніх і внутрішніх впливів при функціонуванні. На основі аналізу ФСМ сформульовані основні завдання, що вирішуються автоматичною системою контролю і управління, а також синтез оптимальної системи управління мережею, що визначає міру автоматизації і її ефективність.

При побудові математичної ФСМ враховано, що мережа як об'єкт управління може складатися з систем всіляких класів і видів. Ці системи можуть бути автономними і неавтономними, замкнутими і розімкненими, стаціонарними і нестаціонарними, неперервними і дискретними. Тому для побудови математичної ФСМ необхідно використовувати досить загальний математичний апарат, який при відповідних змінах може бути поширений на окремі випадки. Крім того, при побудові математичної ФСМ об'єкту необхідно також мати уяву про основні критерії, за якими виконується оптимізація характеристик процесу контролю і управління.

До цих критеріїв перш за все відносяться: час, необхідний для виконання процесу в цілому і його складових; імовірність безвідмовної роботи; імовірність виконання завдання різними мережними елементами, що входять в об'єкт, і об'єктом в цілому; імовірність помилки; затримка передачі інформації, що управляє; коефіцієнт готовності; відсоток втрати пакетів; точність роботи різних складових інфокомунікаційної мережі (величина відхилення параметрів від норми); вартість, споживана енергія і інші важливі показники.

Розглянуті ФСМ, що дозволяють визначити імовірнісні характеристики інфокомунікаційної мережі як об'єкту управління. Пропоновані моделі дозволяють безпосередньо визначити імовірність появи поступових відмов систем об'єкту. При цьому можуть бути використані чотири математичні моделі, засновані: на методі інтегрування диференціальних рівнянь, методі Монте-Карло, методі квазілінійних збурень і методі канонічних розкладань.

Розглянуто математичну модель об'єкту, засновану на методі квазілінійних збурень як найбільш простому, що дозволяє отримувати практично важливі результати, методи інтеграції диференціальних рівнянь і умовах його вживання, а також метод Монте-Карло.

АЛГОРИТМІЧНІ МЕТОДИ ПІДВИЩЕННЯ ТОЧНОСТІ ВИМІРЮВАННЯ ГЕОМЕТРИЧНИХ ПАРАМЕТРІВ НА КВМ

Для зручності візуального аналізу і оптимізації методів усереднення вимірювальних результатів лінійно-кутових параметрів складових частин повірочної плати КВМ, і з метою виділення їх еталонних контурів, найбільш зручним є спосіб представлення результатів вимірювання в полярній системі координат. Розглянемо одну із можливих моделей породження еталонного контуру. Припустимо, що процес породження i -го фрагменту ($i = 1, \dots, K_F$) кожного m -го циклу здійснюється на основі операторного перетворення

$$y_m^i(t) = a_m y_0^{(i)}(t) \left(\frac{t - \tau_m^{(i)}}{b_m^i} \right), \quad (1)$$

де $a_m, b_m^{(i)}$ відповідно параметри лінійного розтягування (стиснення) за полярними координатами, а $\tau_m^{(i)}$ – вимірювальний крок (зсув). Представимо, що в межах кожного m -го циклу параметр a_m приймає фіксоване значення

$$a_m = 1 + \xi_m, \quad (2)$$

де ξ_m послідовність реалізацій незалежних випадкових величин, які з нульовим математичним сподіванням $M\{\xi\} = 0$ розподілені на інтервалі $[-\varepsilon_0, \varepsilon_0]$, обмеженим фіксованим числом $\varepsilon_0 \in [0, 1]$. З іншого боку будемо вважати, що параметр $b_m^{(i)}$ приймає фіксоване значення в процесі породження кожного окремого i -го фрагменту m -го циклу вимірювання.

$$b_m^{(i)} = 1 + \delta_m^{(i)}, \quad (3)$$

де $\delta_m^{(i)}$ – послідовність реалізацій незалежних випадкових величин, котрі з нульовим математичним сподіванням $M\{\xi\} = 0$ розподілені на інтервалі $[-\Delta_0^{(i)}, \Delta_0^{(i)}]$, обмеженим фіксованим числом $\Delta_0^{(i)} \in [0, 1]$. Застосуємо до i -го фрагменту еталону $y(t)$ операторне перетворення (1), взявши параметр зсуву $\tau_m^{(i)} = t_m^{(i-1)} - (1 + \delta_m^{(i)})t_0^{(i-1)}$. Тоді з (1) з врахуванням співвідношень (2) – (4) впливає, що процес породження i -го фрагменту на m -му циклі можна представити у вигляді моделі

$$y_m^{(i-1)}(t) = (1 + \xi_m) y_0^{(i)}(\theta),$$

$$\text{Де } \theta = \frac{t - (m-1)T_0 + (1 + \delta_m^{(i)})t_0^{(i-1)} - \sum_{j=1}^{m-1} \sum_{i=1}^{K_F} (t_0^{(i)} - t_0^{(i-1)}) \delta_j^{(i)} - \sum_{i=1}^{m-1} (t_0^{(i)} - t_0^{(i-1)}) (1 + \delta_m^{(i)})}{1 + \delta_m^{(i)}}$$

Результати моделювання і порівняльний аналіз свідчать, що запропонований спосіб представлення лінійно-кутових вимірювань в полярній системі координат забезпечує досягнення підвищення точності вимірювання.

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕДАЧІ ІНФОРМАЦІЇ В КОМП'ЮТЕРНИХ СИСТЕМАХ

Сучасні комп'ютерні інформаційні системи використовуються практично у всіх сферах життєдіяльності. Як засіб передачі інформації в цих технологіях використовують комп'ютерні мережі та системи. Широка розгалуженість, складність комп'ютерних систем створюють проблему забезпечення надійності та вірогідності їх функціонування. Для забезпечення ефективної роботи використовують системи діагностування при пошуку та ідентифікації несправностей в інформаційних комп'ютерних системах. У даній роботі комп'ютерні системи та мережі розглядаються як об'єкт передачі даних та діагностування.

Для ефективного та достовірного діагностування мереж та систем необхідно провести аналіз системи передачі та розглянути типи перекручувань при передачі діагностичної інформації і методи захисту діагностичного процесу. Бажано використовувати систему яка може провести діагностування з врахуванням всіх особливостей функціонування. У процесі діагностування шляхом подачі тестових послідовностей необхідно вирішувати задачу їхньої коректності. Сигнали тестових впливів, які подаються на об'єкт діагностування (ОД), у випадку наявності специфічних несправностей та перекручувань у його структурі не повинні приводити до катастрофічних відмов.

Перекручування незалежно від джерел зрештою виявляються в результируючих діагностичних даних. Тому у всіх випадках критерієм якості діагностування є вірогідність і точність обробленої інформації і виданих тестових впливів. Розподіл методів захисту зводиться до захисту діагностичного процесу і до захисту інформації. При цьому методи контролю і захисту вихідних даних, що складають інформацію і масиви накопичених оброблених даних можуть розглядатися спільно. Інша група методів захисту спрямована на зниження наслідків помилок у тестах.

Проведемо класифікацію наслідків перекручувань інформації і оцінку їхнього впливу на загальний критерій функціонування системи по аналогії. З погляду побудови засобів захисту і розподіл ресурсів системи, які доцільно виділити захист від перекручувань, помилки результатів можна розділити по їх наслідках на три типи. Тип перекручувань характерний, в основному, для квазінеперервних величин. Ці помилки мало спотворюють загальні результати, однак окремі викиди можуть сильно впливати на діагностичний процес і потрібен досить ефективний захист від рідких значних відхилень результатів.

Перераховані типи перекручувань істотно розрізняються не тільки по величині зміни результатів, але і по тривалості прояву їхніх наслідків. Методи, застосовувані для ліквідації наслідків помилок, також розрізняються по тривалості їхньої дії. У залежності від ступеня прояву і причин виявлених перекручувань, можливі наступні оперативні міри для ліквідації їхніх наслідків відновлення інформації і збереження стійкості процесів діагностування.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАДАЧІ ПІДГОТОВКИ ІТ-ФАХІВЦІВ ІЗ ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ

В даний час інформатизація проникла практично в усі сфери людської діяльності. Однак, приділяючи велику увагу новим функціональним можливостям засобів зберігання і обробки інформації, розробники часто випускають з уваги питання захищеності своїх програмних продуктів. Вразливість програмного коду, навмисно або частіше випадково залишена розробником, може стати причиною глобальних електронних «епідемій», що завдають відчутний фінансовий збиток, а за певних обставин здатна навіть призвести до знищення матеріальних об'єктів і загибелі людей. Так, відносно недавно заявив про себе мережевий хробак Stuxnet, функціонування якого призвело до фізичного руйнування обладнання, задіяного в іранській ядерній програмі. Якщо до Stuxnet можна вважали, що розробкою вірусів і інших руйнуючих програмних впливів займалися не професіонали, то цей хробак став без перебільшення справжньою кіберзброєю, що поклав початок новому етапу в розвитку руйнуючих програмних впливів.

Завдання підвищення захищеності програмних додатків вирішується за рахунок використання, зокрема, сканерів вразливостей і безпечних компіляторів, які в автоматичному режимі допомагають виявити багато з існуючих недоліків програмних продуктів і зменшити ризик їх виникнення за рахунок заміни небезпечних функцій на їх безпечні аналоги. Наявні в даний час засоби не завжди можуть впоратися з вирішенням свого завдання головним чином тому, що націлені на виявлення і усунення наслідків функціонування вже відомих шкідливих програм і блокування попередньо знайдених вразливостей.

Для підвищення захищеності додатків необхідно одночасно йти кількома шляхами: шукати універсальні ознаки груп вразливостей з метою їх ефективного виявлення і розробляти превентивні заходи протидії шкідливим програмам, а також розвивати системний підхід до навчання нових розробників, здатних вже на етапі написання вихідного коду програми виявляти і усувати в ній вразливості.

Кінцевою метою організації навчального процесу при підготовці фахівців в галузі інформаційних технологій, що спеціалізуються на питаннях захисту інформації, є підготовка нових розробників, що володіють не тільки професійними навичками програмування, а й добре ознайомлені з питаннями розробки захищеного програмного забезпечення. Про необхідність підготовки таких фахівців йдеться в цільовій програмі розвитку освіти, де ставиться завдання підготовки кадрів з пріоритетних напрямів, в числі яких виділяються стратегічні комп'ютерні технології і програмне забезпечення, а серед головних завдань виділяється створення єдиної системи підготовки кадрів у галузі інформаційної безпеки та інформаційних технологій.

МАТЕМАТИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ ДЕЙСТВИТЕЛЬНОГО ПЕРЕМЕЩЕНИЯ ТОЧКИ КОНТАКТА ОТ НОМИНАЛЬНОГО

Для исследования напряженно-деформированного состояния в шариковых винтовых передачах (ШВП) решались задачи классическими методами математической физики в предположении отсутствия неточностей изготовления элементов этих передач. Однако такие неточности, вызываемые случайными факторами, оказывают существенное влияние на кинематику передачи, что приводит к снижению ее эффективности в составе соответствующих механизмов и машин.

Настоящая часть исследования посвящена учету погрешностей изготовления на базе математической статистики и теории случайных функций.

Суммирование продольных перемещений точек касания шариков с канавками винтов и гаек, рассчитанных в результате решения контактной задачи, с соответствующими продольными перемещениями, вызванными случайными воздействиями определит кинематическую точность ШВП в целом.

В соответствии с методикой расчета параметров кинематической точности шариковых винтовых пар при неограниченном увеличении n , набор экспериментально полученных точек $A_i(\gamma_i, e_i)$, $i = 1, 2, \dots, n$ трансформируется в некоторую кривую, представляющую собой графическую зависимость $e = e(s)$.

Соответствующую этой кривой непрерывную функцию естественно считать реализацией случайной функции неслучайного аргумента $E = E(s)$ действительного перемещения от номинального для совокупности всех винтов данного типоразмера s по длине резьбы винта.

Имея достаточно широкий набор реализаций, можно определить вероятностные характеристики функции $E(s)$, а именно, математическое ожидание, дисперсию, корреляционную функцию, законы распределения сечений этой функции, и на основе этих характеристик проводить статистические расчеты кинематической точности ШВП.

Перечисленные характеристики позволяют также исследовать функцию $E(s)$ на стационарность и эргодичность и, если функция $E(s)$ обладает этими свойствами, то в дальнейшем (т.е. в процессе последующего производства винтов данного типоразмера) можно будет подвергать изучению не всю серию винтов, а всего лишь несколько или даже один из этих винтов, что, разумеется, существенно сократит объем работы.

*Шаповал П.І. (ЦНДІ ОВТ ЗСУ),
Русевич А.О. (ЦНДІ ОВТ ЗСУ),
Дорофєєв М.В. (ЦНДІ ОВТ ЗСУ)*

ПРОГНОЗ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ МОЖЛИВОСТІ ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ТЕХНІЧНОЇ ДОСКОНАЛОСТІ НОВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ

Вихідними даними при обґрунтуванні основних напрямів розвитку новітніх технологій є результати досліджень з прогнозування доступного рівня технічної досконалості та можливості їх підвищення. До складу вихідної інформації прогнозування технологічної можливості підвищення рівня технічної досконалості технології, в першу чергу, входить прогноз науково-технічного потенціалу, який визначає науково-технологічні критерії для покращення та розвитку базових технологій та створення новітніх та критичних технологій.

Якість прогнозу визначається його достовірністю, рівень якої можна суттєво збільшити завдяки застосуванню комбінованої методики прогнозування, що об'єднує декілька окремих методик з усіма перевагами. Вибір методик залежить в основному від отриманої задачі прогнозування.

Для проведення прогнозування можливості підвищення рівня технічної досконалості потрібно застосувати метод трендового аналізу, який застосовується при необхідності відобразити у часі тенденцію розвитку технологій у вигляді більш-менш гладкої траєкторії – тренда. Даний метод разом з експертними оцінками знайшов найбільш широке застосування в практиці прогнозних досліджень розвитку новітніх технологій. Алгоритмічну основу методики складає математична статистика.

Остаточний прогноз досліджуваної характеристики може бути отриманий у разі сполучення синтезу отриманих результатів. Такий підхід дозволяє отримати прогноз із точністю, яка перевищує кожний окремо взятий результат.

Використання комбінованого методу дозволяє суттєво збільшити якість прогнозних досліджень. Це досягається за рахунок:

комплексного підходу до прогнозування на основі синтезу різноманітних методів із притаманними кожному з них позитивними якостями та з більшим охопленням вихідних даних різної природи (евристичної, статистичної, аналітичної);

більш чіткого виділення генеральної тенденції в розвитку технології;

врахування більшої кількості факторів, суттєво впливаючих на розвиток технологічної досконалості новітньої технології.

Проведення прогнозу технологічної можливості підвищення рівня технологічної досконалості новітніх технологій дозволить своєчасно виявляти можливі критичні напрями розвитку технологій, недостатнє фінансування яких призведе до технологічної переваги інших країн. Таким чином, вирішення задачі прогнозування технологічної можливості підвищення рівня технічної досконалості новітніх технологій є необхідною умовою відповідності розвитку вітчизняних технологій потребам створення перспективних систем озброєння Збройних Сил України (ЗС України), забезпечуючи необхідний рівень вирішення задач ЗС України на прогнозуємий період.

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОМАГНІТНОГО МЕТОДУ ДІАГНОСТУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕЗ ЗІ ЗНЯТТЯМ ДІАГНОСТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ БЕЗПОСЕРЕДНЬО НА ОБ'ЄКТІ ЕКСПЛУАТАЦІЇ

Сьогодні спостерігається стійка тенденція збільшення у військах сучасних радіоелектронних засобів озброєння (РЕЗО) та скорочення кількості РЕЗО першого й другого поколінь. В зв'язку з цим виникає необхідність перегляду принципів і підходів в організації й проведенні різних видів ремонту, метою яких є продовження призначених термінів служби сучасних РЕЗО у військах. Таким чином, скорочення часових і матеріальних витрат на проведення робіт, спрямованих на продовження призначеного терміну служби РЕЗО, є сьогодні важливою науково-практичною задачею, метою якої є підвищення боєздатності РЕЗО, що можливо за умови модернізації існуючих засобів технічного діагностування РЕЗО на першому рівні системи технічного обслуговування і ремонту (СТОіР) – безпосередньо на об'єкті експлуатації.

Проведений аналіз оснащення засобами технічного діагностування деяких зразків військової техніки показав, що вони не можуть враховувати особливостей схемної побудови об'єкта діагностування, а слабка підготовка обслуговуючого персоналу не дозволяє для локалізації дефектних типових елементів заміни (ТЕЗ) використовувати інші методи пошуку несправних елементів, окрім методу послідовного перебору. Ієрархічне компонування апаратури, наявність однотипних агрегатів, вбудована система контролю, комплектація апаратними засобами вимірювань і ЗІП дозволяють бойовим розрахункам проводити локалізацію дефектів з глибиною лише до групи (15–20 ТЕЗ), що збільшує час і вартість відновлення об'єктів РЕЗО і вимагає високої кваліфікації обслуговуючого персоналу, збільшення об'єму ТЕЗ в ЗІП та подорожчання комплектів ЗІП.

Особливість сучасних РЕЗО полягає в тому, що вони побудовані за модульним принципом на основі ТЕЗ, кількість яких останнім часом постійно зростає. Проведений аналіз стану існуючої СТОіР РЕЗО Збройних Сил України показав її недосконалість. Наявність трьох рівнів (експлуатації, військових ремонтних органів і ремонтних підприємств), які територіально віддалені друг від друга, значно збільшує середній час відновлення цифрових пристроїв радіоелектронної техніки (РЕТ), що призводить до зниження коефіцієнта її готовності.

Для поліпшення основних показників надійності (зменшення середнього часу відновлення та збільшення коефіцієнту готовності) в сучасних складних економічних умовах пропонується використання електромагнітного методу діагностування цифрових ТЕЗ, та розробка на його основі простого і недорогого пристрою діагностування цифрових ТЕЗ безпосередньо на об'єкті експлуатації.

ДОСЛІДЖЕННЯ МОДЕЛІ РУХОМОЇ СИСТЕМИ ВІДЕОСПОСТЕРЕЖЕННЯ

Основу існуючої та перспективної технології управління різноманітними технічними об'єктами складає комплекс операцій, пов'язаних зі збиранням, обробкою та аналізом інформації щодо стану технічних об'єктів, оцінюванні цього стану підсистемою управління (ЛПР), прийняттям рішення на управління, розробки відповідних управлінських впливів, передачі їх на виконавчі засоби, що змінюють (або стабілізують) відповідні параметри об'єкта управління.

Розвиток та зростання складності ОУ, підвищення вимог до якості управління веде до зростання складності самої системи управління, та, відповідно, до зростання вартості СУ.

Як відомо, автоматизація управління, навіть у передових галузях відстає від зростання вимог щодо оперативності та якості управління, що, в свою чергу, залежить від інтенсивності обробки великих потоків інформації. В цих умовах, навіть при детермінованих процесах, що характеризують стан ОУ, прийняття рішення СУ пов'язане зі значними помилками. Ще більші помилки з'являються в умовах випадкових впливів на ОУ зі сторони зовнішньої середи. В таких умовах для виведення оптимального управління актуальним стає використання адекватних математичних моделей.

Тому в даній роботі присвяченій оцінці швидкодії СУ та точності стабілізації параметрів ОУ при заданих характері та діапазонах збурюючих впливів зовнішнього середовища.

В якості прикладу розглядається стабілізована платформа з фото-відеокамерою, що встановлена на вершині дерева та призначена для ведення спостереження за пташиним гніздом, поведінкою птахів у гнізді та для відслідковування їх польоту на значній відстані від гнізда. В якості збурюючих факторів середовища розглядаються різної сили пориви вітру, що розкачують дерево. Інформація з камери передається по радіоканалу спостерігачу на дисплей. Спостерігач може через радіоканал управління керувати осями візування камери та виконувати якісну фотозйомку птахів.

Описана ситуація формалізована за допомогою математичної моделі, що складається з декількох блоків:

- перший блок описує хитання ствола (гілки) дерева відносно вертикальної осі при різних поривах вітру.

- другий блок описує роботу системи стабілізації платформи з камерою за вимірами вод кутових датчиків. Стабілізація платформи виконується горизонтальній та вертикальній площинах. При цьому використовуються математичні моделі типових датчиків та елементів силових приводів управління платформою.

Система обробки оцінює часові затримки реалізації управління платформою та помилки (систематичні та випадкові) в положенні платформи відносно обраної системи координат.

МАТЕМАТИЧЕСКАЯ МОДЕЛЬ АВТОМАТИЗИРОВАННОГО ПОИСКА ПОВРЕЖДЕНИЙ ПРИ ЭКСПЛУАТАЦИИ МАГИСТРАЛЬНЫХ ТРУБОПРОВОДОВ

Возрастающий уровень сложности производственных процессов требует применения более интеллектуальных систем безопасности для достижения требуемого уровня на объектах, которые относятся к нефтегазовой промышленности.

Современное состояние развития автоматизированных систем технической диагностики и их широкое внедрение в производство определяют эффективные способы решения проблемных вопросов в различных областях науки и техники. Автоматизированный процесс контроля позволяет получить требуемый результат при минимальных временных затратах на обработку информации.

Надежность автоматических систем определяется показателями качества переходного процесса. При осуществлении анализа объекта и выбора принципа построения алгоритма диагностики существенным является формулировка условий надежности системы. Для определения условий надежности многоконтурной системы может быть использован метод малого параметра.

Любая линейная многоконтурная система автоматического управления может быть описана системой дифференциальных уравнений:

$$L_{n_1} x_1 = f_1(t)$$

.....,

$$L_{n_k} x_k = f_k(t)$$

$$\text{де } L_{n_j} x_j = x_j^{(n_j)} + a_{j(n_j-1)} x_j^{(n_j-1)} + \dots + a_{j0} x_j, \quad (j = 1, 2, \dots, k), \quad x_j \text{ —}$$

вихідна функція, а $f_j(t)$ — управляющее воздействие.

Условия надежного функционирования автоматизированной системы контроля предполагают выполнение следующих неравенств:

$$|\alpha_j - \bar{\alpha}_j| \leq \delta, \quad |\beta_j - \bar{\beta}_j| \leq \gamma,$$

где α_j , $\bar{\alpha}_j$ и β_j , $\bar{\beta}_j$ — соответственно начальные и управляющие значения коэффициентов затухания и собственных частот системы, δ, γ — допустимые отклонения. Коэффициенты α_j системы уравнений являются функциями параметров автоматической системы контроля, а задача определения условий надежности может быть сведена к нахождению допустимых изменений контролируемых параметров k_j , при которых справедливо неравенство. Метод малого параметра в данном случае позволяет эффективно получить количественную оценку.

Секція 2

ЛІНГВІСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

ЗНАЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОГО ПЕРЕКЛАДУ В ЛІНГВІСТИЧНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Лінгвістичне забезпечення – сукупність мовних засобів, що використовуються в Збройних Силах України (далі – ЗСУ), для представлення інформації, що включає терміни і визначення, правила формалізації природної мови, методи стиснення і розгортання даних, що використовуються у військах.

Переклад – це, перш за все, відтворення оригіналу засобами іншої мови зі збереженням єдності змісту і форми. Ця єдність досягається цілісним відтворенням ідейного змісту оригіналу в характерній для нього стилістичній своєрідності на іншій мовній основі. Шлях до досягнення такої єдності не лежить через встановлення формальних відповідників. Зіставлення засобів різних мов, навіть найбільш віддалених, можливе лише шляхом зіставлення функцій, які виконують різні мовні засоби. Звідси точність перекладу полягає у функціональній, а не формальній відповідності оригіналу. Тож нашим головним завданням є пояснити роль і значення військового перекладу в лінгвістичному забезпеченні ЗСУ.

Дослідження тексту, як лінгвістичного явища, проводяться багатьма науковцями впродовж десяти років. Проте, слід зазначити, що військовий текст залишився поза увагою багатьох дослідників. Головна мета перекладу будь-якого військового тексту – це передача інформації зі збереженням військової термінології.

Для досконалого доведення інформації, необхідно змістовно і правильно зробити переклад. Військовий переклад – це, перш за все, точний переклад. У військовій області важлива точність у повідомленні або передачі інформації, оскільки від військового фахівця, особливо в екстремальних умовах, потрібне прийняття кардинальних рішень, від яких може залежати життя людини.

Щоб зробити точний військовий переклад необхідно бездоганно володіти не тільки іноземною військовою термінологією, але й військовою термінологією рідної мови, яка регулярно поповнюється за рахунок впровадження нових видів зброї, інновацій в області матеріалів і спорядження, появи нових стратегій і методів ведення бою.

Перекладений документ призначається, перш за все, для практичного використання військовослужбовцями і співробітниками силових структур. Дуже важливим є те, що кожен військовий текст, як цілісний мовленнєвий акт, оцінюється за цілим комплексом критеріїв. Цими критеріями є: логічність, зв'язаність, точність, ясність, зрозумілість та доступність.

Логічність військового тексту характеризується послідовністю в розкритті інформації, чіткістю, достатньою кількістю аргументів, гармонічним співвідношенням загального та часткового. Деталізуючи логічність військового тексту, необхідно зазначити, що військовому тексту притаманна предметно-логічна структура, тобто, об'єктивна логіка.

Отже, можна зробити висновок, що кожен військовий перекладач має дотримуватися певних вимог і правил перекладу, адже військовий переклад відіграє надзвичайно важливу роль у лінгвістичному забезпеченні ЗСУ.

ОРГАНІЗАЦІЯ АВТОМАТИЗОВАНОГО ЛАНЦЮЖКА ПЕРЕКЛАДУ НА ОСНОВІ ІНТЕГРОВАНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ PROMT-TRADOS

Російська компанія PROMT створила інтегровану технологію, яка об'єднує систему TM TRADOS і систему машинного перекладу PROMT XT Professional. PROMT XT Professional – нова система для корпоративних клієнтів, яка пропонує додаткові (у порівнянні із стандартними рішеннями PROMT) можливості для підвищення ефективності процесу перекладу.

Алгоритм роботи за допомогою цих двох програм такий: текст, спочатку перекладається, потім аналізується за допомогою системи Trados, яка для кожного фрагмента шукає переклад, що вже є в базі, і пропонує його перекладачеві з вказівкою ступеня відповідності. Перекладач вносить необхідні коректування і переходить до наступного фрагмента. Та ж частина тексту, для якої в базі не знайшлося зробленого раніше перекладу, перекладається за допомогою Promt і знов пропонується перекладачеві. Відредагований машинний переклад можна зберегти в базі Trados, і наступного разу перекладати його вже не буде потрібно – в цьому і полягає головна гідність систем Trados.

Цей гібрид включає модуль пакетного перекладу файлів, набір засобів для професійної роботи із словниками і модулі, спеціально розроблені для реалізації інтегрованої технології PROMT-TRADOS: PROMT Term і PROMT For TRADOS (P4T).

PROMT TerM призначений для автоматичного витягання і управління термінологією.

- підрахунок частотності слів та словосполучень в документах, які аналізуються;

- складання термінологічних списків;

- управління термінологією: можливість установки фільтрів та умов обробки;

PROMT for Trados (P4T) призначена для інтеграції системи машинного перекладу PROMT і системи TM TRADOS:

- переклад в системі TRADOS;

- переклад в системі PROMT не знайдених в TRADOS сегментів;

- вставка перекладених в PROMT сегментів в TRADOS.

Застосування інтегрованої технології робить процес перекладу великих масивів документації керованим і підвищує його економічну ефективність.

к.філол.н., Білан М.Б. (ВІКНУ)

ПРОЕКТУВАННЯ ЛІНГВІСТИЧНОЇ БАЗИ ДАНИХ СПЕЦІАЛЬНОЇ ЛЕКСИКИ

У період стрімкого розвитку науки й техніки спостерігається гостра потреба в передачі великої кількості фахової інформації з інших мов. Сучасний світ можна назвати гіперінформаційним. Поява та активний розвиток нових технологій обробки інформації призвело до кардинальної переоцінки такого людського ресурсу як інформація. Необхідність зберігання та обробки великих

обсягів інформації призвело до появи такої актуальної проблеми як організація та систематизація інформаційних ресурсів.

Робота перекладача на сучасному етапі передбачає використання великої кількості як довідкового матеріалу так і словників. І хоча на сьогодні в Інтернеті представлений великий об'єм самих різноманітних інформаційних ресурсів, що допомагають перекладачеві у його роботі, доступ до них значно ускладнений, оскільки вони лише частково систематизовані і при цьому розосереджені по різних Інтернет-сайтах, каталогах і електронних архівах.

Створення інформаційних лінгвістичних систем вирішить питання широкого доступу з будь-якої частини світу до необхідної інформації що у свою чергу дозволить створити концентрований ресурс високоякісної інформації. У зв'язку з цим, актуальною задачею стає розробка міждисциплінарних методик аналітичної обробки інформації та пошук способів їх структурування, обробки та зберігання.

Метою створення такої лінгвістичної бази даних військової лексики є систематизація вже існуючих як паперових так і електронних військових словників, глосаріїв, довідкових видань у єдиних інформаційно-довідковий простір. Перевагою створення такого продукту є можливість постійного удосконалення користувачами бази даних з будь-якого місця.

Бондаренко Л.М. (ВІКНУ)

СТРАТЕГІЯ ПЕРЕКЛАДУ ВІЙСЬКОВО-ДИПЛОМАТИЧНИХ ДОКУМЕНТІВ

Під час укладання сучасної військово-дипломатичної документації реципієнтом тексту часто стає всесвітнє суспільство, а перекладач стикається із необхідністю підібрати перекладацькі засоби, які б зробили текст перекладу зрозумілим "багатонаціональному" реципієнту. Виходячи з цього, когнітивна перекладацька стратегія ускладнюється відсутністю у перекладача орієнтира на когнітивні образи будь-якої конкретної культури.

Військово-дипломатичний документ – це специфічний текст, і справа не тільки в термінології, а і в когнітивній основі, на яку спирається автор вихідного тексту та реципієнт тексту перекладу.

Когнітивним способом рішення стилістичних перекладацьких труднощів можна вважати еквівалентний переклад. Аналіз чисельних військово-дипломатичних документів міжнародних організацій, наприклад таких як ОБСЄ, дозволяє нам вважати, що перекладач військово-дипломатичних документів не має права на вільну, творчу інтерпретацію.

Міжнародний військово-дипломатичний документ націлений на багатонаціональну аудиторію, як правило не становить перед перекладачем проблеми реалій окремої культури. З іншої сторони, міжнародне товариство в сучасних умовах налагоджує партнерські зв'язки між державами в різних сферах, а переклад військово-дипломатичних документів стикається з новими реаліями, які належать всьому світу, як єдиному товариству.

І таким чином. Когнітивна стратегія перекладу може бути однією з найефективніших.

Проблематика впорядкування термінології

На сучасному етапі можна простежити п'ять підходів до упорядкування науково-технічної термінології, а саме:

1) формальний, коли головним є кількісний показник – якнайскоріше видання словника. Хоча покvapливiсть у термінологічній справі у кращому випадку не приносить користі, у гіршому – розхитує терміносистему, подає неправильні орієнтири для користувачів.

2) етнографічний, який ґрунтується на ідеї відродження національної термінології;

3) консервативний, прихильники якого виступають за збереження науково-технічної термінології у такому вигляді, якого вона набула за колишніх часів. Це так званий принцип “реальної мови”;

4) інтернаціональний, якому притаманне введення до науково-технічної термінології великої кількості запозичень із західноєвропейських мов, особливо з англійської;

5) поміркований, який передбачає упорядкування науково-технічної термінології з урахуванням історичних, національних, політичних чинників і вироблення узагальненого, оптимального варіанту.

У зв'язку з цим виникає ряд проблем, а саме – вдосконалення системи обробки інформації та її передача з однієї мовної системи в іншу. Термінологія кожної галузі науки і техніки системно упорядковується у відповідності до системних зв'язків понять саме тієї сфери, яку вона обслуговує. Тому вона потребує систематичного перегляду та упорядковувань.

Термінологічна робота здійснюється останнім часом дуже широко.

Тим не менш окремі автори по-різному розуміють цілі та завдання своїх досліджень. Відсутнє також і єдине розуміння основоположних термінів та місця загальної теорії термінології серед наукових дисциплін.

Хоча в світі налічується більш ніж 2000 мов, розвинена наукова термінологія існує лише у 60 мовах та охоплює близько 300 професійно-предметних полів, при цьому в кожній окремій мові не так багато термінологічно розроблених полів. Термінологічна активність у кожному полі залежить від продуктивності галузі, в якій утворюються нові поняття та назви, від вчених, що беруть участь в цьому процесі та від успіхів міжнародного співробітництва.

Із впровадженням у життєдіяльність Збройних Сил України стандартів НАТО та в процесі використання новітніх методик підготовки військ постало питання створення єдиного понятійного апарату, який би був зрозумілим як представникам Альянсу, так і українським військовослужбовцям. Звідси випливає, що уніфікація, гармонізація існуючої термінології, створення термінологічних баз, пов'язаних зі стандартами НАТО, які описані в керівних документах, є досить актуальною та важливою справою.

СКОРОЧЕННЯ ТА АБРЕВІАТУРИ АНГЛІЙСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ У ВІЙСЬКОВІЙ ЛЕКСИЧНІЙ ПІДСИСТЕМІ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Процес запозичення іншомовних слів особливо активізувався в останні десятиріччя. Поясненням цього виступають багато політичних факторів: становище Німеччини в післявоєнний період, активізація міжнародних зв'язків, розвиток науки та техніки, зміни в організації та штатній структурі бундесверу. У зв'язку з тим, що країна є членом НАТО і її збройні сили беруть участь в багатонаціональних військових операціях Альянсу, де мовою спілкування є виключно англійська, лівова доля повних чи часткових запозичень у військовій сфері мають англомовне походження.

Запозичення проникають у всі сфери та у всі підсистеми мови. Так використання запозичень спостерігається не лише щодо простих слів та словосполучень, а й щодо аббревіатур. Для того щоб зрозуміти структуру та особливості аббревіатур, що були запозиченими в німецькій мові з англійської, слід розглянути загальний поділ та особливості аббревіатур в німецькій мові.

Абревіатури є скороченнями стійких словосполучень або складних слів з метою економії часу та підвищення зручності користування ними.

Всі скорочення можна розділити на дві групи:

- скорочення, що вживаються в письмовому варіанті мови;
- скорочення, що вживаються як в усній так і в письмовій мові.

Скорочення, що вживаються лише в письмовій мові, в свою чергу розподіляються на такі підгрупи:

- створені на основі початкового елемента простих термінів, які закінчуються приголосним звуком. Наприклад:

Kal – Kaliber (калібр), від англійського слова caliber;

- складені з приголосних звуків скорочених простих термінів. При цьому існує виняток, коли термін починається с голосного, в такому випадку першою літерою скорочення є голосна. Наприклад:

Afld – Airfield (аеродром), термін, що використовується в НАТО;

- скорочення ініціального типу, що складаються з перших літер, з яких починаються частини стійких словосполучень або компоненти складних термінів. Наприклад:

SOFA – Status of Forces Agreement (угода про статус сил).

Скорочення, що вживаються як в усній так і в письмовій мові включають:

- ініціальні скорочення “звукового” типу. Наприклад:

IT – Information Technology (інформаційна технологія);

- сформовані з початкових елементів компонентів стійких словосполучень або складних термінів, які закінчуються голосним звуком. Наприклад:

Balta – ballistische Tageseinflüsse (балістичні фактори, що впливають на політ снаряду (ракети));

- сформовані з початкового елемента першого компонента складного терміна (словосполучення), що закінчується не голосним, та початкового елемента другого компонента, що закінчується приголосним:

Munast – Munitionsausgebestelle;

– деякі скорочення термінів, що, як правило, позначають відповідні штаби та їх начальників, а також інші скорочення, що мають у своєму складі цифри:

NC3-IC – NATO C3 Integration Centre (Об'єднаний центр оперативного управління, контролю та зв'язку).

Також в даний час широкого розповсюдження набувають аббревіатури, що сприймаються вже як кореневі слова. Наприклад:

Jabo – Jagd-Bomber (винищувач-бомбардувальник).

У таких лексичних одиниць існує безпосередній зв'язок між звучанням та значенням, тобто вони сприймаються як повноцінні кореневі слова, а часто їх розшифрування вже не відіграє важливої ролі. Те ж саме стосується і інтернаціональних ініціальних аббревіатур “звукового” типу, які також майже повністю перейшли до групи повноцінних кореневих слів. Прикладом можуть слугувати англomовні запозичення, які набули статусу інтернаціоналізмів:

Radar (Radio Detection and Ranging);

Laser (Light Amplification by Stimulated Emission of Radiation);

Napalm (Naphta+Palm).

Наведені вище два види скорочень є продуктом одного зі способів словотворення і самі можуть утворювати нові слова (похідні та складні): Jabo-Kette, Radarnetz, Napalm-Gefechtskopf та ін.

Перетворившись в кореневі слова та набувши широкого використання, вони можуть виступати в реченні граматично оформленими, відмінюватися як звичайні іменники, та вживатися в множині. Категорія числа при цьому виражається за допомогою суфікса -s та артикля.

Також слід згадати про терміни, які утворені з запозиченої аббревіатури першого складного компонента та другого компонента німецького терміна, що пишеться повністю:

SAC-Bomber (Strategical Air Command-Bomber) – бомбардувальник стратегічного авіаційного командування;

VTOL-Flugzeug (Vertical takeoff and landing-Flugzeug) – літак вертикального зльоту та посадки.

Зустрічаються також неповні аббревіатури, в яких першим компонентом виступає німецький термін, що пишеться повністю, а другий утворений із запозиченої аббревіатури, наприклад:

Feststoff-ICBM (Feststoff-intercontinental ballistic missile) – міжконтинентальна балістична ракета на твердому паливі.

Особливе місце займають скорочення типу V-Motor (двигун з V-подібним розміщенням циліндрів), X-Antenne (дипольна антена з конічними елементами), V-Strahlantenne (антена з V-подібним променем). Ці скорочення цікаві передусім тим, що в них в якості компонента використовується не скорочення відповідної лексичної основи, а іконічний знак, який завдяки своїй подібності з об'єктом реальної дійсності, що модулюється, уможливорює фіксувати такі поняття, для яких не існує мовних знаків.

Наведені вище приклади показують, що скорочені терміни є словами-формулами, які існують на основі повних термінів, виступаючи водночас в якості їх розшифрування (виняток в даному випадку становлять скорочення, що перейшли до категорії повних слів). Таке положення підтверджується й тим, що

при передачі скорочень однієї мови засобами іншої мови поряд із прямими запозиченнями (ATAF – Allied Tactical Air Force – об'єднані тактичні ВСП НАТО, VSRBM – very short range ballistic missile – балістична ракета короткого радіусу дії) існує спосіб передачі аббревіатури однієї мови засобами другої мови, коли спочатку перекладається відповідна повна назва, а потім – на основі цього перекладу німецькою мовою вже утворюється аббревіатура. Таке явище спостерігається в німецькій мові доволі часто. Наприклад, розшифровка англійського скорочення SOP – Standing Operation Procedure перекладається німецькою мовою як Ständige Führungsanweisungen. На основі вже цього терміну утворюється німецькомовний відповідник StFA. Скорочення цього типу можуть замінити одне одного або вживатися навіть одночасно, тоді останній береться в лапки. Це пояснюється прагненням полегшити розуміння даного скорочення. При цьому англійський відповідник не може бути повністю замінений у вжитку німецьким відповідником, оскільки військовий вокабуляр німецької мови насичений термінами та скороченнями НАТО.

У деяких випадках зустрічається підбір німецької розшифровки до англійського скорочення. Наприклад:

UFO – Unidentified Flying Object – unbekanntes fliegendes Objekt.

Отже, всі наведені вище приклади англо-американських запозичених скорочень та аббревіатур, їх вживання у військовій лексичній підсистемі сучасної німецької мови замість лексичних одиниць німецької мови, особливості розшифрування та перекладу свідчать насамперед про мотивовану необхідність “стандартизації”, “уніфікації” військової лексики держав-членів НАТО, що сприятиме покращенню взаєморозуміння та комунікації між військовими фахівцями як країн-членів Альянсу, так і їхніх сусідів, що прагнуть членства.

Дзядзя А.М. (ВІКНУ)

ОСОБЛИВОСТІ РОЗРОБКИ БАГАТОРІВНЕВИХ ТЕСТІВ ОЦІНКИ ІНШОМОВНОЇ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА МОВНИМИ СТАНДАРТАМИ НАТО СТАНАГ 6001 (СМР 2, 2+, 3)

У зв'язку з розширенням ділових і науково-виробничих контактів із зарубіжними країнами, участю України у миротворчих операціях та у програмі “Партнерство заради миру” значну роль відіграє володіння іноземними мовами. Ось чому вивчення іноземних мов має велике значення у формуванні сучасного висококваліфікованого військового фахівця, якому доводиться не лише спілкуватися зі своїми зарубіжними колегами, вивчати їх методи і прийоми роботи, обмінюватися досвідом і брати участь у спільних чи споріднених видах діяльності, а й зустрічатися з громадянами інших країн. За останні роки в системі ВВНЗ особливого значення набуває підготовка курсантів (слухачів) з іноземних мов, значно зростають вимоги до випускників ВВНЗ стосовно їх професіоналізму, компетентності і особливо знання іноземних мов.

Мовна підготовка як у країнах – членах Альянсу, так і країнах-партнерах, є проблемою, передусім національної відповідальності. Однак, вона має турбувати НАТО як організацію, бо лінгвістична сумісність є не менш

важливою для забезпечення ефективної участі країн у місіях НАТО та більш широких заходах Альянсу, ніж інші форми сумісності. Труднощі, які цим організаціям доводиться долати в країнах Центральної і Східної Європи, викликані слабкою базовою іншомовною підготовкою багатьох військовослужбовців. Потреба в ефективній комунікації особливо гостро стоїть під час проведення операцій з підтримання миру, де мовне непорозуміння може викликати помилки, які у найгіршому випадку можуть призвести до жертв.

Доцільною й методично виправданою є підготовка з іноземної мови, що передбачає формування у майбутніх фахівців здатності іншомовного спілкування в конкретних професійних сферах. Відомо, що головними функціями контролю є функція зворотного зв'язку, оціночна та навчальна функції. Для реалізації цих функцій у навчальному процесі застосовуються різноманітні форми та засоби контролю. В методиці викладання іноземних мов найефективною формою контролю вважається тестовий контроль завдяки його об'єктивності та економічності.

Отже, основними завданнями при розгляді даної теми є висвітлення існуючих проблем, що виникають при оцінюванні рівня знань та розробка нових багаторівневих тестів оцінки іншомовної мовленнєвої діяльності за мовними рівнями НАТО СТАНАГ 6001.

Жеребчук С.В. (ДАУ при МЗСУ)

ОСОБЛИВОСТІ ЛІНГВІСТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Проаналізувавши сучасний характер міжнародних відносин, місце України в глобалізаційних процесах та роль збройних сил у забезпеченні національної безпеки держави, можна зробити такі висновки щодо мовного забезпечення діяльності Збройних Сил України.

1. У ЗС України лінгвістичне забезпечення зосереджено на завданнях протокольної діяльності МОУ в ході міжнародних контактів, а також на завданнях перекладу у сфері військово-технічного співробітництва. Тобто не на завданнях власне військових дій відносно супротивників.

2. В існуючій структурі ЗСУ замовником лінгвістичного забезпечення нового вигляду могла б виступити розвідка. Але у розвідці відповідно до сучасних завдань ЗСУ потреби майже немає.

3. Для професійного забезпечення лінгвістичної складової діяльності ЗСУ потрібні кадри з виключно високим рівнем мовної та країнознавчої підготовки. Для досягнення такого рівня необхідне спеціальне багаторічне вивчення іноземних мов, а також расової, цивілізаційної та культурної специфіки носіїв цих мов.

4. Паралельно з підготовкою кадрів лінгвістичного забезпечення військових дій слід було б створити Замовника таких кадрів, яким міг би стати міжвідомчий орган розвідки нового вигляду. За статусом і функціями такий орган повинен відповідати вимогам глобалізації.

ІНТЕРАКТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ТА ЇХ ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНА СУТНІСТЬ

Інтерактивні методи навчання активно впроваджуються в навчально-виховний процес сучасного ВНЗ.

Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації пізнавальної діяльності, яка має конкретну, передбачувану мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен студент відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність.

Якість засвоєння знань залежить від методів навчання:

лекція – 5% засвоєння; читання навчальних текстів – 10% засвоєння; відео/аудіо матеріали – 20% засвоєння; демонстрація – 30% засвоєння; робота в дискусійних групах – 50% засвоєння; практика через дію – 75% засвоєння; навчання інших і застосування отриманих знань відразу – 90% засвоєння.

Щоб комп'ютер працював, його потрібно ввімкнути. Так само потрібно “ввімкнути” і мозок студента. Коли навчання пасивне, мозок не вмикається на повну потужність.

Отже, згадаємо слова китайського філософа-просвітителя Конфуція, сказані понад 2400 років тому: ***“Те, що я чую, я забуваю; те, що я бачу, я пам'ятаю; те, що я роблю, я розумію”.***

Ці три прості твердження, як аксіоми, обґрунтовують необхідність використання активних та інтерактивних методів навчання. Дещо змінивши слова великого просвітителя, можна сформулювати кредо інтерактивного навчання:

Те, що я чую, я забуваю;

те, що я бачу й чую, я трохи пам'ятаю;

те, що я чую, бачу й обговорюю, я починаю розуміти;

коли я чую, бачу, обговорюю й роблю, я набуваю знань і навичок;

коли я передаю знання іншим, я стаю знавцем-майстром своєї справи.

Для того, щоб зменшити труднощі у застосуванні окремих інтерактивних технологій і перетворити їхні слабкі сторони у сильні, слід пам'ятати, що інтерактивна взаємодія потребує певної зміни в організації роботи академічної групи, а також значної кількості часу для підготовки як студентам, так і викладачам.

Таким чином, інтенсифікація навчання студентів значно поліпшиться за умов використання інтерактивних методів, що розширює межі творчої діяльності як викладача, так і студента, вчить критично мислити, самостійно здобувати та контролювати знання, впевнено орієнтуватися в освітньому просторі.

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО НАВЧАЛЬНОГО ПРОСТОРУ В ХОДІ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ “ІНОЗЕМНА МОВА”

Поняття “електронне навчання” сьогодні вживається поряд зі старим терміном “дистанційне навчання”. Електронне навчання – більш широке поняття, що означає різні форми і способи навчання на основі інформаційних і комунікаційних технологій. Головною рисою електронного навчання є використання мережі Інтернет, що дозволяє по-справжньому революціонізувати процес навчання. Електронне навчання об’єднує розробників змісту, фахівців у відповідних галузях і студентів.

Застосування технологій електронного навчання здатне значно знизити зусилля і витрати на професійну підготовку та підвищення кваліфікації військових фахівців різних рівнів. Особливістю електронного навчання, яка відрізняє його від традиційних, звичних нам форм навчання є органічне поєднання педагогічних та інформаційних технологій. Крім того, визначальну роль відіграє специфічна психологія навчання за допомогою комп’ютера, яка певним чином відрізняється від психології навчання за традиційними формами.

Аналіз світового досвіду використання дистанційного навчання дозволяє сформулювати низку переваг, що характеризують дану технологію навчання.

Основними серед них є такі:

1) доступність (доступність курсу в будь-який момент часу. Для учасників курсу електронні завдання і лекції доступні в будь-який момент, і учасники в значній мірі самостійно вирішують в якому темпі їм проходити цей курс);

2) економічна ефективність (досягається за рахунок орієнтації технологій електронного навчання на велику кількість користувачів та більш ефективного використання існуючих навчальних площ і технічних засобів);

3) оперативність (під оперативністю електронного навчання слід розуміти можливість швидкого внесення змін до навчальних матеріалів, що дозволяє оновлювати будь-яку інформацію і забезпечувати доступ до неї протягом хвилин);

4) гнучкість (дозволяє слухачу працювати в зручний для себе час, в зручному місці та в зручному темпі опанування навчального матеріалу);

5) мультимедійність (крім традиційної текстової та графічної інформації, технології електронного навчання природним чином припускають використання в процесі освіти всіх засобів мультимедіа: анімації, відео, звуку й кольору. Це забезпечує наочність викладання матеріалу і дозволяє задіяти більшість механізмів сприйняття людиною нової інформації).

Усі ці переваги, спираючись на світовий досвід, безпосередньо впливають на якість навчання. У країнах Європи дуже активно використовується електронне навчання. Збройні Сили НАТО вже понад 15 років підвищують професійний рівень свого особового складу за рахунок впровадження дистанційного навчання на різних етапах підготовки.

COMPRESSION AS A MICROBLOGGING PRINCIPLE

Microblogs with the limitation up to 140 characters represent a compact communication service on the Internet and that's why it attracts a great audience that wishes to compress time needed for information exchange.

A unique character of microblogging is not in providing communication with former or potential friends, but in making user's social connections visible. Popularity of social networks and microblogs also may be explained from the standpoint of their ability to satisfy people's need in self-expression that is a top desire according to a Maslow's pyramid.

Such genre as microblogging is an extremely dynamic structure that is open to innovations.

Tendency to compression is amply illustrated with the help of lexical units. Communicants make use of numerous means that allow shortening the length of the message.

One of the most productive ways of meeting the requirements of formal limitation of the message length is word formation, namely:

- shortening – *b* (be), *R* (are), *U* (you), *clk* (click), *msg* (message), *plz* (please), *ppl* (people), *shld* (should), *thx* (thanks), *wld* (would), *wtv* (whatever), *deets* (details), *eml* (email), *fav* or *fave* (favourite), *peeps* (people), *b4* (before), *cre8* (create), *every1* (everyone), *gr8* (great), *l8* (late), *l8er* (later);

- abbreviation and acronymisation – *BFN* (bye for now), *BR* (best regards), *BTW* (by the way), *DM* (direct message), *FYI* (for your information), *HAND* (have a nice day), *IDK* (I don't know), *IM* (instant message), *IMHO* (in my humble opinion), *IRL* (in real life), *JK* адо *j/k* (just kidding), *LMK* (let me know), *LOL* (laughing out loud), *NSFW* (not safe for work), *OMG* (oh my gosh/god), *ROFL* (rolling on floor laughing), *TIA* (thanks in advance), *TTYL* (talk to you later), *TTYL* (talk to you soon), *WTH* (what the hell), *YKWIM* (you know what I mean), *YW* (you're welcome);

- blending – *mistweet* (a tweet in which one later regrets), *twecial* (restaurants special tweet for Twitter users), *Tweeple* (Twitter people, Twitter members, Twitter users), *celebritytweet* (to stalk or follow celebrities on Twitter as they tweet in real-time), *emergatweet* (to send out tweet in the case of unavailable 911 connections), *tweetdrop* (to read a Twitter message that wasn't addressed to you) *twedit* (to make edits to a retweet to make it fit within the 140 character limit), *tweekend* (to spend your entire Saturday and Sunday reading and posting via Twitter), *tweepish* (feeling sheepish or regretful about something you tweeted), *twittastic* (fantastic, wonderful, superb), *twaddicted* (addicted to twitter).

This tendency can be traced not only on the lexical level, but also on grammatical/syntactical level.

ВІДБІР МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Толерантне ставлення до представників іншомовної культури, розуміння культурно обумовлених причин відмінностей поведінки представників різних культур мають бути невід'ємним елементом навчання військовослужбовців іноземної мови, тому при відборі і формуванні змісту навчання необхідно добирати матеріали, що містять інформацію про особливості культурно-зумовленої поведінки представників країн, мова яких вивчається. Такі матеріали мають практичну цінність з огляду на інформацію, що може допомогти у вирішенні конфлікту в реальних ситуаціях спілкування з іноземцями, а отже, відповідають інтересам майбутніх фахівців.

Важливою вимогою до матеріалів для формування іншомовної лінгвосоціокультурної компетентності (ІЛСКК) є забезпечення теми для обговорення і проведення рольових ігор, спрямованих на моделювання стандартних комунікативних ситуацій.

З точки зору словникового запасу потрібно виокремлювати ті лексичні одиниці, які містять культурно зумовлені конотації, тобто є специфічними для країн, мова яких вивчається, і пов'язані з відповідною устандартненою поведінкою їх представників. Знання таких реалій є необхідним для ефективної комунікації.

Враховуючи роль невербальних засобів при спілкуванні, необхідно добирати матеріали для навчання невербальних аспектів комунікації. Особливу увагу слід приділяти наочності відібраних матеріалів, оскільки ефективність засвоєння невербальних стандартів поведінки залежить від візуального знайомства з ними, тому навчальні матеріали формування ІЛСКК мають містити фотографії та відеоматеріали, що відтворюють автентичну поведінку представників країн, мова яких вивчається.

Для усвідомлення військовослужбовцями невербальних культурно зумовлених аспектів комунікації художні відеофільми є найефективнішими, тому що актори намагаються донести до глядача емоції своїх персонажів, отже, міміка і жести акторів є виразнішими, і таким чином посилюється експресія культурно обумовлених жестів.

Окремої розробки безумовно потребує визначення тематичних сфер для формування ІЛСКК, враховуючи специфіку виконання військовослужбовцями фахових завдань.

КОГНІТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ВІЙСЬКОВОГО ТЕКСТУ

Міждисциплінарність теорії перекладу вказує на те, що переклад є не суто мовним, а досить складним когнітивним феноменом. Перекладаючи з однієї мови на іншу, людина використовує як свої мовні знання і можливості, так і найрізноманітніші екстралінгвальні знання (про фізичну природу світу, про суспільство і його культуру, про ситуації, в яких був зароджений текст, який перекладається, і буде сприйматися його переклад тощо), причому етапи розуміння і синтезу тексту принципово відрізняються.

Найявні декілька шляхів, які ведуть від тексту мовою оригіналу до тексту мовою перекладу.

У процесі створення військових текстів різними мовами постає проблема перекладності, підґрунтям якої є теза про відмінність картин світу та неможливість компенсувати ці відмінності засобами перекладу.

Когнітивні особливості перекладу військового тексту постійно перебувають у колі інтересів фахівців із перекладознавства і вивчаються під різним кутом зору, зокрема, на основі опису стереотипних референтних ситуацій в різних мовах чи трансформацій вербалізації.

Когнітивна організація оригіналу передбачає різноманітні способи та методи аранжування та передачі інформації, що відбувається внаслідок активізації ментальних структур вербального інформування, які існують в мозку людини.

Такий підхід до вербальної інформації зумовлює необхідність концептуального осмислення оригіналу, яке передбачає не лише знання мови-джерела як граматичної та лексичної системи (тобто лінгвістичної компетенції перекладача), а й знання когнітивних моделей організації інформації, якими оперують представники тієї лінгвокультурної спільноти, мовою якої існує оригінал.

Аналіз лінгвістичного матеріалу текстів військової тематики переконливо свідчить, що вірна інтерпретація культурно-специфічних смислів, концептуального аранжування і мовленнєвої репрезентації при описі об'єктивної ситуації впливає на обсяг текстової інформації оригіналу. При передачі цієї інформації перекладач, перш за все, повинен виявити відповідні концепти, властиві для когнітивного представлення тієї ж ситуації у мовній культурі перекладу.

Ігнорування відмінностями концептуальної організації вербальних знакових структур військових текстів в оригіналі і в перекладі може спричинити комунікативний (когнітивний) дисонанс.

Саме когнітивний аналіз мовного матеріалу дає змогу уникнути перекладу типу “набір слів” і сприяє адекватному інформуванню. Отже, створення перекладу передбачає вирішення як мовних, так і когнітивних проблем кодування і передачі тестів військової тематики різними мовами.

МІЖКУЛЬТУРНА СКЛАДОВА ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ УДО УКРАЇНИ

Професійна компетентність військовослужбовців Управління державної охорони України (УДО України) потребує формування професійних і комунікативних компетенцій для виконання службових обов'язків; міжнародної співпраці у вирішенні професійних питань; виконання покладених на УДО України завдань з метою здійснення охоронних заходів і забезпечення безпеки глав іноземних держав, парламентів та урядів і членів їхніх сімей, керівників міжнародних організацій, які прибувають в Україну чи перебувають на її території; оброблення інформації з іншомовних джерел, підготовки аналітичних матеріалів щодо зарубіжного досвіду діяльності державних і недержавних охоронних структур, що, в свою чергу, передбачає високий рівень сформованості іншомовної комунікативної компетенції (ІКК).

У багатокомпонентному складі ІКК велику роль відіграє міжкультурна компетенція (МК) професіоналів з охоронної діяльності та безпеки, яка у межах навчальної дисципліни “Професійна іноземна мова (німецька)” визначає здібності військовослужбовців до здійснення успішної комунікації засобами німецької мови на міжнародному рівні. МК включає два аспекти: 1) формування у військовослужбовців культурної ідентичності, що вимагає досконалого знання мови, норм поведінки німецькомовної комунікативної спільноти; 2) досягнення успіхів при контакті з носіями німецькомовного культурного соціуму.

Головними ознаками МК на прикладі німецької мови є: відкритість до пізнання культури німецькомовних країн, сприйняття психологічних, соціальних і міжкультурних відмінностей; психологічний настрій на кооперацію з представниками німецькомовної культури; здатність переборювати соціальні, етнічні та культурні стереотипи; володіння набором комунікативних засобів, правильний їхній вибір залежно від ситуації спілкування; дотримання етикетних норм під час комунікації. До показників сформованості МК за полікультурним критерієм відносимо: навички здійснення успішної комунікації засобами німецької мови; вміння адекватно оцінити комунікативну ситуацію, зіставити інтенцію з вибором вербальних і невербальних засобів, утілити в життя комунікативний намір і верифікувати отримані повідомлення; вміння використовувати комунікативні правила, постулати, максими й конвенції спілкування, притаманні німецькомовному лінгвосоціокультурному середовищу.

Міжкультурна компетенція у складі ІКК є необхідною умовою успішного спілкування військовослужбовців УДО України на міжнародному рівні, оскільки забезпечує формування вторинної мовної особистості, яка реалізується в межах діалогу культур; відсутність культурного шоку в процесах міжкультурної комунікації; успішність здійснення міжкультурних комунікативних актів на повсякденному й професійному рівнях.

ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТІ В АНОТУВАННІ Й РЕФЕРУВАННІ В СИСТЕМІ АНГЛОМОВНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ВІЙСЬКОВОГО УПРАВЛІННЯ У МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Характер і сутність фахових завдань майбутніх магістрів військового управління у міжнародних відносинах (МВУМВ) – слухачів Воєнно-дипломатичної академії – вимагає від них, поряд із сформованістю англомовної компетентності у базових видах мовленнєвої діяльності, також умінь анотування і реферування (перекладного та безперекладного) англомовної інформації.

Під цим умінням ми розуміємо здатність і готовність слухачів зорозуміти чи на слух сприймати інформацію англійською мовою та обробляти її шляхом стиснення смислових структур тексту оригіналу і створення вторинного тексту англійською чи українською мовою у вигляді перерахування основних думок повідомлення (анотація), або стислого відтворення основного змісту повідомлення (реферат).

Аналізом проблем аналітико-синтетичної обробки іншомовної інформації займалися А.А. Вейзе, М.А. Васильєва, Е.І. Закгейм, Е.І. Шамурін, О.І. Цибіна тощо, проте проблемі формування англомовної компетентності в анотуванні і реферуванні (АКАР) майбутніх МВУМВ не було приділено належної уваги. Існує необхідність визначити АКАР та дослідити її компоненти.

Встановлено, що АКАР – це володіння, а також здатність і готовність слухачів до оволодіння навичками зорового чи слухового сприйняття, вивчення і обробки англомовної інформації з метою вилучення з неї найбільш суттєвих відомостей, їх скорочення, узагальнення та оформлення вторинного тексту відповідно до норм української чи англійської мов.

Ця компетентність складається із таких видів:

аналітична, під якою ми розуміємо здатність і готовність слухачів аналізувати сприйняту англомовну інформацію шляхом вільного орієнтування в тексті, розкладання його на ієрархічні частини і вилучення з текстів потрібної та відділення надлишкової інформації;

синтезуюча – це здатність і готовність слухачів узагальнювати та стискати основний зміст і подробиці інформації шляхом визначення теми тексту, реми і ядрового висловлювання;

трансформативна (трансформативно-перекладацька) – це здатність і готовність слухачів письмово передавати узагальнену інформацію застосовуючи лексичні і граматичні трансформації, або трансдукцію, що передбачає перекодування первинного тексту англійською мовою у вторинний текст українською мовою.

Розуміння сутності та структури АКАР дає можливість забезпечити її формування у майбутніх МВУМВ шляхом розробки методики, що є перспективою подальших досліджень.

ПРИНЦИПИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМ МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ

Сучасний машинний, або автоматичний переклад здійснюється за допомогою людини: перед-редактора, який тим або іншим чином заздалегідь обробляє текст, що підлягає перекладу, інтер-редактора, який бере участь в процесі перекладу, або пост-редактора, який виправляє помилки і недоліки в перекладеному машиною тексті.

Для здійснення машинного перекладу в комп'ютер вводиться спеціальна програма, що реалізує алгоритм перекладу, під яким мається на увазі послідовність однозначно і строго певних дій над текстом для знаходження перекладних відповідностей в даній парі мов L1–L2 при заданому напрямі перекладу (з однієї конкретної мови на іншу). Система машинного перекладу включає двомовні словники, забезпечені необхідною граматичною інформацією (морфологічною, синтаксичною і семантичною) для передачі еквівалентних, варіантних і трансформаційних перекладних відповідностей, а також алгоритмічні засоби граматичного аналізу. Існують також окремі системи машинного перекладу, розраховані на переклад у рамках трьох і більше кількості мов, але вони в даний час є експериментальними.

Найбільш поширеною є наступна послідовність формальних операцій, яка забезпечує аналіз і синтез в системі машинного перекладу:

1. На першому етапі здійснюється введення тексту і пошук вхідних словоформ (слів в конкретній граматичній формі, наприклад давального відмінка множини) у вхідному словнику (словнику мови, з якої робиться переклад) із супутнім морфологічним аналізом, в ході якого встановлюється приналежність даної словоформи до певної лексики (слова як одиниці словника). В процесі аналізу з форми слова можуть бути отримані також відомості, що відносяться до інших рівнів організації мовної системи;

2. Наступний етап включає переклад ідіоматичних словосполучень, фразеологічних єдностей або штампів даної предметної галузі; визначення основних граматичних (морфологічних, синтаксичних, семантичних і лексичних) характеристик елементів вхідного тексту (наприклад, числа іменників, часу дієслова, синтаксичних функцій словоформ в даному тексті тощо), які утворюються в рамках вхідної мови; дозвіл омографії (конверсійній омонімії словоформ, лексичний аналіз і переклад лексем. Зазвичай, на цьому етапі однозначні слова відокремлюються від багатозначних (що мають більше ніж один еквівалент у вихідній мові), після чого однозначні слова перекладаються за списками еквівалентів, а для перекладу багатозначних слів використовуються так звані контекстологічні словники, словарні статті яких є алгоритмами запиту до контексту на наявність/відсутність контекстних детермінантів значення;

3. Остаточний граматичний аналіз, в ході якого довізначається необхідна граматична інформація з урахуванням даних вихідної мови;

4. Синтез вихідних словоформ і речення в цілому вихідною мовою;

В залежності від особливостей морфології, синтаксису і семантики конкретної мовної пари, а також напряму перекладу загальний алгоритм перекладу може включати і інші етапи, а також модифікації названих етапів або порядку їх дотримання, але варіації такого роду в сучасних системах, як правило, незначні. Аналіз і синтез можуть відбуватися як пофразно, так і для всього тексту, введеного в пам'ять комп'ютера; у останньому випадку алгоритм перекладу передбачає визначення так званих анафоричних зв'язків (наприклад, зв'язок іменника з займенником, який його замінює, – скажімо, займенник “його” зі словом “іменника” в самому поясненні в дужках).

Якість машинного перекладу залежить від обсягу словника, об'єму інформації, що приписується лексичним одиницям, від ретельності складання і перевірки роботи алгоритмів аналізу і синтезу, від ефективності програмного забезпечення. Сучасні апаратні й програмні засоби допускають використання словників великого обсягу, що містять докладну граматичну інформацію. Інформація може бути представлена як в декларативній (описовій), так і в процедурній (тобто такій, яка враховує потреби алгоритму) формі.

Узагальнюючи вищезазначене слід зауважити, що забезпечення процесів синтезу та аналізу в СМП відбуваються в чотири етапи, починаючи з введення тексту мовою оригіналом в машину і завершуючи виведенням цього ж тексту вихідною мовою, а якість самого машинного перекладу залежить від обсягу словника.

Ляшенко А.В. (ВІКНУ)

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ У СУЧАСНИХ ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНИХ ТЕКСТАХ

Довлі часто виступи наших та іноземних політиків, високопосадовців та військових керівників характеризуються використанням фразеологізмів. Здається, вони стали невід'ємною частиною нашої розмовної мови, але оскільки кожен виступ націлений на донесення цільового повідомлення до простої аудиторії, то фразеологізми поступово впливають на загальноживану лексику.

Загалом фразеологізм – неподільне, стійке словосполучення, яке можна замінити синонімічним словом. У реченні фразеологізм – це один член речення. Головним складником фразеологічної системи мови є фразеологічна одиниця або фразеологізм, що має широку термінологічну дублетність.

Найбільш яскраво ця роль фразеологізмів проявляється у емотивній характеристиці спілкування, яка містить у собі оцінку тих або інших

предметів і явищ, передачу особистісного ставлення до подій, що відбуваються. Виходячи із цього, фразеологізми в даному аспекті розглядаються як основа створення експресивно-емоційного мовлення.

Безумовно широке використання фразеологізмів у військово-політичних текстах при усному двосторонньому перекладі викликає труднощі для швидкого, точного і адекватного перекладу. Адже по-перше, кожна країна та кожна мова використовує свої усталені вирази, які здебільшого носять за собою історичне підґрунтя та характеризують безпосередньо ту чи іншу націю. По-друге, навіть якщо фразеологізм і є загальновживаним, міжнародним, то все одно перекладач не може знати значення всіх фразеологізмів, що існують в мові.

Пропонуються такі шляхи подолання цих труднощів (способи перекладу фразеологізмів:

- надання повного еквіваленту з ідентичною або подібною структурою;
- надання відносного еквіваленту, що дуже подібний до англійського фразеологізму;
- надання варіативного відповідника, коли з кількох синонімічних фразеологізмів вибирається один – найбільш адекватний у даному випадку;
- калькування, тобто коли англійський фразеологізм перекладається дослівно;
- описово, коли передається значення англійського фразеологізму без збереження образності.

Проте бувають і випадки, коли перекладач може вдатися до такого виду трансформації, як вилучення. В цьому випадку якщо загальний зміст повідомлення не буде спотворений або втрачений, перекладач може просто упустити цей фразеологізм при перекладі.

Не варто забувати, що усний двосторонній переклад вимагає від перекладача прийняття швидкого перекладацького рішення, тому найчастіше перекладач, не знаючи значення того чи іншого фразеологізму, намагається його уникнути при перекладі. Однак, з власного досвіду нам відомо, що використання фразеологізмів робить мову простішою та доступнішою для загалу, тобто аудиторії простіше сприймати те, про що йде мова.

Дуже часто саме влучний переклад фразеологізму може привернути увагу слухача. Саме тому переклад фразеологізмів є необхідним елементом при усному двосторонньому перекладі, навіть за відсутності прямого чи відносного відповідника.

Ляшенко Н.В. (ВІКНУ)

ПОНЯТТЯ СЛЕНГУ ТА ВІЙСЬКОВОГО СЛЕНГУ

Як відомо, до цих пір в сучасній лінгвістиці існують сумніви щодо походження слова “сленг”. Згідно з однією версією, slang походить від sling

(жбурляти). У таких випадках згадують *to sling one's jaw* – (говорити образливі речі). Згідно з іншою версією, “сленг” наближається до *slanguage*, причому початкова буква *s* додана до *language* пізніше, після опущення слова *thieves*, адже спочатку мали на увазі злочинську мову, а саме *thieves' language*.

Сленг – експресивно і емоційно забарвлена лексика розмовної мови, яка не відповідає встановленим літературним нормам. Він схильний до постійних змін, що робить його мовною прикметою поколінь. Сленг не має соціальних меж чи обмежень, він може існувати в усіх культурах та в усіх мовах, використовуватись всіма верствами населення.

Для повного розкриття значення терміну варто виділити певні його особливості:

1. Сленг – це нелітературна лексика, а саме слова і словосполучення, які, з точки зору стандартів сучасної літературної мови, знаходяться за її межами;

2. Сленг – це лексика, що виникає і застосовується насамперед в усному мовленні;

3. Емоційне забарвлення більшості сленгізмів відрізняється характерним рядом відтінків (жартівливе, іронічне, глузливе, зневажливе, презирливе, грубе і, навіть, вульгарне);

4. Більшість слів і виразів сленгу незрозумілі або малозрозумілі для загальної маси населення;

5. За допомогою сленгу люди можуть ототожнювати себе з певними соціальними та професійними групами;

6. Сленг – це жива мова, яка постійно змінюється, йде в ногу з часом і реагує на будь-які зміни в житті країни і суспільства.

Під військовим сленгом слід розуміти ненормативну, стилістично знижену і функціонально обмежену мову військовослужбовців, що виконує комунікативну та емоційно-експресивну мовленнєві функції, до складу якої входять військові сленгові лексичні і фразеологічні одиниці.

Першим дати визначення військового сленгу спробував Г.О. Судзіловський, стверджуючи, що “це різновид професійного сленгу, який включає простомовну лексику і жаргонізми”. А.Д. Швейцер вважає, що військові сленгізми слід відносити до “спеціального сленгу” і називає їх емоційно прикрашеними еквівалентами військових термінів, які, зазвичай несуть відтінок дотепності.

Проте найповніше розкриває значення поняття “військовий сленг” в своїй роботі В.В. Балабін. За його словами військовий сленг – “це ненормативна, неформальна, стилістично знижена, функціонально обмежена мова військовослужбовців, що використовується з метою здійснення комунікативної, регулятивної, емоційно-експресивної та корпоративної мовленнєвих функцій і складається з одиниць – військових сленгізмів, які мають різну лексикографічну маркованість”.

ОГЛЯД СУЧАСНИХ КОМЕРЦІЙНИХ СИСТЕМ МАШИННОГО ПЕРЕКЛАДУ ТА МОЖЛИВОСТІ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ В ЛІНГВІСТИЧНОМУ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЗСУ

Упродовж останніх років Україна наполегливо бажає наблизитися до європейських стандартів та стати повноцінним і рівноправним членом світової спільноти. Далеко не останню роль в процесі світової інтеграції України відіграють збройні сили, розбудова яких надасть нашій державі змогу вийти на новий рівень міжнародних відносин.

Однією з актуальних проблем лінгвістичного забезпечення військ є той факт, що потоки новин і технологічних інновацій надходять до нас іноземними мовами. Переважна більшість сучасної техніки розробляється в англomовних країнах, що, з одного боку, змушує користувачів хоча б поверхово орієнтуватися в англomовній термінології, а з іншого – з'являється попит на професійне створення перекладів. Тому доречним тут виявляється прагнення інформаційної галузі механізувати більшу кількість людських умінь або, інакше кажучи, створити програми машинного перекладу рідною мовою.

Історія машинного перекладу нараховує не більше 50 років. За цей час змінилося кілька поколінь систем машинного перекладу – від перших програм, що використовували обмежені ресурси універсальних комп'ютерів першого покоління до сучасних комерційних продуктів, що використовують могутні ресурси серверів і персональних комп'ютерів, включаючи ПК, у яких можна розміщувати кишенькові словники, а також комп'ютерні мережі.

У міру зняття технічних обмежень, що накладаються можливостями комп'ютерів по продуктивності й пам'яті, ставало очевидним, що проблема перекладу тексту з однієї природної мови на іншу принципово не зводиться тільки до перекодування слів. Для подолання основних труднощів машинного перекладу повинні бути вирішені проблеми автоматизованого представлення контексту, значеннєвого змісту перекладного тексту, знань про поняття предметної сфери, до якої відноситься перекладний текст.

Виходячи з результатів перекладання тексту та його відповідності початковому варіанту, програми машинного перекладу поділяють на три категорії:

1. FAMT (Fully-automated machine translation) – повністю автоматизований машинний переклад;
2. HAMT (Human-assisted machine translation) – машинний переклад за участю людини;
3. MANT (Machine-assisted human translation) – переклад, здійснюваний людиною з використанням комп'ютера.

На сучасному українському ринку представлені такі комерційні продукти машинного перекладу:

- “Vista Technologies” і “Adventis”, створені в 1991 р.;
- ПРОМТ, розроблена також у 1991 р.;
- “Media Lingva”.

ПОНЯТІЙНИЙ АПАРАТ ВОЄННОЇ НАУКИ

Воєнно-лінгвістичне забезпечення є складовою воєнно-наукового забезпечення діяльності у сфері “військова справа”, оскільки така діяльність повинна ґрунтуватися виключно на науковій основі.

Принципи лінгвістичного обґрунтування семантичного змісту основних понять воєнної науки повинні спиратися на методологічні принципи сучасної воєнної науки і бути синтетичною науковою основою побудови тезаурусу ВН – системи понять, формально суворо визначених правилами структурної лінгвістики коректним описом семантичних зв'язків між, об'єктивно існуючих і теоретично обґрунтованих ВН. Лінгвістично коректна система понять ВН забезпечує максимальну ефективність і якість діяльності в сфері “військова справа” завдяки науково обґрунтованому семантичному змісту спеціальної інформації (керівних документів) щодо управління військами і зброєю (у воєнному мистецтві), системами усіх видів забезпечення (бойового, матеріального, воєнно-наукового та ін.) та розвитку Збройних Сил. Коректні поняття ВН породжують необхідність розробки на їх основі науково коректних ефективних методик професійної діяльності керівного складу ЗС.

На цей час визнано, що воєнна наука (ВН) належить до суспільних наук, бо її об'єктом є “складна” система “військо” як підсистема “надскладної” системи “суспільство” з функцією утримання стану воєнної безпеки країни. Тому ВН є системою знань у сфері діяльності суспільства “військова справа”.

Метою ВН, як і усіх суспільних наук, є “вдосконалення” об'єкту науки підвищенням його ефективності за призначенням – саме міри досконалості. Оскільки об'єкт ВН “військо” належить до класу “складних” ергатичних систем організаційного типу, то фундаментальною основою ВН (як і усіх суспільних наук) стає загальна теорія систем (системологія), а методологічною основою – “системний підхід” (СП) як концепт системології.

Таким чином, ВН, як галузь суспільних наук, повинна суворо ґрунтуватися на принципах “системного” підходу щодо об'єкту, мети, предмету, глобальної наукової задачі, наукових методів реалізації принципів СП, визначення системи основних понять та вдосконалення об'єкту ВН. Теоретична частина ВН присвячена саме розвитку системи понять та методів ВН, а прикладна частина – їх використанню для створення максимально досконалих систем військового призначення та їх застосування з максимальною ефективністю.

Нажаль, понятійний апарат ВН, особливо – воєнного мистецтва (ВМ), формувався евристично, за досвідом війн різних історичних епох, тому несе на собі наслідки як інтуїтивної наукової коректності, так і суб'єктивізму, консерватизму та ідеологічних переконань його авторів. Виникнення фундаментальної теорії складних “ергатичних” систем (“суспільство” та його сфери діяльності) об'єктивно потребує кардинального уточнення та подальшого розвитку системи понять ВН – основи ефективного виконання її глобального завдання – вдосконалення об'єкту ВН “військо”. Наукова коректність понятійного апарату ВН може кардинально впливати та якість рішень як при підготовці і проведенні військових операцій, так і у сфері державного військового управління.

ПЕРЕВАГИ АВТОМАТИЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ВІЙСЬКОВОГО ПЕРЕКЛАДУ

Автоматизація процесу військового перекладу відіграє важливу роль на сучасному етапі розвитку Збройних Сил України (ЗСУ), оскільки проведення заходів міжнародного військового співробітництва, зокрема багатостороннє співробітництво та співробітництво в рамках міжнародних організацій, участь ЗСУ у міжнародних навчаннях, конференціях, миротворчих місіях обумовили зростання потреби в здійсненні якісних перекладів військових текстів. Особливу роль при цьому відіграє швидкість здійснення письмових перекладів, тому для обробки інформації, окрім послуг перекладачів, все частіше намагаються використовувати системи машинного перекладу.

Автоматизація процесу військового перекладу має безліч переваг. По-перше, застосування систем машинного перекладу значно збільшить швидкість всього процесу перекладу та редагування за рахунок зменшення обсягів ручної та друкованої роботи.

По-друге, автоматизація процесу військового перекладу допоможе підвищити ефективність роботи професійних військових перекладачів. Спеціальні інструменти для пошуку термінології і великий набір різноманітних налаштувань дозволяє задати необхідні параметри для перекладу різних за тематикою текстів та істотно підвищити швидкість роботи перекладача, зменшивши час на ручну обробку термінології.

По-третє, одним із критеріїв якісно виконаного перекладу є одноманітність стилю і використовуваної термінології. Переклад, виданий системою машинного перекладу, набагато легше правити, оскільки він витриманий в одному стилі. Якщо термін, який часто зустрічається в тексті, перекладений неправильно, то такі помилки можна виправити простою автозаміною. А коли текст великого обсягу перекладається групою перекладачів, то доводиться “виловлювати” окремі неточності, допущені кожним перекладачем. Наприклад, під час перекладу Стратегічного оборонного бюлетеня України групою військових перекладачів термін “складові сектору безпеки і оборони України” перекладався як “components within the Security and Defence Sector of Ukraine”, “the Security and Defence Sector of Ukraine components”, “components of the Security and Defence Sector of Ukraine”, “elements of the Security and Defence Sector of Ukraine”. Редактору в цьому випадку потрібно було “вирівняти” стиль перекладу. А застосовуючи систему машинного перекладу, таких помилок можна уникнути, налаштувавши відповідні параметри.

По-четверте, на сьогодні постає необхідність підготовки високопрофесійних військових перекладачів, що зумовлена сучасними потребами суспільного життя на міжнародній арені. Саме тому включення знання про інформаційні технології до перекладацької компетентності військового перекладача дозволять застосовувати комп'ютер не лише для друку тексту з мінімальними елементами текстового редагування, а й максимально використовувати усі його можливості, додаткові функції та програми, орієнтовані на перекладацькі потреби.

ОБ'ЄКТИВАЦІЯ ФОНОВИХ ЗНАНЬ У ЛІНГВОКРАЇНОЗНАВЧОМУ СЛОВНИКУ

Вперше у лексикографічній практиці національно-культурну специфіку мови почали відображати в словниках безеквівалентної лексики. Значним кроком вперед у поданні фонових знань стали лінгвокраїнознавчі словники. Так, Є. М. Верещагін та В. Г. Костомаров, з огляду на практичні потреби представлення фонових знань, запропонували не тільки методику формування реєстру словника, але й принципи опису словникових одиниць. До їхнього словника на основі виділених фонових знань потрапляли не тільки безеквівалентні слова, але й понятійно-еквівалентні, фоново-безеквівалентні.

За визначенням дослідників, лінгвокраїнознавчий словник – це такий словник, в якому засобами семантизації застосовують як тлумачення лексичних понять, так і пояснення лексичних фонів. Лінгвокраїнознавчий словник – продовження, розширення тлумачного словника.

Для тлумачення реєстрових одиниць пропонується метод пояснення. Пояснення – це лексикографічна семантизація лексичного фону, тобто словникове відображення тих масових знань, які стосуються слова та визначають його парадигматичну та синтагматичну сполучуваність з іншими словами.

На фоні енциклопедичної статті специфіка такого тлумачення полягає в тому, що воно відображає буденну свідомість мовця. Проте за змістом ці словники семантизують як буденне, так і наукове знання, а тому поєднують в собі ознаки як філологічного, так і енциклопедичного підходів.

Лінгвокраїнознавчий словник відрізняється від ідеографічного словника та словника сполучуваності. У лінгвокраїнознавчому словнику тематична лексика та її сполучуваність подаються не простим списком, а у поясненні. До ідеографічних матеріалів та сполучуваності додається дескриптивний підхід.

Таким чином, з одного боку, лексичні фони двох різнорідних понятійно-еквівалентних слів можуть містити міжмовні семантичні частки, тобто змістовно збігатися між собою. З іншого боку, лексичні фони цих же слів змістовно розходяться, оскільки кожен із них включає в себе певну кількість національно-культурних семантичних часток. Врахування рідної мови – це, з одного боку, стимулювання позитивного перенесення аналогічних явищ із мови в мову, а з іншого – попередження та усунення інтерференції, що логічно неможливе, якщо факти двох мов не будуть зіставлені.

Врахування національної компоненти слова є необхідним передусім для попередження лінгвокраїнознавчої інтерференції. Проте, значною мірою перенесення лексичного фону слова однієї мови на слово іншої мови залишається непоміченим.

РОБОТА НАД ТЕЗАУРУСОМ ЯК ОДИН ІЗ МОЖЛИВИХ СПОСОБІВ НОРМАЛІЗАЦІЇ ПРАВОВОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Одним з основних аспектів аналізу загальнолітературної лексики є дослідження семантичних процесів (синонімія, полісемія, омонімія, антонімія та ін.) і оскільки термінологічна система будь-якої підмови, будучи частиною загальнолітературної мови, підпорядкована загальним тенденціям її розвитку, то аналіз термінологічної лексики проводиться за тими ж аспектами, які традиційно застосовуються для аналізу лексики загальнолітературної мови. При цьому аналіз термінології відповідно до раніше згаданих семантичних процесів є важливим чинником у роботі над тезаурусом, оскільки останній, розглянутий насамперед як нормативний словник-довідник, має однозначно тлумачити кожне поняття.

Так як однією з важливих проблем застосування мов, згідно з відомим документалістом Ч. Мідоу, є розпізнавання схожих слів або схожих понять, то аналіз лексики підпорядкований в основному рішенням саме цієї проблеми. Одним із ефективних способів її вирішення є об'єднання близьких за змістом або написанням слів.

Стосовно створення тезауруса, то проблема, пов'язана, наприклад, з виявленням і усуненням синонімії, вирішується шляхом об'єднання в окремі групи (класи) всіх синонімічних або умовно синонімічних за змістом ключових слів, відібраних з текстів документів, і позначення кожного класу смисловою домінантою (дескриптором), обраної з числа слів класу, що виражає головне значення цих слів і має велику смислову точність. Об'єднання подібних слів у класи, одночасно зі спрощенням процедури інформаційного пошуку сприяє і рішенням певних термінологічних завдань. Це обумовлено тим, що ефективність застосування норм права, як відомо, знаходиться в прямій залежності від якості використовуваної в них термінології.

Об'єднання в тезаурус різних (часом неправильних і таких, що суперечать одна одній) мовних форм, вираження одного і того ж поняття і вибір правильної форми робить тезаурус інструментом нормалізації в питаннях регулювання правової термінології. Так, об'єднуючи в одному класі поняття з різних нормативних актів – такі, як “робочий стаж”, “стаж роботи”, “виробничий стаж”, “трудова стаж” і позначаючи цей клас терміном “трудова стаж”, що найбільш точно (з точки зору закону) виражає значення всіх понять класу, ми тим самим досягаємо певної термінологічної єдності.

Під час розробки загальноправового тезауруса об'єднання подібних слів в класи і вибір з числа слів класу смислової домінанти (дескриптора) виявляється досить складною процедурою, з огляду на те, що лексика нормативних актів в багатьох випадках не є єдиною, і використовується непослідовно. І це не дозволяє говорити про мову права як про формалізовану систему, хоча багато запозичених із загальнорозмовної мови слів, потрапляючи в нормативний акт, стають більш визначеними.

ЕНЦИКЛОПЕДІЯ ЧИ ЕНЦИКЛОПЕДИЧНІСТЬ?

Продовжуючи тему концептуальних засад українсько-іноземного словника для військової спільноти (від курсанта до перекладача і будь-якого іншого користувача двомовного національного іноземного словника), зробимо вступ до аспекту, зазначеного у заголовку.* Отже, енциклопедія чи енциклопедичність? Ні, не енциклопедія, а енциклопедичність. Справді, військовий словник, який розглядається автором як комплексне довідкове джерело, має містити енциклопедичний аспект чи складову. Не більше.

Розроблення цього аспекту посилить багатофункціональність і універсальність словника, що недостатньо сьогодні присутнє у новітніх лексикографічних працях. Звичайно, мова йде про національно-іноземний, тобто українсько-англійський (французький, -лужицький, -пушту тощо) словник, що має поєднати, як вже зазначалося у тезах до попередніх наукових конференцій, які регулярно проводяться ВІКНУ імені Тараса Шевченка, загальномовну (тлумачну), навчальну, енциклопедичну та інші складові. Так, завдання такої роботи – дати відповідь, якщо не на всі, то майже на всі питання користувача, і в той же час зробити це просто і чином, що заслуговує довіри.

Чи є такі словники в Україні? Однозначно, нема. Проте на сьогоднішній день у Військовому інституті Київського національного університету імені Тараса Шевченка ведуться розробки, які стосуються різних аспектів проблеми, включаючи машинний (автоматичний, електронний тощо) переклад. Є і численні спеціальні двомовні словники, укладені ВІКНУ. Отже, є напрацювання, є певний підмуток.

Та є і суттєвий недолік у цій важливій роботі, бо будується крона, у якої немає кореня, яким може бути не іноземно-український, підкреслюю, не іноземно-український, а національно-іноземний варіант словника із зазначеними вище складовими, тобто його українська частина. Йдеться таким чином про укладання, навіть створення, повторюю, саме української частини майбутнього універсального військового словника. Мета неосяжна на перший погляд. Але це розширить коло наукових досліджень і визначить перспективний лексикографічний проект ВІКНУ на багато років наперед. Можна стверджувати, що таким шляхом йдуть лексикографічні установи багатьох провідних країн.

Кілька слів щодо аспекту, зазначеного у заголовку. Так, сучасна світова спільнота у своєму поступі охоплює все нові сфери, як матеріального, так і духовного характеру. Відповідно, мовленнєва діяльність не зупиняється ні на мить, оперативно номінуючи результати думки, даючи таким чином життя новим лексикографічним утворенням, що враховуються і реєструються у словниках.

Зазначимо, що швидкість, прискорення мовних процесів ускладнюється вавилонізацією (бездумною імітацією, калькуванням тощо) процесу новоутворень. І необхідно зважати на це в роботі. Що неологізми типу *лайки, фішки, тренди, бренди* тощо як виникають, так і зникають. Але що з часом частина з них залишиться в мові. Отже, аналіз, ще раз аналіз і прогноз розвитку мовних процесів. З іншого боку відбувається незворотний процес старіння адміністративних, наукових та технічних термінів. Нарешті, варто бачити, якими є конкретні номінативні процеси на сучасному етапі, що відтворюються чи мають бути відтворені у словниках. Не претендуючи на вичерпний перелік цих рухів, необхідно означити такі:

- динамічне зростання скорочень різного типу у мові;

- стрімке входження у мовні реєстри лексики і синтаксичних структур західних областей України, діаспори, не говорячи вже про зрушення мовних пластів центральних областей, приспаних і заморожених у попередні десятиліття і навіть століття;

- постійне зростання лексичної номенклатури науки, технології і техніки і відповідно наявність інтерференційних рухів між нею та загальнозовжованою лексикою;

- поширення і набуття важливості словника мистецьких галузей, що обумовлює необхідність виокремлення розділу власних імен, що стосуються літератури, музики, пластичних мистецтв тощо.

Підсумовуючи, необхідно повторити, що енциклопедична складова має містити щонайменше свою організацію, свій ілюстративний матеріал та структуру статті. *Організаційна сторона* охоплює розширений вступ, тобто стислий морфологічний апарат; власне номенклатуру (частини мови, термінологічний склад частин мови, сталі та фразеологічні вирази тощо); власні імена (особистості, географічні назви, значні події, інституції тощо); додатки (наприклад, державні нагороди тощо). *Ілюстративний матеріал* – це різноманітні схеми, географічні карти, порівняльні та інформативні таблиці тощо. *Структура* статті, яка є питомою частиною, містить заголовне слово, її план, рубрики, дефініції... Таким є стисле бачення енциклопедичної складової військового тлумачного українсько-іноземного словника.

Така наукова і практична робота є неосязною для окремого лейтенанта чи навіть полковника. Але таке перспективне завдання є можливим для колективу ВІКНУ, що може стати об'єднуючою ланкою всіх мовних структур ЗСУ, КНУ імені Тараса Шевченка, відповідних установ НАНУ та інституцій іноземних держав. Лише в такому випадку, організувавши десятки, а то і більше науковців, створення української частини словника, як першочергової, реальне. *De l'audace, encore de l'audace, toujours de l'audace !* (Danton).

* В тезах використані матеріали повністю оновленого французького словника Le Petit Larousse 1999 та Словника української мови 2012 НАНУ.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ВІЙСЬКОВИХ ДОКУМЕНТІВ

Військові документи не можна розглядати в цілому, не розмежовуючи їх по видам, так як стилістичні засоби того чи іншого виду документів не однотипні. Іншими словами, саме екстралінгвістичні фактори (тематика документу, ціль, направленість і т.п.) вимагають підбор засобів, які б забезпечували формування того чи іншого типу документів.

Зміст будь-якого документу, його характер і жанр знаходить своє відображення в особливих мовних засобах, які не застосовуються в іншій області, а якщо і застосовуються, то мають інше мовне навантаження. М.Н. Кожина відмічає, що “закономірний характер функціонування мовних одиниць визначається як раз призначенням і специфікою того виду діяльності, в якій відбувається спілкування, а отже, і задачами спілкування, задачами функціонування мови в тій чи іншій області”.

Основними стильовими рисами військового документу є логічність, об’єктивність, офіційність, відсутність емоційності, точність, стереотипність, конкретність, строгість. Але не всі вони мають однакове значення і якість, і не завжди вони присутні одночасно. Всі військові документи першочергово мають наступні риси: логічність, конкретність та неемоційність.

Особливою рисою спеціального тексту, спеціального перекладу, є точне і чітке викладення матеріалу при майже повній відсутності образно-емоційних виразних засобів. Прикладом цього є військово-технічний переклад, до якого відноситься переклад бойових документів, вивчення котрих і надасть основні особливості спеціального перекладу, паралельно розкриваючи тотожність і відмінність структур військово-політичних та військово-технічних документів.

Під час здійснення спеціального перекладу слід дотримуватись встановлених норм та стандартів, не забуваючи про використання відповідних засобів, які є характерними суто для офіційно-ділового стилю мови. Також слід зауважити, що мова спеціального тексту має свої визначені лексичні, морфологічні, синтаксичні і стилістичні особливості.

Під час перекладу слід не забувати про таку особливість перекладу військового документу: іноді перекладач починаючи перекладати термін, намагається віднайти буквальну відповідність іноземному вхідному терміну у військових статутах, що є грубою помилкою. Адже вичерпується сама специфіка реалій іноземного документу які можуть просто не співпасти з реаліями, які прийняті у Збройних Силах України.

ПОНЯТТЯ ТЕРМІНУ “ДИСКУРС” У НАУКОВІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

Одним з основних понять наукової лінгвістики є дискурс. У теперішній час, на думку багатьох вчених, дискурс часто-густо трактується з позиції діяльнісного підходу. При цьому структурно дискурс розглядається як єдність тексту та контексту, лінгвістичних і соціокультурних компонентів.

Дискурс є вербалізованою мовленнєво-мисленнєвою діяльністю, що розуміється як сукупність процесу й результату, і яка має як особливі лінгвістичні, так екстралінгвістичні плани.

При розгляді дискурсу з точки зору результату він (дискурс) уявляється як сукупність текстів, породжених у процесі комунікації. Під час аналізу дискурсу як процесу дискурс являє собою діяльність (“тут та зараз”), що вербалізується у мовленнєво-мисленнєвій діяльності.

Дискурс має два плани – саме лінгвістичний та лінгвокогнітивний. Перший пов’язаний з мовою, демонструє себе у використаних мовних засобах і проявляється у сукупності породжених текстів (дискурс як результат). Другий, пов’язаний з мовним усвідомленням, обумовлює вибір мовних засобів, впливає на породження (і сприяння) текстів, являючись у контексті та пресупозиції (дискурс як процес).

Одним із новітніх спрямувань у лінгвістичному аспекті дискурсу-аналізу є лінгвосинергетична теорія дискурсу. Саме слово “дискурс” (фр. discours від лат. discursus) етимологічно визначає розбіжність, розвертання, протиставлення. Під час багатократного розщеплення фазової траєкторії, кожний отриманий сегмент є фазою у складі більш крупного сегменту (синтагми), що в результаті демонструє фрактальну структуру дискурсу.

Тенденції розвитку дискурсу нівелюють відмінності між вербальним та письмовим дискурсами, формують базис для створення досконало нового типу дискурсу – віртуального. Віртуальний дискурс – це принципово новий тип дискурсу. Віртуальний дискурсивний продукт можна визначити як текст, що розташований у ситуації взаємодії комунікантів у віртуальній реальності.

На сучасному етапі розвитку гуманітарних наук саме Інтернет асоціюється з віртуальною реальністю. На відміну від комп’ютерного моделювання (створення комп’ютерних віртуальних світів), Інтернет має ключову особливість, яке сприяє щоденному сприянню світу як віртуальної реальності. Це спілкування на дистанції, що діє завдяки комп’ютерних приладів і яке можливо через комунікативні та комутаційні засоби мережі Інтернету.

Ця можливість може розглядатися як новий вимір інтерсуб’єктивності, який визначає простір і створює реальність. Інтернет – це, перш за все, інформаційна мережа чи система комунікацій, що використовується для реалізації відмінних видів діяльності.

ВИДИ ТА ТИПИ СЛОВНИКІВ

Французький письменник Анатоль Франс назвав словник “всесвітом, розташованим у алфавітному порядку”. Словник потрібен, коли не знаєш, як пишеться те чи інше слово. Але це не головне. Словники – це не лише довідники, але й елемент національної культури: адже в слові втілено багато граней народного життя. Все багатство й різноманіття лексичних запасів мови зібрано в словниках. Створення словників – завдання особливої галузі лінгвістичної науки – лексикографії. Словників багато й вони різноманітні. Енциклопедичні словники описують світ, пояснюють поняття, дають біографічні довідки про відомих людей, відомості про країни та міста, про видатні події (війни, революції, відкриття).

Надзвичайно різноманітними є одномовні словники. Відомості про правильне написання слів можна дізнатися в орфографічному словнику, про те, як треба вимовляти слово, – в орфоепічному словнику (тобто словнику правильної літературної вимови). Етимологічні та історичні словники описують походження слова, його шлях у мові, всі зміни, які відбулися з ним на цьому шляху. Граматичні словники містять інформацію про морфологічні та синтаксичні властивості слова; у зворотних словниках слова розміщені за алфавітом їх кінцевих літер (іноді це потрібно для деяких лінгвістичних досліджень).

Існують також словники іншомовних слів, термінологічні, діалектні, словники мови письменників, словники мовленнєвих помилок та труднощів. Словник може охоплювати не всю лексику мови, а певні групи слів: такими є словники синонімів, антонімів, омонімів або паронімів. Цей перелік був би неповним без двох типів словників, що мають найдавнішу лексикографічну традицію. Це тлумачні та ідеографічні словники. І в тих, і в інших пояснюється значення слова. Але в тлумачному словнику слова розміщені в алфавітному порядку, а в ідеографічному – за групами, які виділяються на підставі деяких спільних властивостей речей та понять (наприклад, таких: “людина”, “тварина”, “дія”, “фізична властивість” і т. ін.).

Сучасна лексикографія розвивається за двома основними напрямками. Один – створення спеціалізованих словників, в яких би містилась інформація лише одного типу: наприклад, тільки про написання слова, тільки про його походження, тільки про способи його поєднання з іншими словами тощо. Інший напрям – створення комплексних словників, які б уміщували якомога більше відомостей про слово: не лише давали б тлумачення, граматичні характеристики, правила вимови та написання, але й описували б його смислові зв’язки з іншими словами, особливості його використання в різних стилях, його словотворчі можливості.

Різнноманітні типи словників розробляються залежно від того, для кого вони призначені. Так існують академічні словники, які містять найповнішу інформацію про слово, та навчальні, які мають на меті навчити людину, яка оволодіває мовою, правильно заристосовувати слово. Є словники, адресовані усім, розраховані на будь-якого читача (напр., “Тлумачний словник української мови”), та словники-довідники, призначені для людей певних професій (напр., “Словник наголосів для працівників радіо та телебачення”). Особливий тип складають словники для різних технічних, прикладних цілей: наприклад, для машинного перекладу і т. ін.

Складання словників – праця кропітка і тривала. Сучасна лексикографія є цілою індустрією, яка, задовольняючи потребу в найрізноманітніших видах інформації про слово, активно використовує можливості сучасних комп'ютерів.

Шмідт Т.М. (ВДА)

РОЗВИТОК МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ТУРЕЦЬКОЇ МОВИ У ВВНЗ

Тенденції сучасного світу вимагають забезпечення належної підготовки військових фахівців, які зможуть ефективно здійснювати міжкультурну комунікацію у різних сферах своєї фахової діяльності.

Безперечно, сучасний військовий фахівець повинен не просто володіти іноземною мовою, але й вміти правильно виражати свої думки та бажання, розуміти культуру народу, мову якого він вивчає, усвідомлювати нюанси з приводу того, що дозволено, а про що й не варто говорити з іноземцем.

Міжкультурна комунікація передбачає здатність досягти успіху при контактах з представниками іншої культури, навіть при недостатньому знанні певних елементів життя та побуту своїх партнерів.

Для формування міжкультурної компетентності на заняттях з турецької мови нами були розроблені методичні рекомендації, які передбачають вивчення слухачами тем на базі автентичних текстів та аудіо сюжетів, які знайомлять їх з різноманітними сферами життя у Туреччині: культурою, історією, звичаями, побутом, повсякденним життям тощо.

Автентичні тексти та відео сюжети відібрані з кращих турецьких періодичних видань, Інтернет ресурсів, власне турецьких посібників, підручників та художніх книжок.

Тексти та сюжети відбиралися з урахуванням типовості, тобто такі, де часто зустрічаються лексичні одиниці, що розповсюджені у типових ситуаціях спілкування: розмовних кліше, оціночній лексиці для вираження своєї думки, словах з національно-культурним компонентом (фонова, безеквівалентна лексика) тощо.

Оскільки сприйняття іноземної культури завжди відбувається через призму власної, використання автентичних текстів та аудіо сюжетів на заняттях з турецької мови формує навички та вміння аналітично мислити вивчаючи турецьку культуру, крім того сприяє удосконаленню усного мовлення.

У методичних рекомендаціях розроблена система вправ, яка сприяє засвоєнню лінгвокраїнознавчого матеріалу, що дозволить краще зрозуміти та опанувати певні турецькомовні явища та реалії. Це також сприятиме творчому спілкуванню у вигляді діалогу чи монологу, що формуватиме у слухачів міжкультурну компетентність.

ВПЛИВ МОВНОЇ ІНТЕРФЕРЕНЦІЇ НА ПРОЦЕС ФОРМУВАННЯ ПОЛЬСЬКОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВІЙСЬКОВИХ ФАХІВЦІВ

Існує думка, що спорідненість мов позитивно впливає на процес вивчення іноземної мови. Однак така спорідненість має й інші наслідки у іншомовній підготовці, зокрема, військових фахівців. Особливо це стосується таких споріднених мов, як польська та українська.

У процесі формування польськомовної компетентності військовослужбовців має місце мовна інтерференція, неврахування якої під час вивчення польської мови у вищому військовому навчальному закладі суттєво знижує ефективність іншомовної підготовки, яка є однією зі складових професійної компетентності військового фахівця.

Л. Баранникова вважає, що інтерференція – це зміна в структурі або елементах структури однієї мови під впливом іншої.

Ми погоджуємось з думкою Я. Мінтянського в тому, що явище інтерференції полягає в заміні системи граматичних, лексичних і фонологічних диференціальних ознак мови, що вивчається, іншою системою, яка створюється в мозку особи під впливом системи граматичних, лексичних і фонологічних диференційних ознак рідної мови.

Наслідками мовної інтерференції (більш поширеними у мовленні, ніж у письмі) є:

- використання польських слів у невідповідному значенні (міжмовні омоніми);
- здійснення калькування українських словосполучень;
- використання українських лексем шляхом їх вимови згідно з правилами польської фонетики;
- заміна одного або декількох звуків у польських лексемах;
- використання ненормативних закінчень (близьких до українських) у польських лексемах.

Аналіз наукової літератури дає можливість стверджувати, що процес формування польськомовної компетентності українських військовослужбовців, як правило, не передбачає створення відповідних умов для подолання мовної інтерференції.

Шляхами подолання наслідків мовної інтерференції вважаємо:

- укладення словника-довідника мовних виразів;
- розробка системи вправ, укладених на основі словника-довідника;
- розробка комплексу тестів для контролю результатів подолання мовної інтерференції.

Отже, створення педагогічних умов для подолання мовної інтерференції сприяло б підвищенню рівня польськомовної підготовки військових спеціалістів для якісного виконання ними фахових завдань.

ПОНЯТТЯ “ТЕКСТ ВІЙСЬКОВОЇ ТЕМАТИКИ”

В українському перекладознавстві вживання словосполучення “тексти військової тематики” асоціюється, в першу чергу, з об’єктом військового перекладу. Теоретики військового перекладу використовують такі назви як “військові тексти” та “військові матеріали”.

У теорії військового перекладу поняття військові тексти та військові матеріали є синонімічними. Ці поняття представляють об’єкти дослідження військового перекладу. До них відносять тексти різної жанрової та стильової приналежності. При цьому спостерігаємо тенденцію до відокремлення від об’єкту дослідження військового перекладу текстів, що належать до публіцистичного та художнього стилів. Основними в теорії військового перекладу можна вважати тексти, що відносяться до наукового та ділового стилів. Тексти розмовного стилю також входять до кола об’єктів військового перекладу. Тексти розмовного стилю практично не досліджуються теоретиками військового перекладу.

В перекладознавстві не існує зафіксованого поняття. Існує три назви, а саме “військові тексти”, “військові матеріали” та “тексти військової тематики”, які використовуються недиференційовано. До них відносять одні й ті ж самі тексти, що об’єднані спільною тематикою. Вважаємо, що за структурою своєї назви поняття “тексти військової тематики” можна вважати більш широким, ніж “військові тексти” та “військові матеріали”.

Тексти військової тематики – це будь-які тексти, в яких описується військова дійсність у тому чи іншому її вираженні та різновидах. Військова тематика проявляється в сукупності, що складається з низки військових тем, а також ряду тем, які безпосередньо або опосередковано пов’язані з військовою сферою. Лінгвістичний зміст таких текстів проявляється як в експліцитному, так і в імпліцитному характері лексичного наповнення.

Військові тексти та військові матеріали – це тексти офіційно-ділового та наукового стилів, які стають об’єктами військового перекладу. Таким чином, вони складають ядро текстів військової тематики. Більш віддаленими від ядра є тексти публіцистичного та розмовного стилів, а тексти художнього стилю утворюють периферію.

Розрізнення текстів військової тематики з одного боку і військових текстів та військових матеріалів з іншого, спирається на розуміння останніх, як об’єктів військового перекладу. Поняття тексти військової тематики є ширшим за поняття військові тексти та військові матеріали. Різниця в об’ємі значення виявляється у включенні функціональних стилів до одного та іншого понять. До текстів військової тематики належать тексти різних жанрів усіх п’яти функціональних стилів за ознакою наявності в них військової теми.

Секція 3

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ГУМАНІТАРНОГО ТА СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРОГРАМИ СОЦІАЛЬНО-ПРОФЕСІЙНОЇ АДАПТАЦІЇ ОСІБ, ЗВІЛЬНЕНИХ З ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ

Реформування Збройних Сил України передбачає, окрім іншого, й скорочення чисельності війська. Тож перед багатьма військовослужбовцями, які звільняються в запас, постає непросте питання соціальної адаптації та професійної переорієнтації в умовах ринкової економіки. Близько 80 % з числа звільнених – це особи віком до 45 років, на утриманні яких перебувають сім'ї.

На ринку праці, при зростаючій кількості безробітних, колишнім військовослужбовцям доводиться конкурувати з фахівцями, які мають схожі характеристики за освітою й професійною кваліфікацією. Цією проблемою опікувалося Міністерство оборони, а з 2012 року ці функції були покладені на Міністерство соціальної політики.

Постановою Кабінету Міністрів України від 5 серпня 1996 р. № 918 було затверджено Комплексну Програму соціальної та професійної адаптації військовослужбовців, звільнених у запас або відставку, яка розроблена на основі Закону України “Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей”, Указу Президента України від 21 серпня 1993 р. № 352 “Про невідкладні заходи щодо посилення соціального захисту військовослужбовців та членів їх сімей”, якою передбачалася організація перепідготовки колишніх військовослужбовців за рахунок державного бюджету та працевлаштування їх як у державному, так і в недержавному секторі економіки.

Сьогодні адаптація українських військовослужбовців фінансується здебільшого міжнародними проектами та програмами Північноатлантичного Альянсу (НАТО), Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) та Міністерства закордонних справ Королівства Норвегія.

Розв'язання проблеми соціальної адаптації військовослужбовців в Україні здійснюється, насамперед, на основі здобутого досвіду та міжнародної практики. Важливе місце посідає й організація виконання в межах Програми заходів із соціальної адаптації військовослужбовців, серед яких найвагомішими є професійне навчання військовослужбовців за цивільними напрямками і спеціальностями, сприяння у працевлаштуванні, інформаційні та консультаційні послуги, пов'язані з працевлаштуванням, соціально-психологічна і правова допомога військовослужбовцям у період звільнення.

Зокрема, у Хмельницькому центрі перепідготовки та соціальної адаптації в м. Харкові, в рамках розширення Трастового фонду Програми НАТО “Партнерство заради миру”, у 2009 р. перепідготовку пройшло 124 особи, з яких 57 було працевлаштовано, у 2010 р. – 150 осіб, працевлаштовано 67 з них.

Отже, реалізація державної програми соціально-професійної адаптації осіб, звільнених з військової служби, полягає у профорієнтації військовослужбовців щодо отримання цивільних професій з урахуванням отриманого ними колосального професійного досвіду

ОСОБЛИВОСТІ ПРОХОДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ ЗА КОНТРАКТОМ, ЇЇ МАТЕРІАЛЬНІ ТА МОРАЛЬНІ МОТИВАЦІЙНІ ЧИННИКИ

Концепцією реформування і розвитку Збройних Сил України на період до 2017 року, затвердженою Указом Президента України від 29 грудня 2012 року № 772/2012, передбачається поетапне скорочення Збройних Сил України та стабілізація фінансування потреб на оборону держави. Відповідно до цього впроваджується система комплектування військ особовим складом за рахунок прийняття громадян на військову службу за контрактом.

Контрактна армія, вона ж – професійна, тобто формується на професійній основі, а військова служба за контрактом для всього особового складу є професією і родом діяльності.

Слід зазначити, що професійні армії були навіть у Стародавній Греції і Стародавньому Римі. Що стосується ближчих до нас часів, то, наприклад, збройні сили Великобританії відмовилися від призову ще у 1961 році. Престижна служба за контрактом і в Польщі, де відмовилися від призову у 2010 році.

В Україні про контрактну армію говорять давно. І, незважаючи на перманентно-недостатній рівень фінансування Збройних сил, у нас вже є певний досвід формування підрозділів і частин за цим принципом. Разом з цим, розуміючи всю складність проблеми, екс-міністр оборони, нардеп Олександр Кузьмук стверджує: "...контрактна армія – це не панацея. Панацея – це професійна армія, і саме над цим нам потрібно працювати".

По інформації ЗМІ на сьогодні у Міністерстві оборони України, Генеральному штабі Збройних Сил України опрацьовано ключові, принципові напрями виконання завдань, визначених Президентом України - Верховним Головнокомандувачем Збройних Сил України, щодо призупинення в 2013 році призову громадян України на строкову військову службу та формування протягом 2013–2014 рр. контрактної армії в Україні.

Таких основних напрямів переходу на комплектування військ (сил) виключно на контрактній основі – п'ять:

- створення необхідного мотиваційного пакету;
- упорядкування системи підготовки військ (сил);
- кардинальна зміна умов контрактної служби;
- удосконалення порядку проходження військової служби за контрактом;
- забезпечення службовим та постійним житлом.

Реалізація вище зазначених ключових напрямів, дозволить підготувати у 2013 році підґрунтя для переходу до комплектування Збройних Сил України виключно військовослужбовцями за контрактом, що безумовно позитивно вплине на якісний стан нашого війська.

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ І ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРОБЛЕМ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ НА ВІЙСЬКОВИХ КАФЕДРАХ ВНЗ НА ЯКІСТЬ ОСВІТИ

Сучасний розвиток суспільства, соціальні, політичні й економічні проблеми, що виникають у результаті радикального реформування життя країни, знову актуалізували увага до системи вищої освіти.

З освітнього процесу “випали” такі категорії, як національні інтереси і безпека, економічні, політичні та інші засоби її забезпечення, унаслідок чого молодь не одержувала широкої гуманітарної і соціально-економічної освіти. Усунути ці проблеми на нашу думку можливо тільки за допомогою вітчизняної педагогічної науки.

З позицій системного підходу до підготовки студентів на військових кафедрах у цивільних ВНЗ ми вважаємо обов’язковим знання і розуміння цілей підготовки студентів, досягнення яких, на наш погляд, можливо тільки за умови чіткого функціонування всієї системи підготовки офіцерів запасу і виконанні задач підготовки.

Першим елементом соціального досвіду є “уже здобуті суспільством знання про природу, суспільство, техніку, людину і спосіб діяльності, що забезпечують застосування знань і перетворення дійсності”.

Другим елементом соціального досвіду є “придбаний індивідами досвід здійснення уже відомих суспільству способів діяльності як інтелектуального, так і практичного характеру”.

Третій елемент соціального досвіду є досвід творчої діяльності, покликаний забезпечити готовність до пошуку рішення нових проблем, до творчого перетворення дійсності.

Четвертий елемент соціального досвіду складає досвід емоційно-ціннісного відношення людей до світу і друг до друга, досвід емоційної вихованості, що припускає знання про норми відносини і навички в дотриманні цих норм.

Названі чотири компоненти соціального досвіду являють собою “чотири види змісту, мислимі порізно, незалежні один від одного”. Таким чином, крім “готових” знань і досвіду здійснення способів діяльності, дана концепція включає також досвід творчої діяльності і досвід емоційно-ціннісних відносин.

Аналізуючи соціальні і психолого-педагогічні проблеми підготовки військових фахівців у системі цивільних ВНЗ, необхідно зупинитися на питанні рівнів організації змісту. Зміст загальної і середньої освіти в його цілісному вираженні характеризується ієрархічною структурою.

Першим рівнем організації змісту є цикли навчальних предметів, а навчальні предмети – другий рівень організації по спадній лінії важливих елементів змісту загальної середньої освіти.

Розуміючи умовність виділення описаних вище соціальних і психолого-педагогічних проблем, думаємо, що до них необхідно віднести:

- проблему добору змісту підготовки фахівців;
- проблему співвідношення оволодіння змістом досліджуваного матеріалу;
- проблему розвитку особистості тих, яких навчають;
- проблему взаємозв'язку соціального замовлення і кваліфікаційних характеристик з вимогами до знань, умінь і навичкам випускників ВНЗ;
- проблему активізації пізнавальної діяльності через мети, методи і форми навчання, самостійності студентів, пошук і визначення ними особистісних змістів у навчанні.

Усе вищесказане привело нас до переконання в необхідності постійного пошуку педагогічних підходів до удосконалювання вишколу студентів у системі цивільних ВНЗ.

Ефективність підготовки військових фахівців у системі цивільних ВНЗ буде залежати від системного обліку методологічно обґрунтованих психолого-педагогічних умов і обліку соціальних і психолого-педагогічних проблем підготовки студентів на військових кафедрах ВНЗ.

к.пед.н., доц. Безносок О.О. (ВІКНУ)

ЯКІСТЬ ОСВІТИ І СИСТЕМА ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПРОЦЕСУ СПЕЦІАЛЬНОЇ ПІДГОТОВКИ НА ВІЙСЬКОВІЙ КАФЕДРІ ЦИВІЛЬНОГО ВНЗ

Сучасна вітчизняна дидактика виділяє організаційно-педагогічні умови в систему принципів навчання, що відносяться до педагогічного процесу:

- соціальна обумовленість і науковість навчання;
- відповідність дидактичного процесу і педагогічної системи законам і закономірностям навчання;
- ведуча роль теоретичних знань по спеціальним предметам;
- практична спрямованість підготовки військового фахівця у цивільному ВНЗ;
- цілеспрямованість, систематичність і спрямованість у навчанні;
- проблемність, приступність і високий рівень труднощів навчання;
- єдність освітньої, виховної і розвиваючої функції навчання;
- свідомість, активність і самостійність студентів при керівній ролі викладача;

- стимулювання і мотивація позитивного відношення студентів до навчання;
- поєднання колективної навчальної роботи та індивідуального підходу в навчанні;
- сполучення абстрактного мислення з наочністю в навчанні;
- міцність оволодіння компонентами професійної компетенції;
- диференційований і індивідуальний підхід у навчанні студентів;
- міцність оволодіння змістом навчання.

Позначені нами принципи навчання, стосовно до військових кафедр цивільних ВНЗ, враховують рівень попередньої спеціальної підготовки, з їх допомогою можна намітити шляхи вдосконалювання спеціальної підготовки і визначити зміст освіти, причому вона повинна забезпечувати кількісний і якісний ріст знань студентів, сприяти розвитку професіоналізму.

У діяльності військових фахівців можна виділити три ведучих аспекти: *професійний, ідейно-виховний і соціальний*. Кожний з них у нашому представленні виступає і як самостійний у діяльності фахівців, і як знаходить визначене місце в навчально-виховному процесі військових кафедр.

Таким чином, слід зазначити, що теоретично обґрунтована система психолого-педагогічних умов удосконалювання начального процесу по спеціальних дисциплінах військових кафедр цивільних ВНЗ буде складатися з наступних елементів (підсистем):

- спеціальної підготовки по базових дисциплінах військових кафедр;
- особистісно орієнтованої побудови змісту навчального матеріалу по спеціальних дисциплінах дисципліні,
- розробки і використання теоретичної моделі спеціальної підготовки студентів на військових кафедрах цивільних ВНЗ;
- обґрунтованих норм витрат часу на виконання навчальних завдань і вибір організаційних форм і методів навчання;
- оптимальної кількості формулюючих завдань і вправ і розвиток пізнавальної активності студентів у навчанні;
- засобів інтенсифікації навчальної діяльності на основі комплексного використання систем інтенсивного навчання.

к.філол.н. Білан М.Б. (ВІКНУ)

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ НАВИЧОК АУДІЮВАННЯ У КУРСАНТІВ (СТУДЕНТІВ) ВВНЗ

Проголошена євроінтеграція України робить співпрацю з НАТО одним з основних напрямків зовнішньополітичної діяльності нашої держави. Рівень мовної підготовки, який є в офіцерів – випускників ВВНЗ є недостатнім, хоча

іноземна мова вивчається практично на всіх курсах. Цей висновок можна зробити, аналізуючи результати отримані курсантами підчас складання державного іспиту з іноземної мови.

Механізм аудіювання як процес розпізнавання слухових зразків занадто складний і до кінця не вивчений. Аудіювання як вид комунікативної діяльності умовно можна розглядати в двох аспектах:

- 1) як складову частину мовного спілкування;
- 2) як відносно самостійний вид комунікації, коли потік мовної інформації спрямований в один бік, наприклад при прослуховуванні розповіді, перегляді кіно, відеофільму.

Основою успішного аудіювання як процесу усвідомлення і розуміння мовленнєвої інформації є наявність фонематичного слуху.

Розглядаючи аудіювання як процес змістовного сприйняття мовлення, необхідно виділити два його рівні: суцесивний і симультанний. Перший рівень пов'язаний з розумінням не лише змісту мовлення, але й форми, а відповідно, з подоланням труднощів змістовного і психологічного характеру.

Доцільно визначити два основних види вправ для навчання аудіюванню: тренувально-комунікативні (для подолання мовних труднощів аудіювання) і комунікативно-пізнавальні (для навчання змістовному сприйняттю мовлення).

Для розвитку психічних механізмів, що відіграють важливу роль в змістовному сприйнятті мови, проводяться комунікативно-пізнавальні вправи. Їх мета – формування наступних вмінь і навичок:

- 1) поділ тексту на сенсові складові та утримання їх в пам'яті;
- 2) узагальнення основних змістовних зв'язків тексту і визначення його провідної мети;
- 3) передбачення можливого завершення тексту або його частини;
- 4) оцінка змісту тексту.

Вищенаведені вміння і навички формуються на основі серії комунікативно-пізнавальних вправ, що включає відповіді на запитання, що потребують аргументації; складання плану сприйнятого повідомлення; передачу основної думки тексту і підбір підзаголовка до нього; короткий переказ змісту тексту і оцінку прослуханого; характеристики учасників діалогу; можливе продовження тексту; складання письмового резюме сприйнятого на слух тексту; драматизація тексту; критичний аналіз прослуханого тексту під час його обговорення.

Таким чином, дана робота є певний крок до вирішення проблеми формування навичок аудіювання в курсантів (студентів) ВВНЗ. Нами було запропоновано низку вправ, головним завданням яких є удосконалення навичок сприйняття мовної форми повідомлення, а також змістовного розпізнавання мовних повідомлень.

ФОРМИ І МЕТОДИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ З ОБМЕЖЕНИМИ ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ МОЖЛИВОСТЯМИ

Реабілітація дітей з особливими потребами має свої особливості, оскільки вона повинна забезпечувати розвиток усіх систем і функцій, попереджувати затримку у рості та розвитку. Тож організація процесу соціальної реабілітації має базуватися на ряді принципів: гуманістичного спрямування соціально-реабілітаційного процесу, опору на провідну діяльність, навчання діяльності, опору на позитивні та сильні сторони особистості дитини.

У межах даної проблеми слід відзначити наступні форми і методи соціально-педагогічної роботи з дітьми з обмеженими функціональними можливостями, як:

- організація центрів соціальної реабілітації та адаптації, головна мета діяльності яких – формування елементарних умінь, сприяння навичок самообслуговування, самостійної побутової діяльності, виявлення особливих здібностей кожної дитини, сприяння її адаптації і повній інтеграції в суспільство;
- збір та систематизація банків даних щодо дітей-інвалідів;
- індивідуальна (консультування, медико-соціальна, психолого-педагогічна допомога та ін.) та групова робота (проведення тренінгів, бесід, диспутів, круглих столів, екскурсій, змагань тощо);
- створення консультативних пунктів, клубів спілкування та взаємодопомоги батькам таких дітей, проведення просвітницьких курсів для родичів таких дітей;
- оздоровлення;
- сприяння навчанню та працевлаштуванню в подальшому.

Процес реабілітації дітей з обмеженою мобільністю є складним. Ще складнішим він буває у дітей, що мають вроджені або набуті вади опорно-рухового апарату. Обмеження фізичних можливостей дитини впливає на процес її соціалізації.

Важливою умовою реабілітації дітей-інвалідів виступає не тільки безпосередня соціально-педагогічна робота з цими дітьми, а й з їхніми батьками. Робота з сім'ями, в яких є діти з функціональними обмеженнями, передбачає: підтримку членів сім'ї, укріплення її ресурсів; розширення можливостей у виконанні функцій догляду за такими дітьми; полегшення тягаря, який несуть сім'ї, що здійснюють догляд хворої дитини; зменшення або модифікацію внутрішньо сімейних стресових чинників, які можуть спровокувати рецидив хвороби.

Соціально-педагогічна реабілітація організовується з метою найбільш повного розвитку у дитини з обмеженими функціональними можливостями духовних і фізичних сил шляхом використання її збережених функцій, виникаючих потреб та інтересів, її особистісної активності та створення відповідних внутрішніх та зовнішніх умов, в яких вони можуть найбільш повно проявлятися та розкриватися.

ДОСЛІДЖЕННЯ МОТИВАЦІ СТУДЕНТІВ ВНЗ СТОСОВНО ВІЙСЬКОВО-ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сучасній військово-професійній підготовці ставляться складні та різноманітні завдання, обумовлені реформаційними процесами, які відбуваються в Україні. Відтак, офіцер повинен не просто відповідати завданням своєї служби, але й бути високоосвіченою, ерудованою та соціально активною особистістю.

Визначення сутності, завдань та механізмів гуманітарного і соціального розвитку Збройних Сил України можливе тільки на основі глибокого розуміння сутності гуманітарної сфери та гуманітарної політики в цілому.

У вересні 2012 року, в Національному Університеті оборони України на кафедрі підготовки офіцерів запасу було проведено опитування студентів другого року навчання віком 19–20 років.

Серед студентів, з якими проводилось опитування 35 % складали вихідці робочих родин, 33 % – родин підприємців, 16 % – родин державних службовців, 9 % – родини військовослужбовців, 5 % складали родини інтелігенції і лише 2 % – сім'ї фермерів.

В процесі опитування студентів були отримані наступні результати.

“Що спонукало Вас до прийняття рішення навчатися за програмою підготовки офіцерів запасу на військовій кафедрі?” Відповіді студенти дали таким чином: відсутність мотивації проходити строкову службу – 47 %; стійке бажання служити на офіцерських посадах у силових структурах після отримання первинного офіцерського звання – 45 %; інше – 7 % і невдала спроба вступити на навчання до обраного мною ВВНЗ – 1 %.

“Які особистісні пріоритети могли б сприяти підписанню Вами контракту щодо служби на офіцерських посадах по завершенню навчання у ВНЗ?”. Відповіді студенти дали таким чином: не збираюсь підписувати контракт – 30 %; урахування моєї думки щодо вибору місця служби – 27 %; служба в Збройних Силах за спеціальністю, що є близькою до отриманої у ВНЗ – 27 %; урахування моєї думки щодо посади у війська з числа запропонованих – 14 %.

“За якого мінімального рівня грошового забезпечення Ви готові підписати контракт щодо служби на первинних офіцерських посадах у ЗС України?” Відповіді студенти дали таким чином: > 5000 грн – 31 %; 4500-5000 грн. – 17 %; 4000–4500. – 15 %; не готовий підписувати контракт за будь-якої заробітної плати – 14 %; 3500–4000 грн. – 11 %; 3000–3500 грн. – 4 %; хочу служити на офіцерських посадах у ЗСУ незалежно від рівня грошового забезпечення – 2 %.

Проведене дослідження дає змогу зробити певні висновки стосовно пріоритетів, які має сучасна молодь сьогодні стосовно свого матеріального та житлового забезпечення в майбутньому. Це дає змогу зробити висновки стосовно змін, які потрібно зробити в соціальній та гуманітарній сфері розвитку Збройних Сил України щоб змінити мотивацію молоді стосовно свого відношення до військової справи, готовності до ратної праці в ім'я України.

МОРАЛЬНИЙ СТАН ЧЕРВОНОЇ АРМІЇ ПІД ЧАС ЗИМОВОЇ ВІЙНИ ЗА СПОГАДАМИ Г.Ф. КОНДРАШОВА

Більше ніж сімдесят років пройшло після завершення радянсько-фінської, або Зимової війни 1939–1940 рр. Про цю війну нашим співвітчизникам відомо не так вже і багато.

Нажаль, радянська історіографія практично до початку перебудови в країні майже не описувала події цього конфлікту. Документи ж, які проливали б світло на події тієї страшної війни знаходились у військових архівах та доступ до них був обмеженим. Та невелика кількість літератури, що існувала в країні була призначена для вузького кола, насамперед військових. В ній говорилося про особливості ведення військових дій у складних кліматичних умовах, увага зверталася на виправлення тактичних помилок тощо. В той самий час, замовчувалася реальна кількість жертв у складі Червоної Армії в ході цієї компанії та інші недоліки та прорахунки.

Практично не було інформації, яка б давала нам яскраву картинку зсередини військових формувань, які брали участь у тих боях, спогадів очевидців тієї страшно трагедії, їх спроб аналізу фактичного провалу радянської армії. Безумовно, причини цього конфлікту потребують окремого викладу та аналізу. Ґрунтовні праці, присвячені цьому питанню, вже є. Ми ж спробуємо з'ясувати моральний стан радянських військ під час Зимової війни на прикладі 18-ої стрілецької дивізії, яка почала наступ вже 30 листопада 1939 р., тобто в перший день війни. Показовим є той факт, що майже всю дивізію було знищено у “котлі” в районі селища Леметті. А самі свідчення, які нас цікавлять, ми знаходимо у записах командира 18-ої дивізії, комбрига Г.Ф. Кондрашова.

На сторінках його записів ми знаходимо правдиву розповідь про долю радянських військовослужбовців, які виявились абсолютно не готовими вести бойові дії у таких складних умовах та проти супротивника, який значно переважав у якості підготовки та постачанні. Бійці, за свідченням їх командира знаходились у деморалізованому стані. Потрібно сказати і те, що більшість пересічних бійців радянської армії просто не розуміли реальних цілей поставлених перед ними командуванням. Це стосується і локальних завдань і стратегічних.

На думку звичайних військових, радянська армія “йшла визволяти братній фінський народ з лап капіталістичного уряду”. В армії панували “шапкозакидуючі” настрої. Ніхто і не міг подумати про те, що фінська армія зможе чинити гідний опір, ще й без реальної допомоги з боку інших європейських держав.

Автор записів наводить широкі приклади того, як у польових умовах накази командування просто не передавались у частини, або ж застарівали ще не дійшовши до адресатів. Автор намагається проаналізувати причини невдачі радянської армії, спробувати осмислити те, що відбулося з його частиною.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ОФІЦЕРІВ ЗАПАСУ З ЧИСЛА СТУДЕНТІВ ВНЗ

Кваліфікаційна характеристика офіцера запасу з військово-облікової спеціальності (ВОС) як основний нормативний документ процесу організації військової підготовки студентів, відображає основні вимоги до військово-професійних та військово-соціальних якостей, знань і умінь фахівця, необхідних для належного виконання ним військового обов'язку на посаді офіцерського складу в запасі у мирний час, обов'язків військової служби у воєнний час, та для майбутньої професійної діяльності.

Визначений перелік професійних компетенцій, що представлений у кваліфікаційних характеристиках за різними військово-обліковими спеціальностями, розкриває зміст та завдання навчально-виховного процесу кафедри підготовки офіцерів запасу Національного університету оборони України ім. Івана Черняхівського.

Згідно з вимогами нормативних документів студенти, що навчаються за усіма військово-обліковими спеціальностями, проходять загальновійськову, гуманітарну, тактичну та тактико-спеціальну підготовки, метою яких є формування професійних компетенцій майбутнього офіцера запасу.

Військово-технічна та військово-спеціальна підготовки мають на меті формування спеціалізовано-професійних компетенцій у відповідності до особливостей та специфіки військово-облікових спеціальностей.

У науковій літературі існує багато підходів до визначення суті поняття “компетенція”. Одне з визначень розкриває його сутність як готовність використовувати засвоєні знання, уміння й навички, а також способи діяльності для розв'язання практичних та теоретичних завдань діяльності за фахом, як освітній результат, який виявляється в підготовленості випускника, в реальному оволодінні ним методами та засобами діяльності.

Особливості підготовки офіцерів запасу з числа студентів вищих навчальних закладів відображаються у логічному поєднанні науково-теоретичного та практичного матеріалу в процесі викладання базових та спеціальних предметів, зміст яких сприяє формуванню у студентів військово-професійних знань, розвитку у них спеціальних умінь та навичок в оволодінні зброєю та військовою технікою, формуванню їх ціннісно-мотиваційної спрямованості у професійній діяльності майбутнього офіцера запасу.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТАЦІЯ КУРСАНТІВ ПЕРШОГО КУРСУ ДО УМОВ НАВЧАННЯ У ВИЩОМУ ВІЙСЬКОВОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

У сучасному суспільстві проблема адаптації виступає однією з ключових проблем психологічної науки. Високі темпи життя, постійні інформаційні перевантаження і дефіцит часу все більше впливають на психіку особистості і стають причинами різних відхилень у нормальній діяльності окремих чи багатьох функціональних систем організму.

Різнобічна і тривала дія несприятливих соціальних, психологічних, економічних чинників зумовлює велику нервово-психічну напругу, яка здатна викликати різноманітні негативні прояви в поведінці і призводити до нервово-психічних розладів людини.

Сучасні умови життя і діяльності висувають підвищені вимоги до адаптаційних можливостей людини. Спробуємо проаналізувати та визначити зміст цього поняття.

Після вступу до вищого військового навчального закладу юнак стикається з низкою проблем, що пов'язані з його недостатньою психологічною готовністю до вирішення окремих завдань, з руйнуванням роками вироблених установок, навичок, звичок, ціннісних орієнтацій, втрати роками закріплених взаємин із колективом та формуванням нових навичок, а також з невмінням здійснювати психологічну саморегуляцію власної діяльності та поведінки. Із переходом до навчання молоде поповнення потрапляє у нові, незвичні для них умови, що неминуче спричиняє ламання динамічного стереотипу і пов'язаних з ним емоційних переживань.

Нерідко соціально-психологічна дезадаптація породжує втрату сформованих позитивних установок і відносин курсанта в період первинної військово-професійної підготовки до військового навчання.

Важким наслідком дезадаптації є стан напруженості і фрустрації, зниження успіхів у навчанні та бойовій підготовці, втрата інтересу до громадської роботи, погіршення поведінки, а в ряді випадків – втрата віри у свої можливості, розчарування у життєвих планах. Усе це призводить до психічного перевантаження, яке власне і знижує адаптативні можливості і, як наслідок, сприяє порушенню психічного здоров'я особистості.

Тому важливо розглянути і дослідити проблему соціально-психологічної адаптації курсантів першого курсу до умов навчання у вищому військовому навчальному закладі.

ТИПОВА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНІСТІ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У процесі реформування системи військової освіти важливим завданням вищих військових навчальних закладів (далі – ВВНЗ) визначено підвищення професійної майстерності та педагогічної компетентності викладачів.

Специфіка освітньої діяльності ВВНЗ є такою, що за результатами конкурсу на посади науково-педагогічних працівників призначаються особи, які, у більшості випадків, не мають спеціальної педагогічної підготовки. Основними критеріями при їх призначенні є фахова вища освіта, досвід військової (флотської) служби, наявність наукового ступеня та вченого звання.

Однак, при цьому не враховується рівень педагогічної компетентності, яка включає спеціальні знання, уміння, навички у галузі педагогіки вищої школи, теорії та методики викладання навчальних дисциплін, формування професійно важливих морально-психологічних якостей майбутніх офіцерів.

Рівень педагогічної компетентності викладачів повинен стати важливим критерієм діяльності ВВНЗ по підвищенню кваліфікації науково-педагогічних працівників і мати системний характер. Типова модель формування педагогічної компетентності викладачів ВВНЗ включає такі взаємопов'язані компоненти:

- мета, завдання, принципи формування педагогічної компетентності;

- план і програма професійно-педагогічної підготовки викладачів, зокрема:

- теоретична і практична підготовка з питань педагогіки вищої школи, проведення основних видів навчальних занять, застосування методів і засобів навчання; вивчення основ теорії комунікації; тренінги з практичної психології; вивчення основ риторики; тренінги з оволодіння навичками публічного виступу; ознайомлення з новітніми технологіями навчання;

- відвідування інструкторсько-методичних, показових, відкритих занять досвідчених і висококваліфікованих викладачів ВВНЗ;

- заходи щодо контролю та розбору навчальних занять викладачів, які проходять професійно-педагогічної підготовку;

- аналіз результатів теоретичної і практичної підготовки викладачів, її коригування на підставі проведеного аналізу.

В процесі формування педагогічної компетентності викладачів ВВНЗ особливу увагу необхідно приділити вибору форм і методів їх підготовки. Найбільш ефективними організаційними формами, на наш погляд, є: тренінги, методологічні семінари, круглі столи, науково-практичні конференції, участь викладачів у проведенні педагогічних (методичних) експериментів.

Середі методів формування педагогічної компетентності викладачів ВВНЗ важливе значення мають такі: кейс-метод (метод розгляду практичних ситуацій), метод моделювання діяльності викладача, метод самоконтролю.

ПОНЯТІЙНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ОФІЦЕРІВ ОРГАНІВ ВИХОВНОЇ ТА СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РОБОТИ

Теоретичне підґрунтя розвитку фахової компетентності офіцерів органів виховної та соціально-психологічної роботи вміщує аналіз понятійного базового апарату, а також теорії фахової компетентності зазначених офіцерів.

Виходячи з мети і завдань нашого дослідження, у межах його понятійного базового апарату зосередимо увагу на двох провідних категоріях – категорії розвитку і категорії фахової компетентності.

Щодо першої з означених категорій, то зазначимо, що категорія “розвиток” має безумовне міждисциплінарне значення і використовується як у природничо-математичній, технологічній, так і в гуманітарній сферах життєдіяльності та науки. Так, з філософської точки зору розвиток визначається як незворотний процес змін у системах. У психології розвиток окреслюється як накопичення незворотних кількісних і якісних змін у психіці особистості; розвиток психіки, в свою чергу, трактується як активний саморегульований процес. При цьому психологічна наука розмежовує поняття розвитку й навчання.

Проте найбільш вагоме значення для розкриття проблеми нашого дослідження мають науково-педагогічні дослідження з проблем розвитку особистості. Зазначимо, однак, що традиційна педагогічна думка зосереджена переважно на розвитку підростаючої особистості; що ж до розвитку особистості фахівця, то цим феноменом займаються вчені в галузі професійної педагогіки

Питання розвитку у загальнонауковому розумінні цього поняття зосереджуються у професійній педагогіці у вигляді поняття професійного розвитку. Результатом професійного розвитку є професіоналізація, яка відбувається протягом усього періоду трудової діяльності людини.

Щодо категорії фахової компетентності, то вона розробляється, насамперед, на засадах компетентнісного підходу, завдяки якому можна визначити місце і роль набутих у процесі професійної підготовки компетентностей у формуванні загальної професійної компетентності фахівця, яка набуває смислу фахової компетентності – компетентності, притаманної тому чи іншому професійному фаху. Загалом же визначення компетентності і компетенції зводиться науковцями до сукупності знань, умінь, навичок, особистісних якостей, досвіду, які впливають (формують) професійні властивості фахівця на рівні, достатньому для виконання ним своїх професійних функцій (обов’язків).

Для нас важливим є саме той сегмент наукових досліджень у галузі військової педагогіки і психології, який стосується вивчення проблеми формування фахової компетентності майбутніх військових психологів та офіцерів органів виховної та соціально-психологічної роботи.

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ АДАПТАЦІЙНИХ МОЖЛИВОСТЕЙ КУРСАНТІВ У ПЕРІОД НАВЧАННЯ У ВВНЗ

Формування особистості майбутнього офіцера – це велике, багаторівневе і складне завдання вищого навчального закладу. Ефективність навчальної діяльності особистості курсанта залежить від його успішної соціально-психологічної адаптації. Адаптаційні закономірності психіки свідчать, що чим швидше відбуваються об'єктивні зміни умов діяльності, тим сильніше вони діють на психіку майбутнього офіцера. Труднощі адаптації залежать від різниці між початковими даними характеристики психіки і даними, що вимагаються. Проведені дослідження військових психологів свідчить про поділ стрес-факторів і передумов процесу соціально-психологічної адаптації на дві групи. До першої групи відносяться фактори пов'язані з індивідуально-психологічними особливостями курсантів: нервово-психічна стійкість, комунікативні здібності, мотивація особистості тощо. До другої групи відносяться фактори які існують по відношенню до особистості об'єктивно: безпосередні умови діяльності, напруга, новизна обстановки, складність завдань, якості колективу тощо.

Таким чином, особливого значення набуває оптимізація адаптаційних можливостей майбутніх офіцерів, як здійснення заходів спрямованих на отримання найбільш можливої за певних умов ефективності діяльності. Опосередкована оптимізація адаптаційних можливостей включає організуючий вплив зовнішнього середовища, або власної діяльності (спілкування з друзями, мистецтвом, природою). Активна оптимізація адаптаційних можливостей вимагає інтелектуальних зусиль, переосмислення сформованої ситуації, перегляду мотиваційної системи, спроб глянути на свої бажання і спонукання з інших позицій, формування емоційно-вольового рівня саморегуляції психічних станів.

З метою оптимізації адаптаційних можливостей, доцільно застосовувати тренінгові заняття для курсантів – першокурсників, які складаються з трьох взаємозв'язаних тематичних блоків. Перший блок психологічних вправ має на меті допомогти курсанту усвідомити свої індивідуально-психологічні особливості і оптимізувати відношення до себе. Другий блок спрямований на усвідомлення курсантом себе в системі психолого-педагогічного спілкування і оптимізацію міжособистісних стосунків. Третій блок вправ допомагає курсантам усвідомити себе в системі професійної діяльності, оптимізувати своє відношення до неї. У такий спосіб курсанти співвідносять інформацію про власні особистісні фактори зі специфікою майбутньої діяльності. При цьому відбувається взаємна проекція своєї індивідуальності на професійну діяльність і навпаки, проекція вимог, цілей, умов діяльності на індивідуальний потенціал. Зважаючи на те, що професійне і особистісне зростання суттєво пов'язані між собою, курсанти повинні свідомо та цілеспрямовано докладати зусилля щодо підвищення особистого адаптаційного потенціалу.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДСТАВИ КОМП'ЮТЕРИЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Етап цілепокладання видається тим більш важливим, що саме він задає загальний напрямок подальшої діяльності по досягненню поставлених цілей, дозволяє позначити коло конкретних дослідницьких і практичних завдань, що вимагають системного підходу до їх вирішення.

Стосовно до проблеми комп'ютеризації у сфері освіти це означає необхідність першочергового виявлення тих зовнішніх по відношенню до системи освіти та педагогічної науки соціально-економічних чинників, які зумовлюють суспільну необхідність застосування масового комп'ютерного всеобучу, широкого використання комп'ютерно-орієнтованих систем навчання у багатоплановій педагогічній діяльності. Перш за все необхідно спробувати проникнути в сутність проблеми, визначити ті найважливіші відносини і умови, які створюють принципові можливості вирішення відповідних завдань, досягнення очікуваних результатів. У колі різноманітних факторів і відносин, супутніх впровадженню комп'ютерної техніки в сферу освіти, центральним, безсумнівно, є відношення “людина – комп'ютер”. Саме ця обставина змушує досліджувати найбільш загальні філософські положення, які дозволяють окреслити принциповий підхід до вирішення загальних і більш конкретних задач. У кінцевому рахунку важливо з'ясувати, в чому полягає сутність проблеми взаємовідносин людини (педагога або студента) з комп'ютером, як зробити ці взаємини найбільш продуктивними, як зараз прийнято говорити, “доброзичливими”.

Цілком природно, що в пошуку відповіді на це питання необхідно, перш за все, звернутися до тих конкретних ситуацій, в яких здійснюється “спілкування” людини з комп'ютером, а отже, з'ясувати, в яких саме видах педагогічної діяльності відбувається їх взаємодія.

Комп'ютер – складний технічний пристрій. Його педагогічні можливості багато в чому зумовлюються технічними факторами, тими реальними науково-технічними досягненнями (програмним забезпеченням) Можливо вставку робити), які надають комп'ютеру певні властивості і дозволяють йому виконувати задані функції, в тому числі і функції, орієнтовані на запити системи освіти та педагогічної науки. У зв'язку з цим важливо відповісти на запитання, не менш актуальне, ніж попередні: якою мірою технічні характеристики і параметри сучасних комп'ютерів можуть задовольнити потреби системи освіти? Особливо актуальними є визначення тих основних психолого-педагогічних умов, які повинні бути дотримані для найбільш ефективного практичного застосування комп'ютерної техніки у сфері освіти, з'ясувати, якими психолого-педагогічними положеннями слід керуватися в процесі розробки комп'ютерно-орієнтованих систем навчання.

ФІЗИЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ПРИ ПРОБЛЕМАХ ПОРУШЕННЯ ПОСТАВИ І СКОЛІОЗИ

У даний час проблема порушень постави є однією з найбільш поширених і складних в сучасній медицині. У першу чергу, це пов'язано зі зниженням рівня рухової активності і зміною способу життя у людей, що стало наслідком науково-технічного прогресу. Варто відзначити, що більшість досліджень, проведених у цей час, спрямовані на вивчення дітей і підлітків до 16 років. При цьому незаслужено залишається поза увагою поширеність цієї проблеми серед студентів вищих навчальних закладів. Найчастіше це викликано складністю організації роботи і мотивації студентів до занять фізичною культурою.

Викладачам фізичного виховання варто враховувати цей факт при складанні навчальних програм. Тому що, порушення постави – це проблема не тільки естетичного характеру. Внаслідок порушення можуть формуватися дегенеративні захворювання хребта і внутрішніх органів, якщо вчасно не звернутися до лікаря і не виправити порушення. У більшості випадків, вчасно виявлене порушення постави, піддається корекції. Сколіоз досить поширене захворювання на сьогоднішній день. Більшість людей страждають викривленнями хребта в тій чи іншій мірі. Якщо бути більш точними, то сколіоз це стійке бічне відхилення хребта від нормального випрямленого положення.

При сколіозах протипоказані фізичні вправи, що збільшують гнучкість хребта (нахили, скручування, повороти) і призводять до надмірного розтягування хребта (виси). Під час проведення занять викладачі повинні звертати увагу на студентів, що мають такі проблеми і вчасно направляти їх до лікарів відповідного профілю. Провідна роль у реабілітації хворих на сколіоз належить кінетотерапії. У лікувальній гімнастиці використовуються загальнорозвиваючі вправи для всіх видів м'язових груп, коригуючі вправи, спрямовані на стабілізацію і попередження прогресування, з можливою корекцією викривлення, а також дихальні вправи. Консервативне лікування підбирає і проводить лікар-ортопед, що відслідковує розвиток деформації, і лікар ЛФК, індивідуально займається хворим і підбирає для нього вправи.

Важливого значення для студентів, що мають такі захворювання, набуває профілактика сколіозу. Викладачі повинні вчасно надавати таким студентам необхідних рекомендацій. Студенту потрібен зручний письмовий стіл (бажано з похилою стільницею) і стілець з м'яким сидінням, висота якого відповідає його зросту (обидві його стопи повинні стояти на підлозі). При сидінні за столом лікті повинні лежати на стільниці. Взуття повинно мати товсту м'яку підошву або хоча б м'яку устілку, яка оберігає хребет від мікротравм при ходьбі по асфальту. Найкраще підходять кросівки або взуття з ортопедичною устілкою-супінатором.

На думку науковців варто приділяти особливу увагу розвитку правильного дихання. Вважається, що правильне дихання веде до активної корекції хребта і грудної клітки. Це надзвичайно важливо, тому що при змінах,

що виникають при сколіозах відзначаються порушення в діяльності серцево-судинної та дихальної систем. На думку професора В.М. Мошкова при правильному виконанні спеціальних дихальних вправ можна значно підвищити функціональні показники серцево-судинної і дихальної систем а також поліпшити суб'єктивний стан людини.

При введенні вправ лікувальної гімнастики під час занять з фізичного виховання викладачам доречно ознайомитися з індивідуальними особливостями студентів, що мають такі захворювання. Необхідно уточнити наявність асиметричності частин тіла, порівняти клініку з рентгенівськими даними, визначити локальність сколіозу і кількість вершин викривлення, торси хребта, врахувати стан м'язів. Підбір фізичних вправ повинен базуватися на принципі вигідності, доцільності, дотримуючись умови “перш за все не нашкодити”.

Комплексне використання засобів фізичної реабілітації сприяють не тільки лікуванню сколіозу, але і закономірного формування у студентів природних, нормальних опорно-рефлекторних механізмів. Стабілізації процесу у 80 % студентів і навіть одужанню у хворих з I ступенем сколіозу сприяє тривале, комплексне, своєчасно розпочате лікування. Протягом всього навчального періоду повинно тривати лікування сколіотичної хвороби, до повного закінчення росту кісткової системи.

Гутченко К.С. (УВМА)

ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ МИРОТВОРЧИХ ПІДРОЗДІЛІВ

В наші дні українські миротворці з честю продовжують виконувати складну і водночас благородну місію – забезпечення миру у світі. Значна частка військовослужбовців-миротворців, що брали участь у бойових діях, має потребу в проведенні щодо них цілеспрямованих заходів медико-психологічної реабілітації.

Реабілітація – це проведення комплексу заходів медичного, психологічного, соціального та педагогічного характеру, спрямованих на відновлення фізичного та психологічного здоров'я, психологічного статусу і здатності до виконання фізичних функцій в осіб, що втратили ці можливості в результаті захворювання чи травми. Вирізняють наступні види реабілітації: професійну, юридичну, соціальну, соматичну, психотерапевтичну та психологічну.

Метою реабілітації особового складу, що брав участь у виконанні завдань в умовах, пов'язаних з підвищеним ризиком для життя, виступає відновлення їх особистого, соціального і професійного статусу з перспективою усунення небезпеки для самих військовослужбовців, членів їх родин і суспільства в цілому. Такі цілі можуть бути досягнуті методами медикотерапевтичної та психологічної реабілітації, що повинні базуватися на результатах медичного й психологічного обстеження.

Сутність медико-психологічної реабілітації військовослужбовців полягає у створенні комплексу певних умов у галузі соціальної моралі, інформації, законодавства, медицини, системи соціального захисту з метою реадaptaції дисгармонійної особистості до звичайних умов. Проблема психопрофілактики й реабілітації членів родин, співробітників військовослужбовців, що перебували в екстремальних ситуаціях (зонах збройних конфліктів) не може розглядатися поза ракурсом концепції посттравматичних стресових розладів (тобто, з урахуванням психопатологічного розвитку особистості в результаті впливу стресфактора).

Водночас, військові колективи – це специфічні утворення, які характеризує наявність чіткої ієрархії та підпорядкування, визначене існування в часі, специфічна мета створення. Тому і система медико-психологічної, соціально-педагогічної реабілітації військовослужбовців має свої обмеження й особливості.

Ефективна реалізація медико-психореабілітаційної роботи з військовослужбовцями, які мають постстресовий розлад, можлива в руслі наступних підходів: медикофізіологічного, психоаналітичного, психосинтетичного, транспersonального, поведінкового, інтеракціоністського, когнітивного, гештальт-терапії, трансактного аналізу, гуманістичного, реконструктивної терапії, арт-терапії.

Отже, медико-психологічна реабілітація – за рахунок багаточисленних заходів, спрямованих на корекцію психіатричних порушень (реактивних психозів, неврозів, психопатій), що виникли внаслідок перебування в умовах, пов'язаних з підвищеним ризиком для життя призвана всіляко сприяти оптимізації психічного здоров'я військовослужбовців. Застосування реабілітації особового складу, що брав участь у виконанні завдань в умовах, пов'язаних з підвищеним ризиком для життя, є особливим завданням органів військового управління у відновленні особистого, соціального і професійного статусу особистості з перспективою усунення небезпеки психічного захворювання для самих військовослужбовців, членів їх родин і суспільства в цілому.

Дорохов М.С. (ВІКНУ)

НАЦІОНАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ – ПРІОРИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ

Аналіз основних тенденцій динаміки ціннісних орієнтації різних соціальних груп українського суспільства за останнє десятиліття дозволяє зробити висновок про зміну їхньої спрямованості і зрушенні у бік матеріально-прагматичного підходу. Мова йде насамперед про деформації раніше сформованих традиційних цінностей, що відбивають зміст вищих людських чеснот: чесності, порядності, милосердя, доброти, чуйності, прагнення відстоювати загальні національні інтереси своєї країни.

В загальній системі ціннісних орієнтації громадян значно знизився статус саме духовно-моральних цінностей. Особливо це характерно для молоді. Чи враховує проблеми виховання Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (далі – Національна стратегія), схвалена Указом Президента України від 25 червня 2013 року № 344/2013?

Аналізує сучасний стан розвитку освіти, серед основних проблем, викликів та ризиків, у Національній стратегії визначено актуальними відсутність сьогодні цілісної системи виховання, фізичного, морального та духовного розвитку і соціалізації дітей та молоді, а також зниження суспільної моралі, духовності, культури поведінки частини учнівської та студентської молоді.

У листі до керівництва держави (Всеукраїнський культурологічний тижневик “Слово Просвіти”), автори вказують на відсутність у Національній стратегії деяких положень, що стосується національного виховання дітей та молоді. Але ж в документі чітко заявлено, що стратегічними напрямками державної політики (їх визначено 12) є “побудова ефективної системи національного виховання, розвитку і соціалізації дітей та молоді”. Серед основних завдань Національної стратегії також визначено “побудова ефективної системи національного виховання на засадах загальнолюдських, полікультурних, громадянських цінностей, забезпечення фізичного, морально-духовного, культурного розвитку дитини, формування соціально зрілої творчої особистості, громадянина України і світу, підготовка молоді до свідомого вибору сфери життєдіяльності”.

В документі визначено, що система освіти повинна забезпечувати формування особистості, яка усвідомлює свою належність до Українського народу, європейської цивілізації, орієнтується в реаліях і перспективах соціокультурної динаміки, підготовлена до життя в постійно змінюваному, конкурентному, взаємозалежному світі. Пріоритетом державної гуманітарної політики щодо національного виховання має бути забезпечення громадянського, патріотичного, морального, трудового виховання, формування здорового способу життя, соціальної активності, відповідальності та толерантності.

Особливо тісно патріотичне виховання пов’язане з навчально-виховною діяльністю в усіх її сферах (в системі загальноосвітньої й вищої школи, Збройних Силах тощо). Найістотнішим компонентом цього зв’язку виступає така ціль виховання, як формування та розвиток громадянськості, любові до Батьківщини, готовності реалізувати себе в інтересах зміцнення суспільства й держави.

Сучасний період розвитку Збройних Силах України характеризується необхідністю запровадження нових підходів до навчання і виховання військовослужбовців за контрактом, організації морально-психологічного забезпечення життєдіяльності військ, особливо в умовах недостатнього фінансування соціальних і культурних програм. Виникає необхідність ухвалити Закон України “Про національно – патріотичне виховання” та Державну програму із відповідним фінансуванням.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ СТУДЕНТСЬКОГО САМОВРЯДУВАННЯ У НЕМІШАЇВСЬКОМУ АГРОТЕХНІЧНОМУ КОЛЕДЖІ

Більше 7 років у Немішаївському агротехнічному коледжі діє студентське самоврядування – молодіжна, громадська організація, членами якої є активні, прогресивно налаштовані молоді люди, які творять історію коледжу. Студентське самоврядування Немішаївського агротехнічного коледжу – це, насамперед, самоврядне об'єднання студентів, покликане забезпечити їхні права й інтереси в реалізації функцій управління коледжем, і здійснюється студентами відповідно до мети і завдань, які стоять перед студентським колективом.

Метою студентського самоврядування Немішаївського агротехнічного коледжу є: забезпечення прав студентів; організація студентського дозвілля; поліпшення морально-психологічного клімату в студентському колективі.

Завданнями студентського самоврядування Немішаївського агротехнічного коледжу, відповідно, є: захист престижу, честі й гідності коледжу; сприяння всебічному інтелектуальному, культурному, фізичному розвитку студентів, їх належній професійній підготовці; забезпечення прав, свобод, законних інтересів студентів.

Одним із способів налагодження позанавчальної виховної діяльності студентської молоді в коледжі є створення професійно-громадської ради організаторів позанавчальної виховної діяльності серед студентської молоді, що працюватиме згідно чітко розробленої програми виховної роботи у ВНЗ. Членами такої ради є студенти, які утворюють раду студентського самоврядування та наставники академічних груп.

Крім того, ми вважаємо, що у вищому навчальному закладі доцільно створювати і добровільні студентські позанавчальні організації. Мета їх діяльності може бути різною, залежно від інтересів та соціальних проблем, якими ці організації будуть займатися, але їх спільною рисою є забезпечення активності та суспільної корисності вільного від навчання часу студентів. Прикладом такої організації, може слугувати Студентська соціальна служба для молоді на засадах волонтерського руху. За допомогою таких служб студенти отримують реальну можливість практично оволодівати діями, що ведуть до засвоєння соціальних відношень людей. І тут важливу роль відіграють участь студентства в різних соціальних проектах та реальні молодіжні громадські об'єднання. В товаристві ровесників, де взаємодія будується на рівних і статус потрібно заслужити і вміти підтримувати, підліток виробляє необхідні дорослому комунікативні навички, партнерські і лідерські якості. Участь молодої людини як волонтера в проектах волонтерського руху сприяє розвитку її особистості, оволодінню навичками активного і відповідального підходу до життя; надає можливість “соціалізації самого себе”.

*д.т.н., проф. Жердєв М.К. (ВІКНУ),
д.військ.н., проф. Шарий В.І. (ВІКНУ),
Жиров Б.Г. (ВІКНУ),
Тимошенко А.А. (КНУ ім. Т. Шевченка)*

НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЦЕС ЯК СХЕМА УПРАВЛІННЯ ДИНАМІЧНОЮ СИСТЕМОЮ

Представимо навчальний процес як схему управління динамічною системою, на вхід якої подаються дані для обробки, а сама система керує деяким процесом. В залежності від поточних характеристик системи, слід змінювати керування з метою покращення обраних показників. Таким чином виникає природне питання можливості автоматизації управління даною системою.

З метою покращення якісних характеристик системи та її спрощення, доцільно провести попередню обробку даних на початку більшості етапів. Для цього використовуються алгоритми попередньої обробки такі, як метод видалення суперечливих даних, метод головних компонент та попередня обробка вибором константи Ліпшиця.

До складу основних інструментів, які ми будемо використовувати для роботи з даними, входять моделі різнотипних нейронних мереж, які утворюються та обираються відповідно до завдання, поставленого конкретній нейронній мережі та її функціонального навантаження у системі.

Саме за допомогою моделей нейронних мереж виконується основна частина роботи. Для того, щоб утворена модель нейронної мережі була здатна прийняти коректне рішення, необхідним є її навчання та певна база знань у вигляді тверджень типу “якщо, то”.

Використовуємо алгоритми навчання нейронних мереж та отримання з них знань, які забезпечать підґрунтя для майбутніх висновків системи за конкретних вхідних даних.

На базі висновків моделей нейронних мереж на кожному етапі, відбувається послідовне формування висновку щодо керуючого впливу, який необхідно застосувати до даної системи.

Умовно весь процес можна розбити на п'ять основних етапів:

- кластеризація на базі моделі “Нейронний газ” ;
- розпізнавання нестандартних ситуацій на базі нейронної мережі Елмана;
- асоціативна база знань на основі неронної мережі Хопфілда;
- формування управлінського впливу нейрорегулятором на основі мережі “Неокогнітрон” ;
- нейроемулятор управлінської дії на базі RBF-мереж.

Побудувавши таку систему, буде досягнуто суттєвої автоматизації та економії часу у процесі прийнятті рішень для даної динамічної системи.

КНЯЗЬ КОСТЯНТИН ІВАНОВИЧ ОСТРОЗЬКИЙ: ІСТОРІОГРАФІЯ ПОСТАТІ

Вивчення постаті князя Костянтина Івановича Острозького (1460–1530) вітчизняними дослідниками розпочалося з першої половини ХІХ ст. з виходом статті В.Ф. Домбровського. Довгий час інформація вчених базувалася на обмеженій джерельній базі, а спеціальні пошуки у закордонних архівах на проводилися.

Після В.Ф. Домбровського деякі аспекти життєдіяльності волинського князя були розглянуті у працях М.О. Максимовича, М.С. Грушевського, П.О. Куліша та І.П. Крип'якевича. Не оминули увагою персону князя Острозького й українські діаспорні дослідники, а саме І.І. Огієнко та П. Шумовський. Серйозні дослідження розпочалися лише з 90-х років ХХ ст., насамперед Н.М. Яковенко і В.І. Ульяновським. Монографія останнього залишається єдиною в українській та найповнішою у зарубіжній історіографії.

Щодо зарубіжної історіографії, то тут вивчення персони князя Острозького розпочалося ще у першій чверті ХІХ ст. та продовжилися в останній третині ХІХ ст. Але ґрунтовні розвідки було здійснено у кінці ХІХ – на початку ХХ ст. А.В. Ярушевичем та Г.О. Власєвим. Нові ж пошуки та дослідження були проведені Т. Кемпою та Г.М. Сагановичем.

Розглянуті дослідження, присвячені Костянтину Івановичу Острозькому у вітчизняній та зарубіжній історіографії, можна умовно поділити на три етапи.

Перша половина ХІХ ст. – перший етап, який характеризується радше, як коментарі оцінок діяльності гетьмана, а не комплексне дослідження зі складанням його життєопису.

У другому етапі, який тривав з другої половини ХІХ до початку ХХ ст., ініціатива щодо вивчення цієї теми належить російським і білоруським дослідникам. У цей час відбулося значне поглиблення у вивченні біографії та основних напрямів діяльності волинського князя.

З 90-х років ХХ ст. триває третій етап, який характеризується активним вивченням з боку як зарубіжних, так і вітчизняних дослідників, хоча першість належить останнім. За цей період, крім зазначених вище праць, було опубліковано ряд статей на військову тематику, а також збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції “Князь Костянтин Іванович Острозький в історії Центрально-Східної Європи”, до якого увійшли праці дослідників присвячені різним напрямам життєдіяльності князя.

ГУМАНІЗАЦІЯ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ ЯК СКЛАДОВА ГУМАНІТАРНОГО РОЗВИТКУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Суттєві зміни в структурі Збройних Сил і сучасний розвиток воєнної стратегії й оперативного мистецтва зумовлюють значні перетворення в системі військової освіти та організації підготовки військових фахівців. Одним з пріоритетних напрямів розвитку військової освіти є посилення значення її гуманітарної складової у вихованні військових фахівців.

Саме з гуманізації військової освіти розпочинається всеосяжний процес гуманітарного розвитку Збройних Сил України.

Гуманізація – це не просто збільшення числа дисциплін соціально-гуманітарного профілю, а зміна внутрішніх орієнтирів освіти. Методологія сучасного наукового пізнання повинна повністю зжити природно-механістичну парадигму при все більшому включення до нього гуманістичних цінностей.

Гуманістичний підхід до військової освіти слід розглядати як можливість подолання основної хиби старої військової школи – її знеособлювання, зневаги до суб'єктів навчального процесу, як кардинальна зміна спрямування військової освіти на гуманістичні цінності, у тому числі – дотримання права війни, збройних конфліктів як сукупності міжнародно-правових норм і принципів, що регулюють захист жертв війни, а також обмежують методи і засоби ведення війни.

Концепція гуманної освіти віддає перевагу суб'єкт-суб'єктному навчальному процесу, де той, хто навчається є активним, ініціативним, готовим до колективної інтелектуальної діяльності. Якщо раніше основним компонентом навчально-виховного процесу були знання, то зараз – особистісний розвиток і формування цілісної особистості військового фахівця. В даний час дуже важливо підтверджувати індивідуальну цінність кожного з учасників навчально-виховного процесу.

У більш розгорнутому варіанті гуманізація військової освіти включає такі складові, як: національна спрямованість освіти; відкритість системи освіти; перенесення акценту з навчальної діяльності викладача на діяльність курсанта (слухача); перехід від репродуктивного навчання до продуктивного; самоствердження особистості за умов педагогічної підтримки; перетворення позицій педагогів і тих, хто навчається в особистісно-рівноправні; творча спрямованість навчального процесу; перехід від регламентовано-контрольованих способів організації навчального процесу до активно-розвиваючих; наступність та неперервність військової освіти, посилення її гуманітарної складової.

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНОМУ АУДІЮВАННЮ КУРСАНТІВ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

В умовах співробітництва нашої держави з силовими структурами інших країн, значна кількість військовослужбовців Збройних Сил України (ЗСУ) виїжджає за кордон для виконання службових обов'язків у складі миротворчих підрозділів, миротворчого персоналу та на навчання. Багатьом офіцерам знання іноземних мов необхідне для виконання посадових обов'язків. Тому практичне оволодіння іноземною мовою майбутніми офіцерами ЗСУ є життєвою необхідністю і значною мірою визначає їх особистісний та професійний рівень.

Аудіювання є потужним засобом навчання іноземній мові. Воно надає можливість оволодіти звуковим аспектом мови, що вивчається, її фонемним складом та інтонацією: ритмом, наголосом, мелодикою. Через аудіювання здійснюється засвоєння лексичного складу мови і його граматичної структури.

Аудіювання як вид комунікативної діяльності умовно можна розглядати в двох аспектах: 1) як складову частину мовного спілкування; 2) як відносно самостійний вид комунікації, коли потік мовної інформації спрямований в один бік, наприклад при прослуховуванні розповіді, перегляді кіно, відеофільму.

В методиці можна простежити два підходи до навчання аудіюванню. Перший підхід пропонує навчання аудіюванню під час виконання спеціальних вправ, тобто аудіювання виступає як мета навчання, відповідно до цього підходу аудіюванню доцільно навчати як виду мовленнєвої діяльності. Прихильники другого підходу вказують на необхідність поєднання вправ в аудіюванні з елементами говоріння, читання і письма. Іншими словами аудіювання тут виступає як засіб навчання іншим видам мовленнєвої діяльності. Для цього пропонуються неспеціальні вправи. Але сучасні методисти пропонують об'єднати ці два підходи. Таким чином система вправ для навчання аудіюванню повинна включати в себе як спеціальні, так і не спеціальні мовленнєві вправи.

Спеціальні мовленнєві вправи проводяться для того, щоб студенти навчилися впізнавати і розуміти відомі конструкції в різноманітному оточенні. Неспеціальні вправи, спрямовані на навчання не тільки аудіюванню, але за його допомогою говорінню, читанню, письму. Тобто мета цих вправ: навчати аудіюванню як засобу опанування іншими видами мовленнєвої діяльності.

Отже, на сучасному етапі в методиці можна простежити два підходи до навчання аудіюванню. Відповідно до цих підходів аудіювання розглядається, як мета навчання, або як засіб оволодіння іншими видами мовленнєвої діяльності. Тому для досягнення бажаних результатів в навчанні аудіюванню варто застосовувати і спеціальні і неспеціальні мовленнєві вправи.

ДО ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

В історії розвитку суспільства велику роль займає соціалізація особистості. На сьогоднішній день, кажучи про людину як про особистість, мають на увазі, ту роль, яку вона відіграє в житті, в суспільстві, її соціальний статус, положення, вплив на хід суспільних подій.

Соціалізація допомагає людині гідно жити та займатися діяльністю серед людей, поважати, захищати та творити соціальні цінності. Існує багато соціально-психологічних особливостей соціалізації людини.

Поняття “соціалізація” в науковій літературі визначається як процес засвоєння та активного відтворення в особливостях своєї особистості і поведінці досвіду, накопиченого людством і втіленого в досягненнях сучасної цивілізації.

Психологія особистості людини охоплює те загальне, що споріднює її з іншими людьми та надає людині індивідуальності. Вона формується у кожної людини протягом життя, що пов’язано з соціалізацією людини.

Головну роль в соціалізації людини займає психологічна та педагогічна соціалізація: освіта, виховання, навчання, інтелектуальний розвиток та відповідні життєві впливи, закономірності.

Кожній людині в силу певних соціальних обставин (місце проживання, матеріальне положення, рівень культури, моралі та інше) безпосередні умови відкривають неоднакові можливості для прояву активності та впливу на власну соціалізацію. Проте це можуть бути лише відмовки, оскільки, вся справа в силі волі та бажанні, постійному русі до цілі, кмітливості, творчому підході, наполегливості та сміливості. Бо людина виступає не тільки в ролі об’єкту, але й в ролі суб’єкту своєї власної соціалізації, своєї долі.

Соціалізація несе системний характер, тому що всі об’єкти соціально-психологічної природи – особистість, мала група, велика спільність, суспільство, людство – знаходяться в ієрархічно-системних відносинах один із одним.

До головних безпосередніх факторів, що впливають на соціалізацію людини та наповнюють її конкретним змістом, можна віднести такі:

- 1) матеріальні, психологічно важливі фактори соціального середовища;
- 2) соціально-психологічні фактори соціального середовища;
- 3) фактор власної соціальної активності людини.

В цілому суспільству необхідно осмислити значимість соціалізації населення, особливо молодого покоління. Необхідно прийняти комплексні заходи в державі для запобігання негативних явищ в суспільному житті, що психологічно негативно впливають на соціально-психологічний тип особистості, соціалізацію окремих груп та громадян.

*к.т.н., доц. Казанцев О.Ю. (ВІКНУ),
Савран В.О. (ВІКНУ),
Лалетін С.П. (ВІКНУ),
Білецький С.С. (КНУ ім. Т. Шевченка)*

СИСТЕМА MOODLE, ЯК ІНФОРМАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

На сьогоднішній день існує багато глобальних проблем людства. Однією з них являється проблема навчання, адже багато людей не мають змогу вчитися. Частково цю проблему вирішують за допомогою дистанційного навчання, яке дозволяє вивчати лекційний матеріал у себе вдома. Провідні університети світу створюють свої веб-ресурси на платформах для дистанційного навчання. Існує багато безкоштовних платформ для дистанційного навчання, але однією з найбільш популярних являється система Moodle.

Moodle – це модульне об'єктно-орієнтоване динамічне навчальне середовище, яке орієнтоване на організацію взаємодії між викладачем та учнями. Ця система також може і використовуватися і для очного навчання. Moodle являється безкоштовною системою та має GPL (одна з ліцензій на вільне програмне забезпечення, створена Річардом Столменом для проекту GNU) ліцензію. Ця система набула великої популярності за рахунок своєї відкритості, і вже використовується в 175 країнах світу.

У розробці цієї системи приймає участь велика кількість розробників. Система реалізована на мові програмування PHP з підключенням SQL баз даних, таких як MySQL, PostgreSQL чи Microsoft SQL Server.

Moodle має досить широкий набір функцій:

- онлайн тестування;
- дискусійні форуми;
- задача завдань;
- завантаження файлів;
- оцінювання;
- обмін повідомленнями;
- календар подій;
- новини та анонси подій;
- ВІКІ.

Також можуть розроблятися власні модулі, або бути підключені вже існуючі. Це дозволяє в будь-якій точці мережі Інтернет у будь-який час здійснити вивчення, повторення навчального матеріалу, задати питання викладачу для кращого розуміння, здійснити обговорення навчально-методичних матеріалів та інше.

Таким чином, використання об'єктно-орієнтованого динамічного навчального середовища Moodle при підготовці курсантів (студентів) дозволить підвищити якість військових фахівців

ЕТИКА СПІЛКУВАННЯ В НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Педагогічна етика вивчає особливості педагогічної моралі, розкриває її функції, специфіку змісту принципів і етичних категорій. Крім того, педагогічна етика вивчає характер моральної діяльності педагога і моральних відносин у професійному середовищі, розробляє основи педагогічного етикету, що представляє собою сукупність вироблених у викладацькому середовищі специфічних правил спілкування, манер поведінки людей, що задіяні в навчально-виховному процесі.

Розробка рекомендацій щодо цілеспрямованого регулювання цих взаємовідносин, збагачення викладачів методами їх аналізу в конкретних умовах і визначення наслідків їх порушень має особливе значення для вдосконалення морально-психологічного клімату в педагогічному колективі.

Існують наступні види спілкування: формальне; примітивне; формально-рольове; ділове; духовне; маніпулятивне; світське. Спілкування може проявлятися у вигляді: передачі інформації від партнера до партнера; прийняття один одного; взаємної оцінки один одного; взаємного впливу один на одного; взаємодії один з одним; управління груповою діяльністю і поведінкою тощо.

Від мистецтва ділового спілкування науково-педагогічних працівників залежать якість їхньої роботи, емоційний настрій учасників навчально-виховного процесу, стабільність соціально-психологічний клімату в навчальному закладі, наявність або відсутність конфліктних ситуацій в колективі тощо.

Моральні норми спілкування

Під культурою спілкування розуміються насамперед основні загальнолюдські норми моральності. Існує щонайменше три найважливіші правила (норми) культури спілкування:

– сформульоване ще стародавніми римлянами правило “договори повинні виконуватися” широко відомо як принцип взаємовідносин між державами, на якому базується міжнародне право. Цей принцип є необхідною нормою будь-якого людського спілкування. Розуміються при цьому будь-які волевиявлення, що повинні відповідати належним діям, вчинкам. Очевидно, що порушення керівниками цього правила завдає великої шкоди зміцненню взаємовідносин;

– визнання людини найвищою цінністю. Це положення сформулював І. Кант у ХІХ ст., який стверджував, що “в багатьох випадках людина ... є мета сама по собі, тобто ніколи ніким (навіть богом) не може бути використана тільки як засіб, не будучи разом з тим і метою”. Ця норма так і залишилася благим побажанням, бо її гуманістичний сенс може бути реалізований лише в тому суспільстві, де немає соціальної й національної нерівності;

– взятє з Євангелія “золоте правило”: “поступай з іншими так, як би ти хотів, щоб вони поступали з тобою”. Ввічливе, шанобливе ставлення до людей безумовно, народжується в сім’ї. Слова і почуття нероздільні: слово неминуче породжує відчуття, яке вимагає висловлення словами. Шанобливе ставлення до людей, ввічливість й привітність, звичайно, далеко не вичерпуються промовленням “вибачте”, “дякую” і “будь ласка”, але починаються саме з них.

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ СТАРШОКЛАСНИКІВ ДО СІМЕЙНОГО ЖИТТЯ

Проблема підготовки молодих людей до шлюбу та сімейного життя синтезує різні аспекти виховання, перш за все, морального, правового та фізичного, і має особливий психологічний сенс. Вона інтегрує відношення підростаючого покоління і дорослих до самої проблеми як предмета вивчення та виховання.

Зміст процесу формування готовності старшокласників до сімейного життя може містити низку взаємозалежних напрямків:

1. *Інформаційний напрямок*: інформування учнів про нормативні регулятиви шлюбних відносин, функції сім'ї, динаміку сімейних стосунків і можливі проблеми взаємодії, що виникають на різних етапах шлюбу, а також про організації, що надають психологічну й консультативну допомогу родині. У рамках цього напрямку формування готовності учнів до сімейного життя поряд із традиційними лекційними формами інформування можна використати вивчення досвіду батьківської родини, проектну діяльність учнів, проблемні ігри.

2. *Ціннісно-аксіологічний напрямок*: формування цінностей культури родини, побуту, здорового способу життя в суспільстві. Основною формою організації роботи в рамках цього напрямку є дискусії, оскільки поставлені проблеми стосуються життєвих принципів і особистих переживань учасників. Дискусія може підштовхнути людину задуматися, змінити або переглянути свої установки. При формуванні ціннісної сфери пропонується використовувати й етичні дилеми, рішення яких завжди стосується емоційної сфери учня, а, отже, сприяє інтеріоризації моральних норм.

3. *Особистісно-формувальний напрямок*: формування властивостей і якостей особистості, необхідних для її успішної самореалізації в сімейній сфері, моделювання особистісного образу сім'янина відповідно до загальнолюдських ідеалів і реалій сьогодення. Як основні форми організації роботи виділяють моделювання й програвання проблемних ситуацій, рольові ігри, вправи, спрямовані на формування адекватної самооцінки й позитивного образу «Я», рефлексивної позиції учня.

4. *Тренінговий напрямок*: відпрацьовування механізмів сімейно-рольової поведінки, формування стратегій сімейної взаємодії. Тренінгова форма групової роботи побудована на активності самих учасників і має ряд переваг. Тренінг належить до типу активного навчання, але при цьому має риси консультаційної групи, що зумовлено високою значущістю проблеми для учасників. Робота в групах покликана надати учасникам допомогу в дослідженні й рішенні психологічних проблем, вивченні психологічних основ спілкування, розвитку самосвідомості з метою самозміни й корекції поведінки, сприяння особистісному росту й саморозвитку.

ДО ПИТАННЯ ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ РОБОТИ З ОСОБОВИМ СКЛАДОМ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

В сучасних умовах головною метою роботи кожного командира спільно з офіцерами структур по роботі з особовим складом є оптимізація спільної військової діяльності, міжособистісних взаємин, а також морально-психологічного стану окремих військовослужбовців та військових колективів. Тому існує об'єктивна потреба в оволодінні всім офіцерським складом досвідом роботи з особовим складом в арміях зарубіжних країн з метою якісного використання цих знань в подальшій діяльності військового керівника.

Аналіз показує, що системи роботи з особовим складом в зарубіжних арміях мають багато спільного. У їх основі лежить “американська модель”. Тому представляється доцільним докладний розгляд системи роботи з особовим складом в збройних силах США та використання її позитивних аспектів в Збройних Силах України.

Головна мета роботи з особовим складом в збройних силах США полягає в тому, щоб сформувати і розвинути особу американського військовослужбовця як громадянина-патріота США і як воїна-професіонала, постійно прагнучого до свого самовдосконалення.

Сучасні тенденції розвитку системи роботи з особовим складом армії США:

1. Посилення практичної спрямованості роботи з особовим складом, її націленості на формування у підлеглих високих військово-професійних якостей.

2. Зростаюча деідеологізація і гуманізація процесу роботи з особовим складом.

3. Посилення профілактичної спрямованості роботи з особовим складом по викоріненню негативних явищ в збройних силах.

4. Зміцнення матеріально-технічної бази роботи з особовим складом, посилення її соціальної спрямованості.

Ці тенденції свідчать про те, що основна домінанта у визначенні змісту роботи з людиною в американській армії все більше переміщується у площину поваги до особистості, визнання її цінностей.

Як показує практика, сильними сторонами морального духу особового складу збройних сил США є:

– високий рівень особистої професійної підготовки переважної більшості військовослужбовців і постійне прагнення до його підвищення;

– переконаність американських військовослужбовців у винятковості соціально-економічного ладу в США і готовність до його захисту;

– гордість військовослужбовців за приналежність до своєї країни та її збройних сил, свого роду військ, своєї військової частини;

- прихильність до традицій збройних сил і своєї частини;
- упевненість в своїй зброї, неперевершеності американської бойової техніки;
- “військовий прагматизм”, винахідливість, технічна культура, висока спортивна підготовленість;
- психологічна готовність до початку бойових дій.

Проведений аналіз дозволяє визначити і деякі уразливі сторони системи виховання американських військовослужбовців, які не можна не приймати до уваги при оцінці її ефективності. Однак їхня абсолютизація є недопустимою.

Як показує практика, в цілому існуюча система роботи з особовим складом в американських збройних силах відповідає сучасним вимогам.

Отже, в сучасних арміях зарубіжних країн накопичено значний досвід роботи з особовим складом. Зрозуміло, що він може і повинен бути використаний в управлінській діяльності командирів (начальників) Збройних Сил України в умовах їх поступового переходу до комплектування на контрактній основі і надалі. Проте при цьому не можна допустити сліпого копіювання без урахування історичних, економічних, соціальних, національних особливостей і традицій становлення і розвитку Української армії.

к.політ.н., доц. Клименко В.С. (ВІКНУ)

ПРИНЦИПИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ДО БОЙОВИХ ДІЙ

Діяльність військовослужбовців за бойових обставин характеризується впливом на психіку різних стрес-факторів. Тривалість їх впливу, а також психотравматичний характер можуть сприяти виникненню таких змін у психічній діяльності воїна, які знижують ефективність його діяльності на полі бою, а також потім можуть негативно проявлятися у мирних умовах.

Особливо глибоко ця проблема стала вивчатися у західній психології (у тому числі й військовій) після війни у В'єтнамі. З такого ж роду труднощами зіткнулись у мирному житті колишні “афганці” у Радянському Союзі. Тому дуже змістовними є слова німецького письменника *Е.М. Ремарка* (1898–1970): “... я знаю: все, що каменем осідає в наших душах, поки ми перебуваємо на війні, спливає в них потім, після війни, і ось тоді й почнеться довга розмова про речі, від яких залежатиме – жити нам далі чи не жити”.

Скільки часу існують війни, стільки ж існують і проблеми психічних станів воїнів у бою. Це глибоко розуміли полководці всіх часів і народів – *О.В. Суворов* і *Наполеон*, які є родоначальниками психологічної підготовки військовослужбовців, *М.І. Драгомиров* – генерал, професор, почесний член університету св. Володимира, адмірал *О.С. Макаров* та інші.

Таким чином, психологічну підготовку військ великі полководці розглядали як невід'ємну частину їх підготовки й одну з основних умов досягнення перемоги в бою.

Психологічна підготовка воїнів має дві основні мети:

- формування психічної стійкості;
- формування психологічної готовності.

Ці якості формуються у процесі відпрацьовування всіх необхідних навчально-бойових ситуацій на заняттях і навчаннях, які проводяться в умовах, наближених до реального бою.

Сьогодні у військовій практиці склалася наступна *система основних напрямків психологічної підготовки*:

- формування мотиваційних основ бойової діяльності особового складу;
- інформування особового складу про завдання і засоби їх розв'язання, необхідності й можливості подолання труднощів сучасної війни;
- залучення воїнів до активних практичних дій в умовах, близьких до реального бою;
- озброєння воїнів засобами самоуправління своїми психічними станами та діями.

Головним принципом психологічної підготовки є принцип моделювання - відтворення у ході розв'язання навчально-бойових завдань зовнішньої картини сучасного бою. Значною мірою досягненню цієї мети сприяє дотримання у процесі психологічної підготовки *принципу проблемності*, який передбачає включення в опрацювання навчально-бойових завдань елементів ризику, небезпеки.

При практичному опрацюванні будь-яких навчально-бойових завдань необхідно одночасно з ускладненням самої навчально-бойової ситуації додержувати *принципу поступовості*.

Важливим засобом психологічного загартування є розв'язання воїнами завдань, що потребують від них максимального напруження сил, що досягається дотриманням *принципу динамізму* в діях особового складу.

Наступним принципом є *принцип психологічного протиборства*, який разом із вогневим, тактичним та іншими видами протиборства має забезпечувати можливість *відчувати спрямованість дії на себе*.

Велику роль у психологічній підготовці відіграє додержання на заняттях і навчаннях *принципу безпеки дій особового складу*. Цей принцип відображає закономірну залежність між об'єктивною необхідністю діяти в умовах ризику й небезпеки та потреб мирного часу щодо збереження життя і здоров'я особового складу.

Дотримання цих принципів психологічної підготовки особового складу впорядковує процес бойової підготовки, надає йому цілеспрямований характер щодо формування у воїнів якостей, які дозволяють їм успішно долати труднощі бою та виконувати навчально-бойові завдання.

ДО ПИТАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Як відомо, відхилення від схвалених в суспільстві норм міжособистісних взаємовідносин (дій, вчинків, висловлювань), що здійснюється в межах психічного здоров'я, прийнято називати *девіантною (відхильною) поведінкою*.

Виникнення і розвиток девіантної поведінки прийнято розглядати з двох взаємопов'язаних позицій:

- з позиції суспільства, його системи цінностей, соціальних інститутів, умов життєдіяльності;
- та з позиції особистості, її біологічно-психологічної природи, вікових та статевих особливостей, інтересів та потреб.

Визначення девіантності загалом залежить від загальноприйнятих етичних норм конкретного суспільства. В умовах збройних сил девіантність додатково обумовлюється нормами статутів та спеціальних нормативно-правових документів.

В збройних силах девіантними вважаються наступні форми поведінки: *вживання алкоголю і наркотиків, порушення статутних норм і правопорядку, суїцидальна поведінка та відхилення в статевій поведінці*.

Зазначимо, що девіантну поведінку розглядають з позицій біологічної, психологічної та соціологічної концепцій.

Прихильники *біологічної концепції* вважають, що причиною девіацій є індивідуальні особливості будови тіла.

Теорії *соціологічної концепції* визначають наступні причини девіантної поведінки: відсутність соціальної інтеграції; послаблення або суперечливість етичних норм, соціальних зв'язків, знецінення цінностей; наявність прогалина між цілями суспільства та соціально схваленими засобами їх досягнення; наявність конфліктів між нормами субкультур та панівної культури; девіація – своєрідний ярлик, що його владні верстви навішують на поведінку слабших груп; девіація є наслідком свідомого протесту проти норм суспільства.

Розглядаючи соціологічні аспекти формування девіантної поведінки слід зазначити, що будь-який військовий колектив має формальну та неформальну системи взаємовідносин між його членами.

Офіційні відносини у військовому колективі ґрунтуються на принципі єдиноначалля та суворої субординації. Офіційні відносини регламентуються статутами, наказами, настановами, інструкціями та розпорядженнями. Вони здійснюються шляхом нормативної поведінки.

Неформальні взаємовідносини, які часом переходять межі норм статутів і починають носити позастатутний характер врегулювати адміністративно неможливо. Ці стосунки обумовлюються неформальною структурою колективу і виявляються методами соціометрії.

Неформальні міжособистісні відносини у військових підрозділах можуть відігравати важливу як позитивну, так і негативну роль в згуртованості, організованості, підвищенні бойової готовності та зміцненні дисципліни.

Показником положення особистості в системі неформальних відносин є її соціометричний статус. Він відображає ставлення групи до свого члена і може характеризувати його потенційне лідерство чи навпаки, аутсайдерство. Для характеристики членів групи за рівнем соціометричного статусу користуються наступною класифікацією: “зірки”, “кращі”, “прийняті”, “відкинуті” або “ізолювані”.

Низькостатутні категорії нерідко складають так звану “групу ризику”, оскільки не вміють протистояти агресії, а відтак, мають занижену самооцінку, пригніченість, пасивне сприйняття дійсності, невміння налагоджувати формальні та неформальні контакти. Ці характеристики ведуть до розвитку у “відкинутих” фрустрацій і підвищення ризику суїцидальної поведінки.

Розглянемо *психологічні* аспекти формування девіантної поведінки військовослужбовців. Як відомо, військовослужбовці строкової служби є особами юнацького віку, якому властиве нерівномірне протікання процеси фізичного, психологічного та соціального розвитку. Результатом такої нерівномірності та суперечливості цих процесів досить часто і стає девіантна поведінка військовослужбовців.

Дослідники юнацького віку характеризують цей період життя такими особливостями як: продовження формування розумових здібностей; психо-сексуальний розвиток особистості; закріплення стереотипів прояву емоційних станів; створення стійкого образу “Я”; соціальне становлення особистості; соціальна адаптація.

Процес створення стійкого образу “Я” обтяжений наступними особливостями, що можуть викликати девіантну поведінку: занижена нестійка самооцінка, яка призводить до депресивних та невротичних реакцій; завищена самооцінка, яка призводить до агресивності, соціальної дезадаптації.

Необхідно зазначити, що існує схильність до девіантної поведінки обумовлена такими психічними властивостями особистості як темперамент і характер. Така “девіантнебезпечна” сукупність рис властива так званим акцентованим особам. Акцентуація являє собою особливості характеру, що виходять за межі середньостатистичної норми але не досягають ступеню психопатології.

Характерним проявом акцентуації є виборна вразливість по відношенню до певного виду психогенних впливів при хорошій і навіть підвищеній стійкості до інших.

Досить часто акцентуацію супроводжують прояви девіантної поведінки, особливо в тих випадках, коли складні життєві ситуації ставлять підвищені вимоги до слабого місця в характері даної особистості.

*к.психол.н. Колісник О.Л. (ВІКНУ),
Савран В.О. (ВІКНУ),
Лалетін С.П. (ВІКНУ)*

ІСТОРИКО-ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ І ЕФЕКТИВНА МЕТОДИКА ВИХОВАННЯ ЛІДЕРСЬКИХ ЯКОСТЕЙ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

У житті людей та соціумів важливу роль відіграють внутрішні процеси саморегуляції у взаємодії з природою та навколишнім середовищем. Вони характеризуються відповідними орієнтирами і позиціями, настановами і пріоритетами, вольовими зусиллями, особливо при подоланні суперечностей і перешкод. У такому випадку і кажуть про вольову спрямованість (волю до перемоги), лідерські якості особистості, про вольову стійкість чи підготовленість особистості до певного виду і типу діяльності.

Соціально-економічні, політичні та духовні процеси останніх років стимулюють докорінні зміни у національній системі виховання в Україні. Розвиток і реформування Збройних сил України висувають перед системою вищої військової освіти вимоги щодо підготовки різнобічно розвинених, високопрофесійних офіцерів, які збагачені загальнолюдськими, національними і військовими цінностями, психологічно і професійно готові до виконання службових обов'язків за будь-яких умов.

Як стверджується у працях ряду вітчизняних та зарубіжних дослідників (Н. Макіавелі, О. Суворов, М. Кутузов, Ф. Ушаков, М. Драгомиров, К. Клаузевиц, Б. Теплов та ін.), проблема виховання лідерських якостей воїнів займала важливе місце в педагогіці.

Крім цього, у війнах велике значення для перемоги має морально-психологічна перевага військ над противником. Для цього організовується морально-психологічне забезпечення ведення бою. Це зумовлює необхідність створення оптимальних умов життєдіяльності військовослужбовців у мирний і воєнний час, за яких би кожен відчував себе особистістю, впевненою у перемозі над противником. Відповідно, необхідне планомірне виховання майбутніх захисників Батьківщини, цілеспрямоване формування у них високих бойових і морально-психологічних якостей, настанови на перемогу і рішучі дії на полі бою.

Життєво необхідною є різнобічна підготовка воїнів до інтенсивних бойових дій і різноманітного психологічного впливу противника. Саме тому вирішальну роль у ефективному виконанні поставлених бойових завдань відіграє вольова стійкість і психологічна готовність воїнів. Особливо це стосується офіцерів, які відповідають не лише за себе, а, насамперед, за ефективне виконання завдань військовим підрозділом, яким він керує.

Отже, історія виховання лідерських якостей у воїнів свідчить про наявність найрізноманітніших підходів до його організації і проведення. В регулярних арміях вперше в історії спостерігалось усвідомлене використання певних засобів, методів, прийомів і форм виховання лідерських якостей під час навчання у вищому військовому навчальному закладі. Це є слушною передумовою розробки авторських методик, які повинні збагатити скарбницю педагогічних можливостей сучасної військової науки.

РОЛЬ ТА РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ СТУДЕНТА

Стрімкий розвиток науково-технічного прогресу зумовлює постійно шукати нові форми та ефективні методи роботи з студентами вищих навчальних закладів. Сьогодні ми ще достеменно не знаємо, як полегшити та покращити важку навчальну працю студентів, організувати її так, щоб вона приносила задоволення.

У наукових дослідженнях активність людини трактується як поняття, що охоплює будь-яку діяльність і визначається як спосіб існування органічної матерії взагалі, а також як існування людини зокрема. Активність особистості – самостійна категорія, соціальне явище, що має специфічні особливості які залежать не тільки від форми та методів роботи зі студентами але й від психічно-фізичних явищ. Адже саме суб'єкт-суб'єктні відносини є запорукою успіху формування фахівців високого профілю, та позитивно впливають на самооцінку студентів. Суть пізнавальної активності – дати поштовх, який зацікавить студента та спонукає його до постійного процесу самовдосконалення.

Прояв пізнавальної ініціативності вбачаємо у вираженому бажанні студента виконувати щораз нові й нові завдання без примусу з боку викладача, у свідомому потягу особистості до самоосвіти, у самостійному збільшенні студентом обсягу знань, у використанні для підготовки до занять додаткової літератури.

На підставі аналізу сучасної теорії та практики формування пізнавальної активності студентів зробимо спробу цілісно розкрити сутність цього явища як системи, її компонентний склад, визначити рівні розвитку кожного з них, їхні змістові характеристики.

Активізація пізнавальної діяльності студентів здійснюється педагогами і через організацію творчих завдань, роботу з технікою, аналіз навчальної літератури та діяльність, пов'язану із оволодінням навиків роботи викладача та імітувати дану роботу, що позитивно вплине на пізнавальну активність.

При організації творчої діяльності з студентами використовуються найрізноманітніші матеріали, предмети, використання яких, на перший погляд, в даній роботі здається неймовірним. Відмічено, що саме нестандартне використання предметів в певних видах діяльності викликає найбільший подив і захоплення у студентів, активізує їх психічні процеси.

Подальше дослідження цієї проблеми вважаємо доцільним, адже формування та розвиток пізнавальної активності студентів є саме тим явищем, яке здатне активізувати навчально-виховний процес у вищому навчальному закладі та дасть можливість формувати висококваліфіковані кадри.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВІЙСЬКОВО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ОФІЦЕРІВ У ХОДІ ВІЙСЬКОВОЇ ПІДГОТОВКИ СТУДЕНТІВ ЦИВІЛЬНИХ ВНЗ

Зміни в системі комплектування ЗСУ, скорочення їх чисельності при збереженні боєздатності, зумовлені сучасними економічними і політичними реаліями, передбачають якісне оновлення системи військової підготовки майбутніх фахівців-контрактників загалом і студентів цивільних вищих навчальних закладів (ВНЗ) як офіцерів запасу, зокрема. Адже саме від військового професіоналізму офіцерського корпусу, зокрема офіцерів запасу, визначальною мірою залежить рівень боєздатності військ і, врешті-решт, обороноздатність держави.

Натомість, як засвідчив аналіз наявного наукового фонду, аспекти військово-професійної підготовки офіцерів у ході військової підготовки студентів цивільних ВНЗ, її особливості, пов'язані з організацією означеної підготовки у військових навчальних підрозділах, не набули належного відображення у військово-педагогічній літературі. Відтак, виникли протиріччя між новим соціальним замовленням щодо рівня військово-професійної підготовки офіцерів у рамках реформування ЗСУ і входженням української освіти в європейський і світовий простір, та наявною системою організації навчального процесу у вищій школі з негативними наслідками недофінансування освіти, недостатнім рівнем матеріально-технічної бази військових навчальних підрозділів, військових кафедр більшості цивільних ВНЗ і здебільшого репродуктивним характером діяльності науково-педагогічних працівників (викладачів).

Аналіз літератури і нормативних документів засвідчив, що військова підготовка студентів цивільних ВНЗ – це специфічно організований, систематичний і цілеспрямований навчально-виховний процес формування необхідних для майбутньої служби у військах професійних знань, умінь і військово важливих якостей, який є цілісною складною педагогічною системою із специфічним змістом, наявністю структурних елементів (підсистем) і формами зв'язків та відношень, котрі певною мірою залежать від особливостей військово-навчального підрозділу та ступеня його централізації. В означеній системі всі підсистеми та їх структурно-змістові компоненти (види підготовки) мають специфічну для роду військ і певного фаху (військово-облікової спеціальності) та незалежну від типу військово-навчального підрозділу військово-прикладну спрямованість.

НОВІТНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Головним суспільним багатством є знання, що у формі інформації стає більш важливим і значущим товаром.

Безумовно, розвиток масової освіти у світі став можливим завдяки використанню інформаційних ресурсів нового типу, у першу чергу електронних джерел інформації віддаленого доступу, що одержуються через глобальні комп'ютерні мережі.

Одним із важливих аспектів освітньої діяльності, що істотно впливає на якість вищої освіти є забезпеченість інфраструктури вищих навчальних закладів комп'ютерними мережами і сучасними бібліотеками що охоплюють загальну сукупність умов їх функціонування. Це може бути забезпечене за рахунок належного фінансування і при збереженні державного регулювання вищої освіти як загальнонаціонального пріоритету.

Програмоване навчання проводиться відповідно до спеціально складеної навчальної програми, що передбачає поділ матеріалу на дози (порції, кадри). У процесі навчання забезпечується систематичний обмін інформацією між навчальною програмою і студентом.

Комп'ютер варто розглядати як засіб зв'язку між програмою і студентом (внутрішній зворотний зв'язок). Ефективність навчання при цьому залежить насамперед від якості навчальної програми і від того, як вона реалізується.

Програмоване навчання погоджується з дидактичними принципами і створює більш сприятливі умови для реалізації цих принципів. Ефективність програмованого навчання обумовлена тим, що: всі студенти мають доступ до матеріалів; студент весь час активно працює, сприймаючи і перепрацьовуючи навчальний матеріал; активність студента підтримується упродовж усього періоду навчання, бо він самостійно осмислює навчальний матеріал і застосовує здобуті знання при виконанні навчальних завдань; програмується не тільки навчальний матеріал, але і процес засвоєння, тобто діяльність студентів.

Саме поєднання розробок програмованого навчання з методиками нейролінгвістичного програмування на базі комп'ютерних технологій дає можливість рівного доступ до якісної освіти всім громадянам суспільства.

Нові технології не зменшують потреби у викладачах, хоча й видозмінюють контроль у навчальному процесі. Змінюються лише акценти навчальної діяльності, на передній план висувається її найбільш відповідальна індивідуально-творча складова справедливо навіть у разі використання першокласних найсучасніших технологіями, навчанні що в основному навчальним закладам поки малодоступні.

Підвищення якості вищої освіти можливе лише тоді, коли нові технології навчання доповнюють його традиційні форми.

Отже, нові технології навчання є в наш час потужним фактором, що впливає на якість освіти, а інтенсивність цього впливу збільшується, трансформуючи фундаментальні основи освітньої галузі.

ПЕРСПЕКТИВИ СТВОРЕННЯ ТА ЗАСТОСУВАННЯ ПСИХОЛОГІЧНИХ БАЗ ЗНАНЬ В ІНТЕРЕСАХ ПІДТРИМКИ ПРИЙНЯТТЯ КАДРОВИХ РІШЕНЬ

Стрімкий темп професіоналізації та розвитку Збройних Сил України актуалізує проблему ухвалення кадрових рішень, особливо коли мова йде про офіцерський склад. Призначення та просування по службі, ґрунтуючись на індивідуальних професійних та психологічних якостях, вбачається перспективним та багатообіцяючим підходом для реалізації кадрової політики у Збройних Силах України.

Результатами військово-соціологічних досліджень часто стають розроблені пропозиції, методичні рекомендації, обґрунтовані висновки. Проте, емпіричні результати дослідження, що опрацьовувалися, практично не знаходять подальшого застосування. Фактично щоразу відбувається створення бази даних (відповідно до задач дослідження).

Психологічна база даних – впорядкований набір логічно взаємопов'язаних емпіричних даних, які використовуються спільно та призначені для задоволення інформаційних потреб користувачів. Проте емпіричні дані обов'язково підлягають кількісно-якісному аналізу. Тому, цілком логічно, мова вже йде про *базу знань* – особливого роду базу даних, розроблену для управління знаннями (метаданими), тобто збором, зберіганням, пошуком і видачею знань. Їх значення важко переоцінити для подальших досліджень науковців.

Сучасна психологічна наука не мислиться без застосування потужного статистико-математичного комплексу аналізу результатів психологічних досліджень. Навіть поверхневий огляд поточних тематик досліджень за матеріалами наукової преси, дозволяє зробити висновок про їх оригінальність, актуальність та перспективність.

Сукупність будь-якої наукової інформації про особистість у її різних проявах може бути корисною для створення бази знань в інтересах прийняття кадрових рішень.

Вирішення такого завдання стає можливим шляхом розробки адекватної системи управління базою знань, яка повинна забезпечити уявлення і обробку розробленої моделі та бути зрозумілою для користувача. Результатом може стати створення системи підтримки прийняття кадрових рішень.

НЕСТАТУТНІ ВЗАЄМОВІДНОСИНИ ЯК ПОКАЗНИК ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Майбутній військовий керівник, розпочинаючи професійну діяльність, зустрічається з низкою труднощів в організації колективної та індивідуальної роботи підлеглих, постановці відповідних цілей, спрямованих на запобігання девіантної поведінки військовослужбовців, установлення правильних взаємовідносин між військовослужбовцями.

Нестатутні взаємовідносини належать до найактуальніших деструктивних групових феноменів, розвиток яких спонукається комплексом соціальних та економічних факторів, від яких залежить якісний склад військових підрозділів. Проблеми порушення статутних правил взаємовідносин між військовослужбовцями Збройних Сил України досліджували В. Бондарев, С. Дячук, М. Карпенко, М. Мельник, О. Ткачук, М. Хавронюк, В. Шамрай, В. Рибніков, Ф. Черногор.

Суттєвим є те, що деформація цінностей, соціальна дезорганізація, культ сили тощо призводять до трансформації міжособистісних відносин в нестатутні. Нестатутні взаємовідносини розглядаються і як варіант делінквентної (протиправної) поведінки в специфічних умовах військової служби. Почасти нестатутні взаємовідносини проявляються в формі агресивної поведінки різного ступеню прояву від демонстрації неприязні до словесних образ, примушення та застосування фізичної сили, порушення форми одягу, намагання зробити її модною, “сучасною”, стійкій прояв пасивності, намагання певної групи воїнів уникати справ колективу, це ухилення від громадянських доручень, порушення розпорядку дня.

Безумовно, нестатутні взаємовідносини обумовлені як груповими, так і індивідуальними феноменами. До першої групи факторів належать: групові традиції та норми, феномен негативного лідерства. В групі індивідуальних факторів виділяють протиправну направленість особистості, виражену потребу до домінування, агресивність та схильність до насилля, віктимність (схильність до жертвовної поведінки).

Аналіз та дослідження взаємовідносин підлеглих дозволить військовому керівнику отримати загальну оцінку про стан проблеми у підрозділі: виділити осіб з психологічною готовністю підтримувати нестатутні відносини та осіб, що протидіятимуть цьому явищу.

Отже, нестатутні взаємовідносини деформують цілі сумісної діяльності, групові норми й організаційну структуру військового підрозділу, погіршують морально-психологічний клімат та є психотравмуючим фактором, що затримує адаптацію молодих людей до військової діяльності. Тому саме зразковий порядок, дисципліна і організованість, коли кожний підрозділ спаяний в міцний і дружній колектив, заснований на статутних вимогах взаємовідносин між військовослужбовцями сприятиме відповідності військових колективів до свого призначення.

*д.т.н., проф. Ленков С.В. (ВІКНУ),
к.т.н., доц. Пампуха І.В. (ВІКНУ),
Солодєєва Л.В. (ВІКНУ),
Смаляний Д.О. (КНУ ім. Т. Шевченка)*

МАТЕМАТИЧНЕ МОДЕЛЮВАННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ ВВНЗ

У всі часи існувало багато підходів до науково-виховного процесу у вищих військових навчальних закладах. Але який з них можна вважати кращим і чому? Ефективність такого навчального процесу, як і усіх інших, є найважливішою його характеристикою і протягом багатьох століть цей процес модифікувався, з метою досягнення максимального можливого рівня освіти за мінімальний час. Будь-який з варіантів ведення навчально-виховного процесу є має свою ефективність, але як її виміряти? На ці питання і відповідає математичне моделювання.

Сучасні наукові теорії та алгоритми, що вже тривалий час широко використовуються у багатьох галузях науки дозволяють не лише змоделювати науково-виховний процес та виміряти наскільки якісним є той чи інший підхід, а і створити нові або оптимізувати існуючі моделі керування НВП та якістю освіти у вищих військових навчальних закладах. Проаналізувавши існуючий процес організації та проведення НВП та розробивши його функціональну схему, можна визначити найістотніші та найменш визначні фактори впливу на якість освіти. Спрямувавши зусилля на найважливіших із них, ефективність навчання вже значно зросте сама по собі. Подальші вигоди використання такого підходу очевидні, можливою стане розробка спеціалізованих навчальних програм для певних груп тих, хто навчається, модифікація існуючої програми для досягнення найкращих результатів по деяким або одразу усім критеріям.

к.і.н., с.н.с. Малюга В.М. (НМЦКП МОУ)

ВІЙСЬКОВА ІСТОРІЯ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ПАТРІОТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

На сучасному етапі реформування та розвитку ЗС України особливого значення набуває питання укорінення в середовищі військовослужбовців світоглядних цінностей, спрямованих на виховання воїна - громадянина і патріота, захисника Вітчизни, свідомого своєї особистої відповідальності за захист Батьківщини. Вирішення цього завдання неможливо без урахування і вмілого використання потенціалу вітчизняної військово-історичної спадщини, вивченням якої займається військово-історична наука.

Військова історія (ВІ), як частина історичної науки, вивчає війни і збройні сили минулого та сучасності на основі аналізу матеріально-технічних, соціально-економічних і політичних умов життя суспільства, враховує досвід військової діяльності народних мас, класів, партій.

Як і будь-яка наука, ВІ виконує певні функції, що характеризують її теоретичне і практичне значення для прогресивного перетворення суспільного життя. Світоглядна функція ВІ полягає в тому, що наукові знання у цій сфері беруть участь у формуванні наукової картини світу і розвитку суспільства, сприяють пізнанню закономірностей суспільного розвитку, всього історичного процесу. Це досягається через осмислення місця і ролі війни в історичному процесі, положення в ній людини, через формування відношення до війни як засобу політики тих чи інших держав, партій і рухів.

Крім того, знання ВІ сприяють також розвитку військової і загальної культури людини, громадянина. Як важливий чинник духовного життя суспільства, вони беруть участь у формуванні національної свідомості та самосвідомості, входять у зміст “національної ідеї”, гуртуючої, об’єднуючої і надихаючої громадян країни. Освітня функція ВІ полягає в тому, що вона несе в собі величезний заряд знань, необхідних військовим кадрам в їх повсякденній діяльності.

Озброюючи військовослужбовців конкретними знаннями з військових питань, теорії та практики підготовки і ведення бойових дій, вона закладає фундамент широкого військового кругозору, є ефективним засобом вдосконалення оперативно-тактичного мислення, допомагає вирішувати завдання, що стоять перед військами. Виховна функція виражається великими можливостями військової історії для формування у військовослужбовців високих духовно-моральних якостей.

Правдиве і яскраве відтворення сторінок героїчного минулого, беззавітного служіння Батьківщині, показ традицій народу і армії, історії його боротьби за незалежність сприяють підвищенню морального духу, вихованню почуття патріотизму, відданості Батьківщині, своєму народові, а також віри у свої сили, готовності проявити мужність і героїзм, до кінця виконати свій військовий обов’язок.

Разом з тим, ВІ належить до найважливіших складників державної ідеології. Створюючи умови для засвоєння воєнно-історичних знань, формуючи стійку потребу в цих знаннях, вона створює нерозривність зв’язків між поколіннями, безперервність минулого-сучасного-майбутнього, формує національну свідомість і високе почуття патріотизму.

Отже оволодіння знаннями вітчизняної військової історії є важливим підґрунтям для ефективності військово-патріотичного виховання не лише військовослужбовців ЗС України, а й громадян нашої країни, у вирішенні проблем формування патріотичної свідомості військових фахівців, важливим джерелом інформації і поштовхом для ефективного виховання особового складу української армії.

АКТУАЛЬНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ВОЄННОЇ НАУКИ

Стан військової науки істотно впливає на рівень національної безпеки країни. Досягати передових позицій по всіх стратегічних пріоритетах національної безпеки для України надзвичайно важливо. У законі України “Про основи національної безпеки України” визначено, що одним з основних напрямів державної політики з питань національної безпеки України є посилення державної підтримки розвитку пріоритетних напрямів науки і техніки як основи створення високих технологій та забезпечення переходу економіки на інноваційну модель розвитку, створення ефективної системи інноваційної діяльності в Україні.

Основним фактором, що обумовлює скрутне становище науки, є нестача фінансових ресурсів. Бюджетне фінансування наукової і науково-технічної діяльності здійснюється шляхом фінансування основної діяльності державних наукових установ, наукових досліджень вищих навчальних закладів III-IV рівнів акредитації, фінансування окремих наукових і науково-технічних програм, проектів та надання грантів. Система розподілу та використання бюджетного фінансування науки не забезпечує ефективних механізмів управління державним сектором наукових досліджень і розробок, є громіздкою та інерційною і не дає змоги перерозподіляти ресурси відповідно до встановлених пріоритетних напрямів. Рішенням Ради національної безпеки і оборони України від 29.12.12 “Про Стратегічний оборонний бюлетень України” зазначено, що розвиток військової освіти і науки буде спрямований:

- на досягнення високого рівня підготовки військових фахівців;
- виконання актуальних наукових завдань військового будівництва та застосування Збройних Сил України;

модернізацію існуючих та розроблення новітніх зразків озброєння і військової техніки шляхом поетапного проведення заходів з інтеграції освіти і науки, концентрації матеріально-технічних, фінансових, кадрових, інформаційних ресурсів.

На сьогодні управління науковою і науково-технічною діяльністю здійснює Воєнно-наукове управління ГШ ЗСУ. А формування наукових проблем і тем наукових досліджень здійснюється за наступними напрямками:

- забезпечення воєнної безпеки України;
- будівництво і розвиток Збройних Сил України;
- розвиток способів і форм підготовки, застосування та всебічного забезпечення Збройних Сил України;
- військово-технічна політика, розробка та оснащення Збройних Сил України сучасним озброєнням та військовою технікою.

Таким чином, реалізація вищенаведених пропозицій дозволить, на наш погляд, забезпечити розвиток воєнної науки в Збройних Силах у сфері безпеки та оборони і створить надійні бар’єри на шляху загроз, пов’язаних з деформацією вітчизняного науково-технологічного потенціалу України.

ПСИХОЕМОЦІЙНИЙ РОЗЛАД – ПАНІЧНА АТАКА

Військово-професійна діяльність належить до тих видів праці, які передбачають виконання поставлених завдань у напружених, складних, особливих умовах, що можуть викликати функціональні стани динамічного розузгодження. Такі стани характеризуються порушенням адекватних фізіологічних і психофізіологічних реакцій, не виправдано високою психофізіологічною “ціною” діяльності і призводять до порушення структури діяльності, зниження її ефективності і надійності. Одним із таких порушень може бути панічна атака. Під час навчання майбутнім військовим психологам доречно більш детально зупинитися на вивченні цього психоемоційного розладу, так як останнім часом все більше людей віком від 20 до 40 років відчують це явище на собі.

Панічна атака (ПА) (вегетативний криз) – незрозумілий, болісний для людини напад важкої тривоги, супроводжуваний страхом, в поєднанні з різними вегетативними (соматичними) симптомами. На відміну від звичайного почуття страху, панічні атаки виникають без видимих на те об’єктивних причин.

Клінічна картина будь-якої панічної атаки – це вегетативні симптоми у вигляді серцебиття, пітливості, почуття жару, кому в горлі, головного болю, онімінні кінцівок. Як правило, напад розвивається протягом десяти хвилин, і після нього багато хворих скаржаться на слабкість і стан розбитості. Панічна атака – цілком самостійний психоемоційний розлад, і наявність інших фобій для нього не обов’язкова. При цьому напад супроводжується викидом в кров такої колосальної кількості адреналіну, при якій настає стан передозування цією біологічно активною речовиною.

Адреналін викликає певну реакцію з боку нервової системи, так званий відгук. Цей відгук готує тіло до енергійної активності. Це призводить до збільшення частоти серцебиття (тахікардія), інтенсивному диханню (гіпервентиляція) і потовиділенню (яке може спровокувати озноб). Гіпервентиляція веде до зниження рівня CO₂ (оксиду вуглецю) в легенях, а потім і в крові. Це призводить до стрибка у рівні кислотності в крові (рН), що може викликати такі симптоми як запаморочення, оніміння або поколювання кінцівок. Існують і інші симптоми, що не увійшли до списку: болі в животі, розлад стулу, прискорене сечовипускання, відчуття клубка в горлі, порушення ходи, порушення зору або слуху, судоми в руках або ногах, розлад рухових функцій.

В даний час фахівці вважають найкращим способом впоратися з панічними атаками, це поєднати медикаментозний (за допомогою ліків) і не медикаментозний способи лікування. Проте, майбутні військові психологи повинні чітко розуміти, що панічні атаки – результат особистісних змін людини. Панічні атаки – це не захворювання. Панічні атаки – це психоемоційний розлад. Панічні атаки – проблема психологічна і вирішувати її необхідно, працюючи з психологом. Вчасне виявлення, вірна діагностика, застосування комплексу медично-психологічних заходів сприяє швидкому поверненню людини до нормального і повноцінного життя.

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ЛОЯЛЬНОСТІ В ОРГАНІЗАЦІЙНІЙ ПСИХОЛОГІЇ

Актуальність. Формуванню суспільно-політичної архітектури України, як держави, притаманні бурхливі процеси групотворення, які супроводжуються змінами структури соціальної ідентичності як окремих громадян, так і певних соціальних груп. Одночасно з формуванням нових соціальних, релігійних, етнічних ідентичностей осіб або соціальних груп, триває процес заміщення або послаблення тих ідентичностей, що втратили актуальність. Ці інтраперсональні та групові процеси проявляються у вигляді активізації міжгрупової, внутрішньогрупової взаємодії в організаціях.

За таких умов визначення чинників, які сприяють конструктивному, безконфліктному становленню групових ідентичностей малих груп набуває практичного і теоретичного значення. Одним з можливих механізмів групотворення є лояльність членів малої групи. На сьогодні в науці відсутнє однозначне трактування феномену “лояльність”, її впливу на процеси групотворення. В організаційній психології визнається значущість впливу лояльності для функціонування організаційних систем. Її дослідженню приділяли увагу вітчизняні та зарубіжні дослідники: Г. Беккер, Л. Джуел, Л. Розенштіль, Д. Геберт, Л. Портер, Р. Кантер, Рольф ван Дік, Д. Мейер, Н. Аллен, В. Ізотов, В.І. Доміняк, К.В. Харський, І.Г. Чумарін, Т.Н. Чистякова, Ю.Ю. Мілешкіна, Л.Г. Почебут, В.А. Чикер, М.І. Магура, М.Б. Курбатова та інші.

Більшість науковців розглядає лояльність співробітників як одну із головних передумов ефективної діяльності організації та її життєстійкості. Спільним для всіх теоретичних підходів є твердження про зворотну кореляцію між рівнем лояльності і вірогідністю звільнення працівника. Аналіз літературних джерел дозволяє виділити такі основні підходи до трактування цього феномену:

– Лояльність – соціально-психологічна установка, яка відображає на когнітивному, афективному, поведінковому рівні ставлення працівника до організації (В. Ізотов, В.І. Доміняк, Л.Г. Почебут, О.Є. Корольова та інші).

– Лояльність – це поведінковий патерн. Головна ідея – ступінь відповідності між поведінкою людини та їх діями залежить від таких умов: дії сприймаються людиною, як результат свobodної дії; дії мають бути здійснені публічно; відмова від цих дій пов’язана з труднощами і втратами (Г. Беккер, Л. Джуел, Ю.Ю. Мілешкіна та інші).

Узагальнення підходів організаційних психологів до визначення терміну “лояльність” надає можливість зробити висновки:

1. Формування лояльності члена малої групи (у нашому випадку – організації) – це довготривалий процес, плин якого залежить від декількох факторів, які потребують подальшого з’ясування.

2. Лояльності члена малої групи може впливати на процес групотворення. Механізм цього впливу на теперішній час досліджено недостатньо. Тому подальший науковий пошук є перспективним.

РОЗВИТОК ПСИХОМОТОРНИХ І РУХОВИХ ЗДІБНОСТЕЙ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ШЛЯХОМ ОПТИМІЗАЦІЇ ФІЗИЧНИХ НАВАНТАЖЕНЬ

У сучасних умовах службова діяльність правоохоронних органів пов'язана з великими психоемоційними та фізичними навантаженнями. Особливу увагу приділяють питанням фізичної підготовки, що поряд із технічною й психологічною готовністю складає загальну військову готовність до професійної діяльності, перенесення високих фізичних і психічних навантажень, а також найбільш повного оволодіння професійними навичками та вміннями. При цьому фізична підготовка повинна сприяти поліпшенню розвитку фізичних якостей і підвищенню працездатності військовослужбовців.

Специфіка і зміст професійної діяльності військовослужбовців дедалі більше залежить від пов'язаної з підвищенням інтенсивності інформаційних процесів. Це вимагає від військовослужбовців високого рівня інтелектуальної напруги. Відповідно виникають проблеми інтелектуальної, психоемоційної та рухової готовності військовослужбовців до вирішення завдань, що постійно ускладнюються. Водночас актуалізується проблема раціональності рухових дій, тобто військовий фахівець може мати високий рівень розвитку рухових здібностей і не мати достатнього інтелекту для того, щоб розумно й раціонально розпоряджатися ними без зайвих енерговитрат.

З іншого боку, високий рівень інтелектуальних здібностей на тлі низького рівня фізичної підготовленості також не гарантує успіхів у професійній діяльності. У контексті зазначеного необхідно удосконалити навчально-виховний процес на заняттях з професійної та фізичної підготовки, забезпечити зростання рівня особистісних досягнень військовослужбовців, сформувати вміння використовувати набуті знання і навички в службовій діяльності.

Проблему формування психомоторних здібностей людини традиційно пов'язують з такими глобальними педагогічними проблемами, зокрема: нерозривність навчання, виховання та розвитку; психологічне забезпечення змісту програм навчальних дисциплін; закономірності засвоєння знань, формування навичок і вмінь у навчальній, професійній та спортивній діяльності. Однак, об'єктивних і обґрунтованих наукових знань щодо розвитку психомоторних і рухових здібностей військовослужбовців на основі оптимізації фізичних навантажень у вітчизняній науково-методичній літературі наведено недостатньо.

У зв'язку з цим, актуально й доцільно здійснити пошук наукових знань, удосконалити методики професійної підготовки військовослужбовців за допомогою засобів спеціальної фізичної підготовки, які відповідали б сучасним вимогам щодо індивідуальної фізичної та психофізіологічної підготовленості військовослужбовців.

*Мельник Я.І. (ВІКНУ),
Мосієнко О.В. (ВІКНУ)*

РЕАЛІЗАЦІЯ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОСОБИСТОСТІ У ГРУПІ

Проблема реалізації творчого потенціалу особистості, творчої продуктивності привертала увагу мислителів багатьох епох світової культури й у цей час не втратила своєї актуальності. Зростаючий науковий інтерес обумовлено процесом гуманізації сучасного суспільства. Зміни, що відбуваються в суспільстві, жадають від фахівців у різних областях діяльності нестандартних творчих рішень.

Щоб підготувати конкурентоспроможного індивіда вже на рівні школи треба навчити дитину ефективно використовувати свій потенціал, у тому числі і його творчу складову. На жаль, частіше зустрічається репродуктивна, а не творча активність, що істотно ускладнює процес самовираження, самореалізації й самоактуалізації особистості й знецінює соціальну значущість “творчого” продукту.

Сучасні психолого-педагогічні технології дозволяють розвивати творчі здатності курсантів, студентів і навіть дорослих, що, по суті, повинне приводити до загальної творчої самореалізації й збільшувати творчу продуктивність людства. Однак цього не відбувається. І справа часто не у відсутності творчих здатностей, а у відсутності можливостей, або умов, що забезпечують ефективну творчу самореалізацію. У зв’язку із цим існує протиріччя між поступально зростаючим творчим потенціалом людини й рівнем його реалізації.

Виникають закономірні питання: при яких умовах актуалізується творчий потенціал особистості? Чи можна мати високий рівень розвитку творчого потенціалу, але при цьому не проявляти свою творчу сутність, тобто не бути творчою людиною?

У зв’язку із цим вивчення творчого потенціалу креативності є однієї з найбільш актуальних проблем сучасної психологічної науки.

Молдавчук В.С. (ГУВВ)

РІВНІ СКЛАДНОСТІ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ ОБСТАНОВКИ, ЯКІ ПОТРІБНО ВРАХОВУВАТИ ПРИ ВИКОНАННІ СЛУЖБОВО- БОЙОВИХ ЗАВДАНЬ ВНУТРІШНІМИ ВІЙСЬКАМИ

Суспільно-політична обстановка в певному регіоні країни є складовою оперативної обстановки. Її оцінювання та прогнозування здійснюється для прийняття та реалізації управлінських рішень службово-бойової діяльності внутрішніх військ.

Рівень складності суспільно-політичної обстановки не має чіткої градації в нормативно-юридичних документах. У той же час критерії її складності значною мірою залежать від наявності в країні соціальних конфліктів.

Аналіз точок зору науковців дозволив нам сформулювати сутність поняття соціальної напруженості таким чином: соціальна напруженість – це особливий соціально-психологічний стан населення або окремих його соціальних груп, який залежить від рівня задоволення їх потреб та проявляється в девіантній поведінці або зміні місця проживання і сімейного стану.

Це надає нам підстави вважати, що під впливом соціальної напруженості суспільно-політична обстановка в певному регіоні країни набуває наступних рівнів складності: звичайна, ускладнена, кризова та надзвичайна.

Суспільно-політична обстановка звичайна. Взаємовідносини суб'єктів суспільно-політичної обстановки характеризується неускладненою соціальною напруженістю.

Суспільно-політична обстановка ускладнена. Взаємовідносини суб'єктів суспільно-політичної обстановки характеризуються ускладненою соціальною напруженістю.

Суспільно-політична обстановка кризова. Взаємовідносини суб'єктів суспільно-політичної обстановки характеризуються ускладненою соціальною напруженістю, яка проявляється у перешкоджанні встановленому режиму функціонування органів державної влади і місцевого самоврядування, правоохоронних органів, через що вони змушені негайно перейти до посиленого режиму функціонування, для відновлення громадського порядку і забезпечення громадської безпеки залучаються всі наявні сили охорони правопорядку.

Суспільно-політична обстановка надзвичайна. Взаємовідносини суб'єктів суспільно-політичної обстановки характеризуються складною соціальною напруженістю, яка загострилася настільки, що органи державної влади і місцевого самоврядування можуть втратити управління суспільством; назріває потреба у введенні режиму надзвичайного стану.

Суспільно-політична обстановка стабільна: чинники, які визначають її зміст, протягом певного часу перебувають у встановлених межах і під управлінням органів державної влади та місцевого самоврядування;

Суспільно-політична обстановка нестабільна: чинники, які визначають її зміст, протягом певного часу ведуть до погіршення обстановки, а заходи органів державної влади і місцевого самоврядування не досягають успіху в її стабілізації.

ЗМІСТ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРОФЕСІОНАЛІВ З ОХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТА БЕЗПЕКИ

Однією із складових підготовки професіонала з охоронної діяльності та безпеки є психологічне забезпечення їх професійної діяльності. Саме для цього в освітньо-професійній програмі до циклу професійно орієнтованої підготовки вище зазначених фахівців включена навчальна дисципліна “Психологічне забезпечення охоронної діяльності та безпеки”. Основною метою навчання, згідно з програмою даної навчальної дисципліни, є оволодіння слухачами спеціальними психологічними знаннями, вміннями та навичками, що складають психологічну основу організації службової діяльності підрозділів охорони щодо забезпечення безпеки осіб та об’єктів, щодо яких здійснюється охорона.

Досягнення вказаної мети навчання вимагає виконання наступних завдань підготовки, які полягають у набутті слухачами спеціалізовано професійних компетенцій:

- здатність використовувати знання й уміння в галузі психології для розвитку практичних навичок аудіовізуальної психодіагностики станів особистості;

- використовувати знання особливостей стихійних масових явищ для здійснення психологічного забезпечення заходів щодо припинення небезпечних форм поведінки натовпу;

- застосовувати знання в галузі екстремальної психології та конфліктології для здійснення переговорів з терористами, які захопили заручників;

- використовувати знання й уміння в галузі конфліктології для попередження та розв’язання конфліктів, які можуть виникати в професійній діяльності охоронника;

- здатність використовувати знання та навички в галузі оперативної психології, зокрема, вивідування оперативно значущої інформації щодо ознак злочинної діяльності.

Запропонований зміст психологічної підготовки професіоналів з охоронної діяльності та безпеки, на нашу думку, буде формувати й розвивати їх професійно-важливі якості, сприятиме самореалізації особистості. Завдяки такому підходу формування професіоналізму в охоронній діяльності у її виконавця буде сформована відповідна система професійно-ділових, особистісних та комунікативних якостей, що забезпечить ефективне виконання ними своїх посадових обов’язків.

ПРОТИРІЧЧЯ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ МАГІСТРІВ ВІЙСЬКОВО-СОЦІАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ В СИСТЕМІ ВВНЗ

Відповідно до вимог Воєнної доктрини України система військової освіти має сприяти відтворенню кадрового потенціалу Збройних Сил (ЗС) України, забезпечувати високу якість підготовки магістрів військово-соціального управління відповідно до сучасних вимог.

З другого боку, питання якості освіти за умови стандартизації освітнього простору згідно стандартів Болонського процесу набувають першочергового значення та необхідності переорієнтації цільових аспектів в управлінні системою вищої військової освіти (СВВО).

Отже, питання якості СВВО є пріоритетним і потребує ґрунтового теоретико-методологічного дослідження.

Поняття якості освіти у педагогічній лексиці неоднозначне. Останнім часом відбулася трансформація смислового розуміння поняття “якості” як ознаки розвитку, що пов’язане із вирішенням протиріч.

Внутрішня якість СВВО, а саме якість освітніх процесів має найбільший потенціал щодо удосконалення. З іншого боку, в структурі самого підсистемного компонента спостерігається низка протиріч, які характеризуються невідповідністю:

- випереджальним розвитком якості змісту освітніх програм і змістом освіти та якісними можливостями існуючих освітніх технологій;

- між необхідністю гуманітаризації навчально-виховного процесу у вищому військовому навчальному закладі (ВВНЗ) та професійно орієнтованими освітньо-нормативними вимогами до моделей підготовки магістрів військово-соціального управління;

- між необхідністю впровадження сучасних методів і методик навчання у навчально-виховний процес вищого військового навчального закладу та неготовністю потенціалу науково-педагогічних кадрів ВВНЗ їх застосовувати, а також можливостями застарілого якісного ресурсного забезпечення;

- між постійно зростаючими вимогами до потенційних дидактичних можливостей майбутнього магістра військово-соціального управління та низьким рівнем якості потенціалу абітурієнтів та кандидатів до вступу у ВВНЗ.

Отже, наведений перелік протиріч свідчить про необхідність системного підходу щодо підвищення якості підготовленості магістрів військово-соціального управління за умови широкого впровадження у навчальний процес інноваційних високоефективних дидактичних технологій.

РОЗВИТОК МЕТОДИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ВІЙСЬКОВО-СПЕЦІАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН У ВВНЗ

Якість професійної підготовки офіцерів всіх рівнів підготовки у значній мірі залежить від рівня професійно-педагогічної компетентності викладачів військово-спеціальних дисциплін у вищих військових навчальних закладах (далі – ВВНЗ). Система підготовки та підвищення кваліфікації науково-педагогічних і наукових кадрів у ЗСУ передбачає два шляхи підготовки. Перший шлях – після проходження служби на офіцерських посадах у військах офіцери мають можливість вступити до ад'юнктури та після успішного закінчення залишитись у ВВНЗ у якості науково-педагогічного працівника. Другий – ті хто мають значний практичний досвід з певної військової спеціальності (переважно з тих, хто здобув або працює самостійно над здобуттям наукового ступеню). В обох випадках характерною особливістю професійно-педагогічної компетентності викладачів військово-спеціальних дисциплін є наявність значного життєвого та практичного військово-професійного досвіду в тому числі і з військово-спеціальної дисципліни, яку вони викладають, але на жаль має місце відсутність у переважної більшості педагогічної освіти, та як наслідок брак знань, навичок, умінь та здатностей як педагогів.

Виклики сьогодення вимагають від викладача військово-спеціальних дисциплін знань не тільки з дисциплін які він викладає, а й у системі знань у галузях педагогіки, психології та військових (спеціальних) наук. Крім того, він повинен володіти методичними навичками, уміннями і здатностями як педагог, та являтися справжнім суб'єктом професійної діяльності. Виходячи з цього, одним із важливих напрямів забезпечення високої якості викладання військово-спеціальних дисциплін офіцерам всіх рівнів підготовки є розвиток професійно-педагогічної компетентності викладачів військово-спеціальних дисциплін у ВВНЗ та її складової методичної компетентності.

Здійснивши аналіз наукової-літератури та шляхом співставлення структур і специфіки методичної компетентності фахівців різних професій нами було з'ясовано, що методична компетентність – це інтегральне інтелектуальне, професійне і особистісне утворення, яке ґрунтується на системі знань у галузях педагогіки, психології та військових (спеціальних) наук, методичних навичках, уміннях і здатностях, актуалізується у процесі здійснення професійно-педагогічної діяльності, у межах якої виявляється система методичних знань, умінь і навичок, педагогічних здатностей та емоційно-вольових якостей. Методична компетентність складається з ціннісно-мотиваційного, емоційно-вольового, когнітивного, психологічного, суб'єктного компонентів та професійно-важливих якостей.

Рівні розвиненості методичної компетентності викладачів військово-спеціальних дисциплін у ВВНЗ на нашу думку діагностуються як репродуктивний, адаптивний, професійний та творчий.

Отже, цілеспрямований розвиток методичної компетентності викладачів військово-спеціальних дисциплін у ВВНЗ сприяє розвитку їх професійно-педагогічної компетентності.

*к.т.н., доц. Пампуха І.В. (ВІКНУ),
Ряба Л.О. (ВІКНУ),
Балдецький А.А. (ВІКНУ),
Малюванчук О.С. (КНУ ім. Т. Шевченка)*

АКТУАЛЬНІСТЬ ТА ПЕРЕВАГИ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У СИСТЕМІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

У зв'язку з значним розвитком комп'ютерних технологій на розповсюдженням мережі Інтернет, набуває великого поширення можливість дистанційного навчання.

Дистанційне навчання – це новий спосіб реалізації процесу навчання, в основі якого входить використання сучасних ІКТ (інформаційно-комунікаційні технології), що дозволяють навчатися на відстані за відсутністю викладача.

Система дистанційного навчання має ряд переваг і значно розширює коло потенційних студентів.

Основні переваги дистанційного навчання порівнюючи з традиційним:

- доступність всім верствам населення;
- відсутність необхідності відвідувати лекції і семінари;
- демократичний зв'язок “викладач–студент”;
- комплексне програмне забезпечення;
- індивідуальний процес навчання;
- гнучкі консультації;
- менші витрати часу і коштів.

Таке навчання актуальне для тих, хто знаходиться далеко від географічного розташування навчального закладу, хто бажає здобути другу вищу освіту, нову спеціальність, хто має якісь вади здоров'я, здобуває другу вищу освіту, самовдосконалюється таким чином або ж просто займається підприємницькою діяльністю і не має часу для очного навчання.

Також, на основі технологій дистанційного навчання сьогодні можна забезпечувати доступ до широкого кола інформаційних ресурсів – від допомоги у виконанні конкретної роботи та автономних навчальних курсів, що завантажуються на мобільний пристрій студента, до повністю мережних навчальних курсів з проблемно орієнтованим програмним забезпеченням, що функціонує на сервері.

Отже, зважаючи на відкритість, розширюваність, швидкий розвиток систем управління дистанційним навчанням сприяє їх застосуванню у різних видах навчальної діяльності як викладачів, так і студентів, забезпечуючи гнучкість і задоволення широкого кола освітніх потреб.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ІНДИВІДУАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ В ПІДРОЗДІЛІ

Індивідуально-виховна робота (ІВР) – це систематичний цілеспрямований, узгоджений по напрямках педагогічний вплив командирів, офіцерів органів по роботі з особовим складом на свідомість, почуття і поведінку конкретного військовослужбовця з урахуванням його психологічних, соціальних та інших особливостей, умов служби, побуту і відпочинку в інтересах її всебічного розвитку і підготовки до виконання завдань військової служби.

Основна мета індивідуально-виховної роботи :

– глибоке та всебічне знання особистості воїна, його здібностей, особливостей протікання нервово-психічних процесів, психічних утворень, рис темпераменту, характеру, рівня розвитку емоційно-вольових характеристик протягом всієї служби.

– формування у воїнів свідомого ставлення до військової служби, спрямування зусиль кожного військовослужбовця на підтримання високої бойової і мобілізаційної готовності, розвиток якостей особистості, необхідних для сумлінного виконання службового обов'язку.

Не підміняючи, а доповнюючи колективні форми і методи виховання, ІВР дає такі можливості:

1. Охоплювати усіх без винятку військовослужбовців підрозділу.
2. Вивчити та знати характер, звички, настрій, потреби та запити кожної людини, без урахування яких неможливий ефективний вплив на процес формування її ідейних переконань та моральних цінностей.
3. Правильно визначати форми, методи та прийоми впливу на кожну людину, попереджати, а не фіксувати помилки та зрив у її поведінці, порушення військової дисципліни.

Виходячи із завдань, які сьогодні стоять перед органами по роботі з особовим складом, система ІВР має включати в себе:

- визначення мети і завдань системи виховання;
- планування;
- визначення того, хто з ким індивідуально працює;
- навчання практиці індивідуально-виховної роботи;
- вивчення і врахування індивідуальних особливостей військовослужбовців, застосування найбільш ефективних форм, методів, засобів впливу;
- організація оперативного інформування про настрій, зацікавленість, запити особового складу;
- аналіз, узагальнення передового досвіду, контроль та корекція плану.

Вміння бачити в діяльності людини, у виконанні нею свого військового обов'язку основний засіб формування особистості – необхідна якість офіцера структур по роботі з особовим складом. Розвиток, виховання особистості здійснюється шляхом організації військово-професійної діяльності військовослужбовців. Ратна праця в поєднанні з постійною індивідуально-виховною роботою – запорука формування особистості захисника Вітчизни.

ДО ПРОБЛЕМ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ОФІЦЕРІВ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В останні роки активізувався процес становлення громадянського суспільства в Україні, який значною мірою визначає нагальну потребу в удосконаленні системи професійного виховання, у тому числі майбутніх офіцерів. Українська професійна педагогіка, як сфера педагогічного дослідження, відокремилася й оформилася відносно недавно.

Докорінні зміни у Збройних Сил України, характері службово-бойових завдань з'єднань і військових частин (підрозділів), змісті та специфіці діяльності офіцерів обумовлені перетвореннями у всіх сферах держави. Вони спонукають до висунення якісно нових вимог до системи військової освіти, рівня компетентності фахівців-професіоналів, структури і змісту професійної підготовки випускників вищих військових навчальних закладів (ВВНЗ), їх готовності до управлінської діяльності. Однак за останні десятиліття відбулась певна втрата найважливіших функцій вищої освіти, виявились недоліки у функціонуванні вищої школи (технократизм; валовий підхід до навчально-виховного процесу; адміністративно-бюрократичний, формальний стиль організації навчально-виховного процесу).

Результати педагогічних досліджень з проблем освіти курсантів, формування у них професійних знань, умінь, навичок та професійно необхідних якостей свідчать, що ефективність підготовки фахівців вищої кваліфікації багато у чому залежить від того, наскільки у навчально-виховному процесі ВВНЗ, його змісті й технологіях ураховуються педагогічні умови їхньої підготовки; як будується “модель” фахівця і формується його професійна компетентність, набуваються знання, формуються практичні уміння та фахові навички майбутнього військового управлінця.

Аналіз відгуків на випускників вищих військових навчальних закладів 2000–2012 рр. указує на недоліки їхньої підготовки: нерівномірне засвоєння знань, умінь і навичок здійснення різних управлінських функцій; недостатній рівень знань теоретичних основ управління; низький рівень розвитку системного мислення та готовності до керівництва військовими колективами в нестандартних ситуаціях, погіршення якості призовного контингенту (відмічено у 25,6 % відзивів на випускників).

Традиційна педагогічна проблема професійної освіти, дослідженню якої присвячені роботи С.У. Гончаренка, І.А. Зязюна набуває нових аспектів. Окремі питання, пов'язані з готовністю майбутніх офіцерів до управлінської діяльності, знайшли відображення в публікаціях військових психологів і педагогів (О.В. Барабанщиков, В.І. Звягінцев, М.М. Васирина, О.Д. Сафін) Але поза увагою дослідників залишились питання удосконалення підготовки до управлінської діяльності майбутніх офіцерів шляхом створення певних педагогічних умов, які забезпечують її ефективність.

ОСОБЛИВОСТІ ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ НІМЕЧЧИНИ

Загальне керівництво фізичної підготовки (ФП) у бундесвері здійснює міністр оборони через генерального інспектора, який має у своєму штаті спортивний сектор. Високий рівень фізичного розвитку розглядається як необхідна умова успішного оволодіння військово-професійною діяльністю. Перенесення якостей та навичок, які отримані у результаті занять спортом, на військово-професійну діяльність, на погляд німецьких спеціалістів, забезпечується усією системою навчання та виховання військовослужбовців.

В організаційному відношенні фізична підготовка поділяється на “службовий” та “позаслужбовий” спектр. “Службовий спектр” включає в себе такі види програм: загальну, особливу, перевірки та оцінки, масові змагання, а також програму підготовки спортсменів високого класу. Загальна програма поділяється на основну та додаткову. Основна програма призначена для усіх військовослужбовців до 45 років. Вона включає в себе такі розділи: загально-розвиваючу гімнастику, гімнастику, легку атлетику, плавання, рухливі ігри. Керівні документи забороняють займатися військово-прикладними вправами в години відведені для ФП. Через це, для формування військово-прикладних навичок, таких як подолання перешкод, метання гранат, рукопашний бій та маршова підготовка, виділяється спеціальний час. Програма перевірки та оцінки ФП включає в себе заходи різного призначення та змісту, основними із них: тест фізичної придатності; “солдатські змагання”; виконання нормативів знаку “спортивні та військові досягнення”.

У армії Бундесверу з 1 січня 2010 року введено Базовий фітнес-тест (BFT). Він замінив фізичний фітнес-тест (PFT) та повинен виконуватися кожним солдатом Бундесверу хоча б раз на рік. Тест включає в себе такі вправи: спринт тест 11 x 10 м, утримання положення вису на перекладині із повністю зігнутими у ліктях руками, біг на 1000 м. Завдання повинні бути завершені у зазначеному порядку протягом 90 хвилин. Крім того, кожний рік німецькі солдати повинні проходити професійне тестування (GAF BMP) для отримання Значка військової майстерності армії Німеччини бронзової, срібної або золотої класифікації. Невиконання вимог означає звільнення із армії через два роки. Випробування можуть тривати три дні та включають у себе: отримання характеристики командира, проходження курсу першої допомоги, виконання рухових тестів, стрільбу з пістолета по мішені на відстані 25 м із трьох різних позицій протягом 15 с, дорожній марш (6–12 км) у військовій формі з укомплектованим рюкзаком. Виконання рухових тестів включає в себе: плавання на 100 м або 200 м; біг на 75 м або 100 м (жінки); біг на 400 м або 1000 м (чоловіки); стрибок до гори (у довжину) з місця; штовхання ядра, або жим штанги; біг на 3000 м або 5000 м (чоловіки), або плавання на 1000 м. Вправи для тестування визначаються віковою групою та виконуються у спортивному одязі.

Система ФП, що діє у збройних силах Німеччини переорієнтовується у сторону підвищення її військової прикладності та зближення у плані організації та змісту з ФП збройних сил США та Англії.

ОСОБЛИВОСТІ ЗМІСТУ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДЖЕННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ВІЙСЬК У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Проблема психологічного супроводження діяльності у різних сферах армійського життя на сьогодні ще недостатньо розроблена як в теоретично-методологічному плані, так і у аспекті практичного впровадження.

Мета психологічного супроводження полягає у: повному та своєчасному вивченні відповідності психологічних можливостей особового складу вимогам сучасного бою, формуванні, корекції та відновленні психологічних якостей окремих військовослужбовців і соціально-психологічних характеристик військових колективів, ефективної та раціональної взаємодії командирів (начальників), офіцерів органів по роботі з особовим складом з підлеглими щодо оптимізації їх особистісного потенціалу на успішне виконання бойових завдань.

Основне призначення психологічного супроводження полягає у формуванні в особового складу військ збройних сил мотивів, установок, настроїв, морально-психологічного стану необхідного для якісного виконання бойових завдань, здатності переносити високі нервово-емоційні навантаження бойових дій.

Основною вимогою щодо організації психологічного супроводження в бойових умовах є необхідність дотримання системності в проведенні відповідних заходів. Системність проведення заходів психологічного супроводження полягає як складової психологічного забезпечення в тому, що його зміст повністю залежить від психологічної специфіки майбутніх бойових дій. У зв'язку з цим, всі внутрішні елементи психологічного супроводження перебувають у взаємозв'язку та взаємозалежності.

Головним завданням психологічного супроводження є формування функціональної надійності психіки військовослужбовців, досягнення її стійкості.

Під час підготовки і виконання бойових завдань особовим складом ЗС України особлива увага звертається на психологічне супроводження діяльності офіцерського складу особливо командирів підрозділів, частин. У ході тренувань і гартування мають вироблятися і закріплюватися не лише психомоторні навички керування технікою і зброєю, але, насамперед, й вербальна активність, мислення, увага, здатність тримати у пам'яті весь комплекс проблем, що відображає динаміку бою, передбачати і прогнозувати його розвитку.

За своєю сутністю, психологічне супроводження бойових дій – це технологія формування, збереження, відновлення психологічних можливостей військовослужбовців, розвитку і посилення позитивних тенденцій соціального середовища, попередження, послаблення і припинення несприятливих зовнішніх впливів на військовослужбовців в інтересах успішного виконання ними бойових завдань.

ПРОБЛЕМИ МОДЕЛЮВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ФАХІВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Перспективним завданням кадрової політики в Збройних Силах (ЗС) України є поступовий перехід до професійної армії. Його виконання передбачає: удосконалення системи комплектування ЗС України й проходження військової служби; перехід до персоналізації в роботі з особовим складом ЗС; створення спеціального програмного комплексу для єдиного персонального, штатно-посадового та статистичного обліку всіх категорій особового складу та державних службовців; реформування існуючої системи атестування офіцерів, забезпечення її сумісності із системою ротації офіцерів; розробка типових алгоритмів кар'єрного росту військових фахівців, здійснення цілеспрямованого управління їх кар'єрою за всією вертикаллю службового росту. Реалізація цих напрямів діяльності органів військового управління неможлива без створення ідеального уявлення, розробки моделей професійної діяльності їх персоналу відповідно до сучасних вимог ведення збройної боротьби, організації життєдіяльності військ. На наш погляд, модель професійної діяльності персоналу ЗС України має визначатися відповідністю його особистісних якостей компетенціям професії, сучасним вимогам суспільства, військової науки. Підґрунтям побудови моделі професійної діяльності персоналу ЗС України повинен бути професіографічний аналіз діяльності того чи іншого фахівця. Методологічною основою, яка забезпечить всебічність вивчення професійної діяльності персоналу, є єдність особистісного та соціально-діяльнісного підходів до її опису. Важливим етапом моделювання професійної діяльності персоналу ЗС України є вибір методів, методик, інструментарію її дослідження для отримання валідності його результатів. За результатами дослідження професійної діяльності того чи іншого фахівця необхідно встановити: 1) її спрямованість та особливості; 2) статус і роль відповідного фахівця в ієрархії військових професій; 3) компоненти професійної діяльності фахівця. На основі функціонального підходу до аналізу діяльності нами визначено дві групи компонентів професійної діяльності будь-якого фахівця – цільові і операційні. Цільові компоненти характеризують призначення, основні ролі того чи іншого фахівця. Операційні компоненти визначають його дії. Останнім етапом моделювання професійної діяльності фахівця є визначення структури його компетентностей, яка проводиться на основі аналізу змісту цільових і операційних компонентів професійної діяльності, теоретичних поглядів на види компетентності сучасного спеціаліста, результатах емпіричного вивчення соціально-психологічної характеристики його представників. Це дозволяє визначити види професійної компетентності та їх зміст. Загальними видами компетентностей фахівців ЗС України можуть бути: інтелектуальна; соціокультурна; військово-професійна компетентність; військово-спеціальна; технологічна. Таким чином, запропонована нами модель професійної діяльності персоналу ЗС України у вигляді модулів його компетенції (кола повноважень) і компетенції (внутрішніх якостей, здібностей особистості як можливостей до певної діяльності), дозволяє чітко визначити таксономію цілей професійної підготовки, обґрунтувати її зміст, є основою для визначення рівня професійної майстерності фахівця, визначає напрями його подальшого самовдосконалення.

СИНЕРГЕТИКА ТА ОСВІТНІ СИСТЕМИ

Концепція синергізму у навчанні і вихованні набуває бурхливого розвитку останніми роками. Визначається, що в сучасній освіті не слід долати хаос знань, навчального процесу, особистості, а треба навчитись робити його творчим, використовуючи ідеї синергетики, яка вивчає процеси самоорганізації, сталості, розпаду та відродження різноманітних структур живої та неживої матерії. Тому навчальному процесові слід надавати самоорганізуючого, творчого характеру, оскільки цей процес має нелінійну природу.

Основні концепти синергетики базуються на таких її ключових поняттях та положеннях, як цілісність, що виявляє нададдитивний характер (принцип “ціле більше, ніж частини”); відкритість, дисипативність систем; нелінійний характер розвитку, що виявляє етапи інтеграції та дезінтеграції, тобто порядок та хаос; аттрактори як стани, які визначають мету розвитку систем; імовірність, надслабкі сигнали, врешті-решт, – хаос, який постає перед нами як “детермінована”, упорядковуюча сутність.

Головними моментами, навколо яких будується система освіти, є об’єкт освіти (учень, студент); мета, концепція освіти (яка у найбільш узагальненому вигляді виражає спрямування до гармонійної особистості); процес, навчання, виховання та розвитку в цілому, що реалізується у системі освіти; засоби освіти (матеріальна база, вчителі та викладачі, ін.).

Отже, з позиції синергетичного аналізу головні положення освіти та такі сучасні освітні концепти, як суб’єкт-суб’єктна взаємодія, особистісно-орієнтована парадигма освіти, міжпредметні зв’язки тощо виявляються сповненими синергетичним змістом.

Ми розглядали освітні системи, які орієнтуються на синергійно-кооперативний ефект навчання. Існують інші системи, що базуються на синергетичному принципі самодетермінізму. Тут можна говорити про **особистісно-орієнтоване навчання**, про **"педагогіку життєтворчості"**, яка вважає, що альфою і омегою освітньої стратегії зараз постає концепція життєтворчості – ідея плекання людини як суб’єкта власного життя і долі.

Одним із проявів розвитку синергетичного підходу до навчання та виховання є **технологія імовірнісної освіти**, що відповідає синергетичному принципам *хаосу, спонтанності, самодетермінації*.

Слід сказати, що всі розглянуті освітні підходи так чи інакше реалізують синергетичні принципи. Так гештальттеорія базується на принципі цілісності сприйняття та структуралізації об’єктів реальності (“*ціле більше частин*”), сугестопедична теорія використовує перехідні (фазові) стани психіки, а нейролінгвістичне програмування бере за мету синтез всіх психофізіологічних аспектів людини. У скарбниці педагогічних систем можна знайти такі, які націлені на реалізацію зазначених підходів.

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА АДАПТОВАНІСТЬ ОСОБИСТОСТІ: СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА

Проблема психологічного забезпечення адаптації людини до різних умов життя та діяльності набуває особливого значення під час значних змін у суспільстві. Але під час соціально-економічних перетворень, що супроводжуються кризами, зазначеній проблемі не приділяється достатня увага. Звідси необхідність сформулювати концептуальні уявлення про сутність феномену соціально-психологічної адаптації та соціальної адаптація.

Багато авторів, відзначають, що соціально-психологічна адаптація в кожен даний момент часу розглядається одночасно і як процес, і як стан, що є кінцевим для даного тимчасового етапу, ефектом процесу адаптації. Стан, що відображає результат процесу адаптації, в даний момент часу визначається як “адаптованість”. Більшість психологів, які вивчали проблему соціально-психологічної адаптованості, відзначають, що це багатокомпонентний феномен, що включає в себе велику кількість елементів. Вивчивши наукову літературу з проблеми соціально-психологічної адаптованості, виділимо ряд її структурних елементів.

1. Адаптаційний потенціал особистості, який відображає еволюційно закріплені форми життєдіяльності людського організму і вроджені енергетичні ресурси, індивідуальну історію життя людини, тобто не тільки ті можливості, які дають людині його найближче оточення та його власне життя з усім позитивним і негативним досвідом, але й обов’язково суспільні традиції та етнокультурний досвід адаптації.

2. Особистісний адаптаційний потенціал, який набуває особливого значення при вирішенні проблем адаптації. Він дозволяє протистояти складним життєвим ситуаціям, своєчасно включати захисні і компенсаторні механізми для збереження власної цілісності і самоцінності, працездатності та комунікабельності, що є одним з доказів розширення адаптаційних резервів. До психологічних характеристик, найбільш важливих для регуляції психічної діяльності та процесу адаптації, на думку А.Г. Маклакова, відносяться: нервово-психічна стійкість, рівень якої обумовлює терпимість до стресу; самооцінка особистості, яка є ядром саморегуляції і визначає ступінь адекватності сприйняття умов діяльності, а також своїх можливостей; самооцінка успішності в різних сферах міжособистісних відносин, рівень внутрішньо-особистісної гармонії, відчуття соціальної підтримки, що впливає на рівень самооцінки для оточуючих; особливості побудови контакту з оточуючими, що характеризують рівень конфліктності особистості; досвід соціального спілкування, який реалізується у потребі в спілкуванні і вмінні будувати контакти з оточуючими на основі наявного досвіду; моральність особистості, що характеризується ступенем орієнтації на існуючі в суспільстві норми і правила поведінки; дотримання вимог колективу (рівень групової ідентифікації). Чим вище рівень розвитку цих характеристик, тим імовірніше успішність адаптації, тим значніше діапазон факторів зовнішнього середовища, до яких індивід може пристосовуватися.

3. Соціальні установки, що виражаються в усвідомленні особистістю своєї приналежності до малої соціальної групи (сім’ї, колективу) та прийнятті

норм, цінностей і вимог даної групи, завдяки чому задовольняється потреба в спілкуванні.

Наукова та практична актуальність цієї проблеми полягає в тому, що сучасне суспільство зацікавлене зберегти і поліпшити здоров'я людини. Тому вивчення механізмів і закономірностей адаптації людини в різноманітних виробничих і соціальних умовах на різних рівнях набуває сьогодні ключового значення.

Рудик А.О. (КНУ ім. Т. Шевченка)

ФОРМУВАННЯ БЮРОКРАТИЗМУ В АРМІЇ ЧЕРЕЗ СИСТЕМУ НАГОРОД ТА ПОКАРАНЬ

Варто почати з того, що слід розуміти під поняттям “бюрократизм”. Бюрократизм – це соціальне явище, що проявляється шляхом деперсоніфікованості та безконтрольності управлінського апарату, що пояснюється відсутністю чіткої регламентації прав та обов'язків чиновників і призводить до розростання самого апарату, і відповідно до збільшення затрат часу для прийняття рішень. Таким чином, можна говорити про те, що це є негативною тенденцією. Бюрократизм не слід плутати з бюрократією, яка є соціально обумовленим явищем. Більше того, вона притаманна будь-якій армії, яка є прикладом певного роду організації, тому що для неї характерними є наявність службової ієрархії, чіткий розподіл повноважень в залежності від посади тощо.

Головним моментом, що стосується досліджуваного питання, є підлягання чиновників(а в даному випадку – військовослужбовців) виключно адміністративній відповідальності перед своїм начальством. Власне цей аспект і стосується системи нагород та покарань. Згідно думки американського філософа Пітіріма Сорокіна, система нагород та покарань виконує функцію підтримки стабільності, яка полягає в тому, що чим більш усталеними є девіантні форми поведінки в армії, тим більш жорсткими мають бути покарання і щедрими нагороди (за умов позитивного характеру девіації, наприклад новаторських ідей тощо), щоб запобігти в майбутньому скоєнню правопорушень і появу референтних груп в армії або спрямувати новації в потрібне контрольоване русло з метою приведення поведінки в збройних силах до одного стандарту, що вимагається характером і способом їхнього існування як своєрідної бюрократичної організації. Але для втілення цієї функції слід збільшити розмір апарату управління, що відповідає його закономірному прагненню до розширення масштабів своєї діяльності за мінімізації власної відповідальності(закон Паркінсона).

Таким чином формується громіздка система бюрократичного апарату, розростання якої було спрямоване на свою власну оптимізацію та стабілізацію, а як наслідок стане причиною створення декількох рівнів бюрократизму. Це призведе до появи “канцелярської тяганини” під час прийняття рішення щодо певного покарання чи нагороди і стане причиною дестабілізації самої системи шляхом втрати нею своєї мобільності, що власне є небезпечним процесом для такої структури, як армія.

ВИЗНАЧЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПРОФІЛЮ ЯК ПЕРЕДУМОВИ УСПІШНОСТІ НАВЧАННЯ

Проблема дослідження інтелекту є наразі однією з найбільш гостро дискусійних як у вітчизняній, так і зарубіжній літературі. Дослідниками, які працюють в цій галузі, висловлюються діаметрально протилежні погляди на сутність інтелекту та шляхи його експериментального дослідження. Підвищений інтерес до цієї проблеми не є випадковим. Успішне вирішення проблеми про сутність інтелекту і шляхів його адекватного вимірювання дало б поштовх подальшому прогресу в розвитку цілої низки наук про людину.

Вирішення проблеми сутності інтелекту багато в чому визначається уявленнями про його структуру. Погляди на структуру інтелекту представлені двома діаметрально протилежними напрямками: монофакторною теорією, яка визначає існування загальних здібностей, і мультифакторною, що розглядає інтелект як сукупність незалежних, окремих здібностей. За Гарднером, кожна людина з народження обдарована не лише логіко-математичним та вербально-лінгвістичним видами інтелекту, на які традиційно спирається навчання в школі та ВНЗ, а й іншими, які функціонують разом, утворюючи так званий інтелектуальний профіль людини. Інтелектуальний профіль не є раз і назавжди визначеним, супроводжує людину впродовж життя, він постійно змінюється в залежності від того виду інтелектуальної діяльності, яку виконує людина в процесі життєдіяльності.

Відомо, що освіта є найважливішим завданням, яке намагаються вирішувати всі сучасні держави, що прагнуть до стійкого розвитку суспільства. Основою для його вирішення є організація процесу становлення людини, її творчого гармонійного розвитку через використання природних можливостей. Програми як шкільного, так і ВНЗівського навчання експлуатують переважно ліву півкулю головного мозку, яка відповідає за логіку та мову. Можливості та резерви правої півкулі використовуються недостатньо. Дану ситуацію цілком влучно охарактеризував англійський психолог Т. Б'юзен, зазначивши, що зосередивши увагу лише на половині здібностей мозку, люди поводять себе, фактично, як "напівголови". Вихід з такого становища можна знайти лише через цілісне мислення, що характеризує генетично притаманну людині функцію відображення світу як у почуттях, так і у знаннях. Традиційна подача навчального матеріалу не відповідає законам роботи мозку, не покладається на інтелектуальний профіль, визначити який можливо завдяки існуючим опитувальникам, розробленим послідовниками Г. Гарднера, який неодноразово підкреслював, що стандартизовані тести вимірюють лише невелику частину загального спектру здібностей, що найкращий спосіб вимірювання власних форм інтелекту – це через реалістичну оцінку свого виконання багатьох видів завдань, діяльності, а також досвіду, пов'язаного з кожною формою інтелекту. Дослідження свідчать про те, що інтелектуальні властивості вище у тих людей, які користуються збалансованою роботою обох півкуль мозку, тобто у своїй пізнавальній діяльності покладаються на множинні форми прояву інтелекту.

СУЧАСНІ ЗМІНИ У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ДЛЯ ВІЙСЬКОВИХ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Українська військова преса виникла на початку ХХ століття як відповідь на потребу інформування особового складу військових формувань, проте цим її функції не обмежувалися.

Люди на війні – солдати і офіцери – потребували підтримки бойового духу, релаксації, усвідомлення правильності мети їхньої боротьби. Військовими журналістами ставали письменники, працівники цивільних газет, освічені військовослужбовці, що виявили хист до написання матеріалів.

В недалекому радянському минулому необхідність у військових журналістах підтримувалася потребою ідеологічної обробки особового складу армії, виникла необхідність додаткової підготовки (і власне ідеологічної обробки, перевірки на лояльність). Крім того військові, безумовно, більш слухняні, адже підкоряються військовій дисципліні, тобто менш вільні, а тому й легше керовані.

Але з позицій сьогодення, коли наша держава перебуває у мирному стані, зменшується кількість військових засобів масової інформації, потреба у підготовці військових журналістів на спеціальних факультетах військових ВНЗ відпадає. Навіть посади у військових ЗМІ замінюються цивільними. Наприклад, у центральній газеті МО України “Народна армія” у мирний час редактор – посада цивільна. А нещодавно газету очолив цивільний фахівець. І газета від цього не стала гіршою.

Підготовка військових журналістів на даний час згорнулася. Нині активно обговорюється думка, що готувати військових журналістів у мирний час немає потреби. Не стверджуючи однозначно точку зору заміщення військових фахівців цивільними, вважаю можливим нині в умовах обмеженого фінансування Збройних Сил України внести зміни в підготовку фахівців таких спеціальностей як журналісти, юристи, фінансисти, спеціалісти мастильно-паливних матеріалів, ветеринари тощо.

Є сенс набирати фахівців з цивільних ВНЗ і у військових навчальних центрах надавати їм військову підготовку. Після здачі іспитів присвоювати звання молодший лейтенант або лейтенант. І відправляти у військові частини для виконання посадових обов’язків за призначенням.

Таким чином, можна у підготовці військових фахівців розглядати концепцію зменшення навантаження на бюджет Міністерства оборони. Більшість спеціалістів до лав Збройних Сил України набирати з цивільних ВНЗ після відповідного їхнього донавчання у спеціалізованих навчальних центрах.

ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ: СОЦІАЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ АСПЕКТ

Україна обрала євроінтеграційну стратегію й наразі чітко йде цим шляхом. Це засвідчує хоча б єдність влади та опозиції в парламенті при ухваленні відповідних законопроектів. Підписання в листопаді цього року Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом включно із створенням всеохоплюючої і поглибленої зони вільної торгівлі стане важливим інструментом підвищення добробуту громадян України. Тож настав час зробити остаточний стратегічний вибір який стане орієнтиром для цілого покоління.

Прихильники як Митного союзу, так і Європейського Союзу все-таки ведуть змістовну полеміку щодо економічних вигод і загроз різних векторів інтеграції. Важливо, оцінити та спрогнозувати економічні розрахунки доходів і втрат. Подібні оцінки і прогнози, безумовно, мають право на існування, однак ґрунтуються вони все ж таки на припущеннях, а не на фактах.

При створенні зони вільної торгівлі (ЗВТ) передбачено скасувати чи значно знизити тарифні мита. Однак Україна отримає для цього перехідний період. Мита зменшаться поступово протягом наступних десяти років. Натомість країни Євросоюзу вже офіційно вирішили скасувати більшість мит на українські товари одразу після набуття чинності Угодою про асоціацію.

Після входження в ЗВТ Україна зможе збільшити експорт до ЄС за багатьма товарними групами. Насамперед ідеться про продукцію важкої та електронної промисловості, чорні метали й вироби з них, зазвичай це найбільша група українського експорту в Євросоюз.

Після створення асоціації з ЄС слід очікувати помітного зростання експорту з України не лише до Європейського Союзу, а й на інші зовнішні ринки. Цьому, сприятимуть поступовий перехід наших виробників на технічні стандарти ЄС, розширення можливостей зовнішнього фінансування та автоматичне поліпшення міжнародної репутації країни. Також євроінтеграція допоможе диверсифікувати українську зовнішню торгівлю, скоротивши ризики для економіки.

На українському ринку подешевшають європейські споживчі товари – через поступове обнулення мит. Насамперед ідеться про автомобілі, побутову техніку та харчі. Сьогодні ці товари в Україні дорожчі й гірші, ніж у Євросоюзі.

Після підписання угоди згідно домовленості ЄС виділить Україні грант на модернізацію дорожньої та авіаційної інфраструктури, а також морських портів, довгострокові кредити від Євросоюзу будуть спрямовані на управління авіатранспортом, і на розширення мережі транс'європейських доріг. Загалом лише у наступному році ЄС надасть Україні значну фінансову допомогу. Іще до Угоди про асоціацію Європейський банк реконструкції та розвитку відкриє нам кредитну лінію на для модернізації газотранспортної системи.

Становище наших мігрантів в Євросоюзі покращується положеннями щодо візового режиму, пасажирського транспорту, оформлення документів.

Асоціація з ЄС підвищує шанс української економіки на розвиток, модернізацію і підвищення конкурентоспроможності.

Отже, остаточний стратегічний вибір України стане доленосним та значущим як в політичному так і соціальному аспектах.

к.психол.н., доц. Сірий А.В. (ВІКНУ)

ОСОБЛИВОСТІ ЗБРОЙНОЇ БОРОТЬБИ У ЛОКАЛЬНИХ ВІЙНАХ І ЗБРОЙНИХ КОНФЛІКТАХ КІНЦЯ XX – ПОЧАТКУ XXI СТОЛІТТЯ, ТЕНДЕНЦІЇ ЇЇ РОЗВИТКУ.

Питання створення і застосування сил та засобів збройної боротьби у локальних війнах і збройних конфліктах була й залишається однією із визначальних в діяльності Збройних Сил України.

Війни кінця XX – початку XXI ст. є прообразом воєн нового покоління. В них пройшли випробування і вперше були застосовані принципово нові системи зброї і засоби його доставки. Ця зброя називатися високоточною (ВТЗ) і відрізнялася від іншої як за принципом створення, так і особливостями застосування. За багатьма показниками ВТЗ наблизилася до тактичної ядерної зброї, імовірність влучення її в ціль наближається до умовної одиниці.

Ґрунтуючись на досвіді цих воєн, характерними ознаками ВТЗ є:

- висока точність влучення в ціль;
- збільшення ефективності поразки за рахунок навігації і підвищення сили вибухової речовини його головної бойової частини;
- широка уніфікація незалежно від її призначення до того чи іншого виду збройних сил; різке збільшення дальності стрільби;
- виключення людини з процесу його застосування.

Основними зразками ВТЗ які використовувалися у війнах кінця XX – початку XXI ст. є були керовані авіаційні бомби, а також крилаті ракети повітряного і морського базування. Застосування ВТЗ стало можливим завдяки створенню і використанню принципово нових систем і засобів збройної боротьби: космічних, авіаційних, морських.

Війни кінця XX – початку XXI ст. підтвердили велику роль авіації в досягненні кінцевих результатів війни. Ґрунтуючись на цьому досвіді, нині удосконалюються не тільки зразки літаків-невидимок ударної авіації, але створюються і випробуються нові літаки-винищувачі, а також крилаті ракети морського і повітряного базування.

У ході бойових дій вирішувалися проблеми протиборства між засобами повітряного нападу (ЗПН) і протиповітряної оборони (ППО). Ця боротьба показала, що у війнах нового покоління наступив кінець системі ППО, створеної на старих, класичних принципах активної радіолокації. Майбутнє залишається за тією системою ППО, в основі якої лежать нові, нетрадиційні принципи виявлення засобів повітряного нападу супротивника, у тому числі і радіолокаційно невидимого.

Можливі напрямки використання досвіду локальних війн у другій половині XX – початку XXI ст. в сучасних умовах:

- у мирний час доцільно створювати систему попереджень агресії. Її головними частинами могли б бути підсистеми наземної, повітряної, морської й космічної розвідки;

- доцільно розвивати засоби ППО, котрі могли б вести боротьбу з засобами повітряного нападу 6-го покоління. Тому є необхідність створення державної системи протиракетної оборони (ПРО), в основі якої були б космічні апарати, які здатні оперативно сигналізувати про можливу ракетну атаку;

- необхідно створити єдину систему органів і пунктів управління. (автоматизовану систему управління в яку входили б космічні, повітряні, наземні – рухомі і стаціонарні компоненти цієї системи);

- у війнах кінця другої половини XX – початку XXI ст. значно підвищилась роль морально-психологічного забезпечення військ. Це вимагає звернути увагу щодо удосконалення форм і способів організації морально-психологічного забезпечення застосування ЗС України, готувати війська до тих форм і способів ведення бойових дій, які дійсно можуть бути використані евентуальним противником.

к.і.н. Слободян Н.В. (НДВ ПВМГП)

БЛИЗЬКИЙ СХІД – КЕРОВАНА НЕСТАБІЛЬНІСТЬ

На сьогоднішній день ситуація на Близькому Сході залишається складною: масові заворушення та політичні конфлікти в Єгипті, Тунісі, Ємені, Лівії та Бахреїні; розв'язана братовбивча громадянська війна в Сирії; не припиняються теракти в Іраку та зіткнення курдських бойовиків з турецькими військами; США відкрито погрожують Тегерану, не приховуючи своїх намірів військовим шляхом вирішити ядерну проблему. Одним з головних факторів конфлікту є посилення регіональної гонки озброєнь та надмілітаризація держав регіону. Активним постачальником зброї, боєприпасів та бойової техніки державам регіону є Сполучені Штати. В умовах мілітаризації регіону, до основних цілей близькосхідної політики США можна віднести:

1. Вестернізація (американізація) армій держав регіону: підготовка військових кадрів, ознайомлення з новою технікою та подальше обслуговування, а також її ремонт, модернізація, поставка запчастин, тренажерів, боєприпасів тощо;

2. В умовах світової фінансової кризи забезпечити замовленнями оборонно-промисловий комплекс США та створити тисячі нових робочих місць;

3. Захистити від зовнішньої загрози стратегічні запаси нафти та газу регіону, що забезпечують стабільність американській економіці та їх західних партнерів;

4. Створити на території Саудівської Аравії, ОАЕ, Кувейту, Катару, Оману, Бахреїну та Іраку т. зв. “пасок безпеки” Ізраїля – система ППО цих держав повинна виявляти та знищувати ракети, що можуть запускатися з іранської території;

5. Повалення сирійського режиму Башара Асада без зовнішнього втручання, лише за участю регіональних держав та певною мірою Туреччини;

6. Витіснення Росії з близькосхідного ринку зброї, одночасно “заморожуючи” її військово-технічну співпрацю з Іраном.

На нашу думку, США свідомо створюють в регіоні ситуацію “керованого хаосу”, вважаючи, що в таких умовах можна більш ефективно реалізувати свої стратегічні цілі та завдання. Втім адміністрація Б. Обама недооцінює загрозу нового масштабного збройного конфлікту в регіоні та його негативні наслідки для світової спільноти. Сполученим Штатам не варто виключати, що величезний арсенал найсучаснішої зброї може опинитись в руках ісламістських угруповань (вахабіти, салафіти, Аль-Каїда тощо), який останні використовують у боротьбі зі США та їх союзниками.

Смоляна Н.В. (ІПТО НАПНУ)

ГОТОВНІСТЬ УЧНІВ ПТНЗ ДО ВИБОРУ ПРОФЕСІЙНОЇ КАР’ЄРИ: СУТНІСТЬ ПОНЯТТЯ

Насамперед зазначимо, що під готовністю учнів професійно-технічних навчальних закладів (далі – ПТНЗ) до вибору професійної кар’єри ми розуміємо усвідомлення майбутнім кваліфікованим робітником потреби в самореалізації, розвитку і застосування своїх здібностей і здатностей у практичній діяльності, їх самовдосконалення; сформованих знань про специфіку майбутньої професійної діяльності; теоретичні, методологічні та практичні аспекти професійної етики обраної професії та ін.

Разом з тим, професійна кар’єра сучасного кваліфікованого робітника характеризується цілеспрямованим і систематичним розвитком його особистості відповідно до моральних категорій, за допомогою яких виражаються моральні принципи, норми, оцінки, правила поведінки тощо. Вона характеризується соціально-особистісним зростанням, індивідуальними підходами до глибокого процесу професіоналізації, формуванням професійної відповідальності, професійних уподобань, професійної установки тощо.

Отже, провідним напрямом у формуванні готовності учнів ПТНЗ до вибору професійної кар’єри є обов’язкове врахування їх ціннісних орієнтирів, інтересів, мотивів, морально-етичних якостей, індивідуальних особливостей. На наше переконання, саме вони впливають на обрання професійної кар’єри з такою дієвою силою, що спонукає майбутнього кваліфікованого робітника обирати такий вид діяльності, в якому цілісно розкриються духовні потреби, реалізуються інтереси і здібності, вдосконаляться професійні знання, уміння і навички.

Готовність учнів ПТНЗ до вибору професійної кар’єри є міждисциплінарним поняттям, що зумовлює необхідність його тлумачення у контексті різних галузей педагогіки (загальної, професійної), психології (вікової, психології праці), фізіології, ергономіки, соціології тощо.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФІЛАКТИКИ АГРЕСИВНОСТІ ДІТЕЙ СІЛЬСЬКОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ БОЙОВИХ МИСТЕЦТВ

Девіації в підлітковому віці виникають, як відповідь на неспроможність особистості реалізувати свої особистісні тенденції до самоактуалізації. Тому профілактика та подолання агресивності, як прояву девіантної поведінки, можливі шляхом навчання людини способів самореалізації, що в цілому сприятиме психологічному благополуччю підлітка або молодой людини.

Займаючись карате-до, люди вчаться не стільки техніці нанесення ударів і постановки блоків, тактиці та стратегії поєдинку, умінню розбивати предмети, скільки – способу життя, намагаючись побачити взаємозв'язок у всьому, що є в світі, і прагнучи досягти гармонії з природою та самим собою.

Врахувавши вищеперелічені аспекти, ми провели дослідження серед учнів 6–7 класів Великоснітинківської загальноосвітньої школи I–III ступенів, у якому прийняло участь 35 дітей. Провівши опитування дітей та бесіди з класними керівниками, ми дійшли висновку, що у даних класах є діти із низькою самооцінкою, схильні до агресивних імпульсів по відношенню до оточуючих і втрати самоконтролю. Їх агресивність носить наступальний характер і досить часто є невмотивованою з боку інших. Вони навіть самі не завжди розуміють, що їх прагнення бути відвертими насправді може означати прояв агресії.

Далі важливою умовою реалізації нашого проекту, були систематичні заняття карате-до у спортивній залі школи двічі на тиждень (у вівторок та четвер). Один раз на місяць проводилися тренінгові заняття, мета яких полягала у тому, щоб знизити рівень агресивності у підлітковому віці шляхом формування адекватної самооцінки, вивчити допустимі способи реагування в складних ситуаціях, усвідомити своє місце у житті, налаштуватися на позитив, сформувати вміння ставити мету, підвести дітей до розуміння важливості позитивних рис у досягненні успіху. Важливим було те, щоб допомогти дітям сформувати впевненість у собі, в своїх силах, розвинути адекватну самооцінку, а також розкрити поняття “агресія”, “агресивність”, навчитися звільнятися від негативних емоцій, розвинути навички самоконтролю та ін.

Підлітки успішно пройшли курс карате-до на протязі 9 місяців, де засвоїли навички боротьби на трьох базових рівнях. Діти навчилися контролювати свою агресію та звільнятися від неї у прийнятній формі; формувати адекватну самооцінку; розвивати вміння ефективно спілкуватися та співпрацювати з іншими; навчилися планувати та прогнозувати своє майбутнє; усвідомлювати, що вони самі відповідають за своє життя.

Учні помітили самі за собою, що стали більш дисциплінованими, вивчення правил етикету карате-до навчило поважати інших, як дорослих, так і однолітків, поважати їх думку, їх життя стало набагато цікавішим та веселішим, адже у них з'явилися не просто нові, але й справжні друзі, що не спонукають до вчинення якихось проступків, а навпаки, заохочують займатися спортом, вести здоровий спосіб життя.

СТРУКТУРА РІЗНОРІВНЕВОГО ЕЛЕКТРОННОГО ПІДРУЧНИКА

Електронний підручник, в науковій літературі, визначається як навчальне електронне видання із систематизованим викладом дисципліни (її розділу, частини), у якому рівнозначно і взаємопов'язано за допомогою відповідних програмних засобів існує текстова, звукова, графічна та інша інформація, що забезпечує безперервність і повноту дидактичного циклу процесу навчання, служить для групового, індивідуального або індивідуалізованого навчання, відповідає навчальній програмі й призначене для використання у навчальному процесі.

У проектуванні електронних підручників, зазвичай, використовується принцип модульності. З педагогічної точки зору, модуль – це відносно самостійна частина навчальної інформації мінімальна за об'ємом, але замкнута за змістом, за якою можливо здійснити як самоперевірку, так і педагогічне тестування знань. Цей принцип забезпечує багаторівневність навчання конкретному предмету, який передбачає можливість самостійного вибору студентом рівня складності вивчаемого предмету.

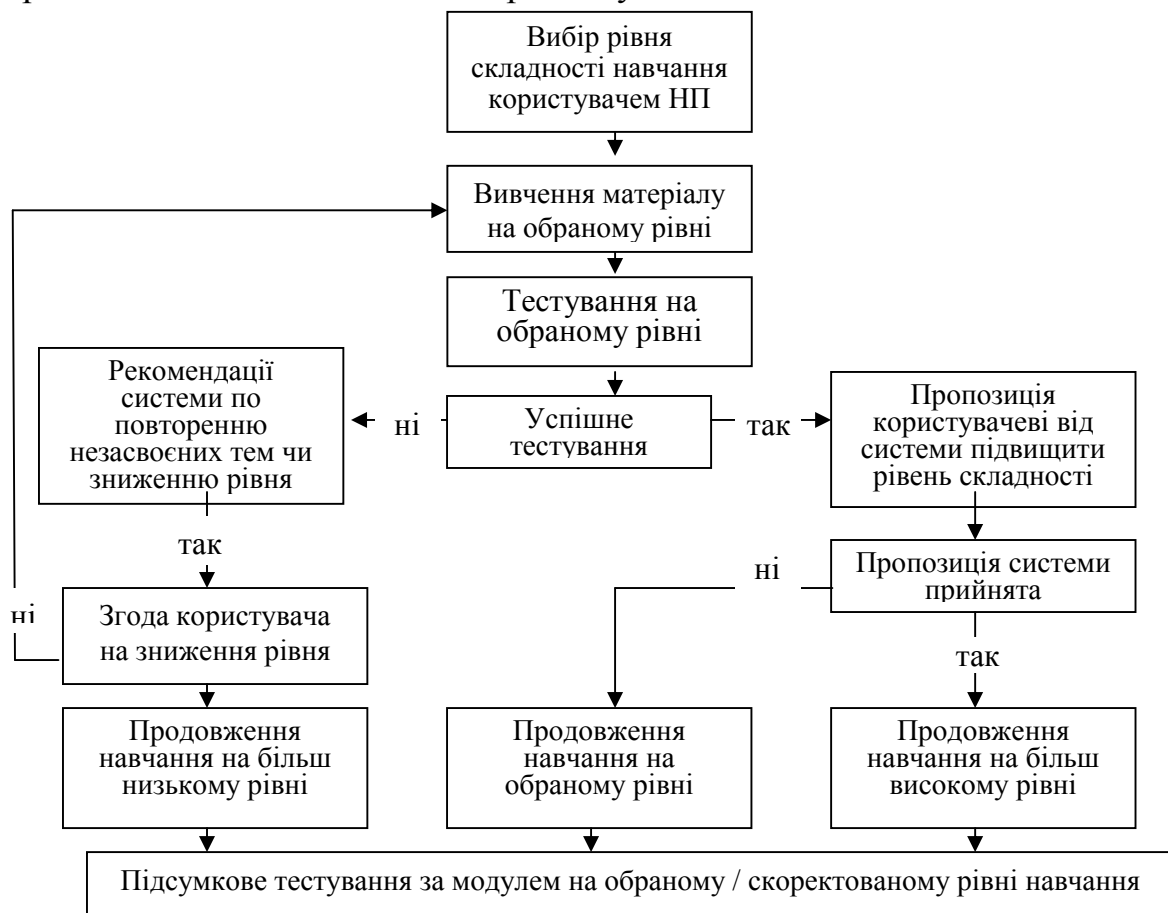

Рис. 1. Структура різнорівневого електронного підручника

Критерії рівнів навчання розробляються педагогом-проектувальником ЕП. Перший рівень навчання за конкретним предметом обирає сам студент. Надалі рівні проходження модулів ЕП обумовлюються успішністю засвоєння навчальної інформації та направляються системою навчання.

Для кожного модуля (у разі його багаторівневості) педагог-проектувальник розробляє окремі рівні-шари змісту модуля і відповідні їм тести самоперевірки і підсумкового тестування. На підставі результатів підсумкового тестування за модулем, система може запропонувати більш високий рівень вивчення наступного модуля ЕП, залишити колишній рівень або направити студента на повторне вивчення модулю.

Таким чином, багаторівневості навчальних підручників забезпечує можливість початкового вибору рівня вивчення навчальних дисциплін і можливість зміни рівнів вивчення як у бік підвищення складності навчальної інформації, так і в бік її зменшення. Використання особистісно-орієнтованого принципу побудови багаторівневих навчальних підручників забезпечує психолого-педагогічну підтримку навчання, яка здійснюється шляхом врахування системою пізнавальної активності студента і проектується педагогом з метою підвищення творчої активності, самостійності, забезпечення позитивної мотивації до навчання.

к.і.н. Таравська Я.В. (МДПУ)

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНО-ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Процес впровадження дистанційної форми навчання триває в українських ВНЗ вже більше 10 років, протягом яких постійно виникає ряд проблем, найголовнішою серед них є відсутність відповідної нормативно-законодавчої бази. Однак цей факт ніяк не перешкоджає університетам використовувати для підготовки студентів цю форму навчання, оскільки вона спрямовується на забезпечення вільного доступу до загальнонаціональних освітніх ресурсів шляхом активного використання студентами сучасних інформаційних технологій. Тому проблеми дослідження, розвитку та поширення дистанційної освіти є достатньо актуальними на сучасному етапі розвитку української вищої освіти.

На основі глибокого аналізу наукових праць, присвячених проблемам впровадження дистанційної форми навчання, можна зробити висновки, що її повноцінний і стрімкий розвиток можливий за умов наявності таких складових частин, як: нормативно-правової бази; навчальних закладів; контингенту студентів; навчальних програм і курсів; відповідної матеріально-технічної бази; фінансової підтримки.

Що стосується розробки дистанційного курсу з будь-якої дисципліни, то алгоритм його формування складається з наступних етапів: проектування дистанційного курсу; проектування технології освоєння курсу; створення всіх необхідних елементів курсу; розміщення готового курсу в навчальних центрах (мережа Internet).

Проектуючи дистанційні курси з навчальних дисциплін значну увагу слід приділити їхньому змісту, який має бути спрямований як на розвиток духовних, психічних і соціальних особливостей студента, так і на становлення його ціннісних орієнтацій, які є найважливішим компонентом

індивідуальної організації людини, а також його етично-психологічної та інтелектуальної діяльності.

Здійснивши загальний аналіз освітньої системи бачимо, що стан дистанційної освіти на сьогодні перебуває лише у стадії становлення, а її теоретичні здобутки фрагментарно впроваджено в освітню практику ВНЗ.

Доклавши максимум зусиль до розвитку цієї форми навчання, ми зможемо подолати ряд таких соціальних проблем, як: підвищення рівня освіченості суспільства і якості освіти; підвищення соціальної та професійної мобільності населення, формування єдиного освітнього простору в рамках загального світового співтовариства та багато ін.

В галузі сучасної вищої освіти, яка з кожним роком набуває якісно нових рис і особливостей, шлях до успіху пролягає через моральне відродження і становлення ідеалів студентської молоді. Формування провідних морально-етичних якостей студентської молоді тісно пов'язано з формуванням творчої особистості майбутнього спеціаліста, а це неможливо без осмислення національної культури як цілісної системи.

Сучасний навчально-виховний процес потребує інтелектуалізації, насичення проблемністю і збільшення самостійної роботи студента. Загальнокультурний, моральний і духовний досвід, отриманий студентами під час правильно організованого дистанційного навчання, формує відповідне соціокультурне поле особистості, сприяє самовизначенню молоді людини через створення свого власного духовного світу, а також сприяє розвитку творчості в професійній діяльності.

Завдяки стрімкому розвитку громадянського суспільства та цифрових технологій дистанційна освіта даватиме людям можливість зручно самовдосконалюватися. Подальшого розвитку та вдосконалення потребують адаптація і застосування багаторічного досвіду європейських педагогічних технологій дистанційного навчання до освітніх умов України та розробка і подальша апробація власних технологій дистанційної освіти.

к.пед.н. Торчевський Р.В. (НУОУ)

МОТИВАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ У ПРОФЕСІЙНІЙ ПІДГОТОВЦІ ОФІЦЕРІВ ОПЕРАТИВНО-ТАКТИЧНОЇ ЛАНКИ УПРАВЛІННЯ

Для реалізації вимог Воєнної доктрини України, Стратегічного оборонного бюлетеня України на період до 2015 року, Концепції реформування і розвитку Збройних Сил України на період до 2017 року особливої актуальності набуває проблема професійної підготовки офіцерів оперативно-тактичної ланки управління, здатних вільно орієнтуватися у різноманітті сучасних управлінських завдань, узагальнювати та успішно впроваджувати в процесі реалізації своїх посадових компетенцій передовий управлінський досвід, готових ефективно реалізовувати комплекс управлінських функцій як суб'єкти управлінської діяльності.

Проте, як показують результати аналізу педагогічної теорії та практики щодо підготовки офіцерських кадрів, проблема військово-професійної підготовки офіцерів ще недостатньо досліджена, що, у свою чергу, негативно позначається на формуванні їх творчих здатностей до реалізації функціонально-службових обов'язків.

У вітчизняній педагогіці аналізуються й обґрунтовуються проблеми професійної підготовки фахівців (Л.І. Макодзей, О.Г. Романовський, В.І. Свистун та ін.), зокрема військово-професійної підготовки офіцерів під час здобуття ними вищої військової освіти (О.В. Бойко, Т.М. Мацевко, М.В. Руденко, В.Л. Уліч, В.А. Шемчук, В.В. Ягупов та ін.).

Водночас залишається не розкритим проблемне питання щодо визначення мотиваційного компоненту в професійній підготовці офіцерів.

Мотиваційний компонент є важливим, а іноді і вирішальним у здобутті оперативно-тактичної освіти офіцерів, оскільки він дає можливість визначити зміст їх мотиваційної сфери та з'ясувати її ціннісне підґрунтя, охарактеризувати ставлення до майбутньої управлінської діяльності в оперативно-тактичній ланці управління та кар'єрних перспектив.

Він характеризується бажанням, хотінням, проявленням інтересу до управлінської діяльності офіцерів в оперативно-тактичній ланці управління; бажанням самоутвердитися в управлінській діяльності в оперативно-тактичній ланці управління; мотивами управлінської діяльності командирів (начальників) у військовій частині (з'єднанні), сформованими соціальними установками та розвинутими ціннісними орієнтаціями щодо управлінської діяльності; професійно значущими потребами кар'єрного зростання офіцерів в оперативно-тактичній ланці управління, можливістю підвищення кваліфікації, свого статусу, престижу в здійсненні управлінських функцій щодо управлінської діяльності як суб'єкту середньої ланки управління в Збройних Сил України.

Показниками мотиваційного компонента є:

- ідеали та цінності управлінської діяльності та ієрархія її цілей;
- інтерес як суб'єктів оперативно-тактичної ланки управління до вирішення практичних управлінських проблем, завдань, ситуацій і завдань;
- мотиви та мотивація управлінської діяльності офіцерів оперативно-тактичної ланки управління;
- бажання вирішувати професійні управлінські проблеми, які не є популярними, але життєво необхідні для забезпечення ефективності управління військовою частиною;
- наявність у офіцерів оперативно-тактичної ланки управління спонукальних професійно важливих управлінських якостей і потреб (бажання досягти успіху в управлінській діяльності) тощо.

Отже, чітке визначення мотиваційного компоненту професійної підготовки офіцерів дасть змогу керівництву університету поліпшити планування та організацію навчальної, виховної та методичної роботи, науково-технічної діяльності в університеті, спростити навчально-виховний процес та забезпечувати злагодженість і чіткість роботи викладачів.

СТРУКТУРА ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПОСАДОВИХ ОСІБ КАДРОВИХ ОРГАНІВ ЗСУ

З інтенсивним розвитком вітчизняної і зарубіжної соціальної науки, державної кадрової політики, у тому числі й воєнної, змінюються вимоги до діяльності посадових осіб (фахівців) кадрових органів ЗС України (ПОКО). Перехід до нового покоління галузевих стандартів вищої освіти, на основі компетентнісного підходу, є необхідним етапом на шляху удосконалення системи підготовки фахівців – кадровиків та розвитку фахової компетентності ПОКО. Дослідники особливостей фахової компетентності ПОКО визначають компетентність, як одну із сходинок професіоналізму, тобто як систему знань, умінь, навичок, здатностей, способів діяльності, професійно важливих якостей, необхідних фахівцю для здійснення професійної діяльності, виокремлюючи в структурі компетентності певний склад компонентів. Компетентність є інтегратором знань та досвіду, що необхідні для ефективної діяльності в певній предметній сфері діяльності фахівця, таким чином, професійну компетентність фахівця варто розглядати у розрізі загальної професійної обізнаності (військовий, лікар, службовець, вчитель тощо). Проте, стрижньовою частиною професійної компетентності є саме фахова компетентність фахівця, що має свої ознаки та характеристики.

Таким чином спираючись на досвід вітчизняних і зарубіжних науковців зазначимо, що під фаховою компетентністю ПОКО Збройних Сил України в нашому дослідженні ми розуміємо таке інтегральне явище, яке включає фахові знання, навички, вміння, професійно важливі якості (спеціально структурований комплекс якостей особистості), професійний і фаховий досвід (майстерність) суб'єкта професійної діяльності, що зумовлює здатність і готовність самостійно здійснювати професійну діяльність, приймати рішення і нести відповідальність за їх реалізацію при виконанні функціональних обов'язків суб'єктом фахової діяльності.

Спираючись на аналіз вітчизняних і зарубіжних наукових джерел пропонується наступна структура фахової компетентності ПОКО ЗС України, основними компонентами якої є суб'єктний; емоційно-вольовий; менеджерський; практично-діяльнісний; ціннісно-мотиваційний; когнітивний; комунікативний компоненти та професійно важливі якості;.

Під терміном “компоненти фахової компетентності” розуміємо такі характеристики і здатності ПОКО, що дозволяють їм досягати особистісно-значущих професійних і фахових цілей (цінностей) у процесі реалізації посадових компетенцій.

Запропоновані нами компоненти фахової компетентності ПОКО ЗС України відображають необхідний рівень їх фахової підготовленості, що дозволить на якісно новій основі, які відповідають міжнародним стандартам, ефективно реалізовувати свої посадові компетенції як суб'єктів фахової діяльності.

*к.т.н. Турейчук А.М. (ЦВСД НУОУ),
к.т.н. Малюга А.В. (НМЦКП МОУ),
к.психол.н. Приліпко О.Ф. (ВІКНУ),
Добровольський В.Б. (ВІКНУ)*

ІНФОРМАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ ВИЗНАЧЕННЯ СИСТЕМНОГО ЕФЕКТУ КАДРОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ

Призначенням системи кадрового менеджменту (СКМ) є управління процесом використання кадрового потенціалу у Збройних Силах (ЗС), а метою – максимізація ефективності цього процесу в наявних умовах застосування системи.

Відповідно до призначення, системним ефектом кадрового менеджменту (КМ) має бути саме приріст ефективності кадрового потенціалу (КП) ЗС завдяки досконалому управлінню його використанням за призначенням. Відомо, що продуктом діяльності СКМ є інформація IS вихідних документів щодо управління процесом використання КП US у ЗС. Цінність даної інформації $IS(US)$ прямо визначається саме приростом ефективності $\Delta ES(US)$ процесу, який є наслідком управління, тобто $IS(US) = \Delta ES(US) = ES(US) - ES$.

Оскільки для ЗС кінцевим результатом цього управління стає зменшення ΔNS чисельності особового складу (о/с) NS при збереженні потрібного рівня боєздатності (досягнення потрібного рівня бойового ефекту (перемоги) ЗС $WS^{пер}$) за час бойового застосування TS , то вираз $\Delta ES(US)$ матиме вигляд

$$\Delta ES(US) = \frac{WS^{пер}}{NS(US) \times TS} - \frac{WS^{пер}}{\{NS(US) + \Delta NS\} \times TS} = \frac{\Delta NS \times WS^{пер}}{NS(US) \times \{NS(US) + \Delta NS\} \times TS}.$$

Оскільки бойова могутність військ (сил) в операції дорівнює співвідношенню бойового ефекту і часу застосування сил, за який він досягнутий $MS = \frac{WS^{пер}}{TS}$, то, після відповідного перетворення, остаточний приріст ефективності застосування військ (сил) становить

$$\Delta ES(US) = \left\{ \frac{\Delta NS}{NS(US) \times \{NS(US) + \Delta NS\}} \right\} \times MS.$$

Таким чином, отриманий аналітичний вираз $\Delta ES(US)$ дає можливість оцінити приріст ефективності застосування військ (сил) залежно від наявного КП.

На підставі розглянутого стає можливим обрати спосіб утворення системного ефекту, який визначає зміст інших ознак системи. Спосіб утворення системного ефекту – зміни стосовно чисельності, на які, в свою чергу, впливають зміни щодо порядку відбору та розстановки о/с, управління його кар'єрою, призначення на посади, мотивація та стимулювання о/с, зокрема у соціальній сфері, а також врегулювання грошового забезпечення персоналу відповідно до його потреб та здібностей тощо.

Таким чином, можна вважати, що системний ефект від застосування КМ полягає в комплексному застосуванні ресурсів самої системи, що спрямовано на забезпечення вирішення кадрових питань оптимальним (меншим за чисельністю) складом сил та засобів, але на необхідному, не нижче заданого, рівні ефективності на підставі своєчасного та обґрунтованого перерозподілу завдань в СКМ.

РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ ЗАХИСТУ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ЗСУ ВІД ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ВПЛИВУ

У сучасних умовах інформаційно-психологічне протиборство є актуальним питанням в мирний час, отже протидія інформаційно-психологічним впливам має здійснюватись постійно.

З метою підвищення ефективності захисту військ від інформаційно-психологічного впливу супротивника необхідно застосовувати системний підхід, який реалізується:

- по-перше, на основі постійного аналізу ситуації, що складається в районах дислокації військ передбачати характер, ступень і динаміку зміни зовнішніх та внутрішніх загроз інформаційної безпеки;

- по-друге, організовувати життєдіяльність військ таким чином, щоб максимально уникати негативного впливу джерел інформаційної небезпеки;

- по-третє, не тільки приймати рішучі заходи протидії негативному інформаційному впливу на особовий склад, а й здійснювати інформаційно-психологічний вплив на війська і населення супротивника.

Розглянемо основні шляхи захисту особового складу частин та підрозділів від негативного інформаційно-психологічного впливу.

Роз'яснення військовослужбовцям сутності, цілей та завдань інформаційно-психологічних операцій супротивника, а також розуміння основ, методів й прийомів таких операцій дозволяє сформувати у особового складу розуміння ситуації та критично ставиться до неї.

Важливим інструментом захисту особового складу від негативного інформаційного впливу є взаємодія органів військового управління із засобами масової комунікації, громадськими організаціями та об'єднаннями. В цьому контексті, засоби масової комунікації та інститути громадянського суспільства сприяють формуванню позитивного іміджу української армії в очах молоді.

Для підвищення інформованості всіх категорій військовослужбовців існує ряд можливостей: інформування, в тому числі проведення єдиних днів інформування за участю керівного складу, виховна робота, військова преса та телебачення, а також різні форми індивідуальної виховної роботи, яка є ефективним засобом контрвпливу на особовий склад.

Таким чином, існує велика кількість невирішених проблем в галузі забезпечення інформаційно-психологічної безпеки держави в умовах реальної загрози використання іноземними державами та іншими учасниками інформаційного протиборства арсеналу сил, засобів і методів інформаційно-психологічної війни в політичних цілях.

Наявність цих проблем визначає важливість і актуальність організації наукових досліджень з великою кількістю завдань і напрямків юридичного, політологічного та психологічного аналізу проблем протидії операціям інформаційно-психологічної війни.

ДО ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ ГЕНДЕРНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ АДАПТАЦІЇ КУРСАНТІВ-ЖІНОК ДО НАВЧАННЯ У ВВНЗ

Проблема вивчення гендерних особливостей адаптації курсантів до умов навчання у вищому військовому навчальному закладі набула актуальності сьогодні тому, що все більше курсантів-жінок починають опановувати майбутню військову професію. Це пов'язано не стільки з економічною ситуацією в країні, скільки з прагненням жінок до підвищення соціального статусу у суспільстві. Жінок приваблює можливість кар'єрного росту і отримання вищої освіти, вирішення матеріальних проблем і рівень соціального захисту. Але саме через те, що гендерні аспекти підготовки військових спеціалістів вивчалися недостатньо, викликають підвищений науковий інтерес сучасних дослідників.

Курсанти-жінки, попадаючи на військову службу, набувають для себе нового соціального статусу, котрий визначається не тільки їх приналежністю до статі (в біологічному розумінні), але й характеризується правовими, економічними, соціальними та іншими ознаками, а також умовами військової служби. Пристосування до військового порядку, дисципліни, виконання чіткого розпорядку дня, підпорядкування, фізичне навантаження у цьому випадку стосується як чоловіків, так і в рівній мірі жінок.

Адаптація до умов навчання курсантів відбувається у віковий період переходу до юності, який містить в собі багато невирішених проблем особистісного росту із підліткового віку. Опинившись у суворих умовах військового середовища, вони певний час залишаються “великими дітьми”, розгубленими й невпевненими у собі або зухвалими й некерованими. Їм потрібен більший час на соціальну адаптацію до нових умов функціонування, а також для зміни установок “життя до війська” на “життя у війську”, що передбачає прискорену соціалізацію у жорстких умовах формування військових колективів, боротьби за неформальне лідерство тощо. Оскільки адаптація жінок до таких ускладнених умов життєдіяльності дослідниками не вивчалась, вона є цікавою з точки зору вивчення процесу формування і трансформації гендерних ролей.

На сьогодні до третини особового складу 1-го курсу у ВВНЗ МОУ та інших військових формувань складають курсанти-дівчата. Ця обставина окреслює вплив гендерного чинника процесу адаптації курсантів до умов навчання у ВВНЗ. Аналіз свідчить про певне примірювання чоловічої гендерної ролі значною частиною дівчат, що ускладнює оптимізацію міжособистісних взаємовідносин курсантів за гендерною ознакою, їх адаптивних і регуляторних можливостей.

Таким чином, вивчення гендерних особливостей адаптації майбутніх військових фахівців є актуальним науковим завданням, яке зумовлене необхідністю пошуку шляхів підтримки процесу особистісного зростання курсантів-жінок в період навчання в вищому військовому навчальному закладі.

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ В СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ

Сьогодні ми маємо усвідомити те, що в час інформаційних технологій людина стикається із величезним потоком інформації поглинаючи її через публікації, електронні засоби (у першу чергу – мережу Інтернет), через засоби масової інформації тощо. Згадана проблема тісно пов'язана з пріоритетами у сфері дидактики. Справа у тому, що при такому розгляді перспектив розвитку освіти виявляється недостатнім орієнтуватися на необхідність передачі та засвоєння досвіду, накопиченого людством, як це було зазначено у дидактиці. Важливим є вміння самостійно здобувати знання, вміти працювати з інформацією, аналізувати її, бачити і вирішувати, які виникають у різних сферах проблеми. Отже, пріоритет повинен бути за особистісно-орієнтованою педагогікою, особистісно-орієнтованою педагогічними технологіями. Такий погляд на систему освіти передбачає зміну парадигми освіти. Раніше у нашій країні здійснювалась у системі освіти парадигма “учитель-підручник-учень”, у якій пріоритет був абсолютно очевидний – діяльність викладання. Нині це не відповідає сучасності, курсу на особистісно-орієнтований підхід до освіти, який розробляється у межах гуманістичного напрямку в філософії, психології та педагогіці. На зміну їй повинна прийти нова парадигма освіти “учень-підручник-вчитель”, у якій пріоритет повинен бути за самостійною пізнавальною діяльністю учня. Але роль учителя від цього абсолютно не стає менш значимою. Для зазначених вище освітнянських проблем корисно визначитися із засобами, які будуть сприяти їхньому успішному вирішенню. Якщо говорити про педагогічні технології, то слід говорити про такі, які були б за своїми функціями адекватні специфіці особистісно-орієнтованого, гуманістичного підходу (наприклад, про такі технології як навчання у співпраці (cooperative learning), метод проєктів, різноманітне навчання, модульне навчання). Це зовсім не означає, що методи і технології традиційного навчання повністю відкидаються. У педагогіці і дидактиці завжди слід проявляти особливу обережність і принцип доцільності та шукати місце найбільш продуктивним способом досягнення поставлених цілей. Особливу роль в аспекті предмета обговорення можуть і повинні зіграти нові інформаційні технології. У даному випадку хотілося б зупинитися на можливостях, які несуть у собі телекомунікаційні технології. Мова йде про глобальні телекомунікації, які допомагають відкрити вікно у широкий світ, організувати діалог культур. Коли створюються передумови та умови для істинної інтеграції та інформаційного простору (з використанням глобальної сітки Інтернет, технологій Microsoft, Netscape) ця проблема набуває реальних обрисів. Студенти мають доступ до різноманітних банків даних по всьому світу, можуть працювати разом над проєктом, який їх цікавить у межах телеконференції, обговорювати проблеми практично з усім світом. Дистанційне навчання на базі комп'ютерних телекомунікацій розширює можливості інтеграції. Людина справді, у будь-який період свого життя здобуває можливість дистанційно отримати нову професію, підвищити свою кваліфікацію, розширити свій світогляд, причому практично у будь-якому науковому чи навчальному центрі світу. Та головне, при цьому дотримуватись принципу, – “Що тут для мене?”

Адже вибираючи напрямок співпраці, молодий курсант (студент), викладач, науковець виходячи з економії власного часу повинен також чітко усвідомлювати, що з цього йому буде та яку реальну користь він може для себе з того мати і не меншу – зробити для Національної економіки України. Таким чином, використання передових інформаційних технологій у освіті є прогресивним напрямком у педагогіці та освіті в цілому, оскільки інноваційні освітні технологій вносять велику кількість нових ефективних можливостей для освіти та самоосвіти, що покращуються якості, збільшують швидкість та цікавість останніх, що і є метою педагогіки: науки про освіту.

*к.пед.н. Уліч В.Л. (ВІКНУ),
Домбровський О.В. (ВІКНУ)*

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В СИСТЕМІ НЕПЕРЕРВНОЇ ВІЙСЬКОВОЇ ОСВІТИ

Військова освіта являє собою ступінчасту систему неперервного навчання військових фахівців від початкової військової підготовки молоді за програмою “Захист Вітчизни” до навчання офіцерів оперативно-стратегічного рівня. Підготовка військових фахівців здійснюється на засадах єдиної нормативно-правової бази освіти. Створена система військової освіти передбачає сукупність взаємопов’язаних складових, які функціонують відповідно до притаманних їй закономірностей та принципів – мережу військових закладів освіти та науково-методичних установ, необхідну нормативно-правову базу та органи управління військовою освітою. Сучасні інформаційні технології (СІТ) під час початкової військової підготовки молоді передбачають застосування мультимедійних курсів (CD–R) у вигляді графічної, текстової і відеоінформації і призначені для використання в класах, оснащених мультимедійним робочим місцем на базі персонального комп’ютера. Найбільш перспективними формами навчання, які б найбільш повно враховували принцип “навчати війська тому, що необхідно на війні” вважаються сучасні інформаційні технології навчання (СІТН). Виділимо найбільш перспективні, на наш погляд, напрями впровадження в навчальний процес СІТН, які реалізують психолого-педагогічні цілі вдосконалення навчально-виховного процесу підготовки військових спеціалістів. Перший напрям ґрунтується на застосуванні інтелектуальних навчальних систем. Другий передбачає застосування систем мульти- та гіпермедіа, електронних книг; удосконалення програмних засобів навчального призначення. Третій полягає у використанні засобів телекомунікацій. Розглянемо кожен напрям окремо з огляду на можливість його практичної реалізації для індивідуалізації, інтенсифікації та підвищення ефективності навчання у ВВНЗ. Впровадження в навчальний процес СІТ дасть можливість підсилити емоційне сприйняття навчальної інформації; підвищити мотивацію навчання за рахунок можливості самоконтролю, індивідуального, диференційованого підходу; розвинути процеси пізнавальної діяльності; проводити пошук і аналіз різноманітної інформації; створити умови для формування умінь самостійного здобуття знань. Аналіз сучасного стану створення і використання СІТ у системі навчання дозволяє зробити такі висновки:

Потрібні нетрадиційні розробки і методики використання комп'ютерів у процесі викладання ІМ.

Найбільшого педагогічного ефекту від застосування програмних продуктів навчального призначення у ВВНЗ для викладання та вивчення ІМ можна досягти в тому випадку, якщо буде забезпечено комплексність використання різних засобів ІТТ у різноманітних видах навчальної діяльності.

Комплексність використання можливостей засобів ІТТ у навчальному процесі може бути забезпечено за допомогою спеціально розробленого програмного продукту.

Федорців І.Я. (ВІКНУ)

АКСІОЛОГІЧНА СФЕРА ОСОБИСТОСТІ: ПОВЕДІНКОВИЙ АСПЕКТ

Все, що існує у світі, може стати об'єктом ціннісного відношення, тобто оцінюватися людиною як добро чи зло, краса чи потворність, можливе чи неприпустиме, істинне чи хибне. Основне завдання аксіології полягає в тому, щоб показати місце цінності у структурі буття й у відношенні до фактів реальності.

Цінність будь-якого фрагмента буття світу визначається його значущістю для суб'єкта та суспільства і лише в такому, суб'єктивному форматі вона існує. Індивідуальна система ціннісних орієнтацій утворює основу внутрішньої людини, її "Я", світогляд. Основа створюється і закріплюється усім життєвим досвідом людини, всією сукупністю її переживань, які проростають у її взаємодії із зовнішнім світом. Ця система забезпечує стійкість особистості, спадкоємність поведінки, визначає спрямованість потреб і інтересів. Цілісність, стійкість системи цінностей забезпечує повноцінне явище психіки в психосфері, стійкість до стресів, цілеспрямованість діяльності.

Цінності виконують функцію перспективних стратегічних життєвих цілей і є головним мотивом життєдіяльності. Вони визначають етичні засади та принципи поведінки, тому будь-яке суспільство зацікавлене в тому, щоб люди дотримувалися актуальних для теперішнього часу правил поведінки. От чому з перших кроків в онтогенезі психіка дитини потрапляє під цілеспрямовану дію виховного процесу. Метод виховання, прийнятий в даному суспільстві, визначається системою цінностей, що у свою чергу запанувала в ній.

Цінності спрямовують, організовують, орієнтують поведінку людини на визначення цілей діяльності. Людина пізнає світ через призму цінностей, і протягом усього життя вони регулюють її соціальну поведінку.

На думку Б. Лихачова, виховні цінності – це духовні й матеріальні феномени, що позитивно впливають на людину через суб'єктивно-об'єктивні суспільні умови, обставини, стосунки. Одним з важливих аспектів, що розкриває їх сутність, є наявність ідеалу особистості, сучасних уявлень про сутність і призначення людини, що зумовлює її розвиток. Виховні цінності в системі Б. Лихачева – це такі якості, властивості, прагнення особистості, які мають багатий внутрішній потенціал і здатні за певних соціальних умов зробити людину щасливою і корисною для суспільства. Принциповою є ідея Б. Лихачева про те, що виховні цінності "складають духовну основу, базисний духовний компонент

особистості, визначають сутність її внутрішнього світу”. Природно, що це духовне ядро особистості виявляється в спрямованості й світогляді людини, у її знаннях, уміннях і життєвій силі, є особистісною характеристикою в соціально обумовлених відносинах, діяльності й спілкуванні.

Цікра І.О. (НУОУ)

РОЛЬ КУЛЬТУРИ СПІЛКУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ МИРОТВОРЧИХ ПІДРОЗДІЛІВ ЗСУ

Світ визнав Україну як цивілізовану, миролюбну і відповідальну державу, що вийшла на шлях міжнародного співробітництва і стала одним із ключових чинників безпеки не лише у Центрально-Східній Європі, а й у загальноєвропейському та світовому вимірах.

Формування культури спілкування українською мовою у військовослужбовців миротворчих контингентів Збройних сил України (далі ЗСУ) є актуальним у теоретичному та прикладному аспектах. Ділова українська мова, яку застосовують у миротворчих підрозділах ЗСУ, крім писемної форми, має ще й усну, яка ґрунтується насамперед на літературних нормах (фонетичні, орфоепічні, норми наголошування, лексичні, фразеологічні, граматичні, стилістичні). Усна форма ділового спілкування передбачає високу культуру мовлення, основними комунікативними ознаками якого є правильність, точність, логічність, багатство мовних засобів, чистота, доречність.

Отже, постає завдання щодо формування у військовослужбовців миротворчих підрозділів ЗСУ навичок, умінь, професійної компетентності і культури спілкування щодо ефективної комунікативної взаємодії за європейськими стандартами. Участь військового контингенту в миротворчих операціях ООН є доброю школою для військовослужбовців у набутті досвіду культурного ділового спілкування, ознайомлення з організацією та діяльністю армій інших держав, отриманні практичних навичок і вмінь при контактах із військовослужбовцями інших національностей і цивільним населенням у бойових та наближених до них умовах.

Ділове спілкування належить до формального, здійснюється відповідно до правил, спрямоване на встановлення контактів та підтримки зв'язків між представниками різних взаємозацікавлених у спільній діяльності військових підрозділів, установ.

Отже, ділове спілкування умовно включає такі складові як:

- 1) комунікація – передача конкретної інформації один одному;
- 2) перцепція – взаєморозуміння осіб, які спілкуються;
- 3) інтеракція – взаємодія людей при спілкуванні.

Тому для розвитку мобільного спілкування потрібно звернути увагу на поглиблене вивчення усіх цих складових при підготовці миротворчих контингентів і миротворчого персоналу ЗСУ. Свідоме опанування принципів ділового спілкування та правильне їх використання підвищує ефективність ділових контактів, а отже, й ефективність роботи військових підрозділів та установ. Якщо ділове спілкування проводиться з урахуванням партнерами визначених та перевірених практикою принципів, їм легко з'ясувати справжню мету, інтерес кожного з них, впливати на психічний стан співрозмовника.

ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОГО СТИЛЮ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ КУРСАНТА У ВВНЗ

Важливим завданням військової освіти є не тільки оволодіння тими, хто навчається, певними знаннями, уміннями та навичками, а й створення передумов до саморозвитку та самоосвіти. У курсантів необхідно сформувати вміння самостійно засвоювати ті аспекти професійної діяльності, що не передбачені навчальною програмою, але потреба в засвоєнні яких виникає після закінчення навчання у вищому військовому навчальному закладі (далі – ВВНЗ) та під час проходження ними військової служби.

Аналіз висновків державних екзаменаційних комісій, які оцінювали якість підготовки випускників ВВНЗ, а також відгуків, що надходять з військ, свідчить про те, що у випускників недостатньо сформовано уміння навчатися.

Труднощі, що обумовлені недостатньою сформованістю уміння навчатися, також мають курсанти й під час навчання у ВВНЗ. Дослідження показують, що причинами відрахування курсантів, які у більшості випадків відбуваються на перших курсах навчання, у першу чергу, є відсутність готовності випускників шкіл к навчання у ВВНЗ, несформованістю уміння самостійно працювати з великими і різноманітними об'ємам навчальної інформації, розподіляти свій час для самопідготовки, нерозвинута спосібність к постійній розумовій роботі. Це свідчить про те, що у курсантів недостатньо розвинута система прийомів і способів навчальної діяльності, що необхідна для навчання у ВВНЗ.

З позиції стильового підходу ця ситуація визначається як невідповідність їх стилю навчання тим вимогам, що висувуються до них у ВВНЗ. Разом з цим саме уміння самостійно знаходити, критично оцінювати, переробляти необхідну інформацію та застосовувати її творчо для вирішення конкретних задач є головною умовою для професійного розвитку сучасного офіцера та його успішності у службовій діяльності.

В доповіді проводиться аналіз закономірностей щодо формування стилю навчальної діяльності курсантів. Визначаються наступні основні шляхи вирішення зазначеної проблеми:

- формування у курсантів навиків самоуправління навчальною діяльністю;

- формування системи розумових дій, що дозволяють курсантам використовувати різні навчальні стратегії, ефективно думати і запам'ятовувати, опрацьовувати інформаційні джерела, виконувати відповідні навчальні завдання, що притаманні вищій школі;

- методичне супроводження педагогічної діяльності викладачів, що включає моніторинг процесу та результатів формування стилю навчальної діяльності курсантів, організацію взаємодії між суб'єктами педагогічної діяльності, розробку конкретної програми педагогічного впливу та умов її реалізації.

ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ СТРОКОВОЇ СЛУЖБИ ТА ЇХ ВРАХУВАННЯ У ПРАКТИЦІ ВІДБОРУ НА ПОСАДИ СЕРЖАНТСЬКОГО СКЛАДУ

Проблема вивчення індивідуально-психологічних якостей військовослужбовців і їх психологічний відбір на посади сержантського складу була і є актуальною в Збройних Силах України. Адже від того яка людина і як буде керувати підрозділом і залежить його злагодженість і дисциплінованість. Відповідно до наказу від 15.05.12 № 325 “Про затвердження Інструкції з організації професійно-психологічного відбору у Збройних Силах України” професійно-психологічний відбір у ЗСУ – комплекс заходів, спрямованих на забезпечення відбору громадян, які приймаються на військову службу, і військовослужбовців з професійно важливими якостями, що відповідають вимогам військово-професійної діяльності. Психологічне обстеження кандидатів на посади сержантського складу проводиться для оцінки рівня пізнавальних здібностей, і окремих індивідуально-психологічних якостей, що є професійно важливими для проходження військової служби на посаді сержанта.

Сучасні умови військово-професійної діяльності пов’язані з рядом особливостей, які ставлять високі вимоги до індивідуально-психологічних властивостей і функцій організму. Під час військової служби для військовослужбовців строкової служби особливе значення, поряд з природними, технічними, мають специфічні соціально-психологічні фактори, які зумовлюють входження у військовий колектив, призначення на посади сержантського складу і засвоєння характерних групових норм поведінки, стилю стосунків між військовослужбовцями, зміни раніше вироблених індивідуальних механізмів психологічного захисту, ломки звичного життєвого стереотипу.

Підвищення вимог до стану психічного здоров’я військовослужбовців зумовлює необхідність розробки нових діагностичних критеріїв, впровадження в практику психодіагностичних методик, які могли б забезпечити об’єктивну оцінку індивідуально-психологічних особливостей, відбір військовослужбовців на посади сержантського складу, прогнозування успішності військово-професійної діяльності.

Нами було проведено емпіричне дослідження, у якому ми визначили які саме індивідуально-психологічні властивості військовослужбовців строкової служби необхідно враховувати при відборі на посади сержантського складу.

Для цього було використано наступні методики: Характерологічні акцентуації особистості (ХАЛ), комунікативні і організаторські здібності (КОС), опитувальник формально-динамічних властивостей темпераменту В.М. Русалова та тест мотивації досягнення успіху та уникнення невдач Т. Елерса.

В результаті ми визначили, що найважливіше звертати увагу на такі індивідуально-психологічні властивості, як здібності військовослужбовця, його мотиваційна спрямованість, темперамент та акцентуації характеру.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДОЗВІЛЛЯ ПІДЛІТКІВ СІЛЬСЬКИХ ШКІЛ В УМОВАХ БАЗИ ВІДПОЧИНКУ

Однією із форм проведення дозвіллевої діяльності є соціально-педагогічний тренінг, який здійснювався нами в період практики на базі відпочинку. Він є практичним інструментом соціального педагога, котрий допомагає йому сформулювати у підлітків сільських шкіл нові життєві та моральні норми, зменшити прояви девіантної поведінки, розвиває соціальні навички спілкування у власній віковій групі. Підліткам надавалася можливість спробувати подолати актуальні для них життєві проблеми самостійно, навчитись бачити власні позитивні риси характеру та здібності.

Метою соціально-педагогічного тренінгу було створення умов формування позитивного самостварення підлітків, актуалізувати процес соціального самовизначення, що допоміг учнівській молоді подолати прояви девіантної поведінки; продемонструвати альтернативні види дозвілля підліткам сільських шкіл.

Оскільки організація соціально-педагогічного тренінгу є досить складна та кропітка робота, аніматорові потрібно дотримуватися певних рекомендацій, а саме:

1. включити дітей в реальні соціальні відносини, показати важливість присутності підлітка на тренінгу;
2. враховувати вікові та фізичні особливості розвитку підлітка із сільської місцевості;
3. забезпечити самореалізацію дітей в процесі соціальної взаємодії, надання можливості дитині більш повно розкрити себе у відносинах з оточуючими;
4. цілеспрямовано та систематично здійснювати соціально-педагогічну діяльність, пам'ятаючи, що безтурботністю та байдужістю можна тільки зашкодити;
5. актуалізувати всі джерела морального досвіду школярів (навчальна, суспільно корисна, позакласна робота, відносини між учнями в класі, стосунки дітей з батьками, стосунки вчитель-учень, учитель-батьки учня, повсякденний стиль і "тон" роботи школи);
6. оцінювати всі без винятку види діяльності і прояви особистості вихованців;
7. використовувати оптимальне співвідношення форм практичної діяльності на різних етапах тренінгу з урахуванням статі учнів;
8. враховувати регіональні та релігійні особливості учнівської молоді із сільської місцевості;
9. проявляти уважне ставлення до всіх дітей, усвідомлювати, що соціально-педагогічна робота може здійснюватися не тільки під час тренінгу;
10. вміти організовувати оздоровчо-виховний процес в умовах бази відпочинку, планувати режим дня;
11. володіти методикою проведення тематичного дня-свята, спортивно-рольових ігор в процесі організації тренінгу.

Дані рекомендації допомагають налагодити відносини з учнівською молоддю із сільських шкіл, зрозуміти специфіку виховання та особливості даної категорії підлітків, ефективно використовувати різні методи та засоби в процесі роботи з підлітками із сільських шкіл.

ВПЛИВ ОСОБИСТІСНО-ПРОФЕСІЙНИХ ЧИННИКІВ НА ПРИЙНЯТТЯ РІШЕННЯ ВІЙСЬКОВИМ КЕРІВНИКОМ

Надзвичайно велику роль для розуміння суті і природи управлінських рішень грає виявлення чинників, що впливають на процес їх розробки і прийняття. Оскільки ухвалення рішень залежить як від особи, що приймає рішення і його психологічних особливостей, так і від об'єктивних умов, в яких він знаходиться, усі чинники, що впливають на цей процес, можна розділити на дві великі групи: особисті (суб'єктивні) і ситуаційні (об'єктивні).

Особисті чинники визначаються своєрідністю психічних процесів, станів і якостей особи що приймає рішення, що впливають на процес ухвалення рішень. Тому їх можна представити у вигляді трьох рівнів, що відповідають традиційній психічній структурі особи. До них відносяться психічні процеси, психічні стани і психічні властивості. Найбільш важливу роль серед них в процесі ухвалення рішень грають пізнавальні, або когнітивні, процеси, до яких відносять відчуття, сприйняття, пам'ять, мислення, уяву і увагу.

Крім того, в окрему групу можна виділити мотиваційні процеси, які зумовлюють спрямованість, інтереси, переваги, домагання особи і впливають на формування цілей діяльності людини. Ці процеси чинять значний вплив на ухвалення рішень, яке розглядається як регулятивний психічний процес, що включає усі "базові" або приватні психічні процеси: пізнавальні, вольові, емоційні, мотиваційні.

В процесі ухвалення управлінських рішень правові чинники виступають в ролі юридичних обмежень, регулюючих діяльність організацій.

Структура організації включає чотири типи елементів : ланки структури (органи управління, підрозділи, окремі військовослужбовці); стосунки (горизонтальні і вертикальні); рівні структури (вищий, середній і нижчий); повноваження (лінійні і штабні). Різні поєднання цих елементів визначають широкую різноманітність організаційних структур.

Процеси ухвалення управлінських рішень завжди протікають у рамках певної структури організації, вони залежать від структури, яка впливає як на способи ухвалення рішень, так і на якість цих рішень.

Процеси управління організацією традиційно розділяють на два класи – функції управління і "єднальні" процеси. Серед функцій управління зазвичай виділяють такі, як планування, організація, мотивація, оцінка і контроль. Кожна з них реалізується за допомогою "єднальних" процесів, до яких відносять обмін інформацією і ухвалення управлінських рішень.

І нарешті, в процесі реалізації рішень ситуаційні чинники виступають в ролі збурюючих дій, які призводять до відхилення реальних оцінок показників ефективності від очікуваних значень.

Ухвалення рішень залежить: як від особи, що приймає рішення і його психологічних особливостей, так і від умов, в яких він знаходиться, як суб'єктивних, так і об'єктивних. Тому ця проблема потребує подальшого поглибленого вивчення, дослідження, як процесу мислення, прийняття рішення, так і розробки технологій вивчення та впливу.

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО МИСЛЕННЯ У ЖІНОК-ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ДПСУ

Програма розвитку прикордонної служби орієнтована на всебічну підготовку військовослужбовців, саме тому виникає гостра потреба в новому потенціалі прикордонника, який повинен мати не лише організаторські здібності, але і здатність до ухвалення та прийняття рішення щодо недопущення порушників через державний кордон.

Проблема формування професійного мислення у жінок-військовослужбовців – майбутніх молодших спеціалістів ДПСУ є однією із найбільш значимих у військовій психології. Її фундаментальність обумовлена місцем мислення в організації діяльності прикордонника, його професійної поведінки та спілкування.

Жінки – молодші спеціалісти, які проходять службу у пунктах пропуску є візитною карткою ДПСУ, бо саме вони першими вербально та невербально контактують з людьми, які перетинають кордон. І хоча ці, контролерські, посади передбачені для військовослужбовців таких категорій, як прапорщики, сержанти та солдати служби за контрактом, проте, незважаючи на відносно невисоке звання, ці люди виконують чи не найважливішу місію. Поведінка жінок молодших спеціалістів формує у візитерів уявлення про країну, в яку вони щойно потрапили.

На сьогоднішній день в Державній прикордонній службі України понад 3000 жінок-військовослужбовців, які є професіоналами своєї справи. Говорячи про жінок майбутніх молодших спеціалістів, які знаходяться на курсах перепідготовки в навчальному центрі перепідготовки ДПСУ смт. Оршанець, слід зазначити, що більшість з них ще вчора не мали ніяких обов'язків перед Державою, але потрапивши у Державну прикордонну службу України, свідомо обмежують себе в деяких правах. Вони так само, як і чоловіки повинні носити форму, слідкувати за зачіскою, мають ненормований робочий день, ротацію міста служби тощо.

Отже адаптація до нових умов під час навчання (підготовки, перепідготовки) та безпосередньо несення служби на кордоні потребують від жінок-військовослужбовців нових знань, навичок, вмінь, здібностей та сформованого професійного мислення.

Таким чином мислення жінки – молодшого спеціаліста ДПСУ все більше потребує аналізу та розуміння суті та процесу рішення проблем, які виникають перед нею під час несення служби на Державному кордоні України.

Особливу увагу при формуванні професійного мислення слід приділяти психологічним відмінностям жінок – молодших спеціалістів, їхньому особливому ставленню до служби в цілому.

ПРО ПРИЧИНИ СУЇЦИДАЛЬНИХ ТЕНДЕНЦІЙ У СТУДЕНТСЬКОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Однією із головних причин відходу із життя осіб студентського віку є насильницька смерть у вигляді самогубства. При цьому статистика парасуїцидальних спроб серед студентства досі немає чітких меж. Протягом останнього десятиліття кількість актів суїциду серед молоді та студентства зросла, в середньому, у 3 рази, та у 8 разів, за останні три десятиліття. Саме тому, вивчення факторів виникнення суїцидальних схильностей особистості є актуальним завданням для психології ХХІ сторіччя.

Аналізуючи праці класиків (Е. Дюркгейм, З. Фройд, К. Хорні, В. Франкл, Г. Саліван та ін.) та сучасників (О. Моховіков, Г. Страшенбаум, В. Єфремов та ін.) нами були зроблені певні висновки щодо чинників котрі мають вплив на розвиток суїцидальних тенденцій в умовах сучасного суспільства. Отож, серед студентів, у порівнянні із підлітками, яким у цьому питанні приділено немало уваги, основними причинами виникнення суїцидальних нахилів є зовнішні обставини, котрі, тиснучи на особистість, “пригнічують” її, ставлячи під загрозу самооцінку особистості. Саме тоді коли відбувається розбіжність між рівнем можливостей, на який особистість себе оцінює, та завдань, які на життєвому шляху ставляться. Окрім того, це ускладнюється тим, що студент – це особистість, у котрої, в переважній більшості, ще не завершений процес формування світобачення та конкретних життєвих установок.

Аналізуючи увесь зібраний нами теоретичний матеріал, можна сказати про те, що, незважаючи на велику кількість зовнішніх чинників, самогубство носить суто суб’єктивний та індивідуальний характер. Як зазначав О. Моховіков: “Саме при підготовці до самогубства і постає питання “Бути чи не бути”.

Висновок. Таким чином нами було виявлено, що суїцидальні тенденції серед молоді розвиваються внаслідок загрози самооцінці особистості та почуття гідності. Зниження рівня самооцінки може викликати зниження або ж повну втрату мотивації до навчання, розвитку, та найголовніше, виконання суспільно важливих та суспільно-необхідних функцій, що ставить під загрозу розвиток соціуму.

Зниження самооцінки не завжди відбувається шляхом впливу зовнішніх факторів. Частіше воно відбувається внаслідок внутрішнього конфлікту, коли у процесі самореалізації (яка в студентському віці, як ми знаємо, має свій пік розвитку та неабиякий вплив на особистість) невдачі сприймаються надзвичайно болісно, адже у студентському віці важче переключатись на інші об’єкти самореалізації, ніж у підлітковому. Тому особистість, шляхом утворення внутрішнього конфлікту між рівнем домагань та рівнем можливостей, часто сприймає ці невдачі як власну неспроможність досягати бажаного. Це, часто і стає причиною появи суїцидальних схильностей.

ОСОБЛИВОСТІ ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ НА ВІЙСЬКОВИХ КАФЕДРАХ

Сучасні Збройні Сили та інші військові формування України є складною, різноплановою, внутрішньо суперечливою соціальною системою, функціонування якої багато в чому обумовлено інтересами, настроями і ціннісними духовно-моральними орієнтаціями різних категорій військовослужбовців. Особливе місце серед них займає офіцерський корпус – інтелектуальний стрижень усієї воєнної організації, армійська еліта.

Безперечно, що за цих умов найважливішим завданням держави стає реальне вдосконалення підготовки офіцерських кадрів у системі вищої школи, пошук нових форм і методів навчання й виховання. Відповідно до державних програм реформування та розвитку ЗСУ вищі військові навчальні заклади і військові кафедри (факультети, інститути) основну увагу повинні приділяти досягненню єдності навчання та виховання особового складу, його морально-психологічної готовності до виконання вимог Конституції України, присяги та військових статутів.

Серцевиною духовного розвитку особистості військовослужбовця має стати військово-патріотичне виховання, спрямоване на формування у майбутніх офіцерів високої національної самосвідомості, любові до рідної землі, свого народу, готовності до ратної праці в ім'я України. Особливо актуальною є ця проблема у наш час, коли окремі підрозділи ЗСУ беруть участь у миротворчих місіях у різних країнах світу.

Багатство змісту військово-патріотичного виховання і підходів до вирішення його завдань вимагають гнучкості та педагогічної виразності форм і методів, їх арсенал включає в себе як традиційні, так і специфічні складові. До традиційних форм військово-патріотичного виховання можна віднести: лекції, бесіди, круглі столи, зустрічі з ветеранами війни, Збройних Сил, відомими людьми, вченими, діячами культури й мистецтва, екскурсії та культпоходи до музеїв і місць бойової слави, відомих історичних пам'яток тощо. Також є специфічні форми військово-патріотичного виховання, наприклад, використання виховних аспектів занять з бойової та воєнно-ідеологічної підготовки, інших видів повсякденної діяльності.

Сприяє військово-патріотичному вихованню читання й обговорення літератури, газет і журналів на патріотичну тематику, прослуховування (перегляд) музичних творів і телепередач військово-патріотичного змісту. Велике значення має також пропаганда патріотичних вчинків кращих представників українського народу, використання виховного впливу військових ритуалів і символів, виховання у студентів поваги до них.

Підсумком військово-патріотичного виховання майбутніх офіцерів запасу має стати перетворення зовнішніх об'єктивних ознак заходів, які плануються і проводяться у внутрішні переконання, в усвідомлену патріотичну діяльність задля України та її ЗС, спрямовану на практичну реалізацію завдань військової служби, зміцнення оборонного потенціалу нашої держави.

Секція 4

ФІНАНСИ І ВОЄННА ЕКОНОМІКА

*Андрієнко О.О. (ВІКНУ),
Дементьєв С.Ю. (ВІКНУ)*

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ІНДИКАТОРИ РОЗВИТКУ І РЕФОРМУВАННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЗАГАЛЬНОДЕРЖАВНИХ СОЦІАЛЬНИХ ПРОЦЕСІВ

Специфіка проходження військової служби у Збройних Силах України безпосередньо впливає на соціально-майнове становище військовослужбовців – рівень якості умов їх службової діяльності та доходи майже повністю залежать від зростання економічних можливостей держави. Враховуючи це, соціально-економічні індикатори розвитку і реформування ЗСУ доцільно розглядати у контексті загальнодержавних соціальних процесів. Одним з визначених соціальних індикаторів, є стан макроекономіки України. Державним бюджетом України на 2013 рік Міністерству оборони передбачено **15 315,1 млн. грн.** (або 0,97 % ВВП – 1 576,0 млрд. грн.). Але і за таких умов військовий бюджет залишається “бюджетом проїдання”, оскільки понад 80 % коштів спрямовується на утримання військ (сил). За розрахунками МО та ГШ, для успішного створення сучасної армії, Україна має витратити на потреби ЗСУ не менше 1,57 % ВВП, а це приблизно 30 млрд. грн. у рік. Мінімальний ресурс на 2013–2017 рр. має становити майже 156,9 млрд. грн. Важливим соціальним індикатором є стан медичного забезпечення. Рівень державних витрат на охорону здоров’я на 1 жителя України становить 294 дол. В той же час середній розмір у світі – 478 дол., в Європі – 1 546 дол. Частка витрат на медикаменти на 1 українця – 12 дол., або у 40 разів менше ніж, наприклад, у Німеччині, чи у 12 разів менше, ніж у Естонії. Система медичного забезпечення ЗСУ не в повному обсязі відповідає потребам військовослужбовців, його фінансування становить лише 8 % від потреби.

Соціально-економічне становище військовослужбовців тісно пов’язане з можливостями держави та рівнем життя населення країни. Саме соціальні стандарти та соціальний статус військовослужбовців вимагають невідкладного підвищення. Потреба в житлі має стійку тенденцію до збільшення у зв’язку з переходом Збройних Сил на систему комплектування військовослужбовцями службу за контрактом. На сьогоднішній день більшість сімей офіцерів і військовослужбовців контрактної служби не мають власного житла, з них: 26 % мешкають у гуртожитках; біля 25 % проживають з батьками, 22 % знімають квартири чи будинки в приватному секторі.

Такий соціальний індикатор, як пенсійне забезпечення населення, відображає рівень соціальної захищеності громадян після завершення трудової діяльності або у разі неможливості її здійснення. Впровадження пенсійної реформи тільки розпочинається. Кінцевим її результатом має стати зростання пенсій громадян України та наближення їх до європейських стандартів.

Питання соціального забезпечення особового складу Збройних Сил України повинні бути предметом постійної уваги уряду. На жаль, Збройні Сили України втратили значну кількість професіоналів, плинність офіцерських кадрів зростає, тому виникає необхідність у створенні реальних стимулів і обґрунтуванні мотивації до військової служби.

ПРОЕКТУВАННЯ ФІНАНСОВОГО ПРОГРАМНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЩОДО НАРАХУВАННЯ ГРОШОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Створення програмного забезпечення для автоматизації нарахувань грошового забезпечення в Збройних силах України зручно проводити на основі реляційної системи управління базами даних (СУБД), котра являє собою впорядкований набір взаємопов'язаних таблиць, в яких міститься вся необхідна для роботи інформація. Такі системи мають ряд переваг: стійкість до м'яких та жорстких збоїв, можливість шифрування даних та відносно простий інтерфейс.

В першу чергу, процес проектування передбачає розробку логічної структури реляційної СУБД, що має на меті визначення таблиць, їх атрибутів та відношень між ними. Отже, серед таблиць, котрі міститиме дана СУБД, виділяють: класи військовослужбовців, класи виплат, таблицю даних всіх військовослужбовців, окремі таблиці для кожного військовослужбовця з нарахуваннями, таблиця характеристик військової частини, хронологічна таблиця змін керівних документів, таблиця наказів керівництва військової частини, таблиця додаткових виплат. Для коректного відображення на схемі до даних таблиць потрібно додати систему, котра виконує розрахунки – математичний апарат. Відношення між таблицями та математичним апаратом в даній СУБД зображені на схемі.

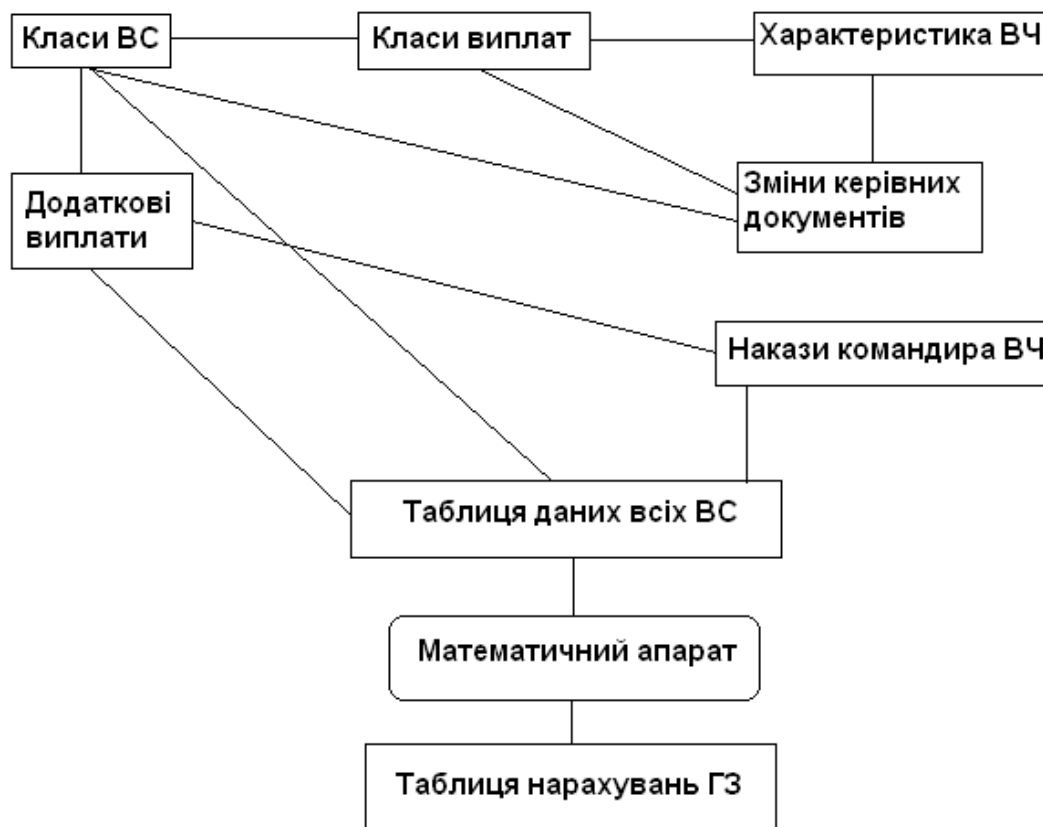

Рис. 1 Схема відношень в реляційній СУБД

Отже, концепція реляційних баз даних дозволяє вдало використовувати їх для створення програмного забезпечення щодо нарахувань грошового забезпечення в Збройних силах України.

Отримані СУБД задовольняють умови щодо динамічної зміни структури, обсягів та правил виплат, і забезпечують одночасно як надійність зберігання та цілісність інформації, її шифрування, так і можливість швидкого додавання нових таблиць, атрибутів та відношень для відображення поточних змін.

*к.е.н., доц. Кириленко І.В. (ВІКНУ),
Бондарук О.С. (ВІКНУ)*

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ВИДАТКІВ НА НАЦІОНАЛЬНУ ОБОРОНУ ДЕРЖАВИ

Проблематика фінансування видатків на національну оборону зумовлюється необхідністю захисту інтересів держави у міжнародному співтоваристві. Обсяг таких витрат визначається системою офіційних поглядів військового характеру, виходячи із співвідношення різних воєнних угруповань у світі, напрямів зовнішньої політики України та інших факторів.

Отже, ефективність забезпечення потреб на оборону держави неможливе без якісного фінансового планування, що має включати в себе: правильне визначення потреб для даної сфери, своєчасне надання коштів від визначених законодавством органів, забезпечення планового, господарсько-доцільного та економного витрачання отриманих коштів.

Функціонування силових структур є принциповою основою реалізації політики національної безпеки. Серед комплексу проблем цієї сфери однією з найголовніших є проблема забезпечення належного рівня фінансування силових структур. В останні роки видатки на оборону порівняно невеликі. Вони становлять 5–7 % видатків зведеного бюджету.

Такий рівень фінансування не є достатнім, адже ефективність Збройних сил України визначається рівнем їх боєздатності і боєготовності. За неналежного рівня фінансування не буде досягнуто необхідного рівня захищеності держави. Дана проблема полягає не лише у недостатності фінансування, але й у необхідності визначення оптимальної структури видатків у відповідності до державних пріоритетів у сфері національної безпеки.

Організаційно-правовим підґрунтям фінансування витрат на оборону держави є прийняття та виконання оборонного бюджету як складової Державного бюджету України.

КОРУПЦІЙНІ ПРОЯВИ В СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ

Втрати української економіки від корупційних проявів у 2012 році становили, за даними Міністерства юстиції України: 1,191 млрд гривень за адміністративними правопорушеннями та 577,8 млн гривень за кримінальними корупційними правопорушеннями.

Слідчими підрозділами правоохоронних органів минулого року до суду направлено 1877 кримінальних справ стосовно 2315 обвинувачених, які вчинили 2781 корупційний злочин, з них 298 особам обрано запобіжний захід у вигляді взяття під варту. Необхідно зауважити, що половина закінчених провадженням корупційних справ пов'язана з одержанням хабарів (890). З загальної кількості осіб які вчинили кримінальні корупційні правопорушення 4,7% – службовці Збройних Сил України.

За результатами діяльності у 2012 році спеціально уповноваженими суб'єктами у сфері протидії корупції до суду направлено 2438 протоколів про адміністративні корупційні правопорушення. З загальної кількості осіб притягнутих до адміністративної відповідальності 6,5 % – військові посадові особи Збройних Сил України та інших утворених відповідно до законів військових формувань.

Данні річного звіту Державної фінансової інспекції свідчать, що ревізіями фінансово-господарської діяльності Міністерства оборони України, підприємств, установ та організацій, які належать до сфери його управління, за 2010-2011 роки та січень 2012 року було охоплено 165 об'єктів контролю, з обсягом коштів на суму 15,2 млрд. грн і на кожному з них встановлено порушення законодавства і низький рівень фінансово-бюджетної дисципліни. Загалом контрольними заходами підприємств, установ та організацій, що належать до сфери управління Міністерства оборони України, встановлено за цей період фактів неефективного управління активами, а також фінансових порушень на загальну суму 1,3 млрд. грн, у тому числі таких, що призвели до збитків, на суму понад 200 млн. гривень.

Зазначеному також сприяло відсутність ефективного менеджменту з боку керівництва Міноборони, Генерального штабу Збройних Сил України, що призвело до втрат фінансових ресурсів, майна та земель оборони. Найбільш критична ситуація склалася зі збереженням і використанням державного майна і земель, закріплених за установами і закладами Міністерства оборони, що призвело до їх втрати розрахунково на суму 410,3 млн грн, та щорічних розрахункових втрат доходів на суму 2,3 млн гривень.

За таких умов не є дивним те, що в 2012 році за індексом сприйняття корупції (*Corruption Perceptions Index*) Україна посіла 144 місце серед 176 країн світу, а стан поширення корупції в державі оцінюється як загроза національної безпеки, боротьба з якою відноситься до загальнодержавних пріоритетів.

ФУНКЦІЇ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇЇ РОЗВИТКУ

Фінансова система є фундаментом цивілізації. Як і держава, ринок, гроші, вона – ефективне знаряддя здійснення державної політики, спрямованої на забезпечення життєдіяльності суспільства, і, насамперед, процесів розподілу й перерозподілу валового внутрішнього продукту між різними верствами населення, стабілізації економічного стану в державі.

У складі фінансової системи України виділяють такі основні сфери фінансових відносин: фінанси держави, фінанси суб'єктів господарювання, фінанси домогосподарств, фінансовий ринок і міжнародні фінанси (рис.1). Кожна з цих сфер фінансових відносин характеризується специфічними рисами і має певне функціональне призначення.

Рис.1 Структура фінансової системи України

Розглядаючи різні сфери фінансової системи, виділяють такі основні її функції, які забезпечують:

- переміщення економічних ресурсів у часі і просторі;
- управління ризиками економічної діяльності;
- можливість кредитування економічно ефективних проектів;
- ліквідність фінансових активів;
- можливість накопичення багатства та формування заощаджень;

Однією з проблемних сфер фінансової системи України, а також інших держав, є фінансовий ринок, особливо його складова – ринок цінних паперів (фондовий ринок). Українська фондова біржа має досить обмежені обороти.

Отже, для підвищення дієвості прогресивних змін, у системі необхідно терміново впроваджувати всі інші елементи фінансової і стабілізаційної політики, пріоритетними напрямками такої політики мають бути: оптимізація ефективності фінансування завдань, які належать до сфери компетенції держави та місцевої влади; розвиток страхових механізмів пенсійного забезпечення, медичного обслуговування, страхових принципів фінансування отримання вищої та спеціальної освіти тощо.

*Гончар О.А. (КНУ ім. Т. Шевченка),
Дейнега Н.В. (КНУ ім. Т. Шевченка)*

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ТА СТАБІЛЬНИЙ ЗРІСТ АВТОМОБІЛЬНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Європейська автомобільна індустрія є ключовим сектором в Європейській економіці, забезпечуючи більше 12 мільйонів робочих місць та позитивний внесок у торгівельний баланс, близько 80 мільярдів євро (на 2011 р.), що є суттєвим для безперервного Європейського процвітання. Надає транспортні засоби для значної кількості пасажирських та вантажних перевезень.

В найближче десятиліття, очікуються важливі зміни в світовій автомобільній індустрії, в деяких галузях, які напевне сильно змінять індустрію та ринки по всьому світу.

В той час, як Європейський ринок цілком розвинений, треті ринки швидко розвиваються, змінюючи торгівельні потоки та ланцюги вартості автомобілів. Значний тиск конкурентів швидко зростає та компанії ЄС все більше й більше викликають послаблюють позиції на своєму внутрішньому ринку та розвивають свої можливості на третіх ринках.

Для задоволення довготривалих цілей, що пов'язані з парниковими газами, таких як покращення якості повітря, відбудеться подальше удосконалення двигунів внутрішнього згоряння та відбудеться технологічного прориву у сфері електрифікації силових установок. Значні зусилля мають бути докладені задля подальшого розвитку та поширення альтернативних засобів енергії на противагу традиційному дизельному паливу та бензину.

Для того щоб проаналізувати ці проблеми та розвинути спільну стратегію для тих хто приймає рішення у приватному та державному секторах наприкінці 2010 року Комісія вирішила повторно запустити **Авто 21 Групу Вищого Рівня**, які спочатку були запропоновані у 2005. Це було однією з наведених дій у Повідомленні Комісії “Європейська стратегія з очищення та енергозберігаючих транспортних засобів”, прийнятого 28.04.10.

Ціллю цієї групи було отримати політичні рекомендації для підтримки конкурентоспроможності та стабільного зростання Європейської автомобільної індустрії. Мережа сильних добре диверсифікованих та конкурентоспроможних підприємств разом з усім ланцюгом вартості має бути серцем цієї стратегії. Цей

Звіт є консенсусом, до якого дійшла група у стратегічному баченні автомобільного сектора з граничною датою на 2020 рік та особливою рекомендацією для галузей, які є важливими для автомобільного сектора.

БЮДЖЕТНА КЛАСИФІКАЦІЯ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ ПРИЗНАЧЕННЯ

Бюджетний кодекс України визначає бюджетну класифікацію як єдине систематизоване групування доходів, витрат і фінансування бюджету за ознаками економічної сутності, функціональної діяльності, організаційного устрою та іншими ознаками відповідно до законодавства України і міжнародних стандартів.

Бюджетна класифікація застосовується для здійснення планування, регулювання, фінансового контролю, аналізу, порівнянності показників. Затверджує бюджетну класифікацію та зміни до неї Міністр фінансів України, інформуючи про це Верховну Раду України.

Складові бюджетної класифікації

- класифікація доходів;
- класифікація витрат;
- класифікація боргу;
- класифікація фінансування.

Класифікація доходів	Класифікація витрат	Класифікація боргу і фінансування
•податкові надходження; •неподаткові надходження; •дохід від операцій з капіталом; •трансфери.	•функціональна; •економічна; •за головним розпорядником; •програмно-цільова.	•за типом кредитора; •за типом боргового зобов'язання

Рис. 1. Бюджетна класифікація

Використання бюджетної класифікації дозволяє проводити аналіз надходження доходів за кожним видом, фінансування витрат за їхніми напрямками, співставлення витрат за однотипними установами.

На основі бюджетної класифікації здійснюється статистична обробка бюджетних показників, в процесі якої відслідковується динаміка і тенденції розвитку показників, розробляються прогнози щодо розвитку бюджетних відносин.

Бюджетна класифікація має велике організаційне значення. Вона:

- створює умови для порівнянності показників державного бюджету та місцевих бюджетів;
- приводить кожен бюджет до обстежуваного;
- полегшує розгляд бюджетів та їх економічний аналіз;
- спрощує контроль за виконанням бюджету, своєчасністю і повнотою акумуляції коштів, використанням їх за цільовим призначенням;
- забезпечує можливість синтетичного і аналітичного обліку доходів та видатків у бюджетних установах та організаціях.

ПРОГНОЗУВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Для виконання функцій державного регулювання економічними процесами потрібно спрогнозувати наслідки багатьох економічних явищ. Для цього потрібне прогнозування на всіх ієрархічних рівнях управління.

Важливою складовою прогнозування є прогнозування економічне, яке ґрунтується на вивченні закономірностей розвитку різних економічних явищ і процесів, виявляє найбільш імовірнісні та альтернативні шляхи їх розвитку і дає базу для вибору та обґрунтування економічної політики.

Ведення економічного і соціального прогнозування передбачає вивчення потенціалу України (регіону, галузі, підприємства), зокрема, економічного і соціального (сукупності трудових ресурсів, розвіданих, нерозвіданих і використуваних природних ресурсів, джерел енергії), науково-технічного (сукупність трудових, матеріальних, фінансових ресурсів сфери науки і наукового обслуговування, накопичених знань у галузі суспільних, природничих, технічних наук, а також передового досвіду), промислово-виробничого (сукупність галузей промислового виробництва, будівельної індустрії, транспорту і зв'язку, їхніх виробничих потужностей, основних фондів і трудових ресурсів), сільськогосподарського (сукупність трудових ресурсів, зайнятих у сільськогосподарському виробництві, технічних засобів, ресурсів рослинництва, а також лісних і водних), потенціалу соціального розвитку (охорони здоров'я, культури і мистецтва, спорту, туризму, загальної і професійної освіти, підготовки фахівців вищої кваліфікації, різних видів громадської діяльності, об'єктів соціальної інфраструктури).

Адекватність прогнозу об'єктивним закономірностям характеризує не тільки процес виявлення, а й оцінку стійких тенденцій і взаємозв'язків у розвитку економіки та створення теоретичного аналога реальних економічних процесів з їхньою повною і точною імітацією.

Державний прогноз економічного і соціального розвитку України є системою кількісних показників та якісних характеристик розвитку макроекономічної ситуації в країні на визначений період, що охоплює формування структури економіки та соціальної інфраструктури, обсягів виробництва товарів і послуг та їх споживання, зовнішньоекономічної діяльності.

Прогнозні параметри визначають з урахуванням результатів аналізу економічного і соціального розвитку України за попередній період та припущень щодо зовнішньої економічної ситуації і внутрішньої економічної політики в перспективі.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПЛАНУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ КОШТІВ СПЕЦІАЛЬНОГО ФОНДУ ВІЙСЬКОВОЇ ЧАСТИНИ

На сучасному етапі розвитку економіки в нашій країні, у Збройних Силах України все більша увага приділяється діяльності військової частини, яка могла б приносити додаткові кошти, тобто збільшувати обсяги власних надходжень, тим самим мобілізувати ресурси для оптимального задоволення оборонних видатків України. Тому дослідження процесу формування, обліку та використання коштів спеціального фонду досить актуальне.

На загальнодержавному рівні напрямки використання власних надходжень бюджетних установ визначені ст. 13 Бюджетного кодексу України, а саме:

- покриття витрат, пов'язаних з організацією та наданням послуг, що надаються бюджетними установами згідно з їх основною діяльністю (за рахунок надходжень підгрупи 1 першої групи);
- організацію додаткової (господарської) діяльності бюджетних установ (за рахунок надходжень підгрупи 2 першої групи);
- утримання, облаштування, ремонт та придбання майна бюджетних установ (за рахунок надходжень підгрупи 3 першої групи);
- ремонт, модернізацію чи придбання нових необоротних активів та матеріальних цінностей, покриття витрат, пов'язаних з організацією збирання і транспортування відходів і брухту на приймальні пункти (за рахунок надходжень підгрупи 4 першої групи);
- господарські потреби бюджетних установ, включаючи оплату комунальних послуг і енергоносіїв (за рахунок надходжень підгруп 2 і 4 першої групи);
- організацію основної діяльності бюджетних установ (за рахунок надходжень підгруп 1 і 3 другої групи);
- виконання відповідних цільових заходів (за рахунок надходжень підгрупи 2 другої групи).

Аналіз структури оборонного бюджету констатує факт того, що внаслідок обмеженості фінансових ресурсів спеціальний фонд є невід'ємною складовою оборонного і загальнодержавного бюджету України. Вітчизняне законодавство визначає чіткий алгоритм використання власних надходжень бюджетних установ (в тому числі військових частин). Передбачено конкретні напрями використання коштів спеціального фонду, в більшості випадків такі кошти йдуть на фінансування потреб, котрі пов'язані з наповненням спецфонду. Проте, постійне недоотримання запланованих коштів до спеціального фонду, залишає певні потреби Збройних Сил без потрібного фінансування на протязі кількох років підряд.

Таким чином спеціальний фонд займає важливу роль в процесі фінансування Збройних Сил, вже на протязі декількох років є невід'ємною складовою оборонного бюджету як на теренах нашої держави, так і закордоном. З кожним роком все більше рис, притаманних господарюючим суб'єктам, стають характерними і для військових частин.

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ У СВІТЛІ ЕКОНОМІЧНОЇ НАУКИ

Головною закономірністю світового суспільно-економічного розвитку є глобалізація, що надає сучасному господарству нових якісних рис, які потребують комплексного дослідження. Глобалізація (від global – “всезагальний”, або такий, що охоплює всю земну кулю) – складний, багатогранний процес, який охоплює всі аспекти суспільного розвитку і втілюється у зростаючій взаємозалежності країн світу внаслідок формування єдиного всесвітнього господарського організму.

На межі двох тисячоліть в житті практично всіх держав світу центральне місце займають глобальні економічні, фінансові та валютні проблеми. Вони значною мірою впливали на розвиток всіх країн планети і в період Першої та Другої світових війн, і у роки Великої Депресії, і міжнародних валютних криз. Тому дуже важливим на сьогодні є визначення того, яким же чином впливає глобалізація на світові економічні процеси та на процеси, що відбуваються всередині кожної країни.

В останні роки кількісні зміни, що накопичувалися протягом досить довгого періоду часу призвели до якісного стрибка, до нового статусу економічного життя загалом, до нового змісту навіть такого, здавалося б, самоочевидного, поняття, як “національна економіка”. Для прикладу можна послатися на статтю в “УоллСтрітДжорнел” під заголовком: “Міф, який називається “Зроблено в США”, яка була надрукована ще в 1991р. Автор наводить дані, що відносяться до галузі промисловості, серцевини американської національної економіки – автомобілебудуванню. Виявляється, що з 10 250 дол., які автомобільна компанія “ДженералМоторс” отримує за продаж в США автомобілю марки “Понтіак”, всього 4000 дол. потрапляє в її власне розпорядження. Інше йде за кордон у вигляді оплати за поставлені частини або виконані послуги: 3000 дол. – в Південну Корею, 1850 дол. – в Японію, 700 дол. – в Німеччину, 400 дол. – в Сингапур і Тайвань, 250 дол. – в Англію, 50 дол. – в Ірландію. Так де ж дійсно зроблена ця автомашина, чи лише в США або фактично у всіх перерахованих країнах?

Дійсно, глобалізація економічної діяльності є однією з головних тенденцій в розвитку сучасного світу, що величезний чином впливає не лише на економічне життя, але й тягне за собою політичні (внутрішні і міжнародні), соціальні і навіть культурно-цивілізаційні наслідки. Ці наслідки все більше відчують на собі практично всі країни і серед них, звичайно, Україна, яка цілком усвідомлено, активно і цілеспрямовано рухається в напрямку інтеграції в світову економіку. Тому аналіз цього всесвітнього процесу має не лише теоретичне, але і суто практичне, і причому надзвичайне важливе, значення для України, для її зовнішньоекономічної, а в більш широкому значенні – всієї економічної політики.

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

У сьогоденні важливим постає такий управлінський аспект розвитку сільських територій, як стимулювання розвитку несільськогосподарської зайнятості, оскільки в Україні немає державної установи, яка б несла відповідальність за несільськогосподарську зайнятість. Тому Міністерства промислової політики, освіти, охорони здоров'я, культури і туризму в основному орієнтуються на міста, а Міністерство аграрної політики та продовольства України (в структурі якого є департамент врегулювання відносин власності та соціального розвитку села) намагається концентрувати свою діяльність на сільськогосподарському виробництві. Відтак, потрібна координація між різними організаціями та міністерствами. При цьому доцільним є створення відповідного урядового органу державного управління, який би відповідав за розвиток сільських територій в цілому та несільськогосподарську зайнятість сільського населення зокрема.

Вкрай важливим є також перехід до фінансування підприємств соціальної інфраструктури села за рахунок коштів приватних інвесторів і населення, оскільки через слабкий розвиток ринкових відносин у цій сфері відповідні урядові заходи виявляються неефективними (підприємства соціальної інфраструктури села як і раніше фінансуються за залишковим принципом, є хронічно збитковими) і потребують значних фінансових ресурсів.

Іншим практичним моментом управління соціально-економічним розвитком сільських територій нині вбачається керування відповідними ресурсами (ліс, надра, земля та ін.), які знаходяться у компетенції сільських рад. Ці ресурси можуть використовуватися для забезпечення робочих місць, тобто для життєдіяльності населення. Ресурси можуть бути умовою відносної самодостатності сільських територій (за їх адекватного використання), оскільки місцеві органи самоврядування, сільськогосподарські підприємства і підприємства соціальної інфраструктури можуть виконувати функцію джерел взаємної стабільності. Ця взаємодія – головний механізм соціального партнерства, який передбачає їх взаємну відповідальність у виробничій сфері.

Аналіз сучасної соціально-економічної ситуації в Україні дозволяє дійти висновку, що в основу методології реформування управління розвитком сільських територій слід покласти інституціональний підхід. Він має включати систему принципів перетворення села, спрямованих на вдосконалення базисних складових існуючого сільського устрою (форм власності та господарювання, які визначають конкретні соціально-економічні умови розвитку сільської території) з урахуванням специфіки вітчизняних інституційних аспектів та механізмів.

З відходом від директивного планування важливою формою координації діяльності підприємств, організацій, органів місцевого самоврядування і державного управління, окремих громадян щодо розвитку соціальної сфери села мають стати різноманітні регіональні програми. При цьому провідне місце має належати Національній програмі відродження села.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ ПРАЦІВНИКІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Заробітна плата є одним з основних факторів і показників рівня соціально-економічного життя кожної країни, колективу та окремої людини.

Провідна роль у матеріальній мотивації трудової діяльності належить заробітній платі як основній, а часто і єдиній, формі доходу працівників.

Для оплати праці працівників військових частин використовується система оплати праці заснована на дії Єдиної тарифної сітки. Вона має на меті встановлення диференціації тарифних ставок і посадових окладів з урахуванням складності й відповідальності виконуваних робіт. Але вона передбачає встановлення фіксованих тарифів і ставок. Як наслідок, панує зрівняння, відсутній зв'язок між результатами трудової діяльності й отриманою заробітною платою. Відбувається порушення міжпосадових (міжкваліфікаційних) співвідношень, яке, в свою чергу, призводить до виникнення диспропорцій у рівнях оплати праці працівників однакової (подібної) кваліфікації, які виконують однакову (подібну) за складністю та функціональними ознаками роботу.

Структурно заробітна плата складається з основної, додаткової та інших заохочувальних і компенсаційних виплат. Велику увагу привертає факт значної диспропорції в структурі заробітної плати, коли основна її частина (40 %) менша за додаткову (60 %). Використання премій, доплат і надбавок стало основним засобом для підтягування рівня низьких окладів, а не для індивідуалізації розмірів оплати праці.

Заробітна плата для багатьох працівників військових частин є єдиним джерелом доходу. Тому організація оплати праці має бути побудована таким чином, щоб врахувати потреби та здатності кожного працівника.

Удосконалення оплати праці бюджетних працівників повинно передбачати низку заходів, зокрема: розробку та вдосконалення нормативно-правового забезпечення, механізмів її стимулювання, системи інституціональних перетворень для адекватного правового регулювання, створення системи підтримки працівників бюджетної сфери.

Кухта М.І. (КНУ ім. Т. Шевченка)

УКРАЇНА НА СВІТОВОМУ РИНКУ ЗБРОЇ

На сучасному етапі свого розвитку Україна являється активним гравцем на світовому ринку озброєнь, займаючи 12 місце в світі за обсягом експорту озброєння станом на 2012 рік. При цьому серед виробників бронетехніки наша держава знаходить на третьому місці в світі.

Взагалі, світовий ринок озброєнь визначається не лише суто економічними, а й політичними та технологічними чинниками. Успішно торгувати зброєю можуть лише країни, які мають політичний вплив у світі і володіють розвиненим високотехнологічним та наукомістким виробництвом. Тому статус України як суб'єкта світового збройового ринку має надзвичайно важливе значення для іміджу держави та зміцнення її економічної безпеки.

Присутність України на світовому ринку озброєнь обумовлена, перш за все, спадщиною СРСР, який витрачав на гонку озброєнь практично необмежені кошти. Після розпаду Радянського Союзу Україна успадкувала близько 30% його ВПК, зокрема, значну частку теоретичних та практичних напрацювань у галузях, де радянська школа випереджала західну. Саме тому, незважаючи на економічну кризу та занепад промисловості, оборонний сектор за багатьма напрямами не втратив передових позицій.

Певною мірою, це сталося і завдяки своєчасним спробам України зайняти певну нішу на світовому ринку озброєнь, оскільки перші збройові контракти реанімували цілу низку оборонних підприємств. При цьому дуже важливим було вирішення проблем, що виникли після розпаду СРСР – частина виробництва необхідних вузлів та комплектуючих залишилась за кордоном, і вже в незалежній Україні їх довелося створювати з нуля в надзвичайно складних умовах структурної перебудови економіки. Але Українська оборонна промисловість з честю вийшла з цього, створивши у стислі терміни необхідні вузли та комплектуючі (яскравим прикладом є те, що для виробництва гармат для танків довелося переобладнувати трубний завод).

Україна є потужним гравцем на міжнародному ринку зброї з дуже сильними позиціями в наземній техніці, в першу чергу бронетранспортерах та танках, програючи у секторі високоточної зброї, авіації та стрілецької зброї. Проте ці позиції здобуті скоріше не завдячуючи підтримці влади а навпаки всьому, коли влада “покинула” стратегічну галузь економіки напризволяще і лише контракти з іншими країнами дозволили зберегти військово-промисловий комплекс на достойному рівні.

Хоча Україна мала (і має) всі можливості для того, щоб зміцнити власні позиції на цьому ринку і, одночасно, дати поштовх для всієї економіки, адже військово-промисловий комплекс пересікається з багатьма суміжними галузями, такими як важка та хімічні промисловості, машинобудування, легка промисловість та багато інших.

Ларіонова О.Л. (КНУ ім. Т. Шевченка)

ОБОРОННЕ ФІНАНСУВАННЯ КРАЇН В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

Формування воєнних програм – це складний процес, який потребує врахування багатьох чинників як зовнішнього, так і внутрішнього характеру. Вони стосуються не тільки оборонної, а й політичної й економічної сфер.

Воєнні витрати – це грошові витрати на підготовку оборони держави, що включають: утримання збройних сил, розвиток оборонної промисловості, воєнні дослідження, а також видатки на ліквідацію їх наслідків тощо

Під час формування воєнних програм у постсоціалістичних країнах фахівців чекали певні труднощі, до яких належать:

- а) політична невизначеність, зумовлена непідготовленістю держав до стрімкого руйнування соціалістичної системи;
- б) раптовий розрив інтеграційних зв'язків;
- в) криза влади;
- г) виникнення воєнного протистояння на етнічній та релігійній основах;
- д) стрімке падіння соціально-економічного рівня (зменшення валового внутрішнього продукту, гіперінфляція, соціальне розшарування суспільства, відчутне зниження життєвого рівня.

Суттєву частину ВВП кожної країни займають воєнні витрати, які ні до нагромадження, ні до використання належати не можуть. Незважаючи на політичні, воєнні чи технологічні переваги, звичайний споживач не користується воєнною продукцією.

Воєнний бюджет – це загальний обсяг грошових коштів, які виділяються державою для фінансування конкретних потреб збройних сил протягом даного фінансового року.

Питання посилення оборонного потенціалу стало ключовим на щорічній конференції Європейського оборонного агентства, яка відбулася у Брюсселі 21.03.13.

За оцінками військових експертів за наявних умов фінансування оборонної сфери забезпечення належного рівня обороноздатності в європейському регіоні стає все більш проблематичним.

Незадовільний стан військового потенціалу країн-членів ЄС засвідчили операції в Лівії та Малі.

За умов збереження таких негативних тенденцій до 2017 року сукупні витрати на оборону країн-членів ЄС можуть скоротитися на 12 %. Наслідком цього може бути утворення суттєвого “розриву” в оборонній сфері європейських країн між потребами та наявними можливостями.

Однак, головне питання полягає не стільки в тому, скільки витрачається на оборону, а в тому, як витрачаються ці кошти. Значні кошти й досі витрачаються на підтримку занадто дорогого, але застарілого озброєння, замість того, щоб інвестувати у створення нового.

На озброєнні країн ЄС знаходяться понад десятків різних моделей однотипної техніки. За такого дублювання зусиль важко забезпечити високі стандарти збройних сил європейських країн.

МЕТОД ДИНАМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ДЛЯ ЗАДАЧІ ЛІНІЙНОГО ПРОГРАМУВАННЯ З МАТРИЧНИМ АРГУМЕНТОМ

При плануванні економічних операцій існує великий клас задач ресурсної оптимізації, змістова постановка яких дає типову формальну постановку задачі лінійного програмування з матричним аргументом цільової функції та функцій обмежень.

Нажаль, існуюча в теорії дослідження економічних операцій формальна постановка даної задачі має істотний недолік щодо врахування “незбалансованості” по ресурсах, який значно ускладнює “регуляризацію” даної задачі і потребує громіздкої адаптації симплексного методу чи розробки вузькоспеціалізованих методів (наприклад, методу “потенціалів”), непридатних при багатьох обмеженнях по ресурсах, що розподіляються.

У роботі докладно розібрано змістову і формальну постановку типових задач з маркетингу й менеджменту, формалізуються як задачі лінійного програмування з матричним аргументом цільової функції та функцій обмежень (“тендерна”, “транспортна”).

Головною метою роботи є визначення проблематики ефективного вирішення задач даного типу.

Існуючі методи їх вирішення – симплексний метод, метод потенціалів – пов’язані з певними труднощами їх “регуляризації”. Розроблено алгоритм процедури вирішення на комп’ютерних засобах автоматизації управління задачі лінійного програмування з матричним аргументом ітераційним методом “динамічної ефективності” відповідає вимогам детермінованості, результативності та масовості.

Адаптований до “динамічної ефективності” компонент поточного рішення даний ітераційний “градієнтний” метод лінійного програмування є універсальним для усіх класів (щодо умов “збалансованості” обмежень) задач з матричним аргументом, переважає відомі методи по здатності, збіжності та простоті і дозволяє ефективно вирішувати усі задачі лінійного програмування з матричним аргументом при додаткових (крім обмежень на “запаси” та “замовлення”) видах обмежень – “транспортну” задачу, “тендерну” задачу, задачу “розташування” об’єктів економіки по регіонах з урахуванням їх “вільних” ресурсів тощо.

Матвєєва Ю.М. (МННЦІТ та С)

ВИЗНАЧЕННЯ РОЛІ ЗОВНІШНІХ ДЕРЖАВНИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ. ДЕРЖАВНИЙ БОРГ УКРАЇНИ НА СУЧАСНИЙ МОМЕНТ

На сучасному етапі розвитку світової економіки важко уявити державу, яка б не мала зовнішніх запозичень.

Мета здійснення запозичень та характер їх впливу на економіку залежить, в першу чергу, від рівня розвитку економіки тої чи іншої держави. Держави з розвинутою економікою використовують запозичення більш як інвестиційний ресурс, і тим самим здійснюють стимулюючий характер та покращення економічних показників, тоді як країни, що розвиваються, використовують запозичені фінансові ресурси здебільшого на споживчі цілі.

Роль державного боргу, як важливої економічної характеристики, має декілька підходів до визначення його необхідності. Державні запозичення можуть використовуватися як влиття інвестицій в економіку. В даному випадку вони характеризуються як інструмент державного регулювання економічної кон'юнктури, стимулювання економічного зростання.

Іншим підходом до визначення потреби державних запозичень є непередбачені події, що змушують підвищувати фінансування і для даних цілей податкових доходів не вистачає. Також потреба у боргових коштах виникає, коли з'являються кризові ситуації, безконтрольність боргових процесів, що призводить до неефективності фінансово-кредитної системи та дестабілізації економіки.

Економіка України, яка відноситься до держав з економікою, що розвивається, знаходиться в ситуації, коли вона зобов'язана підлаштовуватися під умови політики країн-кредиторів, інвесторів та основних країн-споживачів продукції українського виробництва.

Державний борг України займає на початок поточного року майже 37 % до ВВП України, у порівнянні з передкризовим періодом 2007 р. 12,3 % ВВП.

Питома вага внутрішнього і зовнішнього державного боргу у структурі державного боргу України займає відповідно 46,72 % та 53,28 %.

Питома вага боргу в іноземній валюті дорівнює 61,11 %, з яких основна маса боргу у доларах США (69,93 %). Коефіцієнт кореляції між державним зовнішнім боргом та офіційним валютним курсом гривні до долара США дорівнює 0,74, що свідчить про тісний зв'язок між даними показниками.

В найближчі чотири роки Україні необхідно повернути 75,4 % державного боргу (7,6 % державного боргу має бути погашено у 2013 році, 24,6 % у 2018–2046 рр. і 67,8 % у 2014–2017 рр.).

Щодо валового зовнішнього боргу, то на I квартал 2013 року він склав майже 80 % ВВП. Це здійснює значний тиск на економіку держави. Борг в іноземній валюті має ризик, пов'язаний з курсовою різницею.

Більшість країни з розвинутою економікою, як правило, здійснюють державні запозичення у національній валюті, що дає змогу захистити економіку від курсового ризику.

Щодо України, то значна частка державного боргу взята в іноземній валюті, що вже характеризується, як ризиковий борг. Тож, орієнтир на контроль та ефективне використання запозичень є кроком до економічного здоров'я держави.

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ НЕДЕРЖАВНОГО ПЕНСІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Важливим завданням будь-якої держави є турбота про людей старшого покоління. Проблема громадян старшого віку в Україні на сьогодні є гострою соціальною проблемою.

Проблеми достатнього пенсійного забезпечення працівників після виходу їх на пенсію є найбільш актуальним питанням соціального захисту громадян всіх країнах світу. Не є винятком і Україна з цілою низкою питань щодо державної системи пенсійного забезпечення.

Система недержавного пенсійного забезпечення – є складовою частиною системи накопичувального пенсійного забезпечення, що ґрунтується на засадах добровільної участі фізичних та юридичних осіб.

Недержавне пенсійне забезпечення працівників, або “пенсія від підприємства”, – дуже поширена система соціального захисту працівників у багатьох країнах світу.

За умови ефективної організації прибуткового інвестування, забезпечення надійності та належного регулювання недержавного пенсійного забезпечення, з одного боку, сприятиме підвищенню доходів пенсіонерів, а з іншого – позитивно впливатиме на розвиток ринку капіталів, ринок фінансових послуг.

Комплексна, поетапна підготовка до впровадження в Україні приватних пенсій потребує заходів щодо інформування суспільства не просто про необхідність реформи, але й пояснення прав і особливо обов’язків громадян у межах конкретної моделі пенсійної системи, яка буде обрана.

В Україні налічуються десятки пенсійних фондів, які діють поза межами законодавчого поля, що, звичайно, вносить великий ризик для їх учасників. Діючі фонди повинні підлягати законодавчому і державному регулюванню.

Створення альтернативної недержавної системи пенсійних фондів – є вільним вибором громадян для збільшення свого майбутнього пенсійного надходження.

Необхідність впровадження недержавних систем пенсійного забезпечення усвідомлена сьогодні більшістю розвинутих країн і сприймається на всіх рівнях управління представниками різних верств населення.

Використання недержавних джерел фінансування пенсій у розвинутих країнах світу перевірено часом і стимулюється державою, оскільки: скорочує число людей, залежних від підтримки держави, створює умови для того, щоб держава зосередилась на пенсійному забезпеченні найменш захищених верств населення, ліквідовує необхідність надмірно збільшувати державні соціальні програми.

Як свідчить досвід розвинутих країн, які з успіхом ввели елемент недержавного пенсійного страхування до загальної системи пенсійного забезпечення, слід дотримуватися певних принципів побудови системи приватних пенсійних фондів, а саме:

- розробка всеохоплюючого і гнучкого законодавства;
- впровадження додаткових рівнів пенсійного забезпечення населення;
- розмежування довгострокових і короткострокових заходів стимулювання розвитку приватних пенсійних систем;
- чітке визначення меж державного регулювання діяльністю приватних пенсійних фондів.
- захист інтересів учасників-вкладників приватних пенсійних фондів.

Нині діюча в Україні пенсійна система в правовому, організаційному, економічному та соціальному відношеннях потребує принципових змін.

У певній мірі проблеми пенсійного забезпечення обумовлюються відсутністю науково обґрунтованих основ реформування пенсійної системи. Тому створення достатньо об'єктивного організаційно-економічного механізму функціонування системи недержавного пенсійного забезпечення є досить важливим для переходу України до етапу сталого зростання.

*Миколута Є.Ю. (ВІКНУ),
к.е.н., доц. Кириленко І.В. (ВІКНУ)*

ЕФЕКТИВНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО ФІНАНСУВАННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Ефективність забезпечення потреб на оборону держави неможливе без якісного фінансового планування, що має включати в себе: правильне визначення потреб для даної сфери, своєчасне надання коштів від визначених законодавством органів, забезпечення планового, господарсько-доцільного та економного витрачання отриманих коштів.

Функціонування силових структур є принциповою основою реалізації політики національної безпеки. Серед комплексу проблем цієї сфери однією з найголовніших є проблема забезпечення належного рівня фінансування силових структур.

У 2013 році видатки на оборону невеликі. Вони становлять 3,65% видатків зведеного бюджету. Такий рівень фінансування не є достатнім, адже ефективність Збройних сил України визначається рівнем їх боєздатності і боєготовності. За неналежного рівня фінансування не буде досягнуто необхідного рівня захищеності держави. Ця проблема полягає не лише у недостатності фінансування, але й у необхідності визначення оптимальної структури видатків у відповідності до державних пріоритетів у сфері

національної безпеки. Крім того, ще одним недоліком оборонного бюджету України є те, що його структура не відповідає світовим нормам.

Так, класичний військовий бюджет країни НАТО, як правило, складається з трьох частин: витрати на особовий склад (до 45%), операційні витрати (25%), фінансування оборонних науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт (до 10%) і придбання нових зразків озброєння та техніки (до 20%). В Україні на утримання основного складу витрачається від 20% до 40% коштів, а на такі статті, як “закупівля озброєння і військової техніки” і “науково-дослідні і дослідно-конструкторські роботи” – менше 1% (0,22 % у 2013 році).

Отже, при фінансуванні Збройних Сил України необхідно враховувати не тільки витратний бік, а й зворотний їх вплив на науково-технічний рівень та конкурентоспроможність країни, експорт високотехнологічної продукції, ринок праці, геополітичне та гео економічне становище. У контексті вимог до послуг оборони насамперед слід враховувати конкурентоспроможність країни у зовнішньому середовищі, оскільки не конкурентоздатна оборона рівнозначна її відсутності. А також слід дотримуватись граничних значень витрат на національну оборону – від 3 % до 6 % ВВП, що є допустимим ступенем воєнно-економічного “напруження” держави для мирного часу.

Однак слід зазначити, що протягом існування ЗСУ ця норма не виконувалась жодного разу, а її середній показник за період 1992–2012 рр. становить 1,6% ВВП.

Переважна більшість виділених коштів (понад 85%) використовується для утримання війська і ці витрати можна справедливо назвати “проїданням бюджету”, адже не залишається коштів на відновлення боєздатності та розвиток ЗСУ.

Місяць О.О. (ВІКНУ)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МИРНОГО ТА СТАБІЛЬНОГО РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ – НАЙГОЛОВНІША ФУНКЦІЯ СЬОГОДЕННЯ

Аналіз міжнародної та регіональної обстановки показав, що деякі міжнародні конфлікти, загрози продовжують розгортатися в різних куточках планети.

Сьогодні фахівці поділяють міжнародні відносини на два основних типи:

- відносини, які групуються на балансі сил;
- відносини, що спираються на баланс інтересів.

Так, існує намагання Росії повернути собі статус великої держави за рахунок реінтеграції країн пострадянського простору, зокрема України, що породжує в українсько-російських відносинах цілий комплекс викликів і загроз національній безпеці України.

Крім того, міжнародні зобов'язання нашої держави передбачають тимчасове перебування на її території підрозділів збройних сил іноземних держав на умовах, визначених чинним законодавством України. У зв'язку з цим, у випадку, коли держава чиї підрозділи тимчасово перебувають на території України, стає учасником збройного конфлікту чи протистояння з третьою стороною або в разі збройного конфлікту на її території, не можна виключати того, що на теренах України можуть проводитися акції проти сил та цивільних осіб тієї або іншої сторони.

Варто пам'ятати, що нейтралітет не дає автоматичних гарантій безпеки, і світова історія знає чимало прикладів, коли нейтральна країна ставала легкою здобиччю агресора, який міг бути навіть одним із гарантів її нейтралітету.

Формуванню атмосфери довіри заважає також широко задумана модернізація російської армії, яка до кінця цього десятиліття коштуватиме приблизно 770 млрд. доларів. Крім того, Кремль охоче демонструє свої військові можливості в різних регіонах інших держав. Тому Україні необхідно підтримувати адекватні політичні та оборонні можливості для запобігання конфліктним ситуаціям, які негативно впливатимуть на економіку держави, її соціально-політичний стан та можуть призвести до інших небажаних наслідків.

Зараз Україна стоїть перед вибором шляху свого подальшого розвитку. Майбутнє України природно обумовлене нашими історичними коренями – бути незалежною державою у колі вільних європейських народів. Окрім плідної співпраці з Європейським союзом Україна має, на нашу думку, активізувати партнерські стосунки з країнами Центральної Азії – Казахстаном, Туркменістаном, Узбекистаном, Таджикистаном, Киргизстаном, а також з гегемоном в газовій промисловості цього значного регіону – Китайською Народною Республікою.

Наша безпека та економічне зростання нерозривно пов'язані з європейськими, а також з іншими подіями, що відбуваються у світі.

Нестабільність будь-де негативно вплине на нашу безпеку та економіку. Політико-дипломатична боротьба навколо питання про вступ України до Альянсу буде складною як у двосторонніх відносинах, так і в трикутнику Україна – Росія – Захід. Адже для України, і для Заходу важливо забезпечити неконфліктний характер цього процесу, збереження гарних стосунків з Росією.

к.т.н., доц. Моїсєєнко О.М. (НУОУ)

ПРОФЕСІЯ ВІЙСЬКОВОГО НА УКРАЇНСЬКОМУ РИНКУ ПРАЦІ

Конституція України гарантує громадянину право на працю, що передбачає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає.

На практиці ринок праці – це попит, пропозиція, ціна. Для робітника продаж робочої сили, її ціна служать основним джерелом життєдіяльності.

З позиції теорії людського капіталу дохід є закономірним підсумком власних рішень, приймаючи які людина може впливати і на розмір своєї заробітної плати (ЗП). Саме очікувані вигоди стають важливими складовими формування соціального статусу певної професії, у т.ч. й військової, у результаті чого виникає (а може, й зникає) мотивація до її отримання.

Згідно з даними кадрового порталу HeadHunter: сучасні випускники ВНЗ України в своїх резюме вказали очікуваний розмір ЗП: у Києві та Донецьку 8300 грн, у Криму 7400 грн, найменше в Луганську – 6200.

Перехід до професійної армії передбачає, що сучасні фахівці мають бути висококваліфіковані, всебічно забезпечені, соціально захищені професіонали-військовослужбовці за контрактом.

За словами Міністра оборони нині українське військо на 58 % укомплектоване контрактниками, які розраховують не лише служити, а й робити кар'єру та утримувати родину. Разом з тим укомплектованість офіцерським складом на первинних посадах продовжує зменшуватись.

ЗС України завойовують необхідний престиж на вітчизняному ринку праці. Здійснені останні заходи з підвищення грошового забезпечення (ГЗ) без зміни розмірів посадових окладів, дозволять поліпшити конкурентоспроможність воїнської праці (в таблиці представлені дані на 01.09.13).

За даними держкомстату середня ЗП в Україні за серпень 2013 р. становить 3335 грн., а її максимальний розмір – 5205 грн. (на транспорті).

Посадові оклади державних службовців і військовослужбовців та ГЗ військових					
Типова посада: військовослужбовця/ (державного службовця)	Військово- службовці (постанова КМУ від 07.11.07 № 1294) Посадові оклади, грн	Державні службовці (постанова КМУ від 09.03.06 № 267) Посадові оклади, грн	Місячне ГЗ військовослужбовців, грн		
			(постанова КМУ від 13.03.13 № 161) (40% у жовтні)	(постанова КМУ від 22.09.10 № 889) ВМС ЗСУ (весь о/с)	(постанова КМУ від 22.09.10 № 889) Крим (весь о/с)
Командир роти, капітан (провідний спеціаліст)	950–1050	1357–1396	4459	7328	6370
Командир взводу, лейтенант (спеціаліст I категорії)	750–850	1202–1241	3326	6679	4752

Військова служба у ЗС є державною службою особливого характеру, яка полягає у професійній діяльності придатних до неї за станом здоров'я і віком громадян України.

Рівень ЗП чи ГЗ може гарантуватися тільки державою, шляхом встановлення граничних правових норм. Тож виникла нагальна потреба вдосконалити ГЗ військовослужбовцям шляхом **підвищення посадових окладів та окладів за військовим званням** у розмірах, які б дозволяли військовій службі успішно конкурувати на ринку праці України.

ПАТЕНТНА ОХОРОНА ВІЙСЬКОВИХ ВИНАХОДІВ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Інтелектуальна власність в Україні набуває особливого значення, адже нові думки та новаторські рішення є джерелом майбутнього держави. Сучасний світ живе в епоху новітніх нано-та кібертехнологій, теж саме інтелектуальний потенціал нації визначає майбутнє місце і роль країни в міжнародній спільноті.

Повною мірою це стосується і Збройних Сил України, адже в умовах глобалізації відбувається перехід до професійної армії, оснащеної сучасними зразками озброєння та військової техніки, що передбачає широке застосування сучасних технологій та останніх досягнень науки і техніки. Тому на сучасному етапі розвитку нашої держави постає гостре питання захисту інтелектуальної власності, особливо у військовій галузі.

Винахід – це технічне рішення, що є новим, корисним у господарській діяльності і може бути практично застосоване. Визнаний офіційними експертами винахід може отримати правову охорону від держави і стати об'єктом промислової власності, що засвідчується особливим правоохоронним документом, який має назву патент.

Обов'язковими умовами видачі патентів на винаходи є корисність, новизна та неочевидність. Вимога щодо корисності (промислової придатності) переслідує три економічні цілі: обмеження кола патентів з числа інших на основі загального їх дослідження; відкладення часу до моменту, коли матиме місце створення нового продукту або процесу, на які може бути видано патент; виключення “некорисних” винаходів.

Патентування виконує дві функції: дозволяє компаніям, що володіють певною технологією, захистити свої комерційні інтереси шляхом позбавлення потенційних конкурентів можливості доступу до технологій; а також створює на ринку умови, за яких відбувається уповільнення інноваційного розвитку. В останньому випадку метою одержання патенту є запобігання одержанню конкурентом патенту на аналогічний винахід.

Проаналізувавши світові та вітчизняні тенденції, можна зробити висновок, що на даному етапі розвитку суспільства винаходи відіграють важливу, рушійну роль для того, щоб рухатись вперед.

Варто також зазначити, що Збройні Сили України володіють чималим інтелектуальним потенціалом і це, безумовно, сприятиме покращенню не лише тактико-технічних характеристик зразків озброєння та військової техніки, а й зміцненню обороноздатності вітчизняного війська.

ОБОРОННЕ ПЛАНУВАННЯ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ ФЕДЕРАТИВНОЇ РЕСПУБЛІКИ НІМЕЧЧИНА

Оборонне планування та поточна діяльність збройних сил Федеративної Республіки Німеччина є складовими оборонної політики Європейського Союзу та НАТО. Концептуальну основу планування та поточної діяльності ЗС Федеративної Республіки Німеччина складають “Основні напрями політики ФРН у сфері оборони”, “Концепція реформування бундесверу” та “Біла книга Німеччини з питань безпеки та майбутнього бундесверу”.

Процес планування воєнних видатків у Федеративній Республіці Німеччина здійснюється у відповідності з прийнятою у державах НАТО (за американським зразком) системою: “планування – програмування – розробка бюджету – виконання”. Процес планування воєнних видатків є частиною загальнодержавного бюджетного процесу і включає три основних етапи:

- розробка проекту бюджету,
- розгляд та затвердження проекту бюджету,
- виконання бюджету.

Державним органом, що відповідає за розробку проекту бюджету (а також за його виконання), є федеральне міністерство фінансів. На його адресу від інших міністерств та відомств надходять запити, за якими формується розхідна частина бюджету. Бюджетне запитання федерального міністерства оборони міститься у документі, так званому “Плані бундесверу”, що готується генеральним інспектором бундесверу та затверджується головою військового відомства. У системі планування воєнних фінансів він займає центральне місце та визначає співвідношення між воєнними потребами держави і фінансовими засобами на їх забезпечення. Цей документ складається щорічно на п’ять років, однак для окремих програм передбачено більш тривалий плановий період.

У плані бундесверу застосовується програмно-цільовий підхід до бюджетного планування. Згідно з цим документом воєнні видатки поділяються на два види – поточні й капітальні, або за термінологією самого плану, – на експлуатаційні та інвестиційні. Поточні (експлуатаційні) видатки включають у себе наступні основні програми: “Соціальне забезпечення” (з 2008 р.); “Утримання особового складу” (як військовослужбовців, так і цивільний персонал); “Підтримання ОВТ у боєздатному стані” (відноситься також і до іншого майна ЗС); “Інші експлуатаційні витрати”.

У свою чергу, капітальні (інвестиційні) видатки включають у себе такі основні програми: “Науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи”; “Воєнна закупівля” (мається на увазі, як закупівля ОВТ, так і іншого майна в інтересах ЗС); “Воєнне будівництво”; “Інші інвестиційні витрати”.

Кожний план бундесверу має додатки, де детально розписані видатки на проекти, які керівництво вважає особливо важливими, а також – ефект що очікується від реалізації цих проектів. Для кожного проекту вказано його стан на момент складання документу. Проекти сформовано за відповідними категоріями бойових можливостей ЗС, які вони покликані розвивати: керованість;

виживання і захищеність; мобільність; розвідка і обробка інформації; бойова ефективність; підтримка та стійкість.

До плану бундесверу крім фінансової інформації включаються цільові показники чисельності військ, кількість одиниць основних зразків ОВТ та іншого військового майна на кінець планового періоду. Це дозволяє використовувати його у якості джерела інформації не тільки щодо обсягів фінансування ЗС, але – і щодо інших аспектів їх діяльності.

П'ятирічні планові періоди що використовуються при фінансовому плануванні у Федеральному Міністерстві оборони Німеччини, забезпечують необхідну гнучкість і реальну можливість планування на середньострокову перспективу.

*к.т.н., доц. Наливайко А.Д. (НУОУ),
Поляєв А.І. (НУОУ)*

ОБОРОННА ПРОМИСЛОВІСТЬ ШВЕЦІЇ

Швеція належить до європейських держав, які тривалий час дотримуються політики нейтралітету. Країна проводить політику оборонної самодостатності (чисельність ЗС до 33900 осіб), разом з тим її оборонна промисловість (ОП) характеризується високим ступенем концентрації фінансових, виробничих, науково-технічних і технологічних ресурсів, тісною кооперацією з провідними компаніями-виробниками озброєнь за кордоном, оснащеністю сучасним високотехнологічним обладнанням, кваліфікованим інженерно-технічним персоналом і робітниками та забезпечує до 70 % потреб національних ЗС в озброєнні та військовій техніці (ОВТ).

Держава також намагається зберегти високий експортний потенціал галузі з акцентом на високотехнологічні і високоточні види ОВТ.

Разом з тим, зростаюча конкуренція за ринки збуту оборонної продукції та послуг, зростання наукоємності зразків озброєння, закритість для країни промислової інформації змушують її проводити активну промислову політику.

Уряд країни для прискорення нарощування промислового і наукового потенціалу оборонних компаній всебічно використовує можливості членства держави в структурах ЄС. Встановлюється співпраця з військово-промисловими і військово-політичними інститутами ЄС і НАТО. Укладаються міжнародні договори з європейськими країнами – виробниками зброї для забезпечення безпеки поставок, розробки міждержавних експортних процедур, взаємної охорони секретної інформації, проведення військових досліджень.

Для більш широкого залучення інвестицій держава відкриває можливості для входження іноземного капіталу в оборонні компанії, дає дозвіл на купівлю приватних оборонних компаній іноземним корпораціям.

З метою поліпшення експортних можливостей та збільшення експорту ОВТ оборонними компаніями урядом Швеції проведено реорганізацію Управління матеріально-технічного забезпечення (FMV) Міністерства оборони Швеції, функції з експорту озброєнь і військової техніки розширені і передані сформованому Агентству з експорту озброєнь і військової техніки.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ ЦИВІЛЬНОГО ПЕРСОНАЛУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Створення високоефективної системи оплати праці є одним з головних напрямків діяльності будь-якої організації, в тому числі і Збройних Сил України.

Наразі у Збройних Силах України досить мала кількість вакантних місць. Відповідно до нової Військової доктрини та Стратегії національної безпеки України планується скоротити чисельність особового складу Збройних Сил України, в тому числі і цивільного персоналу. Отже, є всі необхідні умови для високої конкуренції за робоче місце, що в свою чергу має забезпечити підвищення рівня кваліфікації та зацікавленості працівника у власних результатах діяльності. За цих умов пошук шляхів вдосконалення системи оплати праці є досить актуальним, оскільки на сьогодні заробітна плата працівників Збройних Сил України складається з безлічі надбавок, доплат, компенсаційних виплат тощо, окремо суми яких є просто сміхотворними.

Уряд може значно полегшити визначення розмірів заробітної плати персоналу, створивши гнучку систему посадових окладів. Це полегшить роботу багатьох спеціалістів, а також зменшить ризик неправильного визначення розмірів заробітної плати, прискорить темпи визначення необхідних коштів для оплати праці. Розмір посадового окладу залежатиме від посади, яку займає працівник, і становить сам собою значну суму.

На сьогодні цей розмір дуже малий і становить менше половини розміру самої заробітної плати працівника. Розмір багатьох посадових окладів ледве перевищує прожитковий мінімум.

Можливо, потрібно створити таку систему оплати праці у Збройних Силах, яка залежала б лише від 3 факторів: займаної посади, вислуги років (стажу роботи) і особистих результатів праці. Цього буде достатньо для визначення розміру заробітної плати кожного працівника.

Тобто, заробітна плата працівника Збройних Сил України може формуватись з трьохскладових:

- посадового окладу;
- надбавки за вислугу років (стаж роботи);
- премії за особисті досягнення.

Звичайно, таке різке реформування системи оплати праці у Збройних Силах України є однозначно неможливим. Занадто багато нормативної бази, порядку розрахунку, звітності, планування тощо необхідно змінити. Однак потрібно рухатись у такому напрямку, поступово затверджуючи одні нормативні документи, скасовуючи інші.

АНАЛІТИЧНІ ПІДХОДИ ОЦІНКИ РИЗИКІВ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ БЮДЖЕТУ ТА УПРАВЛІННЯ НИМИ

Однією із причин недостатнього рівня ефективності системи управління фінансовими ресурсами держави є відсутність практичної реалізації принципів та моделей управління бюджетними ризиками, важливою складовою яких є їх кількісна та якісна оцінка. Для ефективного управління ризиками необхідно спиратися на наукові розробки, вміло комбінувати методи і застосовувати їх у повсякденній роботі.

Процес формування доходів бюджету країни є складним і пов'язаний з множинністю факторів, що визначають рівень надходження доходів за окремими статтями до бюджетів різних рівнів. Аналізуючи поточний стан виконання бюджетних показників в Україні, можна сказати, що державний бюджет не виконується в повному обсязі як за загальним, так і за спеціальним фондом. При цьому недовиконання показників доходів бюджету спостерігається за всіма видами бюджетної класифікації.

Виконання планових показників доходів державного бюджету України у 2012 році, млн. грн.						
Показники	Загальний фонд			Спеціальний фонд		
	План на 2012 рік	Виконано у 2012 р.	% виконання	План на 2012 р.	Виконано у 2012 р.	% виконання
Податкові надходження	290 169, 8	254 484, 1	87,70%	20 984, 3	20 231, 0	96,41%
Неподаткові надходження	30 503,5	33 603, 6	110,16%	36 943, 7	34 684,0	93,88%
Доходи від операцій з капіталом	263,8	152,9	57,97%	1 800, 2	1 078, 5	59,91%
Від урядів зару-біжних країн	152,6	222,6	145,94%	609, 8	–	0,00%
Цільові фонди	–	–	–	186, 5	254, 6	136,52%
Офіційні трансфери	1 137,2	1 113, 7	97,93%	286,3	228,8	79,92%

Аналізуючи таблицю, слід зазначити, що основними ризиками, що безпосередньо впливають на формування доходної частини бюджету є:

- зміни в бюджетно-податковому законодавстві – зниження ставок основних бюджетоформувальних податків;
- ризики настання несприятливих подій у національній економіці, погіршення внутрішніх макроекономічних умов функціонування економіки; значні обсяги тінізації економіки тощо;
- ризик настання несприятливих подій у бюджетоутворювальних галузях регіональної економіки;
- ризики бюджетної системи та управління бюджетним прогресом (неефективний перерозподіл доходних джерел, низька платіжна дисципліна тощо) .

За таких умов складання, розгляду та затвердження бюджету використовують методи оцінки бюджетних ризиків, які включають:

1. Оцінку вірогідності невиконання бюджету за доходами (Рнб).

$$P_{нб} = P_d + P_p, \quad (1)$$

де P_d – вірогідність отримання доходу не меншого, ніж запланований бюджетом; P_p – вірогідність перевищення видатків, визначених бюджетом.

Вірогідність отримання меншого доходу ніж заплановано бюджетом (P_d), визначається за формулою:

$$P_d = 1 - \prod_{i=1}^n \bar{P}_{di} \quad (2)$$

де $\bar{P}_{di}$ – вірогідність отримання доходу не меншого, ніж за бюджетом.

Вірогідність перевищення видатків, визначених бюджетом (P_p), визначається за формулою:

$$P_p = 1 - \prod_{j=1}^m \bar{P}_{pj} \quad (3)$$

де $\bar{P}_{pj}$ – вірогідність того, що j -я стаття видатків бюджету не буде перевищена.

2. Міру ризику [вплив окремих статей бюджету (за допомогою вагових коефіцієнтів) на загальний рівень ризику невиконання доходів бюджету] визначають за формулою:

$$P = \sum_{i=1}^n \bar{P}_{di} \times Y_{di} + \sum_{j=1}^m \bar{P}_{pj} \times Y_{pj} \quad (4)$$

де $\bar{P}_{di}$ – вірогідність того, що i -й дохід буде отриманий в розмірі, менше чим визначено бюджетом; Y_{di} – питома вага i -го виду доходів в загальній сукупності держави; $\bar{P}_{pj}$ – вірогідність того, що j -а стаття видатків перевищить, рівень визначений бюджетом;

Y_{pj} – питома вага j -ї статті видатків в загальній сумі затверджених видатків.

Існуюча теоретико-методологічна база оцінки бюджетних ризиків пропонує розраховувати ризик невиконання запланованих показників бюджету, причому береться до уваги як ймовірність недофінансування, так і перевищення фактичних показників над плановими. При цьому виділяється чотири області бюджетного ризику при формуванні дохідної частини бюджету:

– безризикова зона (абсолютне співпадіння планових і фактичних значень бюджетних показників);

– зона допустимого ризику (рівень бюджетного ризику – до 10%);

– зона критичного ризику (рівень бюджетного ризику – 10–25%);

– зона катастрофічного ризику (рівень бюджетного ризику – понад 25%) .

Отже, розглянуті ризики виконання дохідної частини бюджету на сьогодні займають провідне місце у достовірності прогнозування фінансових ресурсів як держави в цілому, так і на місцевому рівні. Використання науково обґрунтованої методологічної бази оцінювання таких ризиків дає змогу завчасно реагувати на зміну економічної ситуації в державі і приймати вчасні управлінські рішення, щодо мінімізації можливих втрат.

ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІКИ

Проблеми взаємодії людини та природи у світовій економіці найбільш гостро позначилися на сучасному етапі, хоча були помічені вже давно. Видатні економісти попередніх епох неодноразово підкреслювали діалектичну єдність природного та соціального, природного та суспільного на всіх рівнях людських відносин.

Людське суспільство має внутрішні зв'язки з природним середовищем через виробничу діяльність, яка залежить від форми соціальної організації та характеру виробничих відносин, притаманних тому чи іншому суспільству. Виникнення глобальних проблем пов'язане як з конкретною сферою життєдіяльності суспільства, так і з конкретним соціально-економічним середовищем, де реалізується та чи інша сфера діяльності людей.

Кожна глобальна проблема об'єктивна за своїм характером і має матеріальну основу. Процеси інтернаціоналізації господарського життя, науки, культури та політики визначають збільшення взаємозв'язку окремих ланок світового господарства, взаємозалежності держав і, таким чином, становлять основу для можливостей глобалізації окремих складових сучасної цивілізації.

За наявності суперечностей між світовим економічним розвитком та соціальним прогресом людства виникають об'єктивні причини для перетворення можливості глобалізації в її реальність, тобто появи глобальних проблем.

При аналізі глобальних проблем необхідно врахувати загальні закономірності історичного процесу; загальні тенденції розвитку виробничих сил впливу на них науково-технічної революції; соціальні фактори. За таких умов оптимальне вирішення глобальних проблем вимагає поєднання науково-технічних та соціально-політичних факторів у єдиний механізм, основу якого будуть складати колективні дії всіх держав. Координація зусиль сторін, які беруть участь у вирішенні глобальних проблем, ґрунтується на визначенні посилюючого внеску кожної з країн та вимог участі незалежно від рівня її розвитку та соціального устрою.

Вирішення глобальних проблем сучасності, забезпечення майбутнього цивілізації людства вимагають розробки та реалізації колективної програми економічної, воєнно-політичної безпеки людства. Фінансові кошти на її здійснення залежать від проведення процесу роззброєння, конверсії воєнного виробництва, а суб'єктами її втілення є зацікавлені країни та народи світу.

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ОРЕНДИ МАЙНА У ВІЙСЬКОВИХ ЧАСТИНАХ

Відносини оренди майна військових частин, які також виступають як бюджетні установи і ведуть облік у спеціальному порядку, мають свої особливості. Зокрема, військові частини закріплене за ними рухоме та нерухоме військове майно (крім озброєння, боєприпасів, бойової та спеціальної військової техніки) можуть передавати в оренду юридичним і фізичним особам без шкоди бойовій та мобілізаційній готовності. При цьому, така передача здійснюється виключно на конкурсній основі та лише з дозволу Міноборони. Оцінка вартості майна, що підлягає передачі в оренду, проводиться комісіями за методикою, затвердженою КМУ.

Взяті в оренду необоротні активи не є власністю військової частини, а тому обліковуються на позабалансовому рахунку 01 “Орендовані необоротні активи”, записи на якому здійснюються односторонні. При надходженні об’єктів в оренду залишок на рахунку 01 збільшується, а при поверненні власнику – зменшується.

Необоротні активи записуються в накопичувальну відомість позабалансового обліку (меморіальний ордер № 16) по дебету рахунку 01 на підставі договору оренди, акта приймання-передачі основних засобів (форма № ОЗ-1), копії інвентарної картки, яку надає орендар. Ці об’єкти беруться на облік за вартістю, що вказана в договорі оренди, що укладений військовою частиною із сторонніми організаціями.

На орендовані необоротні активи інвентарні картки не відкривають та інвентарні номери не присвоюють. Такі об’єкти обліковуються за тими інвентарними номерами, що присвоєні орендодавцем в копії інвентарної картки.

Розмір орендної плати при здачі в оренду державного майна визначається за методикою, встановленою КМУ. Розмір річної орендної плати за цілісні майнові комплекси військових частин визначається за формулою: $Опл = (Воз + Внм) \times Сор.ц$, де $Опл$ – розмір річної орендної плати, грн.; $Воз$ – вартість основних засобів за незалежною оцінкою на час оцінки об’єкта оренди, грн.; $Внм$ – вартість нематеріальних активів за незалежною оцінкою на час оцінки об’єкта оренди, грн.; $Сор.ц$ – орендна ставка за використання цілісних майнових комплексів державних підприємств.

У разі оренди нерухомого майна розмір річної орендної плати визначається за формулою: $Опл = Вп \times Сор$, де $Вп$ – вартість орендованого майна, визначена шляхом проведення незалежної оцінки, грн.; $Сор$ – орендна ставка.

У разі оренди закріпленого за військовими частинами військового майна орендна плата згідно із статтею 7 Закону України “Про господарську діяльність у Збройних Силах України” спрямовується до державного бюджету. Крім орендної плати орендодавцю відшкодовуються комунальні послуги: тепло, вода, електроенергія, інші видатки на основі пред’явлених рахунків.

ЕТАПИ ПРИВАТИЗАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день приватизація державної власності ще є важливим напрямком діяльності в Україні, хоча й основна частина об'єктів державної власності вже перейшла у приватну власність. І оскільки є необхідним завершення приватизаційних процесів в країні, буде помилкою не враховувати минулих помилок.

Висвітлимо основні етапи приватизації в нашій країні та надамо коротку характеристику кожного з них.

I. Початковий етап приватизації (1992–1994 рр.). Етап носив більш підготовчий характер. Спроби виконання стратегічних цілей приватизації провалилися. Продаж малих та середній підприємств. Мораторій на продаж великих підприємств.

II. Масова приватизація (1994–1996 рр.). Приватизація переважно з використанням приватизаційних паперів, спрямованих на залучення широких верств населення до придбання акцій великих і середніх підприємств, а також об'єктів малої приватизації.

III. Індивідуальна грошова приватизація (1996–2003 рр.). Ідеологія індивідуальної грошової приватизації знайшла своє втілення в конкретних приватизаційних механізмах. Програма на 1999 рік зосередила пріоритети і завдання приватизації на трьох основних напрямках:

а) створення умов для приватних власників, які мають довгострокові інтереси у приватизації підприємств, у тому числі і для інвесторів на міжнародних ринках;

б) сприяння підвищенню ефективності діяльності підприємств та створення конкурентного середовища;

в) сприяння залученню коштів до Державного бюджету, роль фіскальних завдань була значно збільшена.

IV. Заключний етап приватизації (2003–2007 рр.). Процеси приватизації у ці роки базувалися на завданнях стратегії та ідеології курсу реформування, які окреслив Президент України у своєму Посланні до Верховної Ради “Європейський вибір” щодо зменшення питомої ваги державного сектора до оптимального розміру 8–10 %.

V. Завершення приватизації (з 2008 року). Прискорення темпів доприватизації економіки (з 2010-го року), неприйняття програми на 2008–2012 рр. А також прийняття Програми приватизації на 2012–2015 рр., за якою надходження до Держбюджету мали становити 50–70 млрд. грн.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ ПРАЦІВНИКІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Питання організації заробітної плати і формування її рівня складають основу соціально-трудових відносин у суспільстві, бо включають нагальні інтереси всіх учасників трудового процесу. Людина є основою, вирішальною складовою трудового потенціалу. Її здібності, кваліфікація, досвід та рівень освіти визначають трудовий процес. Будь-які зміни, що стосуються оплати праці, прямо чи опосередковано впливають на доходи всіх членів суспільства, а також на найважливіші макроекономічні показники. Тому в жодній країні світу питання регулювання оплати праці не залишені лише на розсуд ринкових сил, хоча методи, сфера, масштаби державного втручання в ці процеси в кожній країні різні.

В економічній системі, що ґрунтується на ринкових відносинах, втручання держави в організацію заробітної плати повинне мати переважно непрямий характер і соціально орієнтовану спрямованість. Регулюючий вплив держави повинен бути спрямований на забезпечення соціальних гарантій і умов для заробітку потрібних коштів з метою підвищення ефективності використання праці, узгодження і рівноправної реалізації інтересів всіх учасників трудових відносин.

На сучасному етапі підприємства самостійно вирішують питання, які стосуються організації оплати праці, отже вони повністю відповідають як за своє фінансово-економічне становище, так і за соціальних захист найманих працівників.

Держава ж, в свою чергу, здійснює регулювання оплати праці працівників підприємств усіх форм власності шляхом встановлення розміру мінімальної заробітної плати та інших державних норм і гарантій, встановлення умов і розмірів оплати праці керівників підприємств, заснованих на державній, комунальній власності, працівників підприємств, установ та організацій, що фінансуються чи дотуються з бюджету, а також шляхом оподаткування доходів працівників.

Крім державного регулювання мінімальної заробітної плати важливу роль відіграє також колективно-договірне регулювання, яке являє собою систему правових та організаційних принципів та норм, структур та заходів, що спрямовані на забезпечення взаємодії між державними органами влади, роботодавцями та найманими працівниками в регулюванні соціально-трудових відносин на національному, галузевому, регіональному та виробничому рівнях.

Механізм договірного регулювання оплати праці дозволяє створити такі умови, коли задовольняються проблеми роботодавців у якійсій роботі, одержання прибутків та найманого робітника, гідні умови життєдіяльності, що відповідають стандарту, який склався у даний час в даній країні (розширене відтворення робочої сили).

ЕКСПОРТНИЙ КОНТРОЛЬ ТОВАРІВ ПОДВІЙНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Швидкий розвиток сектора високотехнологічних товарів та послуг став визначальним фактором зростання економік країн світу. За оцінками багатьох вчених, тільки завдяки високотехнологічним галузям промисловості в майбутньому очікується приріст реального ВВП.

До високотехнологічних товарів та послуг української промисловості здебільшого відносяться товари військового призначення та подвійного використання, експорт яких жорстко контролюється національною та міжнародною системою експортного контролю.

Експортний контроль є складовою частиною забезпечення національної і міжнародної безпеки та стратегічної стабільності, виконує 2 функції: як елемент нетарифного зовнішньоекономічного регулювання і одночасно важливий інструмент зовнішньої політики, що різнобічно впливає на національні інтереси. Крім того експортний контроль суттєво впливає на міжнародний трансферт високих технологій і, відповідно, на конкурентоздатність багатьох компаній і країн. Контроль за товарами і технологіями подвійного призначення є однією з самих чутливих галузей системи експортного контролю.

Через загальну фінансову кризу сектору реальної економіки багатьох країн на стан економічної безпеки підприємств або державних посередників-спецекспортерів впливає низка загроз економічного, політичного, інформаційного, правового характеру, серед яких основними є: неузгодженість дій державних органів при здійсненні контролю за зовнішньоекономічними операціями спецекспортерів; посилення в останні роки фіскальної функції митних органів; дублювання одного виду контролю іншим та відсутність єдиної методології митних режимів, застосування дозвільної системи щодо товарів подвійного використання, особливостей поставки товару та єдиних підконтрольних списків з європейськими та іншими державами; значні витрати часу на оформлення товарів у пунктах пропуску через митний кордон України; відсутність національної та міжнародної інформаційної бази про існуючі на ринку України програмні забезпечення щодо узагальнення досвіду спецекспортерів; застосування митними органами в практичній роботі численних листів, роз'яснень митних органів, які впливають на діяльність спецекспортерів; пом'якшення контролю за імпортом поставками товарів подвійного використання, яким користуються українські посередники для експорту товарів "під прикриттям" в країни з режимами ембарго;

Недосконалість діючого законодавства відносно міжнародних трансферів товарів подвійного використання дає підстави для виникнення загрози "невідчутної" передачі технологій подвійного використання та загрози "витоку мізків", що підвищує ризик втрати сучасних технологій подвійного використання та конкурентоспроможності високотехнологічних товарів.

ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА ЕФЕКТИВНОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Високотехнологічні галузі національної економіки вичерпали інерційний розвиток за останні десятиліття, що на фоні світового інноваційного розвитку унеможлиблює подальше інтенсивне зростання без впровадження ефективної загальнодержавної програми інноваційного розвитку перспективних секторів. Цей шлях передбачає залучення, як бюджетних, так і приватних фінансових ресурсів.

Зважаючи на значний дефіцит державного бюджету, у ближчі роки на дане джерело прямого інвестування інноваційних процесів в державі сподіватись марно. Однак, з огляду на необхідність у створенні ефективної інфраструктури і відповідних законодавчо врегульованих механізмів участі приватних інвесторів в інноваційних проектах, держава, незважаючи на брак коштів в Бюджеті, може вирішити проблему за рахунок бюджетного фінансування, що дасть відчутні позитивні результати в середньостроковій перспективі.

Держава може застосовувати перевірені заходи непрямого стимулювання приватного сектору, зокрема повного та часткового гарантування інвестиційних вкладень в пріоритетні для економіки інноваційні проекти.

Має місце створення та поглиблений розвиток інфраструктури венчурного інвестування, зокрема ринку інновацій і технологій із прозорим джерелом доступу до науково-технічних розробок. Роль держави в даному випадку полягає в створенні умов і стимулів для залучення капіталу в малий і середній інноваційний бізнес (власника науково-технічної розробки), використовуючи венчурний капітал, в тому числі іноземний, як інструмент інвестицій.

Слабка активність вітчизняних венчурних інвесторів може бути доповнена участю більш досвідчених іноземних венчурних інвесторів при відповідному державному стимулюванні та рівні гарантій шляхом створення спільних підприємств із адекватними правами та обов'язками визначеними законодавчо.

Необхідно підкреслити зацікавленість закордонних інвесторів у вітчизняних науково-технічних розробках, про що свідчить статистика: джерелами фінансування витрат на виконання наукових та науково-технічних робіт є іноземні інвестиції, які в 2012 році склали 2 044 961,9 тис.грн. (19,4% від загальної суми).

Одним з ефективних інструментів розвитку ринку венчурних інвестицій є створення державного венчурного фонду, на який покладається не тільки безпосереднє інвестування інноваційних підприємств шляхом викупу корпоративних прав останніх із подальшим їх рентабельним продажем на конкурсній основі, але й національна маркетингова діяльність, спрямована на популяризацію даного виду інвестування, як високодохідного джерела.

ПОРІВНЯННЯ МОДЕЛЕЙ ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ

Сукупність усіх економічних процесів, що здійснюються в суспільстві на основі діючих в ній різних стосунків і організаційних форм, є економічною системою цього суспільства. Зрозумівши сутність системи, можна зрозуміти багато закономірностей господарського життя суспільства.

Економічна система, як і цивілізація, – продукт еволюційного розвитку. Кожна нова система формується в надрах старої, поступово набуваючи нових якостей, що й відрізняє її від попередньої.

Економічна система характеризується за основними елементами, типами, внутрішньою структурою, системою формування моделей економічних систем.

1. Основними елементами економічної системи є:

структура продуктивних сил суспільства (є матеріально-речовою основою економічної системи, й визначальною підсистемою);

соціально-економічні техніко-економічні, організаційно-економічні та виробничі відносини;

організаційні форми господарської діяльності;

господарський механізм, тобто спосіб регулювання економічної діяльності на макроекономічному рівні;

конкретні економічні зв'язки між господарськими суб'єктами.

Кожна з цих підсистем складається з окремих елементів, компонентів з властивою їм сукупністю зв'язків між собою і розвивається за спільними для всієї економічної системи законами, а також за властивими лише для даної підсистеми законами і суперечностями.

2. Основні типи економічних систем:

1) система вільного або чистого ринку (теоретична модель);

2) сучасна ринкова економіка (маркетингова система управління);

3) традиційна система;

4) командно-адміністративна система.

3. Внутрішня структура економічної системи складається з:

природних ресурсів; населення; “know-how” (знаю як); інвестиційного клімату; інноваційного сприйняття; екології (якість навколишнього середовища); національних цінностей; ментальності; функціональних елементів; інституцій; політичних установ.

4. Системи формування моделей економічних систем. В силу об'єктивних і суб'єктивних причин, у країнах по-різному формувалася система господарювання. Серед різноманітних національних моделей економік вирізняють: американську, скандинавську, саксонську, японську, слов'янську, південнокорейську моделі тощо.

Аналізуючи основні характеристики економічних систем можна зробити висновки, що до найбільш суттєвих відносяться характеристики, які пов'язані з формою власності на засоби виробництва (на землю, природні ресурси, сировинні ресурси, повітряний простір тощо) та організацію ринку.

БАНКІВСЬКА СИСТЕМА УКРАЇНИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Глобалізація у найближчому майбутньому визначатиме стан світової фінансової системи. Потужна банківська система є необхідною умовою стабільного, збалансованого розвитку економіки України. Тому аналіз сучасних тенденцій міжнародного руху капіталу, передусім банківського, дає можливість сформулювати уявлення про перспективи інтеграції України у міжнародний фінансовий простір.

Останнім часом спостерігається посилення уваги іноземних банківських груп до української банківської системи. Вітчизняний банківський сектор вважається найбільш інвестиційно привабливим, оскільки в більшості європейських країн від 70 до 90 % ринків уже освоєні.

Активне залучення нашої країни до процесів глобалізації зумовлює перенесення більшості позитивних і негативних явищ зовнішнього світу в українські умови, що матиме відповідні наслідки для розвитку банківської системи.

Питома вага іноземного капіталу на вітчизняному банківському ринку вимірюється часткою банків з іноземним капіталом у загальній кількості банків в Україні. Станом на 1 липня 2013 року ліцензію Національного банку України на здійснення банківських операцій мали 176 банків, усі з яких є публічними акціонерними товариствами. З них 51 банк з іноземним капіталом.

У повній власності (100% статутного капіталу) іноземних інвесторів перебувало 11,9% (21 банк) від загальної кількості банків, які мають ліцензію НБУ на здійснення банківських операцій. В цілому, протягом перших шести місяців 2013 року частка іноземного капіталу зменшилась з 39,5% до 34,2%. Найбільш значний вплив на розвиток банківської системи мають системоутворювальні банки або банки I групи за класифікацією Національного банку України.

Основними напрямками діяльності з подолання проблем розвитку банківської системи в умовах глобалізації повинні стати:

а) стратегічним вектором розвитку банківської системи України має стати її спрямованість у світовий фінансовий простір на основі глобалізації фінансових ринків;

б) інтеграція національної банківської системи повинна здійснюватися на основі концентрації українського банківського капіталу;

в) посилення конкуренції на ринку банківських послуг сприятиме зниженню вартості фінансових ресурсів;

г) зростання частки іноземного капіталу у національній банківській системі для забезпечення дотримання національних інтересів держави.

СУПЕРЕЧЛИВИЙ ВПЛИВ МОНОПОЛІЗАЦІЇ РИНКІВ НА ЕКОНОМІКУ КРАЇН З РІЗНИМ РІВНЕМ РОЗВИТКУ РИНКОВИХ ВІДНОСИН В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Обґрунтування сутності та закономірностей монополізації ринків у сучасних умовах господарювання постає необхідною передумовою регулювання цього процесу в трансформаційній економіці.

Глобалізація має суперечливий вплив на співвідношення конкурентно-монопольних сил на національному та глобальному рівнях. В кінці 20 сторіччя – на початку 21 відбулася трансформація національної форми монополізації в глобальну. Це стало можливо завдяки:

- появі нових надвеликих монополій на фоні лібералізації бар'єрів входу на ринки;

- латентності характеру монополізації через формування мережових структур – складних утворень, які ґрунтуються на відносинах горизонтальної координації елементів системи;

- прагненні монополістів до стабілізації ринків на фоні загострення конкуренції між ними, та з аутсайдерами;

- зміні характеру і форм конкуренції за здобуття та утримання монопольного становища;

- створенням ядром лідерів “зонтичного ефекту” для аутсайдерів, поширення процесу кооперації при одночасному загостренні конкуренції;

- проникненням монопольних тенденцій в “нові” сфери економіки тощо.

Збереження та самовідтворення монопольного середовища на національному та глобальному рівнях свідчить про стабільність процесу монополізації.

Наслідки монополізації ринків для країн з різним рівнем розвитку виробничих відносин протилежні. Так для країн з розвинутими ринковими відносинами процес монополізації ринків може виступати і часто виступає каталізатором інноваційного розвитку і, відповідно, одним із впливових чинників підвищення конкурентоспроможності національної економіки.

Водночас для країн з транзитивною економікою, що характеризується недосконалістю конкурентної політики, монополізація ринків призводить до нераціонального використання обмежених ресурсів і, як наслідок, до зниження ефективності суспільного виробництва.

З наведеного можна зробити висновок про необхідність реалізації конкурентної політики як засобу державного регулювання цього процесу особливо є актуальним для країн з транзитивною економікою. Основне завдання конкурентної політики в умовах глобалізації полягає у тому, щоб, з одного боку, створити умови для забезпечення конкурентних переваг національної економіки в ситуації міжнародної інтеграції й наростаючої конкурентної боротьби, а з іншого боку, не допустити концентрації, спрямованої на здобуття окремими суб'єктами монопольної влади на внутрішньому ринку

ОБЛІК ПРИРОДООХОРОННИХ ВИТРАТ :ВИЗНАННЯ УМОВНОГО ЗОБОВ'ЯЗАННЯ ЧИ СТВОРЕННЯ РЕЗЕРВУ НА ЛІКВІДАЦІЮ НЕГАТИВНИХ ЕКОЛОГІЧНИХ НАСЛІДКІВ

Підприємство постійно існує в умовах невизначеності, які воно намагається мінімізувати. Керівництво укладає довгострокові договори, створює ділову репутацію підприємства, імідж та інше. Але, єдине, що поки лишається неконтрольованим з боку людини, є природа. Упродовж своєї діяльності підприємство використовує природні багатства, чим поступово руйнує природний баланс.

Результатом цього є найбільші стихійні лиха за останній рік від ураганів, повеней, землетрусів та інших стихійних лих постраждали близько 106 000 000 жителів нашої планети. Минулого року відбулося більше 300 стихійних лих, внаслідок яких загинули понад 9300 чоловік. Викликані ними економічні збитки склали близько 138 мільярдів доларів США. Велика доля збитків від стихійних лих припали на 3 країни: Китай, США та Італія. З середини 1990-х років збитки від стихійних лих невпинно зростають з кожним роком.

У 2012 році природні катастрофи стали причиною величезних людських втрат. В грудні внаслідок тайфуну Бофа, що обрушився на Філіппіни, загинуло і пропали безвісти понад 1900 чоловік. Збитки усіх підприємств, що постраждали від вищезгаданих стихійних лих, офіційно навіть не підраховуються.

Звичайно, підрахувати можливі збитки від майбутніх стихійних лих уже складно і тим більше розрахунки завжди досить умовні. Але це дозволить підприємству мати хоч якісь резерви для продовження своєї діяльності на перший час і зменшення удару збитків. Таким чином у підприємства, що використовує природні ресурси, виникає умовне зобов'язання.

Міжнародний стандарт не рекомендує визнавати умовне зобов'язання. У випадках, коли суб'єкт господарювання є солідарно і окремо відповідальним за зобов'язання, та частина зобов'язання, яка, за очікуванням, буде погашена іншими сторонами, розглядається як умовне зобов'язання. Суб'єкт господарювання визнає забезпечення на ту частину зобов'язання, для якої ймовірним є вибуття ресурсів, які втілюють у собі економічні вигоди, за винятком надзвичайно рідкісних обставин, коли не можна зробити достовірної оцінки.

Умовні зобов'язання можуть змінюватися не так, як очіувалося. Отже, вони регулярно оцінюються, щоб визначити, чи стало ймовірним вибуття ресурсів, які втілюють у собі економічні вигоди. Якщо стає ймовірним, що вибуття майбутніх економічних вигід буде потрібним для статті, яка раніше розглядалася як умовне зобов'язання, забезпечення визнається у фінансовій звітності за той період, у якому відбувається зміна ймовірності (за винятком

надзвичайно рідкісних обставин, через які неможливо зробити достовірної наближеної оцінки).

На нашу думку, ефективніше буде не визнавати умовне зобов'язання, яке, по суті, не забезпечується нічим, а створювати резерв на ліквідацію негативних екологічних наслідків. Для цього необхідно буде на щомісячній основі робити наступні проводки (відповідно до міжнародних стандартів):

Дт – Витрати на ліквідацію негативних наслідків;

Кт – Резерв на ліквідацію негативних екологічних наслідків.

Отже, підприємство у ході своєї господарської діяльності стикається іноді з екологічними негативними подіями, на ліквідацію яких необхідні значні кошти. Одним з можливих варіантів такого відображення є визнання умовного зобов'язання. Але на нашу думку, для правильнішого відображення відповідних витрат, доцільно створювати резерв на ліквідацію таких наслідків.

*д.е.н., доц. Чеберяко О.В. (КНУ ім. Т. Шевченка),
Лісовський В.І. (ВІКНУ)*

ОБОРОНИЙ БЮДЖЕТ ДЕРЖАВИ

Сучасні процеси фінансування потреб оборони в Україні характеризуються відсутністю стабільності та чіткого короткострокового та довгострокового планування, що обумовило необхідність проведення наукових досліджень чинників, що впливають на стан розвитку Збройних Сил України.

Збройні Сили України знаходяться в нелегкому фінансовому становищі, а під впливом світової фінансової кризи та зважаючи на значні показники інфляції, безробіття, стагнації, розробити чіткий план та оптимізувати витрати на оборону досить важко.

Актуальність проблеми обумовлена тим, що основними напрямками стратегічних реформ є створення надійної бази для розвитку національної економіки України, підтримка низького рівня інфляції, стабілізація державних фінансів, скорочення бюджетного дефіциту.

Кабінет Міністрів України, розробляючи макроекономічні показники розвитку національної економіки, у тому числі оборонно-промислового комплексу, визначає матеріальні, фінансові і людські ресурси для гарантованого забезпечення потреб оборони, прогнозні показники видатків Державного бюджету України на оборону з урахуванням орієнтовних показників обсягів державного оборонного замовлення.

Також узагальнює пропозиції щодо порядку стратегічного та оборонного планування, мобілізаційної підготовки, підготовки території держави до оборони на випадок воєнної загрози, організує розробку і попередньо схвалює проекти Концепції і Державної програми розвитку Воєнної організації держави,

проекти концепцій і державних програм розвитку Збройних Сил України, інших складових Воєнної організації держави та вносить їх на розгляд Ради національної безпеки і оборони України.

Витрати на оборону постають як частина економіки, що обслуговує захист життєво важливих інтересів суспільства і мають за мету забезпечення державної безпеки для ефективного розвитку економічної, соціальної та інших сфер життєдіяльності держави.

Але на сьогодні при плануванні оборонних витрат Міністерством фінансів України не виконується жоден з нормативних актів, прийнятих по оборонній сфері. І в таких умовах Міністерству оборони України самотужки доводиться дбати про боєготовні та боєздатні власні Збройні Сили.

Внутрішні резерви Збройних Сил України також підійшли до свого вичерпання. Військове майно і техніка, що залишились в армії, в основному застаріли як морально, так і фізично. Крім того, світовий ринок військового озброєння скоротився більше ніж на 50%, а тому сподіватись на валютні надходження не варто.

Макроекономічні показники мають великий вплив на фінансування потреб оборони держави та відіграють неабияку роль у формуванні обороноздатності держави. Також можливо виділити комплекс необхідних заходів та завдань, для покращення стану фінансування Збройних сил України.

Унаслідок недофінансування Збройних сил України уповільнилось надходження до Збройних Сил нових та модернізованих зразків озброєння та військової техніки, не вирішено належним чином одну з головних умов успішного переходу Збройних Сил на професійну основу – забезпечення військовослужбовців житлом, не досягнуто встановлених показників укомплектованості Збройних сил військовослужбовцями за контрактом та не вдалося позбавити Збройні сили від тягара збереження надлишкового майна, непридатних ракет і боєприпасів.

Підсумовуючи все згадане вище, можемо сказати, що оборонні витрати відіграють значну роль в економіці держави та мають за мету забезпечення державної безпеки для ефективного розвитку економічної, соціальної та інших сфер життєдіяльності держави. Причому недопустиме як недофінансування оборони, що практично зведе нанівець боєздатність збройних сил, так і відчутне збільшення воєнних витрат, що, в свою чергу, призведе до скорочення фондів виробництва товарів народного споживання, що також неприпустимо.

к.е.н. Чімишенко С.М. (ВІКНУ)

МОТИВАЦІЙНІ АСПЕКТИ ГРОШОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ

Питання мотивації праці завжди були актуальними у суспільному житті, адже скільки існує суспільство, стільки існують протиріччя між працівниками і

роботодавцями: перші прагнуть продати свою працю дорожче, інші – заплатити за цю працю менше.

Попит на робочу силу та її пропозиція здійснюються на ринку праці, який є неоднорідним і чітко структурованим. Людина обертається в тому секторі ринку, який відповідає фаху, освіті та особистим здібностям людини. Відповідно, так звані, “цінові пропозиції”, або вартість робочої сили, в різних секторах ринку праці дуже відрізняються. З огляду на зазначені теорії мотивації і стимулювання праці, а також економічні закони розподілу за працею, необхідно дотримуватися певних пропорцій при визначенні вартості робочої сили в одному секторі ринку праці. Отже, коли ми говоримо про вартість робочої сили у військовій сфері, в основному маємо на увазі розмір грошового забезпечення військовослужбовців.

На даний час в системі грошового забезпечення переважає питома вага додаткових його видів, зокрема виплат, що мають в основному заохочувальний характер. Як наслідок, це впливає на зниження особистого професійного рівня окремих військовослужбовців, що не підвищує професійність Збройних Сил у цілому. В контексті переходу ЗСУ на виключно контрактне комплектування та формування професійної армії, такий напрямок розвитку системи грошового забезпечення можна вважати хибним, адже він не лише зміщує акценти в бік преміювання та виплат без перегляду розмірів окладів, а й суттєво ускладнює цю систему, робить її непрозорою і незрозумілою для багатьох потенціальних військовослужбовців. Враховуючи незначний загальний розмір грошового забезпечення військовослужбовців контрактної служби, навіть попри періодичне підвищення розмірів премій, його мотиваційний фактор є досить слабким у порівнянні з іншими видами державної служби в цьому секторі ринку праці.

Причина цих проблем полягає у прямій залежності розмірів пенсій осіб, звільнених з військової служби, від розмірів діючих окладів, адже при зміні чинної нормативно-правової бази щодо розмірів окладів військовослужбовців, пенсії підлягають перегляду з урахуванням нових розмірів окладів.

Керівництво держави і МОУ неодноразово наголошували на необхідності як підвищення розмірів грошового забезпечення військовослужбовців, так і вдосконалення його структури. Зокрема планується нарахування й виплати грошового забезпечення через регіональні розрахункові центри. Перший досвід такого центру вже напрацьовується на базі командування ВМС України в м. Севастополь. Але обсяг фінансових ресурсів, передбачений у держбюджеті України на 2013 рік за бюджетною програмою 2101020 на забезпечення діяльності ЗСУ та підготовку військ (11 838,5 млрд. грн.), не дозволяє здійснити ці заходи без суттєвого скорочення чисельності ЗСУ. Цей ресурс був зменшений порівняно з 2012 роком майже на 80 млн. грн.

Проведений аналіз змушує констатувати наявність кризових явищ в системі ГЗ військовослужбовців, що не дозволяє встановлювати його в розмірах, адекватних середньостатистичним показникам на ринку праці. Це, в свою чергу, заважає переходу до виключно контрактного комплектування ЗСУ і знижує ефективність видатків на утримання особового складу.

ДОСЛІДЖЕННЯ ФІНАНСОВОГО АСПЕКТУ РЕФОРМУВАННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ НА ПЕРІОД ДО 2017 РОКУ

Відповідно до Указу Президента України, яким затверджено Державну комплексну програму реформування і розвитку Збройних Сил України на період до 2017 року Збройні Сили України стали на шлях нової реформи.

Найбільш складним питанням поточного етапу реформи в Україні є досягнення необхідної збалансованості між структурою Збройних Сил України і наявними ресурсами країни.

У Державному бюджеті України на 2013 рік витрати для Міністерства оборони України становлять 15,3 млрд. грн, або 0,97% ВВП (загальний фонд – 14,3 млрд. грн., спеціальний фонд – 1,0 млрд. гривень). З них 12,8 млрд. грн (83,2%) спрямовані на утримання Збройних Сил України, 1,6 млрд. грн (10,4%) – на розвиток озброєння і військової техніки, 0,9 млрд. грн (6,4%) – на підготовку Збройних Сил України. При цьому видатки загального фонду відповідають прогнозним показникам видатків Міністерства оборони України на 2013 рік, затвердженим постановою Кабінету міністрів України від 07 липня 2010 № 568 (14,3 млрд. грн).

Бюджетний запит Міністерства оборони України на 2014 рік складає біля 25 млрд. грн (24 млрд. грн – загальний фонд та 1 млрд. грн – спеціальний). З них на утримання Збройних сил України пропонується спрямувати 18 млрд. грн (71,5%), на розвиток, модернізацію, закупівлю, ремонт і обслуговування озброєнь і військової техніки – 5 млрд. грн (20,1%) та на навчання та підготовку Збройних сил України – 2 млрд. грн (8,4%). При цьому заплановані видатки загального фонду не відповідають прогнозним показникам видатків Міністерства оборони України на 2014 рік, затвердженим постановою Кабінету міністрів України від 07.07.10 № 568 (16,18 млрд. гривень). Питання щодо внесення змін до відповідної постанови було винесене Рішенням Ради національної безпеки та оборони України від 29.12.12 року, в якому пропонувалося уточнити з урахуванням європейського досвіду прогнозні показники видатків із загального фонду державного бюджету на потреби Міністерства оборони України в місячний термін. Тому в проект Державного бюджету України на 2014 рік закладена сума 14559,77 млн. грн, з них 1031,11 млн. грн – на спеціальний фонд.

На виконання заходів Державної комплексної програми реформування і розвитку Збройних Сил України на період до 2017 року уряд передбачає направити близько 131,7 млрд. грн, які розподіляються на наступні статті витрат: утримання Збройних Сил України – 89,7 млрд. грн (зменшення з 83,2% у 2013-му до 68,4% у 2017-му), бойова підготовка Збройних сил України – 12,1 млрд. грн (збільшення з 6,4% загального бюджету в 2013 році до 10,6% в 2017-му), оновлення озброєнь – 24,7 млрд. грн (збільшення з 10,4% загального бюджету в 2013-му до 21% у 2017-му).

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ПРОЦЕДУР ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ В БЮДЖЕТНИХ УСТАНОВАХ

В умовах сучасної ринкової економіки держава виступає вагомим споживачем товарів і послуг, тим самим регулюючи рівень попиту та пропозиції в реальному секторі економіки. Державна закупівля є придбанням товарів і послуг за державні кошти, тобто кошти Державного бюджету України, Автономної республіки Крим, місцевих бюджетів.

Варто відзначити, що державні закупівлі повинні здійснюватись у відповідності до затвердженого кошторису, плану асигнувань та помісячного плану використання бюджетних коштів. При цьому умови договору закупівлі не повинні відрізнятися від пропозиції конкурсних торгів або цінової пропозиції переможця закупівлі. Закон про державні закупівлі визначає окремі випадки, коли можливою є зміна суттєвих умов договору закупівлі, серед яких найбільш розповсюдженими є:

1. Зменшення обсягів закупівлі, зокрема з урахуванням фактичного обсягу видатків замовника;

2. Зміни ціни за одиницю товару не більш як на 10 % у разі коливання ціни такого товару на ринку за умови, що зазначена зміна не призведе до збільшення суми, визначеної в договорі;

3. Продовження строку дії договору та виконання зобов'язань щодо передачі товару, виконання робіт, надання послуг у разі виникнення документально підтверджених об'єктивних обставин, що спричинили таке продовження, у тому числі форс-мажорних обставин, затримки фінансування витрат замовника за умови, що такі зміни не призведуть до збільшення суми, визначеної у договорі; узгодженої зміни ціни в бік зменшення (без зміни кількості (обсягу) та якості товарів, робіт і послуг).

В практичній діяльності бюджетних установ поширені випадки, коли з одним постачальником в межах одного бюджетного періоду укладається декілька угод, кожна з яких на суму менше 100 000 грн., а, отже, вони не підпадають під дію Закону про державні закупівлі, але в сумі вони перевищують зазначений ліміт. В такому випадку комітет з конкурсних торгів установи має не допускати повторного придбання товарів, робіт, послуг без проведення відповідних процедур.

У разі необхідності пролонгації договору його дія може бути продовжена на строк, достатній для проведення процедури закупівлі на початку наступного року, в обсязі, що не перевищує 20 % суми, визначеної у договорі, укладеному в попередньому році, якщо видатки на цю мету затверджено в установленому порядку.

Отже, головними передумовами прозорості та ефективності державних закупівель бюджетними установами є дотримання чинного законодавства, залучення кваліфікованих спеціалістів та вдосконалення організації проведення конкурсних торгів.

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ У ВИВЧЕННІ ПОНЯТТЯ ФІНАНСОВІ РЕСУРСИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Управління фінансовими ресурсами місцевих бюджетів є необхідним для формування нової системи державного контролю фінансовими ресурсами, яка б забезпечувала становлення України як розвинутої європейської держави з високим рівнем соціальної стабільності.

Актуальним є дослідження сутності та визначення фінансових ресурсів місцевого бюджету та шляхів оптимізації формування і ефективного управління ними. Науковці розглядаючи сутність фінансових ресурсів місцевих бюджетів не дають чіткого визначення щодо самого поняття.

У сучасних економічних джерелах немає однозначного визначення поняття “фінансові ресурси”. Так, у фінансовому словнику фінансові ресурси визначаються як сукупність коштів, що перебувають у розпорядженні держави та суб’єктів господарювання і є джерелом їх виробничого й соціального розвитку.

На думку авторів навчального посібника “Державні фінанси”, “Фінансові ресурси – це грошові фонди, які створюються в процесі розподілу, перерозподілу і використання валового внутрішнього продукту за певний період”.

На нашу думку, наведені визначення недостатньо точно характеризують суть фінансових ресурсів, оскільки перше з них не відображає джерела утворення цих ресурсів, а друге – не показує мети їх формування. З наведених визначень випливає, що фінансовими ресурсами виступають грошові кошти, які можуть бути використані за цільовим призначенням.

Загалом поняття “фінансові ресурси” повинні вказувати на джерела їх створення, відображати форму прояву і цільове використання та відповідати економічному змісту фінансів.

Формування фінансових ресурсів відбувається в процесі розподілу, перерозподілу і використання валового внутрішнього продукту. Наявність фінансових ресурсів – необхідна передумова для здійснення процесу розширеного відтворення, задоволення різноманітних суспільних потреб.

Враховуючи особливості функціонування головних суб’єктів місцевих фінансів, дослідження сутності фінансових ресурсів органів місцевого самоврядування не можливе без чіткого розуміння і визначення їх складових елементів.

Слід ширше впроваджувати місцеві податки і збори, що позитивно впливатиме на формування фінансових ресурсів місцевих бюджетів та і утвердить фінансову незалежність регіонів країни. Виходячи з вищесказаного слід зазначити, дана ситуація потребує дослідження ролі інструментів фінансового контролю у визначенні джерел фінансових ресурсів місцевих бюджетів.

Таким чином, щодо теоретичних досліджень сутності фінансових ресурсів місцевих фінансів можна зробити такі висновки, що фінансовий контроль ресурсів органів місцевого самоврядування є необхідним важелем для здійснення процесу фінансування місцевих програм розвитку й соціального забезпечення територіальної громади певного регіону.

ФАХОВІ КОМПЕТЕНЦІЇ ОФІЦЕРА ЗАПАСУ – ПОКАЗНИК ЯКОСТІ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Інтеграція української освіти в європейський та світовий простір невід’ємно пов’язана з підвищенням якості національної системи освіти, тобто створення можливості для розвитку особистості та ефективного вирішення багатьох фахових, економічних, соціальних та інших життєвих проблем.

Актуальність проблеми формування професіоналізму офіцера запасу, як майбутнього фахівця фінансової служби МОУ зумовлена тим, що умови роботи вимагають різних професійних якостей, які дозволяють приймати ефективні рішення, як у мирний час, в умовах бюджетного забезпечення, коли йдеться про оптимальне цільове використання наданих матеріальних та фінансових ресурсів і забезпечення потреб особового складу при виконанні поставлених завдань, так і в особливий період.

Сучасні вимоги до підготовки фахівців фінансової служби вимагають постійного оновлення навчально-виховного процесу з метою формування професійної компетентності фахівців, упровадження інформаційно-комунікаційних технологій, інноваційних методик, оскільки набуті професійні знання можуть втрачати актуальність та потребувати їх зміни шляхом застосування нових підходів до вирішення професійних питань.

Професійна компетентність фахівця фінансового органу військової частини – система професійних знань, умінь і навичок, як єдиний комплекс (традиційна й зрозуміла тріада), що пов’язаних із виконанням професійної діяльності на високому рівні, а саме: теоретична, практична, морально-психологічна підготовленість; уміння виявляти, ставити, розв’язувати професійні завдання; забезпечення мобільності поповнення професійних особистісних знань; критичність мислення; використання свого потенціалу.

Інтегрований результат навчальної діяльності студента – компетентність випускника можна відобразити в такій тріаді “знання + метод + мислення”.

Тобто, по-перше, мобільні знання – динамічна, різноманітна інформація, яку треба вміти знайти, відсіяти непотрібну, перевести у досвід власної діяльності. По-друге, гнучкість методу, як уміння використовувати набуті знання у конкретній ситуації – розуміння, яким чином можна добути знання, який метод для цього потрібний. По-третє, критичність мислення, як адекватне оцінювання себе, соціуму, свого місця, конкретної інформації, методу її здобування чи використання.

Компетенція це інтегральна якість особистості, яка проявляється в її загальній здатності і готовності до діяльності, що базується на знаннях та досвіді, які отримані в процесі навчання.

Компетенції, як показники якісної фахової підготовки офіцерів запасу, є складовими ефективної професійної діяльності молодого спеціаліста фінансової служби, основою подальшого розвитку компетенції офіцера запасу до набуття ним рівня професіоналізму, як показника його професійної придатності та якісного показника оцінки навчального процесу його підготовки.

ВАЖЛИВІСТЬ ПРОЦЕСУ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКОГО РІШЕННЯ

Сутністю управління є вплив суб'єкта господарської діяльності на об'єкт господарської діяльності для досягнення максимального результату. Управління – це спрямована дія управляючої підсистеми на керований об'єкт на основі інформації про його функціонування, за допомогою якої систему підтримують у заданому стані.

Метою цієї статті є подальший розвиток прийняття управлінського рішення, розуміння важливості своєчасного прийняття необхідних рішень. Організаційна структура управління має бути побудована таким чином, щоб забезпечувати на кожному рівні можливість своєчасного прийняття необхідних рішень. Управлінське рішення – це соціальний акт, підготовлений на підставі варіантного аналізу і оцінки, яка прийнята в установленому порядку, має декларативне значення, містить постановку цілей і обґрунтування засобів їх здійснення. Можна назвати такі передумови вироблення рішень: контроль за виконанням завдань; екстраполяція минулого в майбутнє; передбачення змін (якщо це можливо). В сучасних умовах переважає прийняття гнучких термінових рішень, коли зміни не можливо передбачити. Крім того, при підготовці та прийнятті рішень необхідно враховувати: новизну, складність, динаміку і передбаченість багатьох явищ, які характеризують політичну, економічну, соціальну, ринкову та інші сфери діяльності. Головною передумовою результативного управління є всебічний аналіз діяльності організації.

Рішення, які приймаються, можуть класифікуватися за різними ознаками: за змістом, за ступенем складності, формою, ступенем автоматизації та ін. Процес прийняття рішення може бути одноразовим або багаторазовим з перевіркою прийняття рішення та документальним оформленням. Час прийняття рішення може бути різноманітним: стратегічні рішення готуються роками, а оперативні – миттєво. Велику роль в практиці прийняття рішень відіграє системний аналіз. Успіхи математичних методів оптимального програмування з використанням обчислювальної техніки – істотно підвищують ефективність вирішення завдань управління. Наявність відповідного алгоритму прийняття рішень і їх реалізації дає можливість поєднувати формальні й евристичні методи досягнення вищих результатів. Для підготовки та прийняття рішення необхідна інформація про ситуацію й повинна бути чітко сформована ціль.

Зміна умов і політика оновлення потребують постійної роботи щодо розвитку організації. Алгоритм прийняття управлінських рішень при реорганізації структури або створенні нової організації складається з послідовних конкретних дій, направлених на досягнення поставленої мети. Зарубіжний досвід останніх років показує, що для прискорення досягнення мети управлінські структури спрощуються. Так, у Великій Британії є компанії, які мають всього два-три структурні функціональні підрозділи. Багато компаній практикують періодичне переміщення співробітників з одного підрозділу до іншого, що сприяє підвищенню їх кваліфікації, допомагає оволодіти знаннями ведення справи і на інших ділянках роботи компанії. Працівники сприймають такі заходи позитивно, як один із способів боротьби із закостенінням організаційної структури.

Пошуки ефективного управління – головне завдання керівника організації. Адже ефективне управління забезпечує сталу діяльність організації, її конкурентоспроможність.

Шрамко О.В. (ВІКНУ)

ПЛАНУВАННЯ ТА ВИТРЕБУВАННЯ КОШТІВ У МІНІСТЕРСТВІ ОБОРОНИ УКРАЇНИ

Своєчасне і вірне планування не можливе без вихідних (базових) даних, відсутність яких нерідко призводить до невдало запланованих дій, а це в свою чергу до недосконалого забезпечення певних заходів. Не є виключенням в цьому питанні і планування у Міністерстві оборони України.

Для забезпечення планів базовими даними потрібно здійснити повне інспектування та інвентаризацію всіх частин та з'єднань, слід зібрати реальну інформацію про стан підприємств та організацій Міністерства оборони. На основі зібраної інформації необхідно визначити технологічний стан виробництв, їх сучасність, фінансовий та економічний стан. Це дасть змогу своєчасно виявити потенційних банкрутів, здійснити групування підприємств для проведення роздержавлення та приватизації, правильно визначити пріоритети та підготувати відповідні рішення уряду щодо зміни форм власності та ефективного використання підприємств в інтересах Міністерства оборони.

Наступне, що необхідно зробити, – становити норми, якими могли б користуватися військові частини при плануванні коштів на наступний рік. Цим питанням повинні зайнятись забезпечуючі органи. Адже на даний час у військових частинах норми використовуються лише в небагатьох випадках: при плануванні видатків на грошове забезпечення військовослужбовців, заробітної плати працівників, при плануванні продовольчого забезпечення, лазнево-пральних витрат. Витрати за багатьма іншими статтями Кошторису МОУ розраховуються, в основному, виходячи тільки з витрат поточного року. А це призводить до неповного витребування коштів.

Норми фінансування витрат на бойову підготовку встановлюються тільки на навчальні витрати по тактичній, стрійовій та вогневій підготовці. Норми відпуску коштів на бойову підготовку обчислюються тільки на військовослужбовців. Розміри норм на тактичну і стрійову підготовку залежать від категорії військовослужбовців (солдати, курсанти, сержанти, прапорщики, офіцери) і від роду військ, до якого належать військовослужбовці. На вогневу підготовку розміри норм залежать від категорії військовослужбовців.

Розрахункові норми витрат коштів необхідно застосувати і по деяких інших стаття Кошторису Міністерства оборони України. Так, повинна існувати норма на витрати по утриманню й експлуатації бронетанкової техніки з розрахунку на один танк у рік, на утримання, експлуатацію і ремонт автомобільної техніки й інше.

Дійсна потреба військової частини в коштах по тій або іншій статті може не збігатися із сумою належних коштів по нормах, але в усіх випадках вона не повинна перевищувати норм фінансування.

КРИЗА КУЛЬТУРИ КОНКУРЕНЦІЇ ЗА УМОВ ТРАНСФОРМАЦІЇ ФОРМИ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Проблемою розвитку конкуренції у країнах з транзитивною економікою є низький рівень культури конкуренції. Це зумовлено традиціями економічного розвитку, коли учасники ринку пов'язували і пов'язують переваги у конкурентній боротьбі не з ефективним використанням обмежених ресурсів, а з перерозподільною діяльністю держави.

Саме у транзитивних економіках антимонопольні органи повинні акцентувати увагу на розвитку уявлень про переваги конкуренції для самих підприємств, споживачів, суспільства в цілому.

На нашу думку, необхідно дотримуватись таких основних пріоритетів у формуванні і розвитку культури конкуренції:

- орієнтація суб'єктів господарської діяльності на здійснення конкуренції основаної на “стратегії голубих океанів”. Коли пропозиція починає перевищувати попит для підтримки стійкого зростання, недостатньо просто боротися за частку ринку. Підприємствам варто вийти за рамки конкуренції і створювати блакитні океани – галузі, яких сьогодні ще не існує, вільні ніші на ринку. Ці ділянки ринку вимагають креативного підходу і дають можливість рости й отримувати високий прибуток;

- спрямованість виробника на випуск продукції з приєднанням такої цінності товару, яка мала б соціальне значення. До товару прикріплюється нова цінність, яка впливає як на рівень споживання – прибуток, так і на конкуренцію в ніші;

- врахування всіх незадоволених потреб різних груп споживачів;

- підвищення рівня кваліфікації персоналу для обслуговування споживачів у сфері надання послуг.

Отже, розв'язання поставленої проблеми неможливе без високого рівня культури ведення конкурентної боротьби, результатом якої буде соціально зорієнтоване виробництво товарів і надання послуг. І навіть найбільш ефективні методи примусу і контролю не забезпечать бажаних результатів з формування дієвого конкурентного середовища на внутрішньому ринку.

Секція 5

ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНА БЕЗПЕКА ОСОБИСТОСТІ, СУСПІЛЬСТВА І ДЕРЖАВИ

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ЕТНОПОЛІТИЧНИМ КОНФЛІКТОМ

В сучасних умовах етнополітичний фактор стає одним із основних механізмів політичної мобілізації суспільства, основною причиною можливого протистояння. Завдання врегулювання етнополітичних відносин визначають проблеми і можливості управління з розв'язання конфліктних ситуацій.

Урегулювання етнополітичних конфліктів вимагає пошуку компромісного і придатного для всіх конфліктуючих сторін балансу інтересів. Досягнення такого балансу можливо за рахунок виконання, як мінімум трьох обов'язкових умов:

1. Кожна із сторін конфлікту повинна визнати наявність конфліктної ситуації. Цім за кожної із сторін визнається право на існування, але це не означає законності претензій і вимог одної сторони до другої.

2. Степінь організованості сторін є обов'язковою умовою урегулювання конфлікту. Чім краще організовані сторони конфлікту, тим вище можливість досягнення домовленостей і виконання умов договореностей протидіючими сторонами.

3. Конфліктуючі сторони повинні виконувати встановлені правила, що в подальшому дозволить продовжити процес перемовин.

Навіть при виконанні зазначених умов вірогідність вирішення конфлікту таким чином, щоб конфліктуючі сторони були задоволені, невелика. Сторони можуть прийняти компромісне рішення, яке не вирішує конфлікт по суті, а переводить його в латентну фазу. Гарантій, що в подальшому сторони не розпочнуть новий конфлікт, немає.

За досвідом міжнародної практики нейтралізації етнополітичних конфліктів способи їх врегулювання поділені на три групи:

1. Вирішення конфліктної ситуації з позиції сили. В цьому випадку передбачається перемога однієї сторони над другою.

2. Виснаження у взаємній боротьбі всіх сторін конфлікту, – жодна зі сторін не в змозі одержати помітної перемоги над іншою (т. зв. взаємна поразка).

3. Досягнення взаємної згоди за основними питаннями та встановлення конструктивної взаємодії (так званий взаємний виїгриш).

Перші два способи мають високу вірогідність актуалізації конфлікту в подальшому. Лише третій спосіб передбачає переведення конфлікту в латентний стан на тривалий час.

Дуже важливо не допустити використання конфліктуючими сторонами релігійного фактору, повільного прийняття попереджувальних заходів з метою недопущення ескалації конфлікту. Заходи з врегулювання конфлікту повинні базуватися на загальних принципах гуманізму, демократії, рівності, свободи індивіда тощо. При цьому не виключається застосування державного насилля до тих, хто порушує закони, лишає прав та свобод інших громадян.

Таким чином при виникненні етнополітичних конфліктів необхідними умовами їх врегулювання є: чітке визначення меж конфлікту; недопущення спрощення проблем конфлікту, жорсткого протиставлення інтересів і цілей сторін; виключення бюрократичних процедур і формалізації відносин між політичними, адміністративно-господарськими діями і громадянами.

СУТНІСТЬ, ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ТА ІНСТРУМЕНТАРІЙ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОГО ПРОТИБОРСТВА

Для аналітичного опрацювання повідомлень засобів масової інформації та виявлення серед них таких, що мають ознаки інформаційно-психологічного впливу (ІПсВ) на особовий склад Збройних Сил і населення України, офіцер-аналітик повинен володіти знаннями про ІПсВ та інструменти й технології, що використовуються в ході його застосування.

У військовій сфері виділяють два види інформаційно-психологічного протиборства: інформаційно-технічне й інформаційно-психологічне.

Інформаційно-технічний вплив (ІТВ) – це вплив на інформаційно-технічну інфраструктуру об'єкта з метою забезпечення реалізації необхідних змін у її функціонуванні (зупинка роботи, несанкціонований доступ до інформації та її перекручення (спотворення), програмування на певні помилки, зниження швидкості оброблення інформації тощо), а також вплив на фізичний стан людини. ІТВ становить загрозу безпеці інформаційно-технічної інфраструктури й фізичному стану людини. Головними об'єктами впливу та захисту інформаційно-технічного протиборства є системи телекомунікацій і зв'язку, радіоелектронні засоби й ін.

Інформаційно-психологічний вплив (ІПсВ) – це вплив на свідомість та підсвідомість особистості й населення з метою внесення змін у їхню поведінку і світогляд.

Базовими методами ІПсВ є *переконання й навіювання*.

Переконання звернене до власного критичного сприйняття дійсності об'єктом впливу. Воно має певні алгоритми впливу:

- логіка переконання має бути доступною для інтелекту об'єкта впливу;
- переконання варто здійснювати, спираючись на факти, відомі об'єкту;
- переконлива інформація повинна містити узагальнювальні пропозиції;
- переконання має містити логічно несуперечливі конструкти;
- факти, що доносяться до об'єкта впливу, повинні мати відповідне емоційне забарвлення.

Навіювання, навпаки, спрямовується на суб'єктів, які некритично сприймають інформацію. Його особливостями є:

- цілеспрямованість і плановість застосування;
- конкретність визначення об'єкта навіювання (селективний вплив на певні групи населення з урахуванням їхніх основних соціально-психологічних, національних й інших особливостей);
- некритичне сприйняття інформації об'єктом навіювання (навіювання засноване на ефекті сприйняття інформації як інструкції до дії без її логічного аналізу).

СУТНІСТЬ ТА ЗАВДАННЯ ОЦІНКИ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ДЕРЖАВИ

Середовищем реалізації інформаційних впливів за різних рівнів напруженості у інформаційних стосунках між суб'єктами інформаційного співтовариства є інформаційний простір, у рамках якого здійснюється накопичення, обробка, зберігання інформації обмін нею між людьми організаціями, державами та міждержавними об'єднаннями.

У межах інформаційного простору розвиваються системи спрямовані на інформаційно-аналітичне забезпечення управлінської діяльності, інформаційне забезпечення технічних пристроїв, інформатизації освіти тощо. На тлі посилення ролі інформаційного простору в забезпеченні розвиненими країнами своїх політичних, економічних, воєнних інтересів особливого значення набувають технологічні аспекти його формалізації з метою визначення загроз інформаційній безпеці країни, прогнозування їх рівня та розробки програм протидії.

Метою даного виступу є обґрунтування підходу до діагностики інформаційного простору, що дозволяв би визначати рівень інформаційних загроз та відпрацьовувати рекомендації щодо забезпечення інформаційної безпеки.

Інформаційний простір має структурні та динамічні характеристики і може належати як окремій людині, так і групі, соціальним прошаркам та верствам суспільства, а також суспільству в цілому. Через складність інформаційного простору його доцільно розглядати з різних точок зору: оперативної (як сукупність інформації, що утворює „інформаційний ресурс”), технологічної (як поєднання сховищ інформації; засобів її введення та представлення, комунікаційних систем і мереж; сукупності структурних підрозділів (посадових осіб), що здійснюють наповнення та ведення сховищ інформації та адміністрування інформаційних ресурсів, забезпечують реалізацію інформаційних процесів), організаційної (як сукупність взаємозалежних суб'єктів інформаційної спільноти, що забезпечують перебіг інформаційних процесів в системі обміну інформацією по загальним правилам їх опису та формалізації).

Виходячи із потреб забезпечення інформаційної безпеки, стратегічного планування у сфері національної безпеки, у результаті діагностики інформаційного простору мають бути отримані наступні висновки: про наявні та потенційні виклики та загрози інформаційній безпеці, оцінки тенденцій їхньої динаміки; про стан (науково обґрунтований опис) власних ресурсів та ресурсів інших суб'єктів інформаційного поля; про мотиви, якими керується протидіюча сторона; про класифікацію інформаційних впливів як кримінальних, терористичних чи воєнно-політичних актів; про наслідки прийняття стратегічних рішень, пропозиції щодо розвитку системи забезпечення інформаційної безпеки.

ЩОДО СТВОРЕННЯ ЄДИНОГО ІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ДЕРЖАВИ У ВОЄННІЙ СФЕРІ

Існуючі світові концептуальні і доктринальні документи щодо забезпечення інформаційної безпеки та ведення інформаційної боротьби спрямовані виключно на захист інфраструктур, зокрема військових, від різноманітних інформаційних впливів, а також на створення умов і засобів для такого впливу на іншу сторону. Зміст цих документів відображає основну сутність політики розвитку засобів інформаційного протиборства в світі в інтересах інформаційної безпеки в сучасних умовах.

В той же час, зазначена концептуальність забезпечення інформаційної безпеки держав є неповною, що полягає у відсутності закріплення на концептуальному рівні потреби створення та розвитку інформаційних інфраструктур (у державах), які продукують необхідні інформаційні ресурси (ІР), тобто створення інформаційного простору (ІП) для інформаційного забезпечення різноманітних процесів управління (іншими словами – кіберпростір), в тому числі у воєнній сфері.

Очевидно, що сьогодні проблема забезпечення інформаційної безпеки, зокрема у воєнній сфері, має розглядатись не лише як проблема протидії кібертероризму та негативним інформаційним впливам на інфраструктуру, а як більш складна, котра охоплює усі процеси отримання і циркуляції ІР з метою забезпечення функціональної діяльності суб'єктів воєнної сфери в інтересах оборони.

Фундаментальним завданням створення та розвитку єдиного ІП України у воєнній сфері (кіберпростору воєнної сфери) є еволюційна побудова та підтримка дієздатності основного (бойового) ІП України у воєнній сфері, який гарантує формування, використання та розповсюдження ІР в інтересах досягнення інформаційної переваги над противником та управління ним в ході воєнного конфлікту. Основний (бойовий) ІП України у воєнній сфері утворюється в інтересах діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань сил оборони сектору безпеки і оборони держави, а його достатність забезпечується виконанням наступних заходів :

- створення ІР органів військового управління;
- інформаційний обмін між органом(ми) військового управління і виконавчим органом, яким є підлеглі війська (з їх органами управління), що здійснюють силовий тиск (вплив) на противника або його ураження, а також формування ІР органів управління цих підлеглих військ;
- формування ІР системою моніторингу противника, а також інформаційного обміну між органом(ми) військового управління і цією підлеглою системою;
- створення динамічного ІР засобами дистанційного спостереження у складі зброї;
- здійснення навігаційного забезпечення сил та засобів, що належать суб'єктам сил оборони (збройним силам);
- формування та використання спеціальних ІР з метою інформаційного впливу на противника шляхом заходів оперативного маскування, застосування

технологій мас-медіа для інформаційно-психологічного впливу на противника, а також інформаційних технологій для порушення роботи його інформаційних систем.

Невід’ємним завданням створення та розвитку єдиного ІІ України у воєнній сфері є запровадження та удосконалення системи (середовища) статичних ІР сектору ресурсного забезпечення суб’єктів сил оборони (матеріально-технічного, фінансового, кадрового, медичного) в інтересах інформаційної підтримки процесів створення (реформування), оновлення та ефективної діяльності її військових формувань.

Клубань О.М., Ділай А.Ю. (ВІКНУ)

ІНФОРМАЦІЙНІ ВІЙНИ НА ГЕОПОЛІТИЧНІЙ КАРТІ СВІТУ

“Істинно тотальна війна – це війна за допомогою інформації”, сказав американський дослідник М. Маклауен. Ця теза була проголошена ним ще 30 років тому, а сьогодні майже кожний пересічний громадянин знає або хоча б орієнтується у понятті “інформаційна війна”. Інформаційна війна є протиборством непримиренних сторін у відповідному інформаційному просторі (ІІ), яка здійснюється з використанням інформаційних технологій з метою нанесення максимальних втрат “противнику” та мінімізації власних втрат в економічній, військовій, політичній, ідеологічній та інших сферах.

Всім відомі події в ході першої чеченської кампанії Росії наприк. ХХ ст., коли вона програла інформаційне протиборство. Чеченці тоді працювали значно ефективніше. Вони оперативно надавали інформацію російським та закордонним журналістам, чого не робили представники федеральної влади і російського військового командування. Таким чином, саме відкритість чеченців, їх агресивність і натиск в інформаційній протидії дозволили одержати перевагу.

Не так давно пройшла так звана “арабська весна”. Ще задовго до застосування воєнної сили в світовому ІІ було розгорнуто повномасштабну кампанію з дискредитації влади в Лівії, Єгипті, Сирії. За допомогою мережі Інтернет, інших ЗМІ здійснювався потужний інформаційно-психологічний вплив на свідомість людей, як у цих країнах, так і за їх межами. Подібна діяльність – це приклад громадянської журналістики (тобто журналістики з народу – демократичної та правдивої).

Як бачимо, інформаційні війни вийшли на новий рівень. Наполеон колись сказав “Я більше боюсь трьох газет, ніж ста багнетів”, але сьогодні цей вислів дещо трансформується. Оскільки газети переходять у світову мережу Інтернет, реагувати треба навіть на банальний коментар.

Сьогодні інформаційні війни ведуться по всьому світі щодня, планово та продумано, виконуючи свою головну мету – маніпулювання свідомістю. Сучасні технології дозволяють максимально спростити цей процес. “Світ знаходиться в стані інформаційної війни, і для багатьох урядів практика шпигунства в мережі Інтернет, про що активно йдеться останнім часом, – буденність”. Таку думку у липні 2013 року висловив генеральний секретар Міжнародного союзу електрозв’язку Хамадун Туре і з цим важко не погодитися.

АКТУАЛЬНІСТЬ СТВОРЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ СИСТЕМИ УЗАГАЛЬНЕННЯ ДОСВІДУ ПІДГОТОВКИ ТА УЧАСТІ В МІЖНАРОДНИХ ОПЕРАЦІЯХ З ПІДТРИМАННЯ МИРУ І БЕЗПЕКИ

З моменту набуття незалежності Україна є одним з провідних контриб'юторів міжнародних зусиль з підтримання миру та безпеки у світі. Починаючи з 1992 року, понад 37 тисяч військовослужбовців ЗС України взяли участь у 27 міжнародних місіях та операціях. За останні роки українські миротворці перебували у складі місій ООН у Ліберії, Косово, Судані, Конго, Кот-д'Івуарі. Також українські миротворці беруть участь у місіях та операціях НАТО.

Україна таким чином розвиває свій військовий потенціал, щоб до кінця 2017 року бути готовою брати участь у 2–3 операціях з підтримання миру і безпеки, забезпечувати несення чергування в багатонаціональних військових чергуваннях високої готовності та представництво Збройних Сил України у багатонаціональних штабах. У подальшому чисельність таких операцій може зрости до 5–6.

У 2013 році прийняті рішення, підтриманні Верховною Радою України, щодо активізації участі України та її Збройних Сил у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки. Так у Демократичну Республіку Конго для участі у місії ООН відправлено 300 військовослужбовців, 9 вертольотів і шістдесят одиниць військової техніки. На виконання угоди між Україною та Організацією Північноатлантичного договору Збройні Сили України беруть участь і в багатонаціональній операції НАТО по боротьбі з морським піратством “Океанський щит”, для чого у район Африканського Рогу направлено на три місяці національний контингент у складі фрегата “Гетьман Сагайдачний”, оснащений вертольотом Ка-27 на борту і групу спеціального призначення.

У Збройних Силах України накопичено значний досвід підготовки миротворців, розроблені відповідні нормативні документи та методики. Вивчається досвід інших країн, опрацьовуються питання ефективного поєднання цивільних і військових компонентів у миротворчій діяльності. До цієї роботи залучені органи військового управління, вищі військові навчальні заклади і науково-дослідні установи. У зв'язку з цим, доцільно було б створити цілісну систему узагальнення досвіду миротворчої діяльності, участі ЗС України та держав-партнерів у всьому спектрі сучасних операцій та коаліційних силах.

Участь Збройних Сил України у миротворчій діяльності сприятиме їх реформуванню, досягненню відповідності сучасним вимогам, сумісності з військовими формуваннями розвинених держав світу та інтеграції в європейські структури безпеки.

БЕЗПЕКА ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИХ СТРУКТУР ДЕРЖАВИ – НЕ СТАН ЗАХИЩЕНОСТІ, А ПОТЕНЦІЙНА ГОТОВНІСТЬ ДО АКТИВНОЇ ПРОТИДІЇ ЧИННИКАМ НЕБЕЗПЕКИ

Проведені останніми роками дослідження підтверджують тезу, що безпека не є просто стан захищеності об'єкта, а стан об'єкта захисту разом із суспільно-державними системи забезпечення безпеки активно протидіяти можливій тенденції до матеріалізації негативних чинників – „небезпека – ризик – виклик – загроза”. Така активна конфліктна взаємодія з носіями небезпеки має на меті надання на них вигідного керуючого впливу.

Безпека – це, по-перше, відсутність можливості чинників небезпеки матеріалізуватися до рівня загрози та завдати збиток чи шкоду особистості, суспільству, державі, співдружності держав, населенню певного регіону та людству в цілому; по-друге, потенційна можливість існуючих систем забезпечення безпеки надійно та ефективно протидіяти розвитку чинників небезпеки до рівня ризику, виклику чи загрози та реальності завдати шкоду чи збиток – тобто надійно захищати об'єкти від небезпечних посягань; по-третє, здатність самої системи захиститися від впливу ризиків, викликів та загроз, а в разі отримання ушкоджень: швидко відновитися та ефективно функціонувати.

Інформаційна безпека людини, суспільства, держави – це стан їхньої інформаційної озброєності, котрий формує внутрішній потенціал духовної, інтелектуальної, морально-етичної, політичної стійкості, здатний протидіяти негативним інформаційним впливам. Останні неспроможні викликати деструктивні думки та мотиви до дії з небажаними відхиленнями на шляху до стійкого прогресивного розвитку. Система державної інформаційної безпеки, стимулюючи мобілізаційну готовність недержавного сектору та конкретного громадянина, – має організувати та залучити їх до активної протидії чинникам інформаційної небезпеки, ризиків, викликів і загроз для стримування процесів та тенденцій їх матеріалізації до рівня, котрий міг би завдати суттєву шкоду об'єктам захисту – особі, суспільству, державним структурам інформаційних і телекомунікаційних систем, ресурсам, інтересам, національній безпеці.

Таким чином, управління інформаційною безпекою (управління чинниками „небезпеки” у вигідному плані шляхом протидії їх розвитку), мобілізуючи суспільство, населення, конкретну особу, дозволяє державі ефективно забезпечувати колективне використання інформації, захист інформаційних і електронно-обчислювальних ресурсів, керівний і особовий склад інформаційно-аналітичних структур від деструктивного інформаційно-психологічного впливу. Головним об'єктом захисту серед них – свідомість співробітників підрозділів ІАЗ, членів їх сімей та решти населення держави.

ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ОКРЕМИХ ЕЛЕМЕНТІВ СИСТЕМИ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

Актуальність саме такого напрямку проведення досліджень полягає у реаліях сьогодення, коли формування інформаційного суспільства змінює пріоритети серед каналів надходження інформації до людини – більшість інформації отримується від інформаційних джерел (електронних, теле- й радіо програм, періодичних видань), а не від міжособистісного спілкування та безпосереднього досвіду.

Враховуючи постійну потребу людини в отриманні інформації, як необхідної умови для реалізації своєї соціальної поведінки в суспільстві, її якість, з точки зору впливу на психіку людини, є важливим аспектом діяльності відповідних державних структур системи забезпечення національної безпеки. Важливим це питання є не тільки для нашої держави, а й інших держав світу, про що свідчать активізація проведення науково-практичних конференцій присвячених саме вирішенню проблем інформаційно-психологічної безпеки як держави у цілому, так і особистості. Проблемні питання у даній предметній області потребують теоретичних і практичних рішень.

Зміна пріоритетів у взаємовідносинах у бік конкурентності, окрім позитивних моментів (підвищення активності) привела й до негативних – використання у ході конкурентної боротьби способів і прийомів інформаційно-психологічного впливу. Такі явища широко використовуються у політичних перегонах, економічних відносинах.

У доповіді розглядається питання побудови системи забезпечення інформаційно-психологічної безпеки держави та особистості. Пропонуються для розгляду вимоги до такої системи, суть яких полягає у забезпеченні переваги в інформаційному просторі держави елементами системи за рахунок своєчасного виявлення і нейтралізації загроз, динамічних можливостей системи змінюватися, в залежності від структури та інтенсивності джерел зовнішніх загроз.

Приводиться перелік об'єктів призначених для забезпечення інформаційно-психологічної безпеки системою, що пропонуються, та підхід до класифікації такого типу загроз і їх джерел.

На основі розгляду прийомів та способів здійснення інформаційно-психологічного впливу, запропонована структура системи виявлення загроз в інформаційних джерелах.

Демонструється практична реалізація програмного комплексу моніторингу відкритих електронних джерел інформації.

ЗАХИСТ ІНФОРМАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЯК ФАКТОР НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

У наш час поряд з економічним та військовим потенціалом інформаційний потенціал стає одним з найважливіших чинників забезпечення національної безпеки держави. До складу інформаційного потенціалу України входять такі складові як інформаційні ресурси, інформаційна інфраструктура, та інформаційні технології, які на сьогодні визначають рівень і темпи соціально-економічного, науково-технологічного й культурного розвитку країни.

В умовах інформаційної експансії з боку інших держав ефективність державного управління, прийняття політичних рішень залежить від швидкості обробки та аналізу великих обсягів інформації.

Політичний імідж країни на міжнародній арені та ефективність дипломатичних заходів значною мірою залежить від грамотності та адекватності висвітлення політичної позиції України в закордонних засобах масової інформації й спроможності формування країною у міжнародного співтовариства об'єктивного уявлення про державу.

Останнім часом можна з впевненістю сказати, що перевага в рівні інформаційного потенціалу еквівалентна перевазі ініціативи в зовнішній політиці, завдяки активному характеру заходів з інформаційної безпеки.

Стан та ефективність наукових досліджень та впровадження в практику їх результатів перебувають в прямій залежності від стану національного інформаційного потенціалу.

Отже, рівень розвитку та безпеки інформаційного середовища, які є найголовнішими факторами у всіх сферах національної безпеки, у свою чергу активно впливають на стан політичної, економічної, військової та інших складових національної безпеки України.

Кожна держава, прагнучи реалізувати та захистити власні національні інтереси, спрямовує свої зусилля на накопичення національних інформаційних надбань в умовах глобалізації світових інформаційних процесів.

Закономірно виникає необхідність не лише розвивати й посилювати національний інформаційний ресурс, але й захищати його від широкого спектра потенційних інформаційних загроз з огляду на наявну можливість інформаційного тиску на Україну а також інформаційної агресії з боку розвинених західних держав, намагань впливу на свідомість і несвідомість індивідів, на сім'ю, державу, суспільство, що може загрожувати національній безпеці держави.

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ ТА ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Важливою умовою для розбудови демократичної правової держави, формування громадянського суспільства є поінформованість, яка безпосередньо пов'язана зі здійсненням принципу гласності та реалізації демократичних прав і свобод громадян – свободою совісті, слова, друку, права на отримання інформації

Отже, можна визначити основні аспекти взаємодії органів державної влади та ЗМІ, що чітко закріплені законодавством. Зокрема, органи державної влади зобов'язані:

- надавати ЗМІ повну інформацію про свою діяльність через відповідні інформаційні служби органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

- забезпечувати журналістам вільний доступ до неї, крім випадків, передбачених Законом України “Про державну таємницю”, не чинити на них будь-якого тиску і не втручатися в їх виробничий процес.

А ЗМІ, відповідно до законодавства України, мають право:

- висвітлювати всі аспекти діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

- проводити власне дослідження і аналіз діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб, давати їй оцінку, коментувати.

При цьому змішування змісту офіційної інформації, що оприлюднюється, з коментарями засобу масової інформації або журналіста не допускається.

Разом з тим, українське законодавство на сьогодні потребує адаптації до нових реалій з урахуванням швидкого розвитку нових медіа (on-line-видань, Інтернет-ТБ, Інтернет-радіо тощо). Факт того, що інтернет-ресурси де-юре не є засобами масової інформації, говорить сам за себе. Навіть основоположні закони, як то “Про інформацію”, “Про друковані ЗМІ”, “Про авторське право”, необхідно корегувати. На мою думку, доречно ухвалити єдиний Інформаційний кодекс.

Дискутуючи над питанням відносин між засобами масової інформації та владою, можна сказати напевне – їх налагодження та гармонізація є вирішальним для життєдіяльності обох інституцій. Інша справа, що ця життєдіяльність певним чином передбачає здійснення впливу на формування громадської думки.

Підвищення довіри населення, формування позитивного іміджу, залучення громадськості до обговорення суспільно важливих питань, підтримки дій та рішень – основні цілі цього впливу.

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ВІЙСЬКОВИХ ЖУРНАЛІСТІВ У ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

Висвітлення міжнародних навчань військовим кореспондентом – завдання не з легких: підготовка до навчань, збір інформації, розуміння дійства, поняття того, що може бути показаним суспільству, а що ні – це не повний перелік завдань в діяльності військових журналістів у екстремальних умовах.

Основою будь-якої роботи людини – є підготовка, а підготовка журналіста – взагалі складний поліфонічний тривалий за часом процес, який вимагає від фахівця як всебічної загальнотеоретичної підготовки, так і ґрунтовних професійних знань, умінь і навичок.

Безумовно, плідна журналістська діяльність під час міжнародних навчань можлива лише за умови, коли той, хто нею займається має чітке уявлення про всі особливості того, що відбувається до їх початку, під час їх проведення та про те, які мають бути кінцеві результати. А для цього журналіст повинен бути в стані організовувати отримані факти в цілісну картину, визначати “стосунки” між ними у межах послідовності і, нарешті, зробити готовий аргументований продукт.

Журналіст, якому належить виконувати професійні обов’язки в умовах міжнародних навчань, повинен володіти максимумом інформації про конкретну місцевість, куди він прямує, мати уявлення про історичні, соціально-економічні, національно-етнічні, релігійні та інші особливості розвитку країни або регіону.

Існує досить багато методів, які можуть бути використані при вивченні майбутнього “поля діяльності” військового журналіста під час міжнародних навчань. Це, наприклад, досвід колег, які раніше виконували подібні завдання; консультації фахівців (у тому числі військових, представників МНС, МВС, МЗС, політиків і вчених, громадських і релігійних діячів); вивчення інформаційно-довідкових матеріалів; при можливості, попереднє звернення за інформацією в урядові, і неурядові структури, які розгорнуті на території, де має працювати журналіст тощо.

Яскравим прикладом роботи військових журналістів під час міжнародних навчань є діяльність телерадіокомпанії Міністерства оборони України “Бриз” та Чорноморської групи військово-морського співробітництва BLACKSEAFOF. Вже вкотре кореспонденти телерадіокомпанії “Бриз” беруть участь у проведенні міжнародних навчань та інформують громадськість про їх перебіг, починаючи від плануючих конференцій і завершуючи активною фазою маневрів.

Журналістський обов’язок полягає у необхідності розповісти широкому загалу про те, що українські військові протягом багатьох років працюють наполегливо і ґрунтовно, а здобутки наших військових високо цінуються закордонними колегами.

ФОРМУВАННЯ ЗАСОБАМИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Збройні Сили є одним з найважливіших елементів політичної системи суспільства і держави. Їх призначення – захист національних інтересів, територіальної цілісності, недоторканності кордонів держави. Багатовікова історія вже показала, що держава повинна докладати багато зусиль для розвитку, модернізації та формування позитивного іміджу Збройних Сил країни. Трансформаційні процеси, що відбуваються останніми роками в Збройних Силах України докорінним чином змінюють духовну, правову, психологічну, соціальну і економічну складові військової служби, наповнюючи образ сучасної Української армії новими характеристиками. У такому випадку набуває актуальності проблема формування і реалізації іміджевої стратегії, основне завдання якої має полягати у створенні позитивного іміджу Збройних Сил України.

У червні 2012 р. Президент України, Верховний Головнокомандувач Збройних Сил України затвердив Воєнну доктрину. Згідно з цією доктриною була розроблена Концепція реформування і розвитку Збройних Сил України, яка була затверджена Указом Президента України від 29.12.12 р. № 772 “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 29.12.12 р. “Про Концепцію реформування і розвитку Збройних Сил України на період до 2017 р.” Саме в цей непростий період переходу на контрактну армію на ЗМІ Міністерства оборони України покладено вкрай важливе завдання – формування та підтримання позитивного іміджу сучасних Збройних Сил України, повернення поваги до професії військового. Перед військовими мас-медіа стоїть сьогодні багато завдань, найбільш важливими серед яких є:

- налагодження військовими журналістами постійного контакту з працівниками військових комісаріатів, командирами військових частин, регіональними приймальнями Міністра оборони України, з військовослужбовцями;
- пропаганда переваг професійної армії та роз’яснення умов контрактної служби;
- активізація заходів щодо військово-патріотичного виховання молоді, підняття престижу військової служби серед молоді, наприклад введення рубрики у популярних друкованих та Інтернет-виданнях “Славетні сини Вітчизни”, де розповідати про відомих військових, які залишили свій слід в історії, створення телевізійного шоу, присвяченого сучасним військовим;
- напередодні 70-річчя Великої Перемоги представники ЗМІ повинні залучати військовослужбовців до сумісної роботи щодо створення всенародної книги пам’яті, присвяченій учасникам Великої Вітчизняної війни;
- висвітлення журналістами не лише досягнень, а й проблем сучасних ЗСУ. Критика має бути конструктивною, а матеріали достовірними.

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО З ОРГАНІЗАЦІЄЮ ДОГОВОРУ ПРО КОЛЕКТИВНУ БЕЗПЕКУ ТА ДЕРЖАВАМИ-УЧАСНИЦЯМИ ОДКБ

У співробітництві України та її Збройних Сил з ОДКБ необхідно враховувати наступне:

По-перше, ОДКБ є однією з двох систем колективної безпеки, з державами-членами яких Україна має спільні сухопутні кордони і співробітництво з НАТО залишається пріоритетним не лише для України, а для країн-учасниць ОДКБ також.

По-друге, провідної країною-учасницею ОДКБ є Російська Федерація, стратегічний партнер України, друга у світі ядерна держава, яка проводить самостійну зовнішню політику і налаштована на поглиблення всіх форм інтеграції на теренах колишнього СРСР та створення союзів зі швидко розвиваючих свої економіки та оборонний потенціал країнами колишнього “третього світу”.

По-третє, Україна, обравши позаблоковий статус, продовжує курс на європейську інтеграцію, що викликає певне незадоволення її сусідів на Сході.

З урахуванням поглиблення участі України й її Збройних Сил в реалізації Європейської політики безпеки та оборони (ЄПБО) можна спрогнозувати певне згортання або суттєве уточнення пріоритетів співробітництва з країнами-учасницями ОДКБ за їх ініціативою.

На відміну від ЄПБО політико-правові засади ОДКБ лише частково збігаються для України з національними за такими критеріями як:

- спільність систем цінностей, інтересів, стратегічних цілей і підходів до їх реалізації;
- спільність позицій стосовно оцінки загроз безпеці, підходів до їх запобігання і відповідної протидії.

Однак це не виключає взаємодію з ОДКБ з урахуванням активного опрацювання в рамках цієї організація питань колективної протидії тероризму, транснаціональній злочинності та наркотрафіку. Ці загрози не в так актуальні для України, як для держав ОДКБ, але виключати їх також не можна, а тому необхідно вивчати досвід сусідів.

Співробітництво в оборонній сфері буде зосереджено у форматі двостороннього співробітництва з країнами ОДКБ, в першу чергу з Російською Федерацією та Республікою Білорусь. Перспективними є військово-технічне співробітництво, вивчення досвіду реформування та модернізації збройних сил обох держав, здійснення відповідної соціальної політики; співробітництво щодо підготовки до участі в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки, сприяння розв'язанню заморожених конфліктів на території колишнього СРСР.

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВІЙСЬКОВО-ТЕХНІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА В УМОВАХ АКТИВІЗАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ ТА ЗМІН НА СВІТОВОМУ РИНКУ ОЗБРОЄНЬ

Участь у формуванні та реалізації державної політики у сфері військово-технічного співробітництва (ВТС) належать до пріоритетних завдань міжнародного співробітництва. Стан ВТС, незважаючи на низку позитивних тенденцій, визначається тим, що воно тривалі роки переважно зосереджено на отриманні валютних надходжень завдяки продажу озброєння, військової техніки та майна. Проблемним залишається низький рівень освоєння нових ринків збуту продукції оборонного-промислового комплексу (ОПК). Поява нових сучасних зразків продукції – це переважно результат розробок минулих десятиліть. Виробництво сучасного озброєння та військової техніки стримує невеликий рівень держзамовлення для ЗС України та брак інвестицій.

Українські експортери не завжди вміють якісно презентувати свої розробки на виставках озброєнь, виставляючи макети замість реальних експонатів. Попитом переважно користуються ще радянські зразки озброєння. Основними покупцями українського озброєння та військової техніки тривалий час залишалися бідні країни Африки та Азії. Лише за останні роки процентне співвідношення у торгівлі (старого озброєння до нового) стало приблизно рівним і поступово став нарощуватися потенціал виробництва нових зразків озброєння та військової техніки.

За даними Стокгольмського інституту дослідження проблем миру (SIPRI, СІПРІ), Україна посіла четверте місце серед експортерів озброєнь, однак СІПРІ рахує експорт в не грошах, а у вартості типових зразків озброєння. Реально серед експортерів Україна займає місця у другій десятці (десь з 17 по 21 місце), хоча нещодавно Україна була в першій десятці. Номінального зменшення обсягу експорту немає, однак деякі країни, такі як Китай, Індія, Бразилія наростили виробництво та експорт озброєння.

ЗС України, не будучи безпосереднім суб'єктом експорту озброєнь та військової техніки, забезпечують їх презентацію під час заходів міжнародного співробітництва, виставок, операцій з підтримання миру і безпеки. Вони є внутрішнім замовником продукції ОПК та впливають на її характеристики, що збільшує її експортну привабливість.

Конкурентоспроможними галузями залишаються виробництво бронетехніки та боеприпасів, літакобудування та ракетобудування.

Військово-технічне співробітництво з іноземними державами відіграє важливу роль у забезпеченні національної безпеки, збереженні національної оборонної промисловості, науково-технічного потенціалу, зміцненню міжнародного авторитету та позитивного іміджу України, притягненню інвестицій та новітніх технологій в національну економіку, підвищення боєздатності Збройних Сил України.

ЕТНОПСИХОЛОГІЧНИЙ КОНТЕКСТ СПІЛКУВАННЯ, ЙОГО РОЛЬ У ВСТАНОВЛЕННІ ПРОФЕСІЙНИХ КОНТАКТІВ

Інтенсифікація міжнародних зв'язків, розвиток господарських, культурних, наукових, дипломатичних відносин між державами актуалізують проблему міжнаціонального спілкування.

Професіоналізм й успіх встановлення контактів передбачає наявність знань і вмінь щодо специфічних для даного етносу моральних норм поведінки, детермінованих культурними традиціями форм ввічливості, щодо неформального характеру розмов із представниками різних національностей і менталітету учасників переговорного процесу.

Причетність людини до конкретного соціокультурного середовища, в якому вона розвивається, формується і проживає, є очевидним фактом єдності особистості й соціуму. Тому етнопсихологічний контекст спілкування потребує врахування національно-психологічних особливостей прояву поведінки людей у сфері міжособистісної взаємодії.

Дослідження цих особливостей полягає у виявленні суттєвих характеристик конкретної культури спілкування, в аналізі її етнічної своєрідності. Специфіка національної психології розкривається в неповторному поєднанні психологічних рис, прояві їх у певних звичаях, історичних традиціях, поведінці, мові тощо. Важливо об'єктивно оцінювати ці соціокультурні та етнопсихологічні риси: їх переоцінка, так само, як і недооцінка, перешкоджають успішному налагодженню контактів.

Знання особливостей комунікативної культури співрозмовника, шанобливе ставлення до етнічних елементів, які партнер традиційно цінує, вивчення засобів вербальної та невербальної комунікації різних етнічних спільнот, володіння психологічними механізмами переконуючого впливу на представників протилежної сторони, – все це є запорукою встановлення атмосфери взаєморозуміння та успіху в ділових контактах. На загальну комунікативну стратегію позитивно впливають усвідомлення національної гідності, толерантність, стриманість, самодостатність, повага до партнера.

Всебічно проаналізувати національний стиль спілкування досить важко, тому що на його становлення впливають як об'єктивні, так і суб'єктивні чинники. Проте, знання етнопсихологічних аспектів поліпшує процес встановлення контактів.

Комунікація з представниками іншої нації, етнічної групи та культури вимагає тактичних прийомів, механізмів прийняття рішень, ерудиції, критичного аналізу конкретних мовних ситуацій, володіння мовою співрозмовника. Це потребує спеціальної цілеспрямованої підготовки, зорієнтованої на оптимальну комунікативну взаємодію, а знання національного стилю спілкування виступає своєрідним орієнтиром.

КІБЕРПРОСТІР: НОВІ ВИКЛИКИ І ЗАГРОЗИ ОСОБИСТОСТІ, СУСПІЛЬСТВУ, ДЕРЖАВІ

Попередній аналіз розвитку подій, викликаних викриттям колишнього співробітника ЦРУ США Е. Сноудена змісту діяльності Агентства національної безпеки США, свідчить про те, що проблеми безпеки особистості, суспільства і держави набирають сьогодні особливої ваги.

Науково-технічний прогрес надає провідним країнам світу надзвичайні можливості контролювати діяльність людей, їх наміри і навіть думки. Феномен цієї проблеми полягає головним чином в тому, що сьогодні в інформаційній безпеці не знаходиться жоден політик, державний діяч, керівник військового відомства.

Сьогодні ми ще не можемо проаналізувати і довести, яку користь мають США з того, що їх спецслужби відслідковували телефонні дзвінки, електронну пошту та Інтернет-сайти мільйонів користувачів. Але факт, що Агентство національної безпеки США прослуховувало протягом декількох років телефонні та інші зв'язки лідерів 35 країн світу свідчить про наміри цієї держави проводити безпрецедентну, глобальну політику з проблем управління всім світом.

Результати останніх досліджень у сфері міжнародного інтернет-спілкування свідчать також про те, що уряди також і інших країн, активно використовують потенціал інформаційних технологій для розпалювання ненависті між представниками різних рас і релігійних конфесій на інформаційному просторі країн, що входять в сферу їх інтересів.

Так, у 2005 році словацькі націоналісти фоном своєї сторінки в Інтернеті вибрали карту Європи, на якій була відсутня Угорщина.

Іншим прикладом є створення неповнолітнім китайцем у 2006 році сайту, на якому були зібрані матеріали, що підтверджували антикитайську спрямованість західних засобів масової інформації. Варто було американським спецслужбам спробувати перешкодити існуванню сайту, власник негайно послав сигнал про допомогу, на який тут же відгукнулися більше тисячі користувачів. Незабаром сайт став локомотивом китайського націоналізму в віртуальному просторі, через що почалися масові кампанії з бойкотування американських брендів і вуличні демонстрації протесту.

Швидке еволюціонування мобільного зв'язку і систем управління спричиняє появу все новіших способів контролю діяльності людей, особливо агентів впливу. Зрозуміло, що за таких умов лідери держав, керівники військових відомств та спеціальних служб сьогодні вживають надзвичайні заходи, щоб забезпечити протидію несанкціонованому доступу до особистої та таємної інформації.

*к.військ.н. Пеньковський В.І. (ЦВСД НУОУ),
к.і.н. Хлонь С.Е. (ЦВСД НУОУ),
к.т.н. Глушкевич О.Л. (ЦВСД НУОУ),
к.держ.упр. Устименко О.В. (ЦВСД НУОУ)*

ЗАХИСТ КОНФІДЕНЦІЙНОЇ ТА ТАЄМНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Конфіденційна інформація – це інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень, та яка може поширюватися у визначеному ними порядку за їхнім бажанням відповідно до передбачених ними умов. Таємна інформація – це інформація, що містить відомості, які становлять державну та іншу передбачену законом таємницю, розголошення якої може завдати шкоди особі, суспільству, державі.

Однією з проблем, щодо забезпечення інформаційної безпеки є той факт, що матеріальну основу інформаційної інфраструктури держави складають засоби створення, збору, передачі (поширення), прийому, зберігання, пошуку, автоматизованої обробки і захисту інформації, які нині практично усі створюються на основі зарубіжних технологій. Це стосується як фізичних носіїв інформації, так і програмного забезпечення. Вести мову про можливість ефективного вирішення завдань національної безпеки при їх використанні – обманювати самих себе. Ніяка сертифікація зарубіжного устаткування і програмних продуктів не дасть стовідсоткової гарантії, що в їх надрах не “зачаїлися” програмні “віруси” або “логічні бомби”, які можуть бути активовані в певний час сигналом з-за кордону.

На сьогодні питання захисту інформаційних ресурсів надзвичайно важливе, зважаючи на те, що розвиток комп'ютерних технологій не лише в значній мірі підвищує ефективність роботи з інформацією, а й надає додаткові можливості для її викрадення або деструктивного впливу на неї. Так згідно з розсекреченою Е. Сноуденом інформацією, розвідувальні служби США проводять кібератаки проти ряду країн з метою нанесення кібернетичних ударів – порушення роботи інформаційно-телекомунікаційних (ІТК) систем (мереж) та спотворення (знищення) електронних інформаційних ресурсів. Серед інших об'єктів кібернетичні удари нанесено по комп'ютерах, що задіяні в ядерних програмах Ірану та Півн. Кореї.

США теж мають проблеми із захистом власних інформаційних ресурсів. Затеєю ж розсекреченою Е. Сноуденом, інформацією в останні роки Китай значно прогресував в розробці винищувачів п'ятого покоління завдяки таємній інформації, викраденої з комп'ютерних мереж міноборони США та його підрядників.

Отже, що стосується кіберпростору воєнної сфери, актуальними є завдання: зважаючи на відсутність альтернативи використанню зарубіжних ІТК технологій, створити потужну систему державної експертизи, ліцензування та сертифікації технічних компонентів іноземного походження, або виробів на їх основі, призначених для інформаційної інфраструктури сектора безпеки і оборони України; створення національної системи конфіденційного (спец.) зв'язку, розгалуженої до елементів інформаційної інфраструктури Воєнної організації держави (ВОД); створення і впровадження комплексних систем захисту інформації на об'єктах автоматизації та в ІТК мережах суб'єктів ВОД, зокрема на об'єктах Єдиної АСУ ЗСУ через виконання нормативно-правових, організаційних та технічних заходів.

СИСТЕМА МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ ТА ІНФОРМАЦІЙНА ПОЛІТИКА ДЕРЖАВ

Сучасний період розвитку суспільства характеризується як століття гео-економіки, в якому потенціал країн залежать від рівня продуктивності праці, ресурсів, біржових та фінансових інструментів. Разом з тим, на переконання ряду західних експертів, сьогодні на зміну геоекономіці приходить століття геокультури. У ньому вже не окремі країни, а різні цивілізації відстоюють свої цінності, устрій, національні інтереси тощо. При цьому ефективність існування цивілізацій багато в чому визначаються їх спроможністю до протиборства в інформаційно-психологічній сфері.

Основна мета інформаційних кампаній полягає у впливі на суспільну свідомість таким чином, щоб управляти масами, змусити протилежну сторону діяти всупереч своїм інтересам або забезпечити можливість керувати поведінкою населення цілих країн. Для досягнення зазначеної мети особливого значення набуває цілеспрямоване використання системи масової комунікації.

В сучасних умовах розвиток інформаційно-телекомунікаційних технологій поширився на всі сфери суспільного життя (на кінець 2012 року абонентами глобальної мережі стали більше 3,5 млрд. осіб, майже половини населення Землі). Крім того, широкого впровадження набули системи супутникового телебачення та зв'язку, прискорився процес “поглинання” Інтернетом друкованих, радіо і телевізійних ЗМІ, стали активно використовуватися соціальні мережі та сервіси для ведення блогів. Такі тенденції призвели до стирання інформаційних кордонів, глобалізації інформаційного простору, а разом з тим – до ускладнення нормативно-правового регулювання даної сфери.

Тому для успішного ведення інформаційної політики, в провідних країнах світу здійснюється контроль над інформаційними потоками шляхом конструктивної співпраці зі ЗМІ з метою обмеження можливого інформаційно-психологічного впливу на населення країн.

Згідно з концепцією “п’яти кілець” такий вплив направлений на життєво важливі об’єкти держави, які розглядаються як система з п’яти концентричних елементів: у центрі – політичне і військове керівництво, потім система життєзабезпечення, інфраструктура, населення і лише в останню чергу збройні сили.

Оскільки інформаційний вплив на елементи системи здійснюється за допомогою мережевих технологій, протиборство нового покоління в деяких джерелах отримало назву інформаційно-мережева війна. Головна мета такої війни – домогтися зміни правлячого режиму через руйнування основ держави, але не за рахунок знищення військового чи економічного потенціалу країни, а шляхом масованого інформаційного впливу на морально-психологічний стан її керівництва і населення.

Таким чином, система масової комунікації в сучасних умовах глобалізації стала основним засобом досягнення військово-політичних цілей держав.

ПРОБЛЕМИ ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ У СВІТОВИЙ ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР

З розвитком інформаційного суспільства в Україні все більше фахівців звертають увагу на вдосконалення формування і використання інформаційних ресурсів. З'являються все більше публікацій у цій сфері, на державному рівні розробляються проекти законів щодо вдосконалення державної системи інформаційних ресурсів та їх більш ефективного використання.

Використання інформації як невичерпного ресурсу розвитку разом із сучасними досягненнями в галузі інформаційних та телекомунікаційних технологій поклало початок формуванню глобального інформаційного суспільства, яке несе людству необмежені можливості.

Україна має власну історію розвитку базових засад інформаційного суспільства: діяльність всесвітньо відомої школи кібернетики; розроблення на початку 90-х років минулого століття концепції та програми інформатизації; створення різноманітних інформаційно-комунікаційних технологій і загальнодержавних електронних інформаційно-аналітичних систем різного рівня та призначення.

Важливою складовою досягнення задекларованої стратегічної мети державної політики України – вступ до Європейського Союзу – є сформоване інформаційне суспільство з високим рівнем інтегрованості в світовий, у тому числі європейський інформаційний простір.

Аналіз стану та тенденцій розвитку української інформаційної інфраструктури дозволяє говорити про те, що в українському суспільстві сформувалося досить повне уявлення про можливості вирішення різних завдань за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ).

В Україні традиційно склався й продовжує підтримуватися високий рівень освіти, на наших фахівців з ІКТ існує постійний попит.

Однак цей висновок, хоча й опирається на ряд позитивних моментів і факторів, не означає, що вирішено основні проблеми й усунуті головні перешкоди. Якщо розробка теоретичного рівня є більш-менш задовільною, то практична реалізація задекларованих програм залишає бажати кращого, зокрема інтеграція України в світовий інформаційний простір.

Відсталість в області застосування технічних і технологічних засобів відтісняє Україну за рейтингом технологічної готовності на 82 місце. А це значно нижче нових членів ЄС, таких як Польща, Угорщина та країни Балтії.

Основні причини цього: порушення діючих базових законів і нормативно-правових актів у частині інформатизації і розвитку інформаційного суспільства, що суттєво знижує темпи впровадження сучасних ІКТ в економіку; відставання України від цивілізованого світу за станом розвитку інформаційного суспільства; незбалансований розвиток комп'ютерно-телекомунікаційного середовища – основи створення інформаційного суспільства й інтеграції в інформаційний простір.

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ СУСПІЛЬСТВА ЯК СОЦІОЛОГІЧНЕ ЯВИЩЕ

Сучасний розвиток цивілізації характеризується переходом від постіндустриального до інформаційного суспільства. В свою чергу, ефективність інформатизації зумовлюється рівнем розвитку науки, техніки, освіти, виробничих сил, зрілістю суспільних відносин, налагодженням господарського механізму, що є критеріями визначення рівня інформаційної цивілізації тієї чи іншої країни. У комплексі це складає зміст напряму стратегічного курсу держави на перспективу і не може бути здійсненим без досконалого, науково обґрунтованого механізму правового регулювання. При цьому виникає потреба урегулювання суспільних відносин з урахуванням необхідності визначення правил поведінки людей, співвідношення їхніх потреб та інтересів із потребами та інтересами окремих соціальних груп, структур, суспільства, держави, міжнародного співтовариства.

На законодавчому рівні, поряд із Конституцією України та відповідними провідними галузевими кодексами України (Цивільним, Цивільно-процесуальним, Кримінальним, Кримінально-процесуальним, Кодексом законів про працю, Кодексом про адміністративні правопорушення), Верховною Радою України прийняті та приймаються кодекси щодо інших галузей законодавства, а також спеціальні закони щодо регулювання суспільних відносин в окремих галузях. Спеціальні закони є реакцією держави щодо необхідності урегулювання та управління нею окремими новими сферами суспільної діяльності. Це знайшло відображення і в регулюванні такої сфери державного управління, як суспільні інформаційні відносини при інформатизації. Не викликає сумніву, що урегульованість і порядок потрібні для будь-якого соціального процесу, якщо він має набути суспільної стійкості та незалежності від простого випадку чи свавілля окремих індивідів.

На суспільні відносини, що виникають у зв'язку з інформатизацією, цілком розповсюджується можливість механізму правового регулювання, який охоплює такі головні юридичні засоби, як норми права (приписи, правила поведінки), юридичні факти й інші аспекти застосування права. Реалізація значущості сутності права у суспільному житті досягається також через формування механізму правового регулювання, тобто через реалізацію системи правових засобів. За допомогою цих засобів здійснюється результативна функція права у соціальних відносинах. У правовому механізмі визначаються правовідносини як акти реалізації прав та обов'язків (зобов'язань) учасників управлінської діяльності щодо інформатизації.

Однією з характерних рис правового регулювання відносин, пов'язаних з інформатизацією у сфері управління соціальними системами, є широке використання соціально-технічних і техніко-юридичних норм. Ці норми в доповіді розглядаються та аналізуються на основі діючої нормативно-правової бази нашої держави.

ІСЛАМІЗМ – ЗАГРОЗА ЛЮДИНІ, СУСПІЛЬСТВУ, ДЕРЖАВІ (сучасні тенденції)

Визначення “консервативна” відображає зміст класичної “західної європейської цивілізації” з її розвиненими наукою і технікою, індивідуалізмом, універсальними моральними принципами, ідеологіями націоналізму і соціалізму.

Найважливішими ознаками сучасної “західної цивілізації” можна вважати світогляд, який збудовано на грецькій філософії, римському праві та християнській, головним чином на римсько-католицькій, моралі.

Сьогодні широко поширені терміни “ісламський фундаменталізм”, “ісламізм”. Найчастіше їх використовують як синоніми. Однак ці визначення абсолютно нерівнозначні.

Кажучи про ісламський фундаменталізм, ми ведемо мову тільки про релігійну сторону питання (як, наприклад, в Ірані).

Ісламізм – принципово інше явище. В першу чергу – політичного порядку, що означає використання фундаментальних ісламських поглядів для ведення політичної боротьби і досягнення політичних результатів.

Це і є та категорія, яка використовується сьогодні певними країнами – представниками “західної цивілізації” для досягнення своїх політичних цілей. Радикальні методи ведення політичної боротьби ведуть у їхньому крайньому прояві до тероризму.

Це не винахід ісламу – тероризм, це метод досягнення політичних цілей при неможливості інших методів політичної боротьби.

Цілі у Заході і ісламістів абсолютно різні. Однак на практиці ані та, ані інша сторона від цього союзу поки не відмовляються. Навпаки, навіть в Афганістані, де США давно ведуть війну з талібами й “Аль-Каїдою”, офіційні особи США все частіше говорять про необхідність діалогу з якимось “помірними” талібами.

Детальний аналіз “Культурно-історичної традиції” дає підстави стверджувати, що “тимчасові” тактичні союзи Заходу й ісламістів в дійсності не тимчасові і не тактичні, а є частиною стратегії, як відповідь на світову економічну кризу та спроба зміни світоустрою, який склався за результатами Другої світової війни.

Однак, набагато ймовірніше та й важливіше інше: ці “сторони” змушені плином обставин до все більшого поглиблення свого “фактичного союзу”.

З огляду проявів ісламістської терористичної діяльності в державах, які межують з Україною, синхронізації заходів ісламістів у Криму та Поволжжі, терористичної активності з території Туреччини в бік Сирії, для українського суспільства і держави ризику та загрози цього явища потребують ретельного аналізу з метою їхньої мінімізації й розробки планів протидії.

ЛАТЕНТНА ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНА ВІЙНА: ІДЕОЛОГІЯ, АГРЕСОРІ І ТЕХНОЛОГІЇ ВЕДЕННЯ

Щось незвичне відбувається нині в нашій державі, схоже на якусь невидиму перманентну війну. Здавалося б, усе вже розграбовано, вибрано Президента, “обрано” депутатів Верховної Ради, працюйте й насолоджуйтесь результатами своєї праці. Так ні! Знову щось не так! Знову хаос, хтось знову ставить намети на Майдані й, знову революція...?

Якщо уважно роздивитися навколо, поїздити містами і селами України, почитати газети – що ми побачимо?

Руйнується державність, як основа життєдіяльності суспільства. Вщент зруйновані економіка, наука, освіта, охорона здоров’я. Триває розпродаж військової техніки, розвалюється армія. Порушені всі норми честі, совісті, моралі. Народу стирають історичну пам’ять, народ вимирає, злидарюють вчені, вчителі та лікарі, занепадає мова та література. Все стає товаром. Культурна інверсія під керівництвом ідеологів неолібералізму веде український народ до деградації.

Що маємо натомість? Наркотики, алкоголь, примітивні американські фільми, насичені сценами убивств російські фільми, порнографію, культ “золотого теляти” й зухвалість можновладців.

На терені нашої держави повною ходою йде латентна світова війна. Це війна нового типу і, на превеликий жаль, для переважної більшості людей факт цієї війни не є очевидним. Народи звикли до традиційної класичної війни, війни із застосуванням звичайної зброї, яку сьогодні фахівці розглядають як зброю найнижчого пріоритету. Для більшості населення війна – це коли свистять кулі, рвуться бомби й снаряди, коли видно ворога.

Особливість сучасної війни в тому, що більшість людей не відчують воєнних дій, що вона є перманентною, відбувається щоденно, щогодинно й щохвилинно. Вона невидима, її бойові дії відчуває тільки та частина людства, яка добре поінформована. Сучасна війна має три театри воєнних дій: геополітичний або фізичний, інформаційний чи психологічний, духовний або цивілізаційний.

Глобальна олігархічна влада будує корпоративну світову імперію.

Вони ведуть війну, а ми реалізуємо утопічні реформи. Вони ведуть війну, а ми відстоюємо ідеали соціалізму. Вони ведуть війну, а ми критикуємо демократів. Стратеги цієї війни задоволені, тому що вони добре знають, доки ми займаємося політичними дискусіями, вони будуть перемагати нас, а ми поступово зникати в небуття.

Специфіка нинішньої війни полягає в тому, що вона ведеться не тільки традиційними методами, а й нетрадиційними, наприклад політичними, економічними, інформаційними, духовними, які виявляються набагато ефективнішими і руйнівними. З позицій цього підходу критерієм війни є не

засоби, а досягнута мета, яка зазвичай переслідується в ході традиційної війни.

Якщо подивитися на “невидиму війну” з погляду критерію засобів ведення, то можна впевнено сказати, що це зовсім не війна. Але якщо до “невидимої війни” застосувати критерій досягнутих цілей, то перед нами постане зловісна картина результатів битви. Пограбування національних багатств, зміна режиму на маріонетковий і окупація політичного, економічного та інформаційного простору.

Сучасна війна – це стан перманентного, латентного “керованого хаосу”, який нав’язується світовою закулісою всьому світу.

Ознаки війни – це перманентні зміни потенціалів сторін, у ході яких виявляється, що одна з них очевидно втрачає свій сукупний потенціал і поступається позиціями, а інша їх явно нарощує.

Четверта світова війна – це невидима війна глобальної олігархічної влади з країнами і народами за скорочення населення (тому що ресурсів на всіх скоро не вистачатиме), перетворення сучасної людини на своєрідного біоробота, поведінку якого можна запрограмувати й промодельювати на комп’ютерах.

Мета війни – створення нового світового порядку, в якому контроль над країнами і народами здійснюватиме світовий уряд, а населення Землі буде значно зменшено.

На перший план виходить **інформаційно-психологічна війна** з використанням інформаційної зброї. Ефективність такої зброї в тому, що вона вражає сутнісну основу людини, її культурне ядро, моральність, ментальність. Людина не встигає і не здатна усвідомити безперервні великі потоки інформації, і тому часто діє в запропонованій противником площині.

Інформаційну війну ведуть ідейні кілери – найманці з-поміж політиків, духовництва, інтелектуалів, котрі зраджують інтереси народу, prostitуючи совість і розум. Використовуючи інформаційну зброю глобальна олігархічна влада намагається виховати фанатиків, здатних знищити все і всіх, хто їх перевершує, хто не втратив здатності думати й усвідомлювати загрозу мракобісся.

У доповіді розглядається ідеологічне підґрунтя і технології ведення невидимої війни, організаційні структури, що ведуть війну і причини, що приведуть до поразки агресора у цій війні.

Скворок І.М. (НАУ)

ІНФОКОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ПІДГОТОВЦІ ОФІЦЕРІВ ЗАПАСУ

Інформатизація – глобальний процес, що почав розвиватися з середини двадцятого століття у зв’язку з накопиченням людством величезного обсягу

інформації. Виникла проблема, як усю зазначену інформацію сприймати, класифікувати, обробляти, зберігати, подавати в необхідному вигляді і найголовніше – оптимально використовувати.

Світовий розвиток рухається в напрямку створення інформаційного суспільства – суспільства, в якому діяльність людей здійснюється на основі використання послуг, що надаються за допомогою інформаційних технологій та технологій зв'язку.

Процеси інформатизації вагомо і відчутно вплинули і на систему підготовки офіцерів запасу. Цьому сприяли: широкий розвиток за останні роки технічних і програмних можливостей персональних комп'ютерів, створення на їх основі нових видів інформаційних освітніх технологій, активна діяльність факультетів, кафедр військової підготовки вищих навчальних закладів, оснащення їх комп'ютерною технікою, розробка відповідних навчально-методичних матеріалів і програмних продуктів.

Сучасна педагогічна практика свідчить про те, що використання інформаційно-комунікаційних комп'ютерних технологій сприяє підвищенню якості освіти, оптимізації процесу засвоєння знань, умінь, навичок, створює дійсно технологічний прорив в організації та практичній реалізації успішного засвоєння навчального матеріалу освітньо-професійних програм.

Системний підхід до інфокомунікаційних технологій навчання на кафедрах військової підготовки передбачає реалізацію таких основних завдань: інтенсифікація та оптимізація навчального процесу; індивідуалізація та диференціація навчально-пізнавальної діяльності студентів; удосконалення засобів подання навчальної інформації; підвищення продуктивності самостійної роботи; об'єктивізація поетапного і підсумкового контролю результатів навчання та розвитку професійних якостей у майбутніх офіцерів запасу на основі діагностування засвоєння знань, умінь, навичок (компетенцій).

В доповіді розглядаються та обґрунтовуються три основні тенденції розвитку інфокомунікаційних комп'ютерних технологій в підготовці офіцерів запасу, а саме:

а) на основі нормативного змісту навчальних дисциплін розробляються окремі фрагменти або розділи комп'ютерних навчальних програм, спрямовані на підтримку відповідних змістових модулів програм підготовки офіцерів запасу;

б) розробка та запровадження автоматизованих систем інтенсивного навчання, що включає, зокрема, створення комп'ютеризованих навчальних книг – підручників та посібників;

в) розробка нових інтегрованих (міждисциплінарних) курсів навчання (їхні моделі мають бути різними в залежності від системи підготовки офіцерів запасу, обраної технології та мети, якої планується досягти).

ДЕЯКІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ КОМПЛЕКСНИХ СИСТЕМ ПРОТИДІЇ НЕГАТИВНОМУ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОМУ ВПЛИВУ В ПРОВІДНИХ КРАЇНАХ СВІТУ

В доповіді на основі аналізу численних матеріалів із відкритих джерел, розглядаються деякі тенденції розвитку комплексних систем протидії негативному інформаційно-психологічному впливу у провідних країнах світу, які поєднують структури інформаційно-психологічної протидії та системи кібернетичної безпеки.

Комплексний характер таких систем підтверджується їх основними завданнями, структурою та фактичним змістом практичної діяльності.

Трансформація структур інформаційно-психологічної протидії визначається поширенням їх діяльності у сфері сучасних телекомунікаційних систем з використанням спеціальних апаратно-програмних засобів.

Системи кібернетичної безпеки провідних країн світу (в яких за останні 5–7 років сформовані підходи до нормативно-правового визначення кіберпростору як простору війни та проведені організаційні заходи з розгортання компонентів систем кібернетичної безпеки) активно переносять акценти своєї діяльності до блогосфери Інтернету, у тому числі для вирішення завдань інформаційно-психологічного впливу.

Таке комплексне поєднання створює якісно нові можливості у сфері інформаційно-психологічної протидії за масштабами, змістом, формами, методами та наслідками діяльності.

За результатами аналізу пропонуються окремі пропозиції щодо врахування зазначених тенденцій при підготовці фахівців визначених напрямів.

д.військ.н., проф. Телелим В.М., Приходько Ю.І. (НУОУ)

ВІЙСЬКОВА ОСВІТА ЯК ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА СКЛАДОВА СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ Й ОБОРОНИ ДЕРЖАВИ

На сучасному етапі розвитку світової цивілізації вочевидь, що освіта стає інтелектуально-духовною, інвестиційною основою розвитку особистості, суспільства, нації та держави, важливим чинником і стратегічним ресурсом зміцнення її авторитету та конкурентоспроможності на міжнародній арені, забезпечення незалежності, національної безпеки, оборони, національних інтересів, відтворення інтелектуальних і продуктивних сил суспільства, поліпшення добробуту людей.

Досвід війн і збройних конфліктів останніх десятиліть, в яких брали участь збройні сили провідних держав свідчить, що успіх в них досягається завдяки воєнно-економічним і технологічним чинникам, що є продуктами людських знань.

Основою воєнної могутності вже на теперішньому етапі стають знання в різних сферах і така тенденція з часом буде тільки зростати, про що свідчать сучасні погляди на теорію і практику будівництва, оснащення та застосування збройних сил, а саме:

по-перше, набуло практичної реалізації таке поняття як “Сектор безпеки і оборони” (СБО) як єдина система органів, яка була б здатна забезпечити компетентне керівництво діяльністю та розвитком СБО в комплексі взаємопов’язаних політичних, економічних, військових, соціальних, науково-технічних та освітніх заходів;

по-друге, на рівні військової науки та практики має місце усвідомлення того, що в світі знань та інформації, коли успіх військових операцій багато в чому визначається нематеріальними факторами, чисельність збройних сил не відіграє такої важливої ролі як раніше, при цьому збройні сили радше стають не чисельними, а високопрофесійними;

по-третє, воєнні дії як спосіб захисту та задоволення певних інтересів, усунення перешкод до їх просування та досягнення поставлених цілей залишається невід’ємною складовою сучасної цивілізації – за цілями діяльності, мотивами, інтересами людство та світ за тисячоліття мало в чому змінилися;

по-четверте, на теперішньому етапі розвитку світової цивілізації має місце військово-технічний і технологічний прорив у сфері озброєння, військової техніки, характерний, в першу чергу, для провідних країн світу.

Невід’ємною складовою сектору безпеки і оборони країни, Збройних Сил України, загальнодержавної освіти є система військової освіти – основне джерело підготовки та комплектування Збройних Сил України, інших військових формувань і правоохоронних органів висококваліфікованими офіцерськими кадрами.

В доповіді розглядаються та обґрунтовуються основні напрями та шляхи розвитку військової освіти, що, на думку авторів, мають сприяти підготовці військових фахівців, спроможних оволодіти сучасними формами, видами збройної боротьби, застосування військ (сил), гідно відповісти на виклики безпеці та обороні держави.

НАЦІОНАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРЕДСТАВНИКІВ РІЗНИХ ЕТНОСІВ

Народам світу належить вирішальна роль в історичному розвитку людства. Однак цей процес, як відомо, у різних куточках земної кулі відбувається за індивідуальним сценарієм. Тому в нинішньому людському суспільстві існує стійка потреба глибокого пізнання етнічних особливостей народів, їх психології, характеру і поведінки. Це зумовлено соціальними, дипломатичними, військовими, економічними та іншими потребами. У зв'язку з цим вивчення національно-психологічних особливостей (НПО) народів і практичне використання одержаних матеріалів стало здійснюватися задовго до створення основ етнічної психології, яка вивчає етнічні особливості психіки великих груп – народів, націй, – закономірності формування та функціонування національної свідомості, етнічних стереотипів і настанов.

НПО становлять особливий інтерес для фахівців психологічної війни. Вони є найважливішою складовою, специфіку якої необхідно враховувати, якщо потрібно досягти максимального ефекту психологічного впливу.

По-перше тому, що військовослужбовці й населення противника – це люди, які мислять, відчують, переживають, сприймають здійснюваний на них вплив відповідно до закономірностей та особливостей даної етнічної спільноти.

По-друге, якщо способи психологічного впливу на війська й населення противника, зміст і форма подачі агітаційно-пропагандистських матеріалів не відповідають НПО об'єкта, то сам цей вплив виявиться або марним, або приведе до протилежного результату.

НПО є формою прояву національної психології. Остання являє собою складову частину духовного життя суспільства, що відбиває те загальне, що є у представників цілих націй (етносів) в установах, стійких формах поведінки, складових психологічної структури особистості, у її реакціях, мові, стосунках з іншими людьми, ставленням до природи тощо.

Органи психологічної війни провідних країн світу мають значний досвід вивчення національно-психологічних особливостей різних етносів, та активно використовують його в період підготовки і проведення психологічних операцій.

Багатовікові наукові пошуки вчених різних країн світу сприяли формуванню сучасних поглядів на сутність НПО населення будь-якої країни. Серед їх складових, зазвичай, виділяють основні. Це особливості історичного формування нації, національні, культурні, расово-етнічні, мовні, релігійні, побутові та інші особливості.

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНИХ РИС ТА МЕНТАЛІТЕТУ ПОЛЯКІВ

Польський менталітет кувався в горнилі геополітики. Поляки, що заслужили репутацію лихих рубак, насправді – завзяті захисники власної території. Будь у них така можливість, вони воліли б утриматися від воєн.

Ксенофобія поляків – захисний механізм: вони не вижили б, якби не плекали із шаленою одержимістю свою мову, культуру й традиції. Це також свідчить про те, що основними рисами польського національного характеру є пристосовність, дар імпровізації і здатність отримати максимум із наявного під рукою.

До релігії поляки ставляться прагматично. В годину потреби вони явно стають куди більше релігійними. Ретельно виконуючи ритуали, вони притримуються тільки тих частин догми, які їх влаштовують.

Всі поляки, або у всякому разі більшість, наділені вродженим почуттям стилю. Прагнення до шику є основною рисою всіх сторін польського життя: нехай стіл гойдається, зате він покритий білосніжною скатертиною й прикрашений вазою з букетом.

Польська гостинність вимагає, щоб гість був здивований хлібосольством, а господарі потім під'їдають залишки частування ще тиждень.

Поляки самокритичні. Більше того, вони таки впиваються своїми вадами й пороками. Коли ж треба від слів переходити до справи, поляки прагнуть суперечки з будь-якого приводу, не додержуються дисципліни дискусії, не завжди можуть бути послідовними, а також спалахують як порох, про що вам невпинно буде повторювати кожен поляк.

Поляки – великі колективісти. Вони вважають, що моральний обов'язок велить висловлювати привселюдно не тільки схвалення, але й осудження. Будь-яка ваша помилка, будь-яка безглузда випадковість, що відбулася на очах у публіки, стане розвагою для громадськості, що в ту ж хвилину збереться навколо.

Вони дуже обов'язкові за своєю життєвою позицією, і якщо ви про щось них запитали, вони неодмінно дадуть хоч яку-небудь інформацію, навіть якщо та досить далека від істини.

Поляки – народ темпераментний, і тому обіймаються й цілуються при всякому зручному випадку. Типове вітання більш-менш знайомих людей будь-якої статі – ведмежі обійми й зіткнення щік з одночасним поцілунком.

По натурі поляки зовсім не мстиві. Вони не б'ють своїх героїв по глиняних ногах, зате прощають їм дрібні гріхи.

“КУЛЬТУРНО-ІСТОРИЧНА ТРАДИЦІЯ” ЯК ІНСТРУМЕНТ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ РИЗИКІВ ТА МОДЕЛЮВАННЯ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ

Сьогодні ми бачимо, що весь світ готується до змін світопорядку. Більше того – ці зміни відбуваються нині буквально на наших очах. Швидкість якісних змін у взаєминах держав та міждержавних об'єднань зростає, що, у свою чергу, тягне за собою посилення пов'язаних з цим ризиків і загроз. Збільшуються і масштаби їх можливих наслідків.

Розвал системи міжнародного права – найяскравіше свідчення цього. Більшість Генасамблеї ООН голосує за відверте нехтування міжнародними нормами. Цей факт свідчить тільки про те, що більшість країн вже готові до відмови від існуючої системи світоустрою і не готові її захищати навіть на дипломатичному рівні.

В системі національної інформаційно-психологічної безпеки на рівні особистості, суспільства і держави повинні бути створені надійні та гнучкі інструменти аналізу доктрини мінливого світу. Доктрини варіативної, яка описувала б наші інтереси та тактику дій відповідно до оптимального, оптимістичного і песимістичного сценаріїв розвитку подій.

У цьому сенсі, “Культурно-історична традиція” (КІТ) може, за нашим переконанням, виступати ефективним індикатором при складанні прогнозів та моделюванні розвитку ситуацій. Ефективним з тієї причини, що змінити історію і культурну традицію суспільства або держави неможливо, її неможливо замаскувати – це комплекс достовірно відомих фактів, які вже відбулись. Це незворотній процес, це – своєрідний “момент істини”.

КІТ представляє собою об'єктивно оцінюваний спосіб життєустрою, що відтворюється протягом ряду поколінь у міру активності суб'єкта традиції. Культурно-історичні традиції різноманітні у міру різноманітності культурно-історичних суб'єктів, які відстоюють спосіб свого існування і пред'являють права на умови реалізації способу життєустрою, який представляється їм цінним.

Аналіз КІТ з точки зору внутрішніх і зовнішніх загроз існування суб'єктів міжнародного права (у нашому випадку – України), застосований із використанням сучасних інформаційних технологій (ІТ) та геоінформаційних систем (ГІС) може, на нашу думку, виконувати роль ефективного сучасного інструмента для визначення ризиків та моделювання стратегій розвитку як для окремих осіб, так і для суспільства і держави в цілому.

Секція 6

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОВСЯКДЕННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

СУЧАСНІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКІ ФАКТОРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ У ДІЯЛЬНОСТІ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Не підлягає сумніву аксіома, що багатопланова і багатовекторна діяльність Збройних Сил України є апріорі екологонебезпечною. Як наявність екологічного ризику у діяльності ЗСУ, так і масштабне ресурсокористування обумовлює необхідність пошуку нових форм і методів державного впливу на регулювання відповідного кола суспільних відносин, спрямованих на зміну організаційної моделі управління у напрямі відтворення, охорони та використання природних ресурсів та об'єктів.

Окремі теоретичні позиції правників-екологів (на міжгалузевому рівні) відносно засобів державного впливу на використання зацікавленими суб'єктами природних ресурсів та об'єктів дозволяє систематизувати та запропонувати умовну класифікацію методологічних підходів при визначенні понятійної категорії державного регулювання в зазначеній сфері. Не потребує заперечень аксіома, що правильне усвідомлення як правової термінології в цілому, так і окремого терміну та охоплення за його допомогою найсуттєвіших ознак того чи іншого поняття, дії чи явища є необхідною складовою для визначення і усвідомлення будь-якого предмета дослідження. Отже, як вбачається, доцільно запропонувати систематизацію таких методологічних критеріїв, які можна умовно визначити як:

Соціально-економічний. На зазначеній позиції стоїть переважна більшість науковців, яка “сповідує” такий узагальнений підхід, що межі державного регулювання, його зміст, мета і принципи перебувають у повній залежності від пануючих у суспільстві економічних відносин, а також характеру соціально-політичного устрою.

Структурно-функціональний. Полягає у тому, що зміст державного регулювання опосередковується, насамперед, структурно-функціональними характеристиками уповноважених державних органів, що здійснюють вплив на відповідні об'єкти управління.

Семантичний. Ряд науковців у процесі здійснення логіко-правового та етимологічного аналізу певних понятійних категорій, застосовують, як вбачається, виключно підхід, що ґрунтується на логіко-мовному усвідомленні змісту того чи іншого поняття, або порівняльному мовному аналізу синонімічних категорій, наприклад, управління – регулювання.

Як вбачається, запропоновані підходи не можна вважати самодостатніми. Будь-який з них є, певною мірою, однобічним і, природно, відображатиме тільки окремий аспект (або, навіть, сегмент) поняття, що потребує всебічного аналізу та змістовного узагальнення.

На наш погляд, найбільш вдалим є критерій, який умовно можна визначити як предметний. Його сутність, як вбачається, повинна відображатись за допомогою таких методологічних прийомів:

- визначення суб'єктного складу (кола осіб), які є легітимними користувачами відповідних природних благ чи багатств (об'єктів), або носіями правових схем поведінки та наділені встановленими правомочностями;
- спеціальний предмет дослідження розглядається у широкому розумінні, наприклад, як складний процес або явище;
- з'ясування чинних нормативних обмежень правомочностей суб'єкта або правового становища об'єкта;
- аналіз правовідносин, які умовно можна визначити як “супутні” або “похідні”;
- з'ясування взаємозв'язку “функціональної компоненти” відповідних осіб або структурних одиниць, уповноважених на виконання певних функцій та юридичних наслідків, породжених їх діями;
- встановлення “раціональної домінанти” при користуванні відповідними природними об'єктами та ресурсами;
- з'ясування складної схеми взаємозв'язку: юридичний факт – відповідні правовідносини – нормативно-правова база.

Використовуючи зазначені компоненти при з'ясуванні сутності предмету дослідження, стає можливим позиціонувати державне регулювання як цілеспрямований вплив (як правило, не у формі безпосереднього втручання) уповноважених державних органів шляхом прийняття відповідних управлінських рішень, що забезпечують захист прав уповноважених сторін та охорону відповідного природного об'єкта (ресурсу). Тобто, його завданням є регулювання відносин у сфері взаємодії людини і навколишнього природного середовища з метою забезпечення інтересів суб'єктів відповідних відносин, збереження природних об'єктів (ресурсів), відвернення екологічно шкідливого впливу господарської та іншої діяльності, оздоровлення і покращення якості навколишнього природного середовища, тобто створення умов, за яких буде досягнуто баланс публічно-правових та приватно-правових інтересів.

Власов І.М. (ВІКНУ)

ІНТЕРФЕЙС КОРИСТУВАЧА В КОНТЕКСТІ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Одною з проблем із хмарними обчисленнями є те, що, через цю технологію, оператори хмари можуть диктувати користувачам, яким чином вони можуть отримати доступ, використовувати та повторно використовувати контент або інформацію через специфічні онлайн сервіси або прикладні програми. Тобто інтерфейс користувача, в кінцевому рахунку, диктує те, що може або не може бути зроблено кінцевим користувачем, незалежно від того, на що вони теоретично мали право відповідно до закону (De Filippi and Vieira, 2013).

У контексті хмарних обчислень стає дедалі важче втілювати в життя норми авторського права.

Дійсно, враховуючи, що більша частина контенту, який розміщений у прикладних програмах хмарних обчислень, насправді зберігається у великих центрах обробки даних, що належать або контролюються великими операторами хмар, власники авторських прав залишаються лише із обмеженим ступенем контролю над своїми власними роботами.

На відміну від фактичних правовласників, які можуть регулювати використання своїх творів тільки законним шляхом, оператори хмар – як фактичні держателі контенту – мають можливість детально обумовлювати відповідно з договірними та/або технічними засобами, ступінь, в якій користувачі можуть мати доступ до контенту і те, яким чином вони можуть взаємодіяти із контентом або даними, що зберігаються в центри обробки даних (De Filippi and McCarthy, 2012).

Це особливо актуально в контексті прикладних програм та соціальних медіа, які використовують технології WEB 2.0, де користувачі дійсно завантажують свій власний контент (наприклад, пости у блозі, фотографії, музику або відеозаписи) на хмарні платформи (Масштаб, 2009). Питання в тому, щоб визначити, хто насправді є власником авторських прав на ці роботи, і – найголовніше – хто юридично відповідає за такий контент.

Хоча досі не було жодних випадків того, щоб оператори хмари вимагали у користувачів передавати авторські права на будь-який контент власного виробництва, який було вироблено чи завантажено на їхню платформу, це звичайна практика для операторів хмар, коли користувачі надають універсальну, вічну і безумовну згоду для експлуатації всього контенту, який вони експортували в хмару (ці умови є у більшості платформ хмарних обчислень, таких як, наприклад, Google, Twitter і Facebook). Тим не менше, навіть якщо вони не можуть претендувати на авторське право на ці роботи, оператори хмари потенційно мають більше можливостей для використання авторських робіт на власній хмарній платформі, ніж їх фактичні правовласники, оскільки оператори в односторонньому порядку визначають умови, які регулюють порядок доступу і використання всього контенту, що зберігається на їх серверах, незалежно від того, чи підлягає такий контент захисту відповідно до Закону про авторське право (De Filippi and Vieira, 2013).

Це може бути проблемою, тому що, для більшості програм хмарних обчислень, інтерфейс користувача не призначений для врахування вимог авторського права або добросовісного використання. Насправді, враховуючи складність об'єктивно оцінити, чи кваліфікується конкретна дія як законна в рамках захисту авторських прав (чи підпадає вона під режим добросовісного використання), інтерфейс користувача, як правило запобігає користувачів від дій, які потенційно можна розглядати як порушення (наприклад, завантаження контенту на власний пристрій або створення похідних робіт). Таким чином, інтерфейс користувача може порушити традиційний баланс авторського права, яке покликано забезпечити компроміс між інтересами авторів, зацікавлених у забороні безоплатного доступу до своєї творчості, і інтересами громадськості, зацікавлених у доступі до максимальної кількості праць на благо суспільства в цілому (Litman, 1986).

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МЕДИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УМОВАХ БЮДЖЕТНОГО ДЕФІЦИТУ

Медичне забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей є формою реалізації гарантованого Конституцією України права громадян на медичну допомогу. Держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян безоплатного медичного обслуговування.

Відповідно до статті 11 Закону України „Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей” військовослужбовці та їх сім’ї мають право на безоплатну медичну допомогу у військово-медичних закладах охорони здоров’я. За відсутності за місцем проходження військової служби, а також у невідкладних випадках медична допомога надається державними або комунальними закладами охорони здоров’я за рахунок Міністерства оборони України військовослужбовцям, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, медична допомога, санаторно-курортне лікування та відпочинок надаються відповідно до законодавства. Члени сімей військовослужбовців отримують медичну допомогу у військово-медичних закладах охорони, за відсутності за місцем їх проживання державних або комунальних закладів охорони здоров’я.

На військово-медичну службу покладені завдання щодо медичного забезпечення не лише військовослужбовців, а й членів їх сімей, ветеранів військової служби, працівників Збройних Сил України, загальна чисельність яких ушестеро перевищує чисельність військово службовців Збройних Сил України.

У 2012 р. стаціонарне лікування у військово-медичних закладах пройшло близько 162 тис. військовослужбовців, ветеранів війни та військової служби, членів їх сімей. Кількість звернень за амбулаторно-поліклінічною допомогою склала близько 1,4 млн. Протягом року санаторно-курортне лікування та медичну реабілітацію отримали понад 17 тис. військовослужбовців, ветеранів військової служби, членів їх сімей та працівників Збройних Сил, з них забезпечено безкоштовними санаторними путівками більше 6 тис. інвалідів війни та учасників бойових дій.

Разом з тим, в умовах бюджетного дефіциту, система медичного забезпечення Збройних Сил України не повною мірою задовольняє потреби військовослужбовців та членів їх сімей щодо якісного медичного обслуговування.

Таким чином, для досягнення гарантованого медичного забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України та членів їх сімей необхідно створити ефективну систему військово-медичного забезпечення, яка була б інтегрована в загальнодержавну систему охорони здоров’я.

ІНФОРМАЦІЙНА БЕЗПЕКА В ДЕРЖАВНОМУ УПРАВЛІННІ

В системі соціально-політичних відносин сучасного суспільства процеси масової комунікації є найважливішим засобом впливу суб'єкта на об'єкт і елементом реалізації процесу державного управління. Роль масової комунікації в суспільстві полягає в наданні суб'єктам інформаційної діяльності можливості надавати керуючий впливу на масову свідомість.

Важливе місце в цьому реформуванні займає вирішення проблем, пов'язаних з розвитком інформаційної сфери суспільства, засобів масової інформації та комунікацій, використанням великих інформаційних систем для підтримки державного управління. Принциповість вирішення цих проблем пов'язана з тим, що інформаційна сфера, володіючи політичної, економічної та соціальної атрибутикою, є, перш за все, середовищем і засобом, в яких реалізується державна політика, приймаються державні рішення, діє механізм управління суспільством, формуються методи регулювання подіями, проводяться управляючі дії, комплексно оцінюється їх ефективність. Від того, наскільки розвинена інформаційна сфера, залежить відкритість суспільного устрою, дієвість феномена громадської думки, ступінь зрілості суспільства. Інформаційна сфера забезпечує умови співучасті громадян у прийнятті суспільно значущих рішень, визначає рівень доступності громадян до правової інформації.

Інформаційні технології зараз привносять революційну і, на думку ряду дослідників, не завжди безпечну хвилю в соціально-економічні процеси – безпека інформаційної революції для суспільства може бути гарантована за рахунок коректного управління інформаційними процесами.

Завдяки впровадженню сучасних інформаційних технологій та міжнародних інформаційно-телекомунікаційних систем можна вже говорити про цілісність інформаційної сфери, про інформаційну стихію, що розвивається згідно встановленим закономірностям. Тому надмірна інформаційна закритість деякого об'єкта супроводжується загрозою зниження стійкості його управління і регулювання.

Поняття “інформаційна безпека” сьогодні трактується як у широкому, так і у вузькому сенсі. У широкому сенсі – це інформаційна безпека людини, суспільства і держави. У вузькому сенсі – це безпека самої інформації і каналів її прийому (передачі), а також організація захисту від застосування противником інформаційної зброї в ході бойових дій.

Розуміння безпеки у контексті співвідношення інтересів особистості, суспільства і держави передбачає розгляд інформаційно-психологічної безпеки як аспекту загальної проблеми.

Інформаційно-психологічну безпеку в загальному вигляді можна визначити як стан захищеності індивідуальної, групової та суспільної психології соціальних суб'єктів різних рівнів спільності від руйнівного впливу на свідомість негативних інформаційних чинників.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ РЕПРЕСІЙ ПРОТИ РОДИН ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УРСР У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ 30-Х РОКІВ ХХ СТОРІЧЧЯ

Становлення комуністичного режиму і формування єдиної централізованої держави в СРСР було пов'язане з активною протидією політичного центру будь-яким націоналістичним проявам у союзних республіках. Процеси централізації і побудова нової вертикалі влади передбачали необхідність формування нових номенклатурних кадрів, які б були віддані не так ідеям комунізму, скільки керівництву партії і особисто Й. Сталіну. У цьому контексті національна українська інтелігенція піддавалася серйозним репресіям і утискам у 1920–1930 рр. ХХ ст., а в другій половині 30-х, вже був запущений механізм репресій проти військовослужбовців РСЧА в УРСР, як можливої і найбільш реальної опозиції влади. Проте вже в процесі реалізації репресивної політики влада виявила необхідність проведення репресій і проти сімей військовослужбовців РСЧА. Дослідження правових передумов і політичних підстав проведення репресій і переслідування сімей військовослужбовців у даний час з правової точки зору не досліджені, а дослідження здебільш проводилися з історичного напрямку, які здійснювали такі історики, як Вронська Т.В., Яковлев О.М., Солженіцин О.І. та інші. Дослідження правових аспектів проведення репресій щодо сімей військовослужбовців РСЧА, необхідно розглянути в контексті основного документа – оперативний наказ наркома НКВС М. Єжова від 15.08.37 № 00486, з назвою: “Про операцію з репресій дружин та дітей зрадників Батьківщини членів правотроцькістських шпигунсько-диверсійних організацій, засуджених військовою колегією і військовими трибуналами по першій та другій категорії, починаючи з 1-го серпня 1936”. Станом на 4 серпня 1938 у репресованих батьків були вилучені 17355 дітей та намічалися до вилучення ще 5000 дітей. 21.03.39 Берія повідомляв Молотову про те, що у виправно-трудових таборах у в'язнів матерів знаходяться 4500 дітей ясельного віку, яких пропонував вилучити у матерів і надалі дотримуватися подібної практики. Дітям почали привласнювати нові імена та прізвища. Політичні репресії сімей військовослужбовців здійснювалося також згідно з нормами кримінального законодавства. Початком розгляду репресій по відношенню сімей військовослужбовців, необхідно відзначити, що по всьому Кримінального кодексу УРСР починаючи з 1927 року і в 1934 простежується більш жорсткий підхід при призначенні санкцій саме для військовослужбовців за ст. 54 КК УРСР (введено статтю в Кримінальний Кодекс РРФСР 1927 в редакції від 20.07.34. Була аналогом ст. 58 Кримінального кодексу РРФСР від 1926), яка передбачала відповідальність військовослужбовців за “контрреволюційну діяльність” і “зраду батьківщині”. До всіх повнолітніх членів сім'ї зрадника, що жили разом з ним або були на його утриманні до моменту вчинення злочину, застосовувалося позбавлення виборчих прав чи заслання у віддалені райони Сибіру на п'ять років згідно ст. 54-1в. У 1934 році в кримінальне законодавство введено норми, незважаючи принципи Кримінального законодавства, згідно зі ст. 6 “Основних засадах кримінального законодавства Союзу РСР”, де зазначено, що покарання застосовується виключно до осіб, які винні

у кримінально-карних діяннях і кваліфікуються як злочин. Н. Криленко, прямо заявляв, що “Наші закони – це форми, завдяки яким партія висловлює свою волю. Ці закони є не що інше, як вказівку партії”. Проведена політика правлячої партії щодо репресій проти сімей військовослужбовців дає повну юридичну картину з використання підзаконних актів на противагу принципів кримінального права на підставі тільки політичних рішень і волі В. Леніна, Й. Сталіна. Наслідком встановлення тоталітарного режиму є фізичне знищення не тільки супротивників режиму, а також родин партійців, військовослужбовців РСЧА та НКВС, які були репресовані чи розстріляні слідом за ними. Світова та Європейська громадськість виробила категоричну позицію щодо проведених репресій відносно репресованих сімей військовослужбовців РСЧА їхніх дружин і дітей, засуджуючи політику комуністичного режиму і визнаючи методи політичного керівництва СРСР, як антидемократичні і антисоціальні.

Гущин О.О. (ВІКНУ)

ДЕЯКІ ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ СИЛИ В ОПЕРАЦІЯХ З ПІДТРИМКИ МИРУ ТА БЕЗПЕКИ

Під час здійснення військових операцій або операцій миротворчого спрямування нормативні акти, що регулюють питання застосування сили, є тим зводом правил, що визначають де, за яких умов, відносно кого і яка саме сила має бути використана. Такі правила в різні часи й у різних ситуаціях помітно відрізнялись, оскільки культурні традиції, зрозуміло, теж невпинно змінювались. За загальними принципами міжнародного права такі правила мають відповідати загальноприйнятим нормам, які діють під час збройних конфліктів.

Цілком очевидно, що з урахуванням специфіки діяльності найбільш розвинутими та загальноприйнятими такі правила існують в правовій структурі країн – членів Організації Північноатлантичного договору (НАТО). Зазначені правила, здебільшого, застосовуються в якості оперативних правил для командного складу всіх рівнів під час боротьби з піратством або ситуацій “поза межами оголошеної війни”. Наприклад, Міністерство оборони Великої Британії офіційно визначає правила застосування сили як “Директиви, що видані компетентною військовою владою, в яких визначаються обставини, застереження та обмеження, при яких ЗС Великобританії будуть ініціювати та/або продовжувати застосовувати силу проти інших військ”.

Правила застосування сили можуть бути розглянуті (досліджені) в таких аспектах:

- коли (тобто за яких умов) та ким військова сила може бути використана,
 - де військова сила може бути використана,
 - проти кого (або відносно якого об’єкту) військова сила може бути використана при наведених вище обставинах,
 - як військова сила повинна бути використана для досягнення бажаної мети.
- Правила застосування сили вживаються у двох формах:
- дії, які військовий командир (начальник) може здійснювати без консультації з вищим органом, якщо це явно не заборонено (іноді має назву “командування без заперечення”);

– дії, які можуть бути здійснені тільки якщо на це є явний та прямий дозвіл вищої влади (іноді називається “позитивне командування”).

На додаток до зазвичай великого набору наказів постійного характеру, військовому миротворчому персоналу можуть бути надані додаткові правила застосування збройної сили перед виконанням будь-якого завдання або операції. Вони можуть охоплювати такі обставини та дії, як, наприклад, відповідні заходи після здійснення нападу, порядок поведження із захопленими цілями, які території охороняти, яка сила має бути використана під час операції.

Дотримання правил застосування сили є надзвичайно важливим чинником успішного виконання завдання, оскільки:

– вони забезпечують послідовність, зрозумілість і повторюваність встановлених стандартів про те, яким чином мають діяти миротворчі підрозділи збройних сил. Зазвичай правила ретельно і детально відпрацьовуються задовго до часу їх застосування і можуть охоплювати кілька сценаріїв, з різними правилами для кожного;

– вони допомагають синхронізувати політико-дипломатичні і військові компоненти обраної стратегії шляхом доведення політичних моментів до командирів з метою розуміння, прогнозування і виконання завдань якнайкраще.

Як наочний приклад сучасної наукової думки стосовно практичних аспектів досліджуваного питання варто навести, наприклад, видане у 1999 р. Керівництво з ближнього бою Корпусу морської піхоти США (MCRP 3-02B). Цей документ передбачає наявність так званого “Безперервного застосування сили”, виходячи з наступних ключових ситуацій:

Рівень 1: Адекватний (співробітництво). Застосовується тоді, коли предмет або суб’єкт (зазначене Керівництво, до речі, тут не використовує терміни “противник”, “ворог” тощо) реагує та відповідає на голосові команди. При цьому військова техніка, зброя і методи ближнього бою не застосовуються.

Рівень 2: Спротив (пасивний). В цьому випадку суб’єкт реагує на голосові команди, проте не виявляє бажання виконувати їх, на контакт не їде. Техніка і методи ближнього бою також не застосовуються.

Рівень 3: Спротив (активний). Суб’єкт, що знаходиться під наглядом, спочатку демонструє (спричиняє) фізичний опір. У цьому випадку вже передбачена можливість використання відповідних методів контролю ситуації. Третій рівень включає застосування в ближньому бою різних засобів фізичної сили, які відповідатимуть конкретним умовам. Такі методи включають в себе застосування наручників, заподіяння больових відчуттів, використання больових точок на тілі.

Рівень 4: Агресивний (заподіяння тілесних ушкоджень). Суб’єкт може бути фізично атакований, проте без використання зброї. В цьому разі можливо використовувати захисну тактику, щоб нейтралізувати загрозу. Ця захисна (оборонна) тактика включає блоки, удари, пінки ногами, заподіяння больових відчуттів більшого рівня, блокуючи дії зброєю, застосування спеціальних засобів.

Рівень 5: Агресивний (застосування смертельної сили). Суб’єкт у цій ситуації зазвичай має зброю і існує реальна вірогідність того, що він може або вбити або поранити когось, якщо його не зупинити і негайно не взяти під контроль.

Суб'єкт, який має можливість використання смертоносної сили, має знаходитися під контролем за допомогою вогнепальної зброї або без такої.

Отже, військовослужбовці, що входять до складу миротворчого контингенту, мають, по-перше, на належному рівні знати правові норми, що регулюють питання застосування сили, та, по-друге, вміти правильно застосовувати надані їм засоби для досягнення поставлених цілей.

Данилов В.Ю. (КНУ ім. Т. Шевченка)

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ОСІБ, ЩОДО ЯКИХ ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ ДЕРЖАВНА ОХОРОНА НА АВТОМОБІЛЬНОМУ ТРАНСПОРТІ

Вищі посадові особи держави виступають атрибутами влади, носіями суверенітету, від них залежить реалізація законів, державних програм, а також вирішення завдань державної ваги. Таким чином актуальність цього питання знаходиться на досить високому рівні, так як забезпечення життя і особистого здоров'я вищих осіб держави є одним з основних факторів благополуччя самої держави, суспільства та громадян.

Забезпечення безпеки осіб – це цілий комплекс заходів, до яких залучаються різні фахівці та служби. Необхідно постійно відслідковувати та отримувати інформацію про оперативну обстановку, щодо забезпечення безпеки охороняємої особи. Залежно від неї вже буде розподіл сил та засобів УДОУ, приданих сил, розроблення карт-схем та паспортів трас проїзду, моделей загроз тощо. Отже першим етапом по забезпеченню безпеки осіб на автомобільному транспорті – є перевірка траси проїзду. Згадаймо замах на президента Грузії Е. Шеварднадзе 09.02.98 в Тбілісі або замах на А. Чубайса. В обох випадках була відсутня перевірка траси проїзду та встановлення на них відповідного режиму. Якщо б були проведені ці заходи, можливо було б завчасно запобігти цим диверсійно-терористичним актам.

Другий етап – це перевірка самого автомобіля особливої норми. Історія знає багато прикладів того, як встановлювали вибухові пристрої або навмисно виводили з ладу автомобіль особливої норми. Створити єдину для всіх типів автотранспорту деталізовану методику з оперативно-технічного огляду неможливо. Отже необхідно зробити один єдиний гараж особливої норми, із штатом виключно військовослужбовців УДОУ, де буде постійна надійна охорона та фахівці по ремонту та технічному обслуговуванню.

Останній етап який хотілося би розглянути – це сам кортеж. Основна помилка у формуванні кортежу – невикористання дублю основного автомобіля. Тож, якщо їде два автомобілі, один з яких бізнескласу, а другий – позашляховик, не постає питання де сидить охоронюєма особа. Другим недоліком є те, що “малі” охорони мають притримуватись правил дорожнього руху і переміщуватися без супроводу ДАІ.

Крім вищезазначених недоліків для максимального забезпечення надійної охорони осіб, щодо яких здійснюється державна охорона необхідно в деяких випадках збільшити кількість співробітників охорони та фахівців. Внести зміни до нормативної бази, та чітко дотримуватися її.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ЗНАКІВ НА ТОВАРИ І ПОСЛУГИ В УКРАЇНІ

В сучасних умовах питання захисту права інтелектуальної власності в Україні є актуальним, у зв'язку з проголошеним зовнішньополітичним курсом держави на євроінтеграцію.

Країни Європейського Союзу запровадили досить жорсткі стандарти і норми щодо захисту прав інтелектуальної власності, зокрема права на знаки для товарів і послуг.

Відсутність в Україні належної законодавчої бази в галузі охорони знаку для товарів та послуг та ефективної системи захисту прав на знак для товарів має своїм наслідком значну кількість порушень цих прав. З переходом економіки країн на інноваційний шлях розвитку та появою значної кількості нової продукції на світовому ринку, почастишали прояви недобросовісної конкуренції, пов'язаної з незаконним використанням знаку для товарів та послуг, що не минуло і Україну.

Знак для товарів та послуг займає пріоритетне місце серед інструментів ринкової торгівлі. Необхідно зауважити, що інтерес до знаку для товарів та послуг помітний з боку не тільки вчених, але й підприємців. У зв'язку з цим виникає потреба у комплексному дослідженні проблем охорони прав на знак для товарів та послуг, аналізі досвіду правового регулювання даних питань у країнах Європейського Союзу.

Чинне законодавство України в галузі охорони прав на знаки для товарів і послуг в деяких аспектах не відповідає європейським стандартам. Недоліки чинного законодавства не дозволяють забезпечити правову охорону знаків, якої вимагає законодавство Європейського Союзу. Реалізація оновленого законодавства гальмується його неузгодженістю з іншими нормативними актами, відсутністю достатнього досвіду судових органів у вирішенні спорів у сфері інтелектуальної власності.

У законодавстві України щодо охорони прав на знаки для товарів та послуг найбільш неврегульованим питанням є правовий статус знаків відповідно до європейських вимог. У Паризькій конвенції передбачено, що Країни Європейського Союзу зобов'язуються визнавати недійсною реєстрацію і забороняти використання знаку для товарів і послуг, який є відтворенням, імітацією або перекладом іншого знака, що може викликати змішування із знаком, котрий за визначенням компетентного органу країни реєстрації або країни використання є вже в цій країні загальновідомим як знак особи, що користується перевагами цієї Конвенції і використовується для ідентичних або подібних товарів.

На нашу думку, для того щоб заповнити прогалини, які є в законодавстві України щодо охорони знаків для товарів та послуг потрібно не створювати нові нормативно-правові акти, а вдосконалювати, доповнювати вже існуючі та адаптувати їх до законодавства європейських країн.

ДЕМОКРАТІЯ: ЮРИДИЧНИЙ АСПЕКТ

Відомий вислів Уінстона Черчілля: “Повсюди доводиться чути, що демократія – найгірший спосіб керівництва державою, однак усі інші способи, що колись були випробувані людьми, є ще гіршими”.

Не дивно, що практично кожна спроба охарактеризувати поняття демократії призводить до появи концептуально нового типу її класифікації.

Розуміння сутності демократії лежить через розгляд її основних існуючих концепцій.

Досить відповідальним і не простим є питання розроблення і прийняття демократичних законів та інших нормативно-правових актів не тільки в нашій державі, але і в багатьох країнах світу.

Однією з перших спроб типізації сучасних моделей була застосована канадським політологом К. Макферсоном, котра потім була розвинута Д. Хелдом, який виокремив наступні моделі демократії:

1. Класична демократія, тобто антична демократія;
2. Республіканізм, тобто республіканська форма правління в Давньому Римі, а також середньовічні міські республіки;
3. Протективна демократія;
4. Демократія, що розвивається;
5. Теорія відмирання держави (К. Маркс);
6. Змагальний елітизм (М. Вебер);
7. Плюралістична демократія;
8. Теорія партисіпаторної демократії;
9. Модель легальної демократії.

Кожній з цих моделей притаманні свої ознаки демократичного законодавства.

Зразком античної демократії, беззаперечно, є Афінська, яка являє собою історичний прототип сучасної концепції прямої демократії. Система управління цим давньогрецьким полісом передбачала максимальну участь усіх громадян в процесі управління державою та існування колективного законодавця, та при цьому була жорстка традиція розподілу на вільних громадян та рабів, які не могли брати участь у суспільному житті. Для громадян, задіяних у суспільно-політичній діяльності існували привілеї. Як результат, саме в Афінах виникає практика виборності та ротації влади, принцип рівності вільних громадян у політичному житті країни.

Відповідно і законодавство цього періоду було не однаково демократичним для різних верств населення, що полягало у визначенні різного правового статусу вільних громадян і рабів.

ПОГЛЯДИ НАУКОВЦІВ НА СУТНІСТЬ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ

Дослідженням інформаційної безпеки займалася велика кількість науковців, які досліджували це складне явище з розрізі різних наук, визначаючи ти чи інші його аспекти.

Порівняння результатів цих досліджень є цікавим, оскільки дозволяє отримати більш повну уяву про сутність інформаційної безпеки, об'єкти її забезпечення.

Данільян О.Г., Дзьобань О.П., Панов М.І., у навчальному посібнику “Національна безпека України: сутність, структура та напрямки реалізації”, визначають інформаційну безпеку як безпеку об'єкта від інформаційних загроз або негативних впливів, пов'язаних з інформацією та нерозголошення даних про той чи інший об'єкт, що є державною таємницею.

Литвиненко О.В. під інформаційною безпекою розуміє єдність трьох складових: забезпечення захисту інформації; захисту та контролю національного інформаційного простору; забезпечення належного рівня інформаційної достатності.

Кормич Б.А., в свою чергу, зазначає, що інформаційна безпека – це захищеність встановлених законом правил, за якими відбуваються інформаційні процеси в державі, що забезпечують гарантовані Конституцією умови існування і розвитку людини, всього суспільства та держави.

Російський вчений Лопатін В.М. визначає інформаційну безпеку як стан захищеності національних інтересів країни (життєво важливих інтересів особи, суспільства та держави на збалансованій основі) в інформаційній сфері від внутрішніх та зовнішніх загроз, беручи за основу нормативне визначення безпеки з Закону РФ “О безопасности”, згідно з яким “Безопасность – состояние защищенности жизненно важных интересов личности, общества и государства от внутренних и внешних угроз”.

Баранов О., визначає інформаційну безпеку через категорію національних інтересів як стан захищеності національних інтересів України в інформаційному середовищі, за якого не допускається (або зводиться до мінімуму) завдання шкоди особі, суспільству, державі через неповноту, несвоєчасність, недостовірність інформації й несанкціоноване її поширення та використання, а також через негативний інформаційний вплив та негативні наслідки функціонування інформаційних технологій. При цьому він робить акцент на такій складовій інформаційної безпеки як безпека інформації

Гурковський В.І., визначає національну інформаційну безпеку України – як суспільні відносини, пов'язані із захистом життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави від реальних та потенційних загроз в інформаційному просторі, що є необхідною умовою збереження та примноження духовних і матеріальних цінностей державоутворюючої нації,

її існування, самозбереження і прогресивного розвитку України як суверенної держави, що залежить від цілеспрямованої інформаційної політики гарантій, охорони, оборони, захисту її національних інтересів. Такий підхід до інформаційної безпеки є інноваційним.

На думку Ярочкіна В.І. та Шевцової Т.А., інформаційна безпека – це проведення правових, організаційних та інженерно-технічних заходів при формуванні та використанні інформаційних технологій, інфраструктури та інформаційних ресурсів, захисті інформації високого значення й прав суб'єктів, що беруть участь в інформаційній діяльності. Це визначення, на нашу думку, є не зовсім вдалим, оскільки, по-перше, зводить інформаційну безпеку лише до захисту інформації, а по друге в ньому не немає кінцевої мети проведення зазначених заходів, що не зовсім відбиває сутність інформаційної безпеки.

Харченко Л.С., Ліпкан Н.А., Логінов О.В. визначили, що інформаційна безпека – це складова національної безпеки, процес управління загрозами та небезпеками державними і недержавними інституціями, окремими громадянами, за якого забезпечується інформаційний суверенітет України.

Таким чином, визначаючи поняття інформаційної безпеки, можна виокремити декілька підходів окреслення сутності цього феномену, а саме розуміння інформаційної безпеки в якості:

- стану захищеності інформаційного простору держави;
- процесу управління загрозами та небезпеками, що забезпечує інформаційний суверенітет держави;
- стану захищеності національних інтересів в інформаційному середовищі (інформаційній сфері);
- захищеності встановлених законом правил, за якими відбуваються інформаційні процеси в державі;
- суспільних відносин, пов'язаних із захистом життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства та держави від реальних та потенційних загроз в інформаційному просторі;
- невід'ємної частини політичної, економічної, оборонної та інших складових національної безпеки;
- самостійної складової національної безпеки.

Такі розбіжності в поглядах є зрозумілими, оскільки на сьогодні немає єдиної думки щодо відповідного понятійно-категоріального апарату в сфері інформаційних відносин, зокрема інформаційного права та встановлення їх структурно-функціональних зв'язків.

В подальшому при нормативному закріпленні поняття інформаційної безпеки необхідно всебічно враховувати різноманітні погляди на це питання з огляду на складність, комплексність та швидкий розвиток інформаційних відносин у світовому суспільстві.

ЗАСТОСУВАННЯ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ УДО УКРАЇНИ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ОХОРОНИ

За умов стрімких сучасних соціально-політичних подій, проблема полягає в тому, що нормативно-правова база доволі неоднозначно визначає застосування вогнепальної зброї при значному скупченні людей.

Забороняється застосовувати і використовувати вогнепальну зброю при значному скупченні людей, якщо від цього можуть постраждати сторонні особи, а також по відношенню до жінок з явними ознаками вагітності, осіб похилого віку чи з вираженими ознаками інвалідності та малолітніх (крім випадків вчинення ними групового нападу, що загрожує життю чи здоров'ю громадян, або збройного нападу чи збройного опору).

Про це наголошує ст. 15 Закону “Про міліцію” від 20.12.1990 № 565-ХІІ прийнятого Верховною Радою УРСР та п. 3 Постанови Кабінету Міністрів України від 12.10.92 № 575. У ст. 21 Закону України “Про Статут внутрішньої служби Збройних Сил України” від 24.03.99 № 548-ХІV, прийнятого Верховною Радою України, читаємо, що у разі застосування і використання зброї військовослужбовець зобов'язаний вжити всіх заходів для того, щоб не було завдано шкоди стороннім особам.

Така неврегульована нормативно-правова база використання вогнепальної зброї, коли один закон категорично забороняє, а інший з деякими обмеженнями дозволяє, викликає доволі багато запитань, щодо застосування вогнепальної зброї військовослужбовцями Управління державної охорони України (далі – УДО України).

В повсякденній діяльності військовослужбовці УДО України, у більшій частині, виконують свої професійні обов'язки при значному скупченні людей – здійснюють охорону осіб та об'єктів, визначених чинним законодавством України та іншими нормативно-правовими актами. При цьому необхідно звернути увагу на те, що відповідальність за застосування вогнепальної зброї на багато вища ніж відповідальність за злочинну бездіяльність, що обмежує діяльність військовослужбовців УДО України досить своєрідними “рамками”.

Події останніх років в нашій країні та закордоном показують, що останнім часом стало модно застосовувати натовп для вирішення політичних, економічних і соціальних питань.

Часто військовослужбовці стають заручниками ситуації, їх навмисне провокують на застосування вогнепальної зброї “юридично підковані громадяни”, використовуючи такі доволі “слизькі” розбіжності у нормативно-правовій базі, прагнуть звинуватити у некомпетентності (в особі військовослужбовців УДО України) безпосередньо нашу державу.

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ АНТИСТАТУТНИХ ВІДНОСИН У ВІЙСЬКОВОМУ КОЛЕКТИВІ

Міжособистісні взаємини військовослужбовців, що існують у військовому колективі є віддзеркаленням суспільних відносин. Процеси, які відбуваються в суспільстві вирізняються динамічним або застійним, позитивним або негативним характером.

Як відомо, негативні суспільні явища підривають ідейні та моральні цінності сприяють “занепаду суспільної моральності”, алкоголізму, наркоманії, злочинності, хабарництву, зловживанню владою, іншим негативним явищам (бездуховності, скептицизму, ослабленню поваги до праці). Нажаль сучасна українська молодь зазнає впливу цих негативних суспільних явищ та переносить їх у військове середовище.

Однієї з таких гострих у соціально-психологічному, правовому плані є проблема антистатутних відносин. Останні представляють собою міжособистісні взаємини військовослужбовців, що, отримали домінуюче положення в системі службових взаємовідносин і нейтралізують статутні відносини, підривають порядок підпорядкованості, дотримання військової дисципліни та носять антигромадський, протиправний характер.

Про появу антистатутних відносин у колективі військовослужбовців свідчать такі процеси і явища:

- у військовому колективі зростає роль референтних (неформальних) груп, до складу яких входять військовослужбовці останніх періодів служби;
- підвищується вплив на військовий колектив неформальних лідерів з числа військовослужбовців останніх періодів служби, незалежно від їхнього військового звання, аж до повної підміни ними осіб сержантського складу.

Найбільш помітний цей процес у вечірній час після залишення підрозділу офіцерами;

- відбувається подальший штучний поділ (стратифікація) військовослужбовців на різні категорії залежно від строків призову на військову службу з нерівномірним наділенням їх “правами” і “обов’язками”, які не передбачені статутами ЗСУ, аж до безумовного підпорядкування “молодих” “старикам”;

- у повсякденному спілкуванні військовослужбовців набуває поширення жаргон, що містить велику кількість різноманітних слів і висловів образливого характеру, що є своєрідними засобом соціального протиставлення і закріплення антистатутних відносин у військовому колективі. Військовослужбовці, що активно користуються таким жаргоном, тим самим демонструють своє схвалення антистатутних відносин, свої “права” та привілейований стан;

- у міжособистісні відносини військовослужбовців запроваджується певна система насильства, що носить, у ряді випадків, ритуальний характер, та спрямована на пригнічення психіки людини, її прагнення чинити опір припущенню власної гідності. Все це може викликати у осіб, що піддаються такому насильству, мають різні нервово-психічні розлади, психосоматичні захворювання і може закінчитися різного роду надзвичайними подіями.

ДО ПИТАННЯ ЗМІН У ЗАКОНОДАВЧІЙ БАЗІ ЩОДО МИРОТВОРЧИХ ОПЕРАЦІЙ

Після набраття чинності Закону України “Про внесення змін до деяких законів України щодо участі Збройних Сил України в міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки” Україна офіційно юридично оформила своє право на участь у більш широкому спектрі міжнародних операцій.

Таким чином було ліквідовано обґрунтовану критику щодо неправомірного застосування підрозділів ЗСУ в Україні в операціях на кшталт в Іраку; рятувальної операції у Лівії; антитерористичних операціях на морі разом з кораблями інших держав.

Також після внесення змін до Закону України “Про Збройні Сили України”, з’явилась можливість використовувати військові підрозділи для протидії піратству і тероризму, у тому числі, за межами країни, що відповідає сучасним тенденціям права міжнародної безпеки.

Вищезгадані зміни певною мірою вирішили проблему понятійного апарату, унормувати участь України в операціях, щодо яких у внутрішньому законодавстві існували юридичні колізії.

Деякі з міжнародних операцій в яких брали участь українські військові не могли бути кваліфіковані як такі, що підпадають під дію нормативно-правових актів, що регулювали направлення національних контингентів за межі держави.

У окремих випадках застосування українських підрозділів не могло бути оформлено у відповідності до внутрішнього законодавства як того вимагав міжнародний мандат операції.

Запровадження термінів “національний контингент” і “національний персонал” відповідає комплексному характеру сучасних міжнародних операцій з врегулювання криз і поширюються на поліцейські місії ООН, ОБСЄ і ЕС.

В результаті впровадження в дію вищезгаданих змін, ряд документів, що визначають порядок реалізації закону України “Про участь України в міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки” потребує термінологічного оновлення.

Необхідно відзначити що на даний час виникла необхідність підготовки нової редакції Указу Президента України “Про Порядок розгляду пропозицій щодо участі України в міжнародних миротворчих операціях” та суттєвого доопрацювання Стратегії міжнародної миротворчої діяльності України.

На тлі позитивних зрушень щодо розширення участі підрозділів ЗСУ за межами держави виникла необхідність детально регламентувати порядок прийняття рішень щодо їх направлення. Це пов’язано в першу чергу з тим, що зросла на порядок персональна відповідальність держави за наслідки участі її військових у операціях за межами держави (політичні, економічні та інш.)

СУБ'ЄКТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВООХОРОННОЇ ФУНКЦІЇ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Однією з невід'ємних функцій держави є правоохоронна. Від рівня її забезпеченості юридичними, інтелектуальними, матеріально-технічними ресурсами залежить як ступінь захищеності людини та суспільства, так, значною мірою, і перспективи розвитку самої держави. Правоохоронна функція держави спрямовується на охорону та захист основ конституційного ладу, прав, свобод і законних інтересів людини й громадянина, законності та правопорядку, а також притягнення до відповідальності осіб, що скоїли протиправні вчинки. Правоохоронна діяльність покликана рівною мірою забезпечувати інтереси всього суспільства, фізичних і юридичних осіб, держави і територіальних громад, здійснюючи попередження, виявлення, припинення й усунення порушень у врегульованих правом суспільних відносинах. Необхідність реалізації таких завдань безпосередньо й зумовлює формування та діяльність розгалуженої мережі суб'єктів правоохоронної діяльності і зокрема, правоохоронних органів, що уповноважуються державою на професійне і постійне здійснення правоохорони на всіх рівнях суспільного життя.

Конституційна значущість функцій Збройних Сил України безумовно впливає на особливості їх життєдіяльності, визначає специфіку правовідносин, внутрішнього порядку у військових частинах, “підривний” характер і суспільну небезпеку правопорушень, які можуть мати місце.

З цього приводу М.І. Карпенко цілком доречно наголошує, що злочинність у Збройних Силах України є дуже небезпечним, дестабілізуючим фактором, який негативно впливає не тільки на них, але й на державу в цілому, а стан справ у Збройних Силах України вважають за один із індикаторів, базуючись на якому можна визначити стан національної безпеки і оборони України.

Дотримання норм військового законодавства, які регулюють права та обов'язки військовослужбовців, чітко і своєчасне їх виконання забезпечується можливим настанням невігідних правових наслідків, притягнення до юридичної відповідальності. В аспекті зазначеного однією зі складових належного функціонування Збройних Сил України є зміцнення законності й правопорядку у військових колективах, що загалом покладається на правоохоронні органи.

Основним критерієм побудови системи правоохоронних органів слід визначити правоохоронну діяльність, з метою професійного здійснення якої й утворюються спеціальні органи. За ознакою професійної діяльності вони складають певним чином відособлену самостійну групу державних органів, що мають свої чітко визначені завдання. З цього приводу також зауважимо, що дана відособленість правоохоронних органів від інших державних органів виявляється лише у професійній реалізації правоохоронних повноважень, за

рештою своїх ознак вони можуть бути віднесені до інших систем, наприклад, до системи органів виконавчої влади тощо.

Саме розподіл правоохоронних повноважень покладається в основу системи правоохоронних органів, сформованих задля реалізації відповідних напрямків правоохорони. Серед означених напрямів правоохоронної діяльності за суб'єктно-об'єктним поділом можна назвати такі: запобігання правопорушенням; охорона громадського порядку, забезпечення громадської безпеки і захист власності; оперативно-розшукова діяльність; контрольно-наглядова діяльність; досудове розслідування; виконання судових рішень і постанов органів розслідування. Отже, необхідність компетентного виконання цих видів діяльності обумовлює формування правоохоронних органів, а їхнє узгоджене виконання – системи правоохоронних органів держави.

З цією метою, враховуючи особливості діяльності Збройних Сил України, державою створені спеціальні правоохоронні органи із “вузькою” компетенцією. На нашу думку, до них слід віднести органи: Військової служби правопорядку у Збройних Силах України (далі – Служба правопорядку), прокуратури України (спеціалізовані прокуратури з нагляду за додержанням законів у воєнній сфері) та військової контррозвідки Служби безпеки України.

Зауважимо, що в сучасних умовах в державі відбуваються суттєві перетворення, зокрема впроваджується нове кримінальне процесуальне законодавство, напрацьовуються пропозиції щодо конституційно-правової модернізації, тривають процеси реформування системи правоохоронних органів та Збройних Сил України.

З метою підвищення ефективності виконання правоохоронних завдань і функцій у Збройних Силах України та усунення дублювання в роботі згаданих суб'єктів, вважаємо за доцільне більш чітко визначити їх правовий статус, компетенцію та напрями діяльності, а для цього пропонуємо внести відповідні зміни до статусних законів України.

В результаті змін Служба правопорядку реформується у військову поліцію, яка буде головним і єдиним суб'єктом реалізації правоохоронних функцій у Збройних Силах України, що виключно для цього й призначена, з повноваженнями досудового розслідування військових злочинів та здійснення окремих оперативно-розшукових заходів. Підпорядкувати Службу правопорядку слід Міністру оборони України, як керівнику центрального органу виконавчої влади і військового управління.

На наше переконання, зазначені зміни сприятимуть ефективному забезпеченню конституційних прав військовослужбовців, зміцненню законності, правопорядку та військової дисципліни у Збройних Силах України, що загалом відповідає меті (задуму) створення Служби правопорядку, а в цілому забезпечить належне виконання покладених на Збройні Сили України Конституцією України функцій, гарантуватиме воєнну безпеку держави.

ВДОСКОНАЛЕННЯ НОРМОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВІЙСЬКОВОГО УПРАВЛІННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Побудова правової державності в Україні, про що проголошено в ст. 1 Конституції, вимагає негайних та глибоких перетворень у сфері соціальних, економічних і політичних відносин в суспільстві, і насамперед, удосконалення Збройних Сил, як одного з гарантів забезпечення успішної реалізації цих процесів.

Такі перетворення потребують чіткої правової регламентації з урахуванням змін у суспільному та державному житті. Тому сьогодні йде активний процес створення нових, зміни та скасування наявних правових норм, який визначається в теорії права поняттям “нормотворчість”. Соціальну значимість такого правового інституту, як нормотворчість, важко переоцінити, бо саме в процесі цієї діяльності створюються норми, що регулюють й упорядковують різноманітні сфери суспільних відносин.

Серйозною проблемою масиву відомчих нормативно-правових актів органів Міністерства оборони являється їх багато-чисельність, розрізненість та неузгодженість правових норм, які в них містяться. Аналіз існуючого стану системи нормативних актів, що регулюють діяльність системи Міністерства оборони України дозволяє виділити шляхи вдосконалення стану систематизації відомчих нормативних актів органів міністерства оборони формах кодифікації, консолідації та інкорпорації, а також створення автоматизованої електронної бази даних про відомчі нормативно-правові акти Міністерства оборони.

Таким чином, слід відзначити, що в процесі нормотворчої діяльності органів МОУ особливу увагу слід приділяти факторам, які впливають на цей процес, і, відповідно, визначають як зміст відомчих нормативних регуляторів, що створюються, так і, в кінцевому рахунку, їх ефективність. Аналіз факторів дозволяє виділити їх групи: зовнішні – ті що існують за межами сфери діяльності органів МОУ, та внутрішні – що охоплюються компетенцією вказаного суб'єкта. Також нормотворча діяльність МОУ зумовлена низкою об'єктивних та суб'єктивних факторів.

Лисак Я.А. (ВІКНУ)

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УЧАСТІ ПІДРОЗДІЛІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ В МИРОТВОРЧИХ ОПЕРАЦІЯХ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Відповідно до мети Концепції реформування і розвитку ЗСУ на період до 2017 р. в Україні триває створення боєздатних, мобільних, якісно підготовлених, всебічно забезпечених, професійних Збройних Сил, здатних швидко реагувати на реальні і потенційні загрози національній безпеці у воєнній сфері, ефективно стримати та гарантовано ліквідувати (локалізувати, нейтралізувати) збройний конфлікт на ранній стадії його виникнення, не допускаючи переростання в масштабну агресію, та спроможних брати активну участь у міжнародних заходах з підтримання миру і безпеки.

Одним з результатів реалізації Концепції є забезпечення активної участі ЗСУ у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки та багатонаціональних військових навчань.

Операції по підтримці миру проводяться на основі цілей і принципів Статуту ООН, але їхнє міжнародно-правове регулювання здійснюється за допомогою звичайних норм, сформульованих у резолюціях Ради Безпеки, а в деяких випадках рішеннями Генеральної Асамблеї, що визнаються державами в якості обов'язкових у міжнародних договорах, що регулюють представлення військ, розміщення військ ООН на території зацікавлених країн тощо.

Вивчення практики міжнародної миротворчої діяльності дає змогу сформулювати такі загальні принципи підготовки та проведення сучасних міжнародних операцій: чітке політичне завдання та наявність мандату відповідної міжнародної організації; точні вказівки й політичний контроль з боку організації, яка надала мандат; згода країни, на території якої розгортається міжнародна миротворча діяльність (якщо в цій країні тимчасово відсутній законний уряд чи його влада значно обмежена, враховуються міркування тих, хто фактично контролює територію та владу); оптимальна кількість держав, що беруть участь в операції (країни, які політичне підтримують операцію, не обов'язково мають надсилати свої військові контингенти); гнучке політичне керівництво, можливість корегувати мандат або його політичну інтерпретацію зі зміною обстановки, що надає можливість адаптувати військові цілі та дії до подій; чіткі й зрозумілі правила застосування сили, які враховують ситуацію в районі конфлікту, завдання операції та можливість адаптації до обстановки в разі її зміни.

Для реалізації завдань миротворчої діяльності Збройних Сил України сформовано відповідну законодавчу й нормативно-правову базу. Її основу становлять Закони України "Про оборону України", "Про Збройні Сили України", "Про участь України в міжнародних миротворчих операціях", "Про порядок направлення підрозділів Збройних Сил України до інших держав" та ін.

Наказом МО України від 28.06.01 року № 224 затверджено Концепцію організації міжнародного співробітництва у ЗСУ, яка стосується, зокрема, участі контингентів ЗСУ в міжнародних миротворчих, гуманітарних та пошуково-рятувальних операціях. Існує також низка інших нормативних актів МОУ, які тією чи іншою мірою стосуються участі ЗСУ в миротворчій діяльності.

Правова й організаційна процедури підготовки контингентів ЗСУ до участі в ММО передбачають тісну координацію діяльності центральних органів виконавчої влади України та органів військового управління, їх взаємодію з органами управління ООН, НАТО, ОБСЄ та інших міжнародних організацій і чітко визначений порядок комплектування миротворчих контингентів, їх всебічної підготовки й організації відправлення до місця проведення ММО.

Згідно зі сучасною концепцією Багатонаціональних об'єднаних оперативних сил, вони є такими, що розгортаються багатонаціональними формуваннями декількох країн, створеними і призначеними для специфічних операцій надзвичайного характеру. Вони можуть охоплювати широкий спектр завдань, включаючи надання гуманітарної допомоги, проведення операцій з підтримання миру або примусу до миру.

Можна казати про те, що миротворчі операції стають найбільш поширеною формою сучасної воєнної практики. Водночас висловлюються справедливі побоювання того, що “розмиваються” кордони між миротворчими операціями міжнародних сил та більш “агресивними формами врегулювання конфліктів”, наприклад, у Боснії та Герцеговині. Не менш розмитими кордонами між миротворчими операціями та контртерористичними акціями є способи застосування сили міжнародним співтовариством у сучасному Афганістані.

Періодично виникають і загострюються суперечки навколо доцільності й правомірності миротворчості як адекватної відповіді на поширення збройних конфліктів, які, як вважалося раніше, не регулюються без застосування третьою стороною військової сили.

Нові форми участі військ у силовому вирішенні питань врегулювання конфліктів принесли з собою як поглиблення і розширення функцій, так і обмеження у застосуванні сили, які ніколи не зустрічались до цього, а це, у свою чергу, сформувало певні вимоги до професійних якостей та морально-психологічного стану миротворців. Українським миротворцям сьогодні необхідно поєднувати вимоги ООН щодо дотримання прав людини та практику силового наведення порядку.

Лисий М.І. (ВІКНУ)

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ТА ЇХ СІМЕЙ ЖИЛИМИ ПРИМІЩЕННЯМИ

Правове забезпечення військовослужбовців та членів їх сімей жилими приміщеннями є формою реалізації гарантованого Конституцією України права громадян на житло. Держава створює умови, за яких кожний громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду. Громадянам, які потребують соціального захисту, житло надається державою та органами місцевого самоврядування безоплатно або за доступну для них плату відповідно до закону.

Відповідно до Закону України “Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей”, держава забезпечує всіх військовослужбовців житловими приміщеннями, що мають відповідати вимогам житлового законодавства. Це право реалізується в різних формах, що залежать від умов проходження військової служби, категорії, до якої відноситься особа тощо.

Однак, значна кількість нормативно-правових актів, що регулюють порядок надання військовослужбовцям жилих приміщень не вирішує одну з найгостріших соціальних проблем, що накопичились у ЗСУ протягом тривалого періоду – проблему забезпечення військовослужбовців житлом.

Міністерство оборони України намагається вирішити житлову проблему військовослужбовців. Але зусиль лише Міноборони недостатньо, оскільки ця проблема має загальнодержавний характер.

В умовах бюджетного дефіциту, через прогалини в фінансовому плануванні та відсутність єдиної чіткої програми соціально-економічного розвитку, держава не забезпечує реалізацію законодавчих положень стосовно надання військовослужбовцям житла.

На нашу думку, вирішення цієї проблеми вимагає реалізації ряду кроків:

- 1) розробка системи кредитування на придбання або будівництво житла;
- 2) внесення змін до законодавства щодо визначення механізмів практичної реалізації гарантій на отримання житла військовослужбовцями;
- 3) залучення бюджетних коштів, а також коштів приватних інвесторів, у тому числі іноземних.

Мась К.В. (АКПСВіТ)

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ У КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ВІДНОСИНАХ

Психологічна підготовка юриста повинна розглядатися не як бажаний додаток до його професійних якостей, а як обов'язкова складова частина професіоналізму. Без сумніву можна стверджувати: без психологічної підготовки прокурору і судді, слідчому та інспектору, адвокату і захиснику важко добитися великих успіхів у своїй роботі. Природа кримінально-процесуальних відносин така, що всі їх учасники свідомо чи підсвідомо чинять потужний психологічний вплив на інших учасників кримінального процесу, зазнаючи такого самого постійного впливу з їхнього боку. Тому, на етапі підготовки фахівців для кримінального судочинства необхідно ознайомити їх з різноманітними видами, засобами, методами, формами психологічного впливу та контрвпливу.

Проблема психологічного впливу у сучасній психологічній науці займає центральне місце. Будь-який цілеспрямований вплив передбачає своїм результатом управління діяльністю людини, поведінкою чи окремими її діями. Психологічний вплив, на думку В. Маркіна, дозволяє змінити стан людини, психічні процеси і навіть властивості особистості.

Вплив, що справляється професійними учасниками кримінального процесу, можна класифікувати за різними критеріями.

По-перше, помітною є різна цілеспрямованість застосовуваного впливу: 1) на особу (на суддю, на присяжного засідателя, на свідка); 2) на групу осіб (на лаву присяжних засідателів, на колегію професійних судів, на групу потерпілих); 3) на соціум (на публіку в залі судових засідань, на суспільство за допомогою ЗМІ).

По-друге, треба відзначити різну спрямованість застосовуваного психологічного впливу: 1) на логіку (аргументація доказами); 2) на почуття (аргументація усталеними моральнісними настановами); 3) на емоції (аргументація емоційними станами).

По-третє, можна помітити різні рівні спрямованості психологічного впливу: 1) свідомий (на мотиваційні центри особистості); 2) підсвідомий (на емоційні та функціональні стани).

По-четверте, суттєва різниця технологія застосування психологічного впливу: 1) явний (відкрите декларування мети впливу); 2) прихований (приховування мети впливу або самого факту використання впливу); 3) безпосередній (справляється безпосередньо прокурором чи адвокатом); 4) опосередкований (справляється прокурором та адвокатом за допомогою стороннього фактора – показання свідка, ЗМІ, висновки експерта).

Як стверджує В.О. Коновалова, межі допустимості психологічного впливу визначаються кримінально-процесуальними гарантіями, загальними і професійними етичними правилами, науковою значимістю та можливостями застосування психологічного впливу. За своїм характером та способами здійснення прийоми психологічного впливу не повинні спотворювати перспективу встановлення істини в процесі розслідування.

Отже, при підготовці студентів до професійної діяльності варто враховувати, що діяльність юриста завжди ставила великі вимоги до їх особистих якостей і професійної майстерності. Історія містить багаточисленні і переконливі свідчення того, що юридичний закон нічого невартий, якщо він знаходиться в руках соціально неповноцінних, аморальних людей. Навіть найкращий закон може породжувати несправедливість, якщо він впроваджується в життя професійно некомпетентним і духовно бідними працівниками.

Процеси демократизації і гласності, що поглиблюється, вимагають серйозного ставлення до розуміння і формування професійних якостей юристів. Психологічна підготовка студентів юридичного факультету є одним із засобів досягнення нового якісного стану юридичних кадрів.

Медвідь Л.П. (НАОУ)

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ НА ЖИТЛО

Одним із невід’ємних конституційних прав громадян, в тому числі і військовослужбовців, є право на житло. Реалізація цього права військовослужбовцями, незважаючи на нормативне закріплення в нормативних актах, є актуальною проблемою Збройних Сил України.

Стаття 47 Конституції України проголошує: “Держава створює умови, за яких кожний громадян матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду”. Законом України “Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей” (ст. 12) передбачено, що держава забезпечує військовослужбовців жилими приміщеннями або за їх бажанням грошовою компенсацією за належне їм для отримання жиле приміщення на підставах, у порядку і відповідно до вимог, встановлених Житловим кодексом України та іншими нормативно-правовими актами.

Військовослужбовці та члени їх сімей, які проживають разом з ними, забезпечуються службовими жилими приміщеннями, що повинні відповідати вимогам житлового законодавства. Військовослужбовцям, які мають вислугу на військовій службі 20 років і більше, та членам їх сімей надаються жилі приміщення для постійного проживання або за їх бажанням грошова компенсація за належне їм для отримання жиле приміщення. У разі відсутності такого житла військова частина зобов'язана тимчасово орендувати житло для забезпечення ним військовослужбовця та його сім'ї або за бажанням військовослужбовця виплачувати грошову компенсацію за піднайом (найом) ним жилого приміщення на умовах, встановлених Кабінетом Міністрів України.

Але на сьогодні, в силу різних причин, в першу чергу через недостатнє фінансування, ці положення закону не виконуються. Ця проблема є дуже актуальною і надзвичайно болючою для військовослужбовців Збройних Сил України інших військових формувань. За даними квартирному обліку військовослужбовців та осіб, звільнених з військової служби станом на 2013 рік? на квартирному обліку Київського КЕУ перебувають 10 127 осіб, що потребують поліпшення житлових умов. З них: за терміном перебування більше 20-ти років – 702 особи, від 15-ти до 20-ти років – 3470 осіб, від 10-ти до 15-ти років – 2055 осіб, до 10-ти років – 3900 осіб. Причому, кількість осіб, що перебувають на квартирному обліку більше 20-ти років у порівнянні з 2009 роком (5 осіб) на сьогоднішній день (702 особи) збільшилася на 697 осіб.

Для вирішення цієї проблеми та реалізації зазначених положень закону органами державної влади вживаються відповідні заходи.

Станом на сьогоднішній день прийнято ряд нормативно-правових актів, а саме: Постанов Кабінету Міністрів України “Про затвердження порядку кредитування будівництва і придбання житла для військовослужбовців Збройних Сил та інших військових формувань” від 28.01.04 № 88, “Про затвердження Порядку визначення розміру та надання військовослужбовцям та членам їх сімей грошової компенсації за належне їм для отримання жиле приміщення” від 08.10.12 № 1036, “Про розмір і порядок виплати грошової компенсації військовослужбовцям Збройних Сил за піднайом (найом) ними жилих приміщень” від 26.06.13 № 450 (набере чинності 01.01.14) та ін. Але реальний механізм застосування цих підзаконних актів не визначений, а в державному бюджеті відсутні кошти для реалізації цих положень.

Проблема забезпечення житлових прав військовослужбовців в нинішніх умовах реформування ЗСУ залишається найбільш складною і актуальною соціальною проблемою військовослужбовців.

Для того щоб держава могла в повному обсязі забезпечити реалізацію конституційних прав військовослужбовців необхідно створити реальні і дієві правові механізми реалізації житлових прав та забезпечити бюджетне фінансування відповідних норм закону та програм будівництва житла для військовослужбовців.

АКТУАЛЬНІ ПОНЯТТЯ ПРИПИНЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

Вирішальна роль в боротьбі з правопорушеннями належить державі. Вона має для цього спеціальний апарат примусу. Правові норми визначають, в яких випадках державні органи можуть застосовувати заходи адміністративного припинення, адміністративного попередження та адміністративні стягнення, види та розміри примусових заходів (санкцій) та порядок їх застосування.

Державний примус, “опосередковуючись у праві, виступає у формі правового примусу і, як правило, виявляється в конкретних заходах примусового характеру, які застосовуються уповноваженими на це органами держави (посадовими особами) у зв’язку з невиконанням правових норм.”

За суб’єктами впливу різнохарактерні види примусу зближуються, оскільки небезпека, якій вони протидіють, загрожує або окремій фізичній особі, або суспільству і державі, або одночасно тому й іншому.

В той же час що самі види адміністративного примусу (адміністративне припинення, попередження та стягнення) різняться між собою. Так, “заходи припинення і попередження мають запобіжно-захисний характер”, адміністративне стягнення є покаранням, формою відповідальності. Воно не може застосовуватися без юридичної оцінки вчиненого діяння, встановлення вини правопорушника, наявності інших елементів складу конкретного правопорушення.

На відміну від стягнення для застосування адміністративного припинення не потрібне встановлення вищезгаданих факторів. Адміністративне припинення стосується майбутнього діяння.

Адміністративне стягнення є карою за правопорушення, що вже мало місце.

Заходи адміністративного припинення впливають на поведінку особи, а не безпосередньо на особу, як це відбувається у випадку застосування адміністративного стягнення.

Саме ж припинення, на відміну від покарання взагалі, чітко не визначається у законі за обсягом дій. Тому не можна ототожнювати заходи припинення з іншими заходами адміністративного примусу.

Таким чином, адміністративне припинення можна визначити як

“сукупність заходів державно-примусового припинення відповідних правопорушень, що розпочалися або готуються, поновлення порушених ними юридичних відносин, попередження шкідливих наслідків діянь, забезпечення умов для притягнення винних до відповідальності”.

ЩОДО МЕХАНІЗМУ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО КОНТРОЛЮ ЗА АНТИКОНКУРЕНТНИМИ УГОДЖЕНИМИ ДІЯМИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Антиконкурентні узгоджені дії в більшості країн з розвиненим анти-монопольним регулюванням є одним з найбільш тяжких порушень ринкової конкуренції, за які загрожують істотні суми штрафів та навіть кримінальне переслідування. Будучи добре законспірованим і ґрунтуючись найчастіше на мовчазній змові, антимонопольним відомствам не просто виявити і задокументувати докази існування узгоджених дій, що не сприяє високому ступеню розкриття цих недобросовісних практик окремих гравців на ринку.

У юридичній літературі питання визначення змісту терміна державного контролю за узгодженими діями суб'єктів господарювання, незважаючи на актуальність цього явища, не дістало належного теоретичного осмислення.

Однак деякі аспекти проблеми у межах більш широкого поняття досліджувалися вітчизняними науковцями. Зазвичай дослідники вдаються до узагальненого тлумачення цього поняття через розкриття суті більш широкого – державного контролю у сфері захисту економічної конкуренції. Крім того, нерідко подається лише характеристика процедурних способів здійснення контролю за узгодженими діями без термінологічного визначення самого явища.

В юридичних та економічних літературних джерелах науковці по-різному трактують сутність поняття “контроль”. Актуальність даного дослідження обумовлена активним впровадженням контролю в усі сфери господарського життя і наявністю численних дискусій, які ведуться серед науковців з приводу визначення сутності контролю.

Так, деякі вчені під контролем розуміють систематичне спостереження і перевірку відповідного об'єкту інші – функцію управління, функцію держави, функцію менеджменту.

Слід відзначити, що поняття “контроль” в теорії та практиці розглядається в широкому і вузькому аспектах. У першому випадку – це контроль як сукупність політичних, економічних та ідеологічних процесів і методів, яким належить забезпечити стабільність суспільства та державного ладу, дотримання соціального порядку, вплив на масову та індивідуальну свідомість.

У вузькому розумінні поняття контролю частіше зводиться до перевірки: виконання рішень вищестоящої організації; рішень, розпоряджень різних рівнів управляючої системи; дотримання організаційних, економічних та інших нормативів; виконання планових завдань; дотримання законності, дисципліни і т. ін.

Для сучасної юридичної науки характерний диференційований підхід представників різних галузей наукової думки до аналізу суті контролю.

Юридичний енциклопедичний словник, зокрема, формулює та визначає контроль як одну з форм здійснення влади, якою забезпечується дотримання встановлених приписів. В іншому виданні цей термін трактується, як “система спостережень і перевірки відповідності процесу функціонування об’єкту, який перебуває в управлінні, прийнятим управлінським рішенням, виявленням результатів управлінських впливів на об’єкт”.

Нечіткість у науковому тлумаченні поняття контроль фактично розмиває правову природу контролю як терміна, створюючи плутанину, понять внаслідок чого зменшується ефективність нормативно-правового регулювання суспільних відносин, чим ускладнюється механізм державного управління. Незважаючи на вищевикладене, домінуючим в адміністративно-правовій доктрині залишається сприйняття контролю як самостійної й одночасно функціонально специфічної функції державної діяльності, зокрема державного управління, яка, враховуючи її вагому роль, не може вважатися несуттєвою, другорядною.

Юридичний науково-практичний словник-довідник відповідно термін державний контроль окреслює як діяльність уповноважених суб’єктів (державних органів і посадовців) з перевірки фактичних даних про відповідність (невідповідність) контрольованих об’єктів формально-визначеним нормативам (стандартам), що завершується прийняттям рішення про заходи реагування, які є адекватними отриманим результатам.

В Проекті Закону України “Про основні засади державного контролю (нагляду) за господарською діяльністю в Україні” дається таке визначення: “державний контроль (нагляд) – сукупність заходів, що здійснюються контролюючими органами в межах наданих Законами України повноважень з метою забезпечення додержання норм чинного законодавства”.

Державний контроль визначається нормами права, виступаючи різновидом соціального контролю, яким забезпечується певна організація суспільного життя, адекватна поведінка членів суспільства. Саме через такий контроль реалізується принцип зворотного зв’язку в управлінні суспільними процесами чи системами.

Також слід зазначити, що Лімська Декларація керівних принципів контролю (прийнята на IX Конгресі Міжнародної організації контрольних органів (INTOSAI) визначає: “державний контроль не самоціль, а невід’ємна частина системи регулювання, метою якої є виявлення на найбільш ранній стадії відхилень від прийнятих стандартів і порушень принципів законності, ефективності й економії використання ресурсів для того, щоб мати можливість вжити корегуючих заходів, а в окремих випадках притягти винних до відповідальності, отримати компенсацію за заподіяну державі шкоду або вжити заходів для запобігання або скорочення таких порушень у майбутньому”.

Тому державний контроль є закономірним і природним продовженням управлінської функції держави й процесів державного управління. На всіх рівнях управління державний контроль та інші функції процесу управління належить розглядати як такі, що постійно взаємодіють у безперервному замкненому циклі, утворюючи собою цілісну єдину систему.

УЧАСТЬ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

На нашу думку, представництво в адміністративному судочинстві Збройних Сил України, як найважливішої складової Воєнної організації держави, є найбільш яскравим прикладом діяльності сторін судочинства у сфері публічно-правових відносин.

Згідно з Концепцією реформування і розвитку ЗСУ на період до 2017 р., загальна чисельність ЗСУ має суттєво скоротитися: з 182 тис. наприк. 2012 р. до 110 тис. осіб у 2017 р. Таке значне скорочення призведе до збільшення звернень колишніх військовослужбовців та працівників ЗСУ до адміністративних судів щодо захисту своїх прав.

Аналізуючи матеріали, які були надані в процесі нашого дослідження відділом договірної та претензійно-позовної роботи Управління правового забезпечення ГШ ЗСУ, можна зазначити, що цей процес значно активізувався в 2013 р. Так, станом на 01.04.13 було пред'явлено 527 позовів щодо виплати щомісячної надбавки за безперервну службу на заг. суму 4 564 480 грн.; 1155 позовів про стягнення компенсації за прод. пайок на заг. суму 27 186 660 грн.; 750 позовів про стягнення компенсації за речове майно на заг. суму 4 319 466 грн.; 38 позовів про стягнення компенсації за піднайом (найом) житла на заг. суму 2 578 080 грн.; 3724 інших позовів на заг. суму 29 238 798 грн.

Якщо порівняти дані щодо діяльності органів в/управління, в/частин, установ та організацій ЗСУ у якості відповідача та позивача, то на 01.04.13 у якості відповідача вони виступали в справах по 6194 позовах, а в якості позивача – всього лише в 297. Цікавим є те, що суми позовів та кількість позовних заяв значно відрізняються. Так, в якості відповідача, ЗСУ по 6194 справам мають позовів на суму 67 887 486 грн. У якості позивача по 292 справам сума позовів, пред'явлених органами в/управління, в/частинами, установами та організаціями ЗСУ, складає 37 849 779 грн.

На нашу думку, змагальність по адміністративних справах за дотриманням законів у воєнній сфері, тісно пов'язана з частими змінами та порушеннями Закону України “Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей” від 20.12.91 (остання редакція від 09.06.13). І позивачі, і відповідачі в процесі вільно розпоряджаються своїми правами щодо предмету спору, особливо якщо це стосується порушення вищезазначеного закону. Згідно зі ч. 1 ст. 71 КАСУ, кожна сторона має довести ті обставини, на яких ґрунтуються її вимоги та заперечення. Однак коли процес тягнеться значний термін часу, настає привід для суду щодо вимог надання сторонами нових доказів по справі в зв'язку з новою редакцією закону. Часто суд виносить рішення під тиском, посилаючись на Закон про бюджет України, де статті на відшкодування військовослужбовцям по судових спорах значно скорочені, або відсутні зовсім. Ця ситуація може стати загрозливою через значне скорочення чисельності до 2017 року (на 72 000 осіб). Без сумніву буде значна кількість позовів до ЗСУ щодо порушення прав колишніх військовослужбовців при їх скороченні та звільненні з лав ЗСУ.

*к.т.н., доц. Пампуха І.В. (ВІКНУ),
Михайленко В.П. (ВІКНУ),
Ган'юк В.М. (ВІКНУ),
Шевчук В.Ю. (КНУ ім. Т. Шевченка)*

РОЗРОБКА ПРОГРАМНОГО КОМПЛЕКСУ ДЛЯ ПІДТРИМАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БАЗИ ПРАВОВИХ ПРЕЦЕДЕНТІВ ТА ВИКОНАВЧИХ ПРОВАДЖЕНЬ

В наш час людство досягло значних успіхів у розвитку технологій, науки, техніки, а що ще важливіше – досягло високого відсотку проникнення цих технологій у повсякденне життя. Сьогодні потік інформації, яку має обробляти аналітик (певної сфери) настільки великий та насичений, що без допомоги сучасних технологій неважко і зовсім втратити будь-який орієнтир у цьому хаосі. Тому багато з новітніх технологій призначені для того, щоб полегшити інтелектуальну працю людини, дозволити їй внести певну автоматизацію у процес збору, обробки та аналізу інформації.

Однією зі сфер людської діяльності, де конче необхідна автоматизація є робота з великими масивами даних, таких як реєстр правових прецедентів. Важливими етапами обробки інформації є її збір, фільтрація та структуризація. Саме на цих етапах пропонується використовувати спеціалізоване програмне забезпечення для підвищення якості та швидкості роботи, зменшенню кількості помилок при обробці інформації.

Для підтримання інформаційної бази було розроблено програмне забезпечення, що дозволяє: додавати нову інформацію, робити вибірки з існуючої бази за певними критеріями структуризувати інформацію за певними групами тощо. Для побудови комплексу було вирішено взяти за основу клієнт-серверну програмну архітектуру, що дозволяє працювати з інформаційною базою одночасно багатьом клієнтам.

В якості СУБД використовується MySQL5, що цілком забезпечує потребу в швидкодії та гнучкості налаштувань. В якості сервера використовується Apache Tomcat 7, який забезпечує роботу сервлетів (JavaEE). Для зв'язку програми з базою даних використовується JDBC. А для більшої гнучкості та зручності роботи з базою даних використовується Hibernate (фреймворк для об'єктно-реляційного відображення даних).

На клієнтській стороні відбувається лише отримання, відображення даних та генерація запитів. Для побудови дружнього та гнучкого в налаштуванні інтерфейсу користувача було використано технологію JavaFX, в основі звісно – бібліотеки JavaSE. Передача даних між клієнтом і сервером відбувається по протоколу HTTP, в майбутньому планується перехід на HTTPS.

Цінність досліджень у напрямку розробки програмного забезпечення для обробки та зберігання великих об'ємів інформації є беззаперечно дуже високою, а завдання побудови якісних програмних комплексів має високий пріоритет серед інших задач сьогодення.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ БОРОТЬБИ З КОРУПЦІЄЮ У ВОЄННІЙ СФЕРІ УКРАЇНИ

Прозорість і підзвітність – ці два елементи виступають ключовими інструментами у запобіганні і протидії корупції в демократичному суспільстві, що також поряд з іншими заходами, спрямованими на вирішення цієї проблеми, мають запроваджуватися в межах єдиної системи державного управління. Запобігання і протидія корупції у воєнній сфері України вимагає не тільки цілеспрямованого управління, але й докладання безперервних зусиль.

Світовий досвід свідчить, що не існує певних суб'єктів, які б відкрито протидіяли громадським ініціативам боротьби з корупцією, але бюрократична система держави завжди знайде спосіб перешкодити таким зусиллям. Тому запобігання і протидія корупційним діям повинна носити комплексний характер та охоплювати всі сфери життя держави, а не тільки воєнну сферу.

Прозорість і підзвітність, по-перше, означає, що різнопланові військові відомства повинні регулярно публікувати для загального доступу громадськості інформацію про структуру сил, плани закупівель, кадрову та соціальну політику тощо.

По-друге, зацікавленість держави у боротьбі з будь-якими проявами корупції вимагає обнародування не тільки урядових документів і планів розвитку збройних сил та інших організацій військової сфери, але й оборонних програм, бюджетів, регулярної звітності про виконання обраної політики, а також звітів незалежних аудиторських перевірок.

По-третє, прозорість і підзвітність у воєнній сфері потребують залучення громадськості до процесу запобігання та протидії корупції, що надасть громадським організаціям та незалежним експертам можливість висловити думку щодо моделі антикорупційної політики, формування планів і розробки форми звітів про здійснення антикорупційних заходів.

Втім, варто особливо наголосити, що, власне, задекларовані вище чинники у боротьбі з будь-якими проявами корупції – це лише передумови.

Пом'якшення корупційних ризиків можливо забезпечити лише завдяки гарантії реальної імплементації проголошеної державою оборонної політики та планів, а також постійного моніторингу та аналізу результатів їх запровадження.

Кожен військовослужбовець зобов'язаний свято й непорушно дотримуватися Конституції України та законів України, Військової присяги, віддано служити Українському народові, сумлінно й чесно виконувати військовий обов'язок.

СИСТЕМИ ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Розбудова національної незалежної Української держави, радикальні реформи в усіх сферах суспільного життя, геополітичні зміни у світі – все це вимагає вирішення багатопланових проблем забезпечення національної безпеки, яке не можливе без створення комплексної та ефективної системи законодавства у сфері забезпечення національної безпеки.

З моменту створення незалежної України розпочався процес прийняття законодавчих актів, які стали основою нормативно-правової бази забезпечення національної безпеки.

В Україні на сьогодні склалася ієрархії система законодавства (нормативно-правових актів), що регулює суспільні відносини у сфері національної безпеки, яку у найбільш загальному вигляді можна представити таким чином:

- 1) Конституція України;
- 2) закони України;
- 3) підзаконні нормативно-правові акти:

- укази та розпорядження Президента України;
- постанови та розпорядження Кабінету Міністрів України;
- нормативно-правові акти міністерств та інших центральних органів виконавчої влади;
- нормативно-правові акти місцевих органів державної влади та органів місцевого самоврядування;

- 4) особливу групу становлять міжнародні договори України.

1. Конституція України є основою системи законодавства України. Її верховенство у системі законодавства визначається наступними положеннями:

- Конституція визначає конституційні основи і принципи національної безпеки, її норми мають вищу юридичну силу;
- Конституція визначає найбільш важливі національні інтереси, компетенцію і структуру суб'єктів забезпечення національної безпеки;
- конституційні положення, що стосуються національної безпеки, можуть бути зміненими в результаті складної процедури зміни Конституції.

У Конституції в самій загальній формі юридично закріплюються мета, функції, компетенція, принципи взаємодії суб'єктів забезпечення національної безпеки України, фундаментальні поняття у сфері безпеки: екологічна безпека (ст.ст. 16, 92), економічна та інформаційна, державна безпека (ст. 17), інтереси національної безпеки (ст.ст. 32, 34, 36, 39), забезпечення національної безпеки (ст. 44), основи національної безпеки (ст. 92), національна безпека, сфери національної безпеки, особиста безпека (ст. 126), громадська безпека (ст. 138) та інше.

2. Закони України у сфері національної безпеки приймаються у відповідності до Конституції України і на її виконання. У них закріплюються основні напрями державної політики національної безпеки, основи нормативно-правового забезпечення суб'єктів забезпечення національної безпеки, принципи їх організації та функціонування, порядок взаємодії державних органів та

структур у процесі забезпечення національної безпеки в різних сферах національної безпеки, їх завдання, напрями діяльності, функції та повноваження. До них, зокрема, належать: Закони України “Про основи національної безпеки України”, “Про Раду національної безпеки і оборони України”, “Про внутрішні війська МВС України”, “Про Службу безпеки України”, “Про розвідувальні органи України”, “Про державну прикордонну службу України”, “Про Збройні Сили України”, “Про оборону України”, “Про Цивільну оборону України”, “Про правовий режим надзвичайного стану”, “Про правовий режим воєнного стану” та інші, які мають безпосереднє відношення до регулювання відносин у сфері національної безпеки.

3. Підзаконні нормативно-правові акти видаються органами державної влади, у межах своєї компетенції, на підставі Конституції та законів України та на їх виконання. Вони є обов’язковими для виконання всіма підвідомчими міністерствами та відомствами, установами та організаціями, посадовими особами.

4. Особливу групу становлять міжнародні договори, які юридично обов’язкові для виконання і є частиною національного законодавства після ратифікації у відповідності до законів України.

Наявна в Україні система забезпечення національної безпеки та система законодавства в цілому відповідає вимогам, разом з тим Воєнна організація держави в існуючій конфігурації не в змозі виконати в повній мірі завдання у сфері національної безпеки і оборони держави, покладені на неї законодавством. Тому передбачається реорганізувати Воєнну організацію держави в сектор безпеки і оборони України, законодавчо закріпити, чітко визначити механізм його функціонування в мирний час та в особливий період.

У даному контексті надзвичайною актуальною постає проблема прийняття державної програми розвитку системи законодавства у сфері національної безпеки, яка б визначила етапи здійснення законотворчої роботи, перелік нормативно-правових актів з проблем забезпечення національної безпеки, а також послідовність їх прийняття з метою створення цілісної і ефективної системи законодавства в сфері забезпечення національної безпеки.

*Приходько К.Ю. (НТУУ КП),
Устименко А.О. (КНТЕУ)*

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Поняття “інновація” походить від латинського – “оновлення, новизна, зміна”. На думку провідних учених, інновації – це суспільний, технічний, економічний процес, що зумовлює створення кращих за своїми властивостями товарів (продуктів, послуг) і технологій шляхом практичного використання нововведень, сприяє не лише створенню та поширенню новизни, а й зміні способів діяльності, стилю мислення кожного, хто переймається цим процесом.

Законодавче забезпечення інноваційної діяльності в нашій державі відбувається двома напрямками – шляхом створення умов, визначенням та

вдосконаленням конкретних напрямів реалізації, базується на Конституції України і складається з низки законів України, а саме: “Про інноваційну діяльність”, “Про інвестиційну діяльність”, “Про пріоритетні напрями розвитку науки і техніки”, “Про наукову і науково-технічну діяльність”, “Про спеціальний режим інвестиційної та інноваційної діяльності технологічних парків”, а також інших нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини в цій сфері. Важлива роль у реалізації правового механізму підтримки інноваційних процесів належить підзаконним актам (укази Президента України, постанови КМ України, нормативно-правові акти міністерств і відомств). В цілому ж інноваційна діяльність в Україні регулюється близько 125 правовими актами. Як свідчить набутий досвід, і на цьому наголошується в доповіді, чинне законодавство надає широкі можливості для досягнення позитивних результатів в інноваційній діяльності.

Аналіз правового забезпечення інноваційної діяльності показує, що нормативна база в цій сфері продовжує інтенсивно розвиватися. Передбачається гармонізація законодавства України з міжнародними угодами і конвенціями в секторі договірно-правового поля міжнародної науково-технологічної кооперації, із законодавством Європейського Союзу. В цьому контексті особливого значення набуває здійснення моніторингу міжнародних стандартів та законодавства провідних країн світу, членів Світової організації торгівлі в галузі інноваційної діяльності.

В доповіді розглядається та аналізується проблема досконалості законодавства нашої держави щодо інноваційної діяльності з притаманними йому такими характерними рисами: низка суперечностей, що заважають запровадженню та дієвому функціонуванню моделі інноваційного розвитку; відсутність єдиного підходу згідно з яким закони та підзаконні акти мають узгодженість норм, цілісність предмета нормативного регулювання; відсутність чітко сформульованих основних принципів визначення пріоритетних напрямів інноваційної діяльності; не завжди має місце виконання принципу, згідно з яким наведена нормативно-правова база має бути стабільною.

Роговенко Д.А. (ВІКНУ)

ЩОДО ПІДТРИМКИ ОХОРОНИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА РЕЗУЛЬТАТИ НАУКОВИХ ДОСЛІДЖЕНЬ В ІНТЕРЕСАХ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Вирішення питання щодо оснащення Збройних Сил України сучасним озброєнням та військовою технікою потребує залучення широкого кола фахівців, наукових працівників як підприємств оборонно-промислового комплексу, так і наукових установ ЗСУ. МОУ як державний замовник на проведення дослідно-конструкторських робіт з розробки новітніх зразків озброєння та військової зовнішніми організаціями також залучає до виконання цих робіт науково-технічний і науковий потенціал науково-дослідних установ ЗСУ. Участь військових вчених у постановці завдань, обґрунтуванні якісних характеристик

зразків зброї, що створюється, ставить гостро питання про необхідність забезпечення охорони інтелектуальної власності на результати наукових досліджень в інтересах ЗСУ. При цьому об'єктами права інтелектуальної власності можуть виступати новітні розробки спеціального програмного забезпечення, інтегральні мікросхеми, цифрові системи розповсюдження інформації та інші інтелектуальні продукти оборонного призначення.

Практичний досвід функціонування державної системи охорони прав інтелектуальної власності набуває особливого значення в контексті Державної цільової оборонної програми розвитку озброєння та військової техніки ЗСУ на 2012–2017 рр. На теперішній час у чинному законодавстві України правові та економічні відносини, що пов'язані з об'єктами інтелектуальної власності та їх правовим захистом, регулює широке коло законів і підзаконних актів. Водночас, у Цивільному кодексі України об'єкти права інтелектуальної власності, що стосуються оборони держави, військово-технічної політики, особливо, щодо розроблення такої специфічної продукції як озброєння і військова техніка, не визначені та не мають відповідної нормативно-правової бази щодо її правової охорони.

Протягом останніх років в Україні сформовано систему органів, які прямо чи опосередковано забезпечують діяльність у сфері правової охорони та захисту прав інтелектуальної власності.

У Верховній Раді України у складі її Комітету з питань науки і освіти діє підкомітет з питань інтелектуальної власності. У судовій владі, представленій судами загальної юрисдикції та спеціалізованими судами, запроваджено спеціалізацію суддів у сфері інтелектуальної власності. Указом Президента України від 09.12.10 № 1085 “Про оптимізацію системи центральних органів виконавської влади” створено Державну службу інтелектуальної власності України, яка є центральним органом виконавчої влади.

На жаль, з об'єктивних і суб'єктивних причин, у продовж тривалого часу питанням щодо місця і ролі об'єктів права інтелектуальної власності у ЗСУ та їх правового захисту приділялось недостатньо уваги. На теперішній час у складі Центрального науково-дослідного інституту озброєння та військової техніки Збройних Сил України створено спеціальний структурний підрозділ, який здійснює наукові дослідження, безпосередньо пов'язані з проблемами реалізації прав інтелектуальної власності у військовій сфері. Проте, це єдиний у Збройних Силах України структурний підрозділ, на який покладено питання реалізації прав інтелектуальної власності у військовій сфері. Цього явно недостатньо для вирішення всього спектру проблемних питань щодо набуття прав на об'єкти інтелектуальної власності та їх правового захисту. Забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності у Збройних Силах України є немаловажним фактором активізації наукових досліджень і розробок. Виходячи з цього, необхідно створити відповідні організаційні структури в науково-дослідних установах Збройних Сил України та органах військового управління з питань інтелектуальної власності, які повинні забезпечити ефективний захист прав на об'єкти інтелектуальної власності у військовій сфері.

АНАЛІЗ ТИПОВИХ МЕТОДІВ ВЗАЄМОДІЇ УДО УКРАЇНИ З ПРАВООХОРОННИМИ ТА СИЛОВИМИ СТРУКТУРАМИ ДЕРЖАВИ ПІД ЧАС ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ОБ'ЄКТІВ, ЩОДО ЯКИХ ЗДІЙСНЮЄТЬСЯ ДЕРЖАВНА ОХОРОНА

Метою дослідження є аналіз існуючих методів взаємодії правоохоронних та силових органів, визначення основних етапів та шляхів покращення взаємодії підрозділів УДО України з іншими правоохоронними та силовими органами під час забезпечення безпеки об'єкта, щодо якого здійснюється державна охорона.

На сучасному етапі розвитку суспільства повсякденне життя продовжує приховувати загрози, в тому числі й від злочинів проти посадових осіб держави. Питання забезпечення безпеки вищих посадових осіб і охорони органів державної влади є дуже важливим та актуальним в наш час. Взаємодія підрозділів під час забезпечення державною охороною має погоджений регламентований порядок дій направлений на досягнення єдиного результату. Зважаючи на це, актуальність питання по забезпечення безпеки посадових осіб не викликає сумніву та потребує подальшого вдосконалення.

Аналізуючи стан взаємодії правоохоронних та силових підрозділів, а також нормативно-правових актів, які регламентують дану діяльність стає зрозумілим, що обмін інформацією та взаємодія між підрозділами перебуває на низькому рівні.

На початковому етапі є подання з метою затвердження міжвідомчого нормативно-правового акту з питань профілактики протиправним діям, в якому слід чітко визначити основні моменти взаємодії правоохоронних та силових органів та УДО України в сфері забезпечення державної охорони. Нормативно-правовий акт має містити перелік основних завдань та цілей, принципів та форм, щодо взаємодії державних правоохоронних та силових органів.

Враховуючи викладене та попередньо визначеного нормативно-правового акту та з метою покращення профілактики злочинів проти посадових осіб пропонуємо створення постійно діючого координаційного штабу з представників силових та правоохоронних підрозділів виконуючі завдання: проведення спільних засідань представників міністерств та відомств з метою покращення профілактики злочинів проти посадових осіб; надання пропозицій на створення нових нормативно-правових актів з питань боротьби із злочинами, що загрожують нормальному функціонуванню об'єктів, щодо яких здійснюється державна охорона; проведення спільних тренувальних навчань; надання можливості користування базами даних, які будуть вміщувати необхідні відомості: оперативно-пошукового, інформаційно-довідкового та іншого характеру.

ПОЛІТИЧНА КОРУПЦІЯ

На сьогодні демократія є найбільш затребуваною формою політичного устрою суспільства, що дозволяє людям не тільки вибирати керуючих, але і контролювати владу. Незважаючи на всі проблеми, які виникають в рамках демократичного правління, демократія краще за інших справляється з викликами сучасності.

Становлення основ демократичної, правової, соціальної держави зумовлює зростання уваги до соціально-економічних та політичних чинників, що гальмують прогресивні перетворення в Україні. Особливий інтерес в цьому плані викликає проблема обмеження такого негативного за своєю суттю явища як корупція.

На сьогодні держава потребує розробки науково-обґрунтованої антикорупційної політики, системного її впровадження. Перемогти корупцію можна – потрібні дієві кроки.

Сучасний стан демократичних перетворень в Україні відзначається тим, що з одного боку, демократія є символом жаданого майбутнього, з іншого – демократичні інститути та засоби масової інформації, практика участі населення у виборах співіснують із розчаруванням у демократичному реформуванні.

Суперечності проявляються також у поєднанні інерції влади і постійного намагання наслідувати західним стандартам, де визначення основних тенденцій формування нових ціннісних орієнтацій є базою для прогнозування подальшого розвитку, а надбання нової якості є надзвичайно важливим для більш адекватного розуміння особливостей політичної системи та змісту політичних процесів, що відбуваються в суспільстві.

В Україні, як і в усьому світі, корупцію віднесено до головних політичних, економічних та соціальних проблем. Вона визнається одним із найбільш негативних явищ сучасності, яке здатне мотивувати позанормативну діяльність органів державного управління, гальмувати економічний розвиток, нести загрозу багатьом елементам конституційного та суспільного ладу, а також національній безпеці держави.

*к.держ.упр. Устименко О.В. (НУОУ),
к.військ.н. Пеньковський В.І. (НУОУ)*

УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОХОДЖЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ В ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

Згідно з Планом підготовки законодавчих та інших нормативно-правових актів у Міністерстві оборони України на 2013 рік Департаментом кадрової

політики Міністерства оборони України (далі ДКП МОУ) опрацьовано проект Указу Президента України “Про внесення змін до Положення про проходження громадянами України військової служби у ЗС України”.

Зазначений проект Указу, відповідно до вимог чинного законодавства, було направлено на розгляд і погодження, у тому числі і до Національного університету оборони України ім. І. Черняхівського (далі НУОУ). За результатами розгляду фахівцями ЦВСД НУОУ можна зазначити, що в цілому, зважаючи на реалії сьогодення, запропоновані зміни удосконалюють порядок проходження військової служби.

Але були й висловлені деякі зауваження. Найбільш незрозумілою для науковців була позиція ДКП МОУ щодо внесення змін до правил проходження військової служби за контрактом на посадах рядового, сержантського та старшинського складу.

У розробленому фахівцями ДКП МОУ документі запропоновано контракт про проходження військової служби укладати з військовослужбовцями, прийнятими на посади рядового складу – строком від 1 до 3 років, а з військовослужбовцями, прийнятими на посади сержантського та старшинського складу – строком від 3 до 5 років. В той же час у нинішній редакції зазначеного Указу Президента України цей термін визначено безвибірково – відповідно 3 та 5 років.

Рішення щодо переходу ЗС України до комплектування військовослужбовцями, які проходять військову службу за контрактом, крім інших причин, зумовлювалося “необхідністю підтримання бойової готовності військ (сил) на належному рівні за рахунок укомплектування військових частин і підрозділів військовонавченим, професійно підготовленим особовим складом, спроможним в умовах скорочення чисельності Збройних Сил якісно виконувати поставлені завдання впродовж тривалого часу”.

Саме цим обумовлювався і трирічний термін першого контракту – навчити військовослужбовців, прийнятих на посади рядового складу, та надати їм можливість, у ході подальшої служби, набратися досвіду та довести дії військовослужбовця до автоматизму.

На нашу думку укладати перший контракт строком на 1 рік з військовослужбовцями, прийнятими на посади рядового складу недоцільно, оскільки за 1 рік вдасться лише більш-менш навчити контрактника, після чого він звільняється і все доводиться починати спочатку.

Виникає питання – який сенс в такому випадку для Збройних Сил України переходити від строкової служби до служби за контрактом? Крім того незрозуміло, чому перший контракт може укладатися на 1 рік, а новий (повторний) контракт може укладатися лише на 3 роки, а не на 1 чи 2 роки?

МІЖНАРОДНЕ ГУМАНІТАРНЕ ПРАВО ЯК НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА ТА ОБ'ЄКТ ПРОПАГАНДИ

Жорстокі прояви насильства у перебігу війн та збройних конфліктів не підтвердили оптимістичну думку щодо прогресу людства, тому звернення до гуманітарної складової навчально-виховного процесу є актуальним.

Поширення знань з міжнародного гуманітарного права та гуманітарної інформації є формальним обов'язком держав-учасниць Женевських Конвенцій 1949 р. і Додаткових протоколів до них 1977 р., згідно із якими вони зобов'язані включати приписи міжнародного гуманітарного права “в навчальні програми воєнної та, по можливості, цивільної освіти з тим, щоб з його принципами було ознайомлене все населення в цілому та, зокрема, воюючі збройні сили”. Україна, як відомо, є підписантом чотирьох Женевських Конвенцій та двох Додаткових Протоколів до них.

Зупинимось на принципових моментах поширення знань з міжнародного гуманітарного права. Сучасні підходи до поширення гуманітарно-правових знань втілені у поняттях “promotion”, “diffusion”. Перший термін “promotion” – поширення – застосовується у Женевських конвенціях для позначення діяльності, спрямованої на забезпечення отримання людьми знань з гуманітарного права, а другий – “diffusion” – відповідає поняттю “пропаганда” і стосується швидше для позначенні діяльності міжнародних гуманітарних організацій та приватних осіб для всебічної діяльності, яка проводиться з метою роз'яснення, поширення, сприйняття гуманітарних знань.

Простежується еволюція у підходах до вивчення гуманітарного права у його джерелах: виконання (імплементація) права починається з обов'язку поширення знань цієї галузі згідно із положеннями загальної статті (47- 48-127-144 всіх Конвенцій Женеви 1949 р.), де вказано, що Сторони у мирний і воєнний час зобов'язані “розповсюджувати якомога ширше текст даної Конвенції в своїх країнах,... щоб з її принципами було ознайомлено все населення в цілому і, зокрема воюючі збройні сили, медичний персонал і священнослужителі”.

Протокол I 1977 р. продовжує цю ідею поширення знань у статті 83 (параграф 1) з новими нюансами включення вивчення положень Конвенцій і Протоколу “у програми воєнної підготовки” для того, щоб вони мали бути відомими збройним силам і цивільному населенню. Ми наголошуємо на тому, щоб курс міжнародного гуманітарного прав був не тільки обов'язковим у системі військової освіти але й провідним у гуманітарній підготовці.

Ми рекомендуємо проводити вивчення диференційовано для різних категорій комбатантів, при цьому особливо виокремлено цивільні і військові владні структури, які, згідно зі статтею 83 (параграф 2) Додаткового Протоколу I “мають бути повністю ознайомлені з текстами”.

ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОДАТКУ ДО ДИПЛОМУ ВИПУСКНИКІВ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Європейська інтеграційна модель вищої освіти визначена документами Болонського процесу, одною з основних її ознак є запровадження видачі випускникам вищих навчальних закладів європейського додатку до диплому бакалавра і магістра.

Міністерством освіти та науки України прийнята рекомендація: починаючи з 2014 року, одночасно з дипломом про закінчення вищого навчального закладу (далі – ВНЗ) видавати кожному бакалавру і магістру єдиний європейський Додаток до диплому (Diploma Supplement) встановленого зразка, який є доповненням до основного документа про вищу освіту й покликаний служити офіційним свідченням отримання освіти власника диплома за Болонськими канонами, а також обґрунтуванням його претензій на права, які має бакалавр чи магістр в кожній із європейських країн.

Передбачається, що ВНЗ, який видає Додаток, сумлінно і з високою відповідальністю поставиться до його заповнення. Це зробить Додаток повноцінним документом європейського освітнього простору.

Загальна філософія Додатка така: спростити розуміння і порівняння дипломів через такі відомості у Додатку, щоб роботодавцю без додаткових пояснень стало зрозуміло, освіту і кваліфікацію якої якості й в якому обсязі отримав власник диплому.

Форма європейського Додатка до диплома досить суворо регламентується, включає вісім обов'язкових розділів, які повинні містити інформацію, що ідентифікує власника кваліфікації; ідентифікує отриману кваліфікацію; визначає рівень кваліфікації; характеризує зміст навчання і досягнуті результати; надає професійну характеристику кваліфікації; містить додаткові відомості (наприклад, про пройдено стажування, про зарахований досвід роботи зі спеціальності тощо); розкриває сертифікацію Додатка до диплому; відноситься до відомостей про національну систему освіти в країні, що дозволяє зрозуміти, на якому етапі Болонських перетворень знаходиться національна система вищої освіти.

В доповіді проводиться аналіз вимог щодо заповнення Додатка до диплома, наводяться приклади його заповнення, а також звертається увага на необхідність обов'язкового застосування у вищих військових навчальних закладах кредитно-модульної системи організації навчального процесу та об'єктивних методів педагогічного контролювання, зокрема тестування, для оцінювання досягнень тих, хто навчається.

У рамках єдиного освітнього простору “кредити”, “модулі” та “оцінки” повинні бути аналогами таких, як у європейської кредитно-трансферній системі ECTS.

ВПЛИВ ЗМІН ДО ЗАКОНУ УКРАЇНИ “ПРО ВИЩУ ОСВІТУ” НА СИСТЕМУ ПІДГОТОВКИ ВІЙСЬКОВИХ ФАХІВЦІВ

На цей час у Верховній Раді України зареєстровані три проекти нової редакції Закону України “Про вищу освіту”, а саме:

1. Законопроект, що поданий народними депутатами України Калетніком Г.М., Ківаловим С.В. і Сорокою М.П.

2. Законопроект, що поданий народним депутатом України Балогою В.І.

3. Законопроект, що поданий народними депутатами України Яценюком А.П., Кличком В.В., Тягнибоком О.Я., Гриневич Л.М., Оrobeць Л.Ю., Павленком Р.М., Розенком П.В., Сичем О.М., Фаріон І.Д.

Запропоновані редакції проекту Закону України “Про вищу освіту”, у першу чергу, мають на мету адаптацію системи української вищої освіти до європейських стандартів та враховують нові завдання, що постали в руслі приєднання України до Болонського процесу.

Проекти законопроектів спрямовані на створення умов для підвищення якості діяльності вищих навчальних закладів і, як наслідок, підвищення якості здобутої в них особами вищої освіти.

В доповіді проводиться порівняльний аналіз зазначених проектів нової редакції закону України "Про вищу освіту", в основному, з точки зору внесення нових положень, що пропонуються, а саме: розширення автономії вищого навчального закладу; вдосконалення управління у сфері вищої освіти; змін у системі освітньо-кваліфікаційних рівнів вищої освіти та у підготовці бакалаврів, магістрів та наукових працівників; створення Громадської ради (інших громадських органів) з якості освіти та установ оцінювання та забезпечення якості вищої освіти; вдосконалення процедури ліцензування та акредитації; вдосконалення мережі вищих навчальних закладів тощо.

Під час проведення аналізу законопроектів зверталася увага на можливі зміни у системі підготовки військових фахівців з вищою освітою тактичного, оперативно-тактичного та оперативно-стратегічного рівнів.

Одночасно пропонуються конкретні заходи щодо вдосконалення системи військової освіти та визначаються відповідні нормативно-правові акти, які потребують переопрацювання після прийняття Верховною Радою України нової редакції Закону України “Про вищу освіту”.

Аналізується хід виконання заходів, що визначені у Програмі реформування військової освіти на період до 2017 року, яка затверджена Міністром оборони України 27.03.13 та надаються пропозиції щодо покращення якості підготовки військових фахівців у вищих військових навчальних закладах та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів, виходячи із змін у законодавчих документах.

З ІСТОРИЧНОГО ДОСВІДУ КОДИФІКАЦІЇ ВІЙСЬКОВО-КРИМІНАЛЬНОГО ЗАКОНОДИВСТВА

Подальше реформування Збройних Сил України відповідно до Державної комплексної програми реформування і розвитку Збройних Сил України на період до 2017 року, прийняття нового Кримінального процесуального кодексу України обумовлює необхідність удосконалення військово-кримінального законодавства. Військовий побут складається штучно та створений на основі законів і підзаконних нормативно-правових актів. Закони відображаються на матеріальному становищі армії, а військово-кримінальні – на моральному стані та дисципліні армії.

В ході удосконалення військово-кримінального законодавства важливе значення набуває врахування історичного досвіду. Заслуговує на увагу розгляд положень французького військово-кримінального кодексу 1857 року. До появи цього кодексу французькі військові суди керувалися значною кількістю законів, декретів, постанов та інших нормативних актів, виданих у різний час. Член касаційного суду Фуше, який приймав участь у розробці проекту військово-кримінального кодексу, зазначав, що покарання у французькій армії мало відповідали вчиненню злочинам. Більшість з покарань не мали здатності підлягати змінам за ступенем тяжкості вчиненого підсудним злочину, вони були занадто жорстокими та розраховані лише на те, щоб своєю тяжкістю протистояти порушенням законів. Ці обставини змушували військових суддів, з метою запобігання надмірній жорстокості, виправдовувати винних.

Аналіз судових вироків протягом дев'яти років (1844–1853 рр.) свідчить про наступне: виправдувальні вирoki у військових судах проголошуються вдвічі частіше, ніж у загальних кримінальних судах; число виправдувальних вироків у військових судах значно зростало разом з підвищенням чинів підсудних. Так, для офіцерів цей показник досягав 50 %, а для рядових – 25 %. Немає сенсу говорити про ступінь шкідливості такої ситуації для правосуддя. Тому при укладенні кодексу у 1857 року класифікація злочинів була залишена попередня, а покарання – змінені.

Укладачі кодексу прагнули дати військовим суддям якнайбільший простір у виборі та застосуванні покарань, призначаючи інколи за один і той самий злочин покарання не лише різних ступенів, але й різних за родом. Це було зроблено і для того, щоб уникнути системи обставин, які зменшують вину, дебати про які у судах можуть спричинити затягування розгляду справ, особливо коли обговорюється дисциплінарний злочин. Військово-кримінальний кодекс 1857 року визначив, що питання про обставини, які зменшують ступінь вини, можуть розглядатися лише у виключних випадках, про які прямо зазначено у кодексі.

Структурно кодекс поділено на чотири книги: sudoустрой; межі влади військових судів; судочинство; про злочини та покарання. Заслуговує на увагу четверта книга цього кодексу, яка дозволяла суддям усувати прогалини при тлумаченні та реалізації французьких законів, особливо при вирішенні питань

дисципліни. Ця книга складається з двох глав: перша глава трактує про сутність покарань та про їх наслідки; у другій главі дано перелік злочинів та проступків, які мають безпосередній зв'язок з різними сферами військової служби, а також зі злочинами та проступками, які вчинюються у відносинах між військово-службовцями. За злочини та проступки, про які не згадується у військово-кримінальному кодексі, суди визначали винним покарання за загальним кримінальним кодексом. Також військово-кримінальний кодекс зобов'язував загальні суди застосовувати його положення при покаранні не військових осіб, які вчинили злочини, що стосуються безпосередньо військової сфери, таких як купівля або приховування військового майна, порушення правил рекрутського набору.

Військово-кримінальний кодекс 1857 року увібрав усі загальні кримінальні покарання та визначив покарання спеціально військові. Покарань спеціально військових було три: позбавлення військової честі; виключення зі служби; громадські роботи. Позбавлення військової честі та виключення зі служби застосовувалися як покарання самостійні, так і як наслідки інших покарань. Відносна тяжкість злочинів розподілена з точки зору часу та місця вчинення злочину, а саме: чи вчинені злочини на виду супротивника, у військовий чи у мирний час, чи вчинено злочин поза службою чи на службі, чи внаслідок службових відносин.

Таким чином, французький військово-кримінальний кодекс 1857 року характеризується практичністю, оптимально врегульовує взаємовідносини між військовослужбовцями, досить точно визначає військові злочини та градацію покарань за їх скоєння. Його положення можуть бути корисними при удосконаленні законодавства стосовно кримінальної відповідальності військовослужбовців, в тому числі при розподілі кримінальних правопорушень на кримінальні проступки та злочини.

Шамрай Б.М. (НУОУ)

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГАРАНТІЙ КОНСТИТУЦІЙНИХ ПРАВ І СВОБОД ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНІ

Питання правового регулювання гарантій конституційних прав і свобод військовослужбовців в умовах проведення військової реформи в Україні набуває надзвичайно важливого значення і безпосередньо впливає на стан боєготовності Збройних Сил України, інших військових формувань і взагалі національної безпеки України.

Незалежно від рівня та юридичної сили нормативно-правових актів, які регулюють гарантії конституційних прав і свобод військовослужбовців, всі вони офіційно засвідчують визнання державою певних особливостей правового статусу військовослужбовців і в зв'язку з цим необхідність законодавчого закріплення їх прав, а також можливих обмежень окремих прав та надання певних пільг.

Правові норми, що регулюють гарантії конституційних прав і свобод військовослужбовців містяться в нормативно-правових актах різної юридичної сили та поділяються на такі рівні:

- 1) конституційне регулювання;
- 2) міжнародно-правове регулювання;
- 3) законодавче регулювання;
- 4) регулювання підзаконними нормативно-правовими актами.

Особливе місце займають рішення судових органів.

1. Конституційне регулювання гарантій конституційних прав і свобод військовослужбовців здійснюється на основі єдиного нормативного акту, який має найвищу юридичну силу – Конституції України. Вона визначає конституційно-правову основу гарантій прав і свобод людини і громадянина, у тому числі й військовослужбовця. Другий розділ Конституції України проголошує широке коло прав та свобод людини і громадянина та гарантії їх реалізації.

2. Міжнародно-правове регулювання гарантій конституційних прав і свобод військовослужбовців здійснюється на основі правових норм, що містяться у міжнародних договорах, згода на обов'язковість яких надана ВР України і які, відповідно, є частиною національного законодавства України. До таких міжнародно-правових актів належать: Загальна декларація прав людини (прийнята Генеральною Асамблеєю ООН 10.12.1948); Міжнародний пакт про громадські і політичні права (прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 16.12.1966, ратифікований Україною 19.10.73 року); Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права (прийнятий Генеральною Асамблеєю ООН 16.12.1966, ратифікований Україною 19.10.73) та інші.

3. Основними правовими актами, що регулюють гарантії конституційних прав і свобод військовослужбовців, у правовій державі виступають закони.

До законодавчих актів, які визначають гарантії конституційних прав і свободи військовослужбовців та їх обмеження належать закони України: “Про Збройні Сили України” в редакції від 13.10.12, “Про військовий обов'язок і військову службу” в редакції від 05.12.12, “Про внутрішні війська Міністерства внутрішніх справ України” від 26.03.92, “Про службу безпеки України” від 25.03.92, “Про державну прикордонну службу України” від 03.04.03, Статути Збройних Сил України від 24.03.99, “Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей” від 20.12.91 року та інші.

4. Гарантії конституційних прав і свобод військовослужбовців також регулюються підзаконними нормативно-правовими актами.

До системи підзаконних нормативно-правових актів, які регулюють гарантії конституційних прав і свобод військовослужбовців та видаються на основі Конституції України і Законів України, належать: укази Президента України, акти Кабінету Міністрів України, нормативні акти міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, нормативні акти місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Все більш вагомого значення для практики реалізації прав і свобод військовослужбовців та відновлення порушених прав набувають акти судових органів. Серед них особливе місце належить рішенням Конституційного Суду України, який, не будучи органом, уповноваженим створювати норми права, може скасувати або змінювати їх, визнаючи відповідний правовий акт неконституційним повністю або в окремій його частині.

Таким чином в Україні склалася система правового регулювання гарантій конституційних прав і свобод військовослужбовців, яка характеризується великою кількістю нормативно-правових актів. Разом з тим, правові норми, що містяться в цих нормативно-правових актах, не повною мірою відповідають нинішньому стану суспільних відносин та соціально-економічним можливостям держави, тому не в змозі забезпечити ефективну реалізацію прав і свобод військовослужбовців. У законодавчих актах, що регулюють порядок створення і діяльність різних військових формувань, спостерігається дублювання правових норм, які містяться у Законі України “Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей”. В деяких нормативно-правових актах міститься велика кількість норм, чинність яких призупинена іншими законами. Тому питання правового регулювання гарантій конституційних прав і свобод військовослужбовців на даному етапі реформування Збройних Сил України, інших військових формувань, є важливим і потребує наукового вдосконалення та законодавчого закріплення. На наш погляд вирішення даного важливого завдання повинно включати в себе розробку структури та проекту Закону України “Про гарантії прав і свобод військовослужбовців в Україні”, його широкого обговорення та прийняття Верховною Радою України в установленому порядку.

Шульгін В.В. (ВІКНУ)

ОСОБЛИВОСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ВІЙСЬКОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ ПЕРІОДУ ДИРЕКТОРІЇ

Військове законодавство Директорії УНР (19.12.1918 – 04.12.1919 рр.), як відновленої Української Народної Республіки, складалося із актів вищих органів влади (Директорії УНР, ухвалених Радою Народних Міністрів УНР; актів Головного Отамана (Голови Директорії) С. Петлюри); підзаконних актів (постанов РМ УНР, наказів ВГК, Військового Міністра (Міністерства), Головної управи ГШ, Головної Команди Військ УНР, Головного (Наказного) Отамана Армії (Військ) УНР) та інших актів органів військового управління нижчого рівня.

Серед яких слід виокремити: Декларацію Директорії УНР від 26.12.1918, яка проголосила про відновлення Української Народної Республіки, скасування гетьманського законодавства і відновлення дії законів УНР (*але чинність імперського російського законодавства фактично не припинялася*); закони, затверджені Директорією УНР (ухвалені РНМ УНР): від 25.11.1918 „Про створення Армії УНР”, від 27.11.1918 „Про мобілізацію” (*через відсутність засобів та відповідних установ ефективність реалізації була низькою*), від 13.01.1919 № 56 „Про заклик військових до дійсної служби” (*при Головному управлінні ГШ був створений Комітет з питань призову та відстрочки*), від 01.01.1919 „Про державну мову в УНР” (*українська мова обов’язкова в армії*), від 07.01.1919 „Про поліпшення стану служачих в Дієвій Армії” (*харчування, зброя, речове майно, щомісячна платня та добові виплати, допомога сім’ям військовослужбовців, одноразова допомога родині загиблих та поранених*

військовослужбовців), від 18.01.1919 № 376 „Про додаткове наділення землею козаків Української Народної Республіканської Армії» (до двох десятин), від 26.01.1919 № 102 „Про надзвичайні військові суди”(скасував військово-польові суди та законодавство, яке врегульовувало їх організацію та діяльність, застосовувалося Військового Уложення про кари колишньої Російської імперії), від 26.01.1919 № 448 „Про поліпшення стану служачих в Дієвій Армії УНР” (встановлювалася сітка грошових виплат залежно від займаних посад на фронті та у резерві), від 24.02.1919 „Про утворення посади наказного отамана Народної Республіканської армії та обсяг прав і обов’язків головного отамана та військового міністра” (обмеження військових повноважень Головного отамана С. Петлюри призвели до зловживань з боку наказних отаманів та дезорганізації армії), від 17.04.1919 № 281 „Про встановлення нормальних окладів утримання військовослужбовців” (не реалізований внаслідок браку коштів), від 13.05.1919 „Про Державний інспекторат у військових частинах та інституціях УНР” (нагляд за своєчасним і точним виконанням приписів наказів військового командування інспекторами), 15.09.1919 „Статут Державного інспекторату Армії УНР” (роз’яснювальний механізм реалізації), від 31.07.1919 „Про карну відповідальність за продаж або відпуск спиртних напоїв військовим”, від 01.08.1919 „Про впровадження в Армії УНР рангово-посадової системи”, від 21.10.1919 „Про підвищення військовим кари за дезерцію під час війни”, від 22.09.1920 „Про цивільне управління при Головній Команді Військ УНР”; підзаконні урядові акти: постанова Уряду від 13.07.1919 № 316 „Про тимчасове припинення переведення в життя Закону від 17.04.1919 „Про встановлення нормальних окладів утримання військовослужбовців” (вимушене припинення дії Закону); підзаконні військово-відомчі акти: затверджений Головним Отаманом С. Петлюрою від 21.01.1919 року Дисциплінарний статут Армії УНР (мав застосовуватися лише у воєнний час, встановлювалися такі види дисциплінарних стягнень, як: догана словесна віч-на-віч; догана в письмовій формі; догана в наказі; догана перед строєм, переведення у категорію штрафників), від 23.06.1919 Муштровий статут для піхоти, від 10.07.1919 Статут залогової служби, від 30.07.1919 Тимчасовий Статут внутрішньої служби (допускав застосування військ для допомоги цивільній владі у надзвичайних випадках), 07.07.1919 Військовий карний статут (*перекладений українською мовою статут колишньої Російської імперії 1865 року*);

акти органів військового управління (головних Команд, Управи, отаманів): наказ Головного Отамана Військ УНР від 22.11.1918 щодо створення військово-польових судів, наказ Головної Управи ГШ (Війська УНР) від 31.12.1918 щодо створення Військової академії, від 01.01.1919 № 22 „Про організацію та підпорядкування військових частин української армії” (на підставі Положення про польове управління військ у воєнний час російської царської армії видання 1914 р.), від 08.01.1919 № 28 (введена система посад, що існувала у період ЦР, вводились військова форма єдиного зразка), від 09.04.1919 № 80 „Про нові ступені”, від 28.04.1919 № 110 (оголошено текст Військової присяги на вірність УНР).

У зв'язку з переходом 04.12.1919 року Армії УНР до партизанських форм збройної боротьби процес офіційно-державного удосконалення та реалізації військового законодавства Української Народної Республіки припинився.

Висновки:

1. Особливість військово-законодавчих актів Директорії УНР обумовлена була тим, що акти Уряду оголошувалися наказами Військового Міністерства.

2. В умовах війни та інтервенції виявився неможливим чіткий розподіл повноважень цивільної та військової влади УНР, що незмінно призводило до фактичного унеможливлення реалізації законодавства, зокрема військового.

3. Чинність імперського російського (зокрема військового) законодавства фактично не припинялася (Військовий карний статут 1865 року, Положення про польове управління військ у воєнний час 1914 року).

4. Впровадження окремих національних контрольних юридичних механізмів реалізації військового законодавства Директорії УНР (інспекторат) гальмувалося заполітизованістю, загальною декларативністю законів, військовою „отаманщиною” та відсутністю належного фінансування в умовах війни.

Щукін О.М. (МУБіП, м. Херсон)

ДО ПИТАННЯ РЕГУЛЮВАННЯ НАГЛЯДУ ТА КОНТРОЛЮ У СФЕРІ ДЕРЖАВНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Держава не може нормально функціонувати й розвиватися без чітко організованої системи контролю за виробництвом, розподілом і перерозподілом суспільного продукту та іншими сферами суспільного життя в державі. До того ж необхідно забезпечувати контроль за ефективністю витрачання державних коштів, що особливої актуальності набуває у сучасних умовах.

На сьогодні загальновідомим є той факт, що стабільність у сфері державних закупівель, забезпечення раціонального та ефективного використання державних коштів залежить від налагодженого механізму державного нагляду та контролю.

Дослідження будь-яких аспектів нагляду та контролю об'єктивно пов'язано з певним розумінням їх понять.

Поняття нагляду та контролю мають загально-правову природу та використовуються в різних галузях права. Позитивно, що певна кількість державно-управлінських відносин регулюється конституційним, адміністративним, фінансовим та іншими галузями права. Цим пояснюється відсутність єдиного підходу до даних понять, проблеми контрольно-наглядових відносин ведуться постійно, вони висвітлені в роботах В. Авер'янова, О. Андрійко, О. Бандурки, Ю. Битяка, А. Васильєва, В. Гаращука, І. Голосніченка, С. Ківалова, Л. Ковалю, В. Копейчикова, П. Рабіновича, А. Селіванова, О. Фрицького, Ю. Шемшученка та інших провідних вчених.

Аналізуючи походження термінів “контроль” і “нагляд”, можна зазначити, що слово “контроль” є іншомовного походження, що, можливо, з'явилося в українській мові як калька з німецької мови ще в XVIII ст., а “нагляд” має українську етимологію.

Сьогодні в Україні існує багато вузькоспеціальних визначень терміну “контроль”, який розуміється як аналітична функція управління, суть якої – спостереження за ходом певних процесів, порівняння величини контрольного параметру із заданою парадигмою, виявлення відхилень від програми. Зокрема, згаданий термін “контроль” трактується як елемент управління економічними об’єктами і процесами, що складається з нагляду за ними для перевірки їх відповідності стану, передбаченому законами, юридичними нормативними актами, а також програмами, планами, договорами, проектами, угодами.

Державний контроль базується на чітких конституційних засадах, функціонує на основі встановлених норм права і завжди тягне за собою певні юридичні наслідки. Це говорить про те, що в основі його виникнення та в процесі здійснення проявляється правова субстанція, вона характеризується рядом ознак. Насамперед, державний контроль здійснюється уповноваженими органами влади і одержує своє закріплення нормами, що визначають функції і правомочність контролюючих органів. Держава наділяє їх у здійсненні конкретних дій і закріплює ці повноваження у відповідних нормативно-правових актах.

Результати державного контролю завжди мають своє оформлення в офіційних документах, що відображають проведенні дії, опис виявлених фактів і юридичні наслідки. Реалізуючи свою владну функцію, контролюючий орган за результатами контролю приймає конкретні рішення. Воно може носити рекомендацій або обов’язків характер, але спрямований на приведення тих чи інших суспільних відносин у відповідність з чинними правовими приписами.

Нарешті, для правової природи контролю характерна його детальна процедурна регламентація, а саме, визначення органу, що здійснює контроль, його функцій, форм і методів, що застосовуються при контролі та забезпечення прийняття рішень. Забезпечення ефективності контролю має чітку правову регламентацію та налагоджений і закріплений механізм здійснення контрольної діяльності, що закріплюється загальними або спеціальними нормами.

Контроль є одним з ефективних інструментів забезпечення реалізації правових приписів держави. Він також являє собою одну з функцій державного регулювання і управління та один з основних засобів забезпечення дієвості законодавства, його реалізації всіма суб’єктами відповідних суспільних відносин. На особливу роль державного контролю в організації суспільного життя звернула увагу Н.Р. Малишева, яка зазначила, що “саме механізми контрольної діяльності між нормами права і їх впровадженням у життя, а також порушення законодавства, вживши відповідних заходів регулювання”.

Секція 7

**ВОЄННА ГЕОГРАФІЯ
ТА ПРОБЛЕМИ ТОПОГЕОДЕЗИЧНОГО
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ**

CLASSIFICATION OF GEOGRAPHICAL NAMES

Geographical names or place names describe features on Earth – a location or a landscape object, on land as well as on sea. Often the term topographical name is used to emphasize the spatial dependency and relation to the adjacent topographical features.

The sum of geographic names forms a system or configuration of peculiarities and symbols that repeat themselves regularly in the process of the formation of toponyms and of their current relatively stable condition. Such a system in different countries of the world is always diverse in age and language, since it reflects the historical conditions of the country and the language of the people who now populate it and who have settled it in the past.

Geographic names are often repeated, forming series characteristic for a given period. Thus, in the USSR several cities and settlements have such names as Komsomolsk, Pervomayskiy (first of May) and Oktyabrsky (October). Examples of geographic names in many languages that express almost the same meaning (new city) are Novgorod (Russian), Naples (Italian), Novabad (Tadzhik), Newcastle (English), and Yengisehir (Turkic).

Among the classifications of geographic names are hydronyms—the names of rivers, lakes, and oceans. Oronyms—the names of mountains, ranges, peaks, and hills. Econyms – the names of population centers. Thus, the geographic names of ravines, gorges, gullies, and other forms of erosion relief to oronyms or hydronyms, and a similar problem applies to the names of swamps and related forms.

The place-names of smaller geographic objects such as forests, natural landmarks, hay mowings, common pastures, fisheries, wood-cutting areas, burned areas, pastures, wells, springs, pools, and rapids are diverse in composition and is united by a limited and narrowly local knowledge of such names only among local inhabitants.

Geographic names are basically popular creations. They reflect geographic conditions, history, economics, politics, language, culture, and civilization. Therefore, the study of geographic names is of great interest for linguists, geographers, historians, and ethnologists.

ПЕРСПЕКТИВИ ВИРІШЕННЯ ЗАВДАНЬ ВІЙСЬКОВОЇ ЕКОЛОГІЇ ЗА ДОПОМОГОЮ ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Екологічна безпека сьогодні стає одним з невід'ємних елементів національної безпеки. До цього призвів нинішній стан навколишнього середовища в Україні, яке стало одним з безпосередніх джерел загрози життю і здоров'ю громадян України. Реалізація національних екологічних програм поставила в порядок денний питання про участь у них Збройних Сил України (ЗСУ).

Оскільки ЗСУ є невід'ємною частиною суспільства і держави, проблема військової екології, як складова частина проблеми екологічної безпеки країни, носить загальнодержавний характер.

Щоденна військова діяльність, як правило, вкрай негативно впливає на довкілля. Внаслідок багаторічних порушень природоохоронного законодавства, зокрема щодо утримання та експлуатації авіаційних і військово-морських баз, полігонів і танкодромів, учбових центрів, баз і складів пально-мастильних матеріалів, військово-ремонтних і будівельних підприємств, парків бойової і автотракторної техніки, об'єктів тепло-, водо-, енергопостачання, зливних і очисних споруд, місць збору та утилізації відходів, а також внаслідок недотримання вимог екологічної безпеки під час проведення заходів бойової та оперативної підготовки військ і сил, уже забруднено та продовжується забруднення основних складових довкілля: ґрунтів, поверхневих та підземних вод, атмосферного повітря.

Геоінформаційні технології – це інформаційні технології, призначені для збору, зберігання, обробки, відображення і розповсюдження даних, а також отримання на їх основі нової інформації і знань про просторово-координовані об'єкти і явища.

При вирішенні завдань військової екології за допомогою геоінформаційних технологій можливе:

- а) проведення постійних спостережень за факторами, що впливають на навколишнє природне середовище, і за станом цього середовища;
- б) проведення оцінки екологічних умов середовища існування людини і біологічних об'єктів (рослини, тварини, мікроорганізми тощо);
- в) створення умови для визначення регулюючих заходів у тих випадках, коли цільові показники екологічних умов не досягнуті.

ЗАСТОСУВАННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО ЗОНДУВАННЯ ДЛЯ АНАЛІЗУ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Випромінювання дає можливість за допомогою оцінки рівня його послаблення визначати вологість ґрунту, наявність або кількість снігу на поверхні. Недолік: обмежена просторова роздільна здатність та можливість вимірювань лише на невеликих висотах польоту авіаносія.

Фотографічні та відеографічні системи застосовують для визначення типів структури ґрунтів, аналізу стану рослинних покривів, спостереження за дренажними системами, оцінки характеру морських поверхонь.

Завдяки використанню фотографічних систем можна отримати інформацію щодо просторового розподілу седиментів, характеру ерозійних процесів, викиду забруднень та стічних вод з труб.

Багатоспектральні сканери використовують для аналізу земної поверхні, рослинних покривів, картографії, визначення вологості ґрунту, оцінок рослинної біомаси, снігових покривів, непрохідних просторів, кольору океану.

Теплові сенсори знаходять застосування при визначенні рівня теплового забруднення водойм, оцінок розмірів, температури рослинних покривів та впливу на них зовнішніх факторів, вологості ґрунту, теплових аномалій, температури та стану поверхні водойм, морських течій, льодових та снігових масивів, вулканічної діяльності, дренажних структур, термічних індустриальних викидів.

Широкого застосування набула техніка дистанційного зондування ІЧ-випромінювання для аналізу ландшафтних екологічних процесів – вимірювання випаровування, еватранспірації та вологості ґрунту, вивчення характеристик теплового балансу та теплових потоків, оцінки теплообміну між лісовими масивами.

Надвисокочастотні локатори дають можливість вимірювати характеристики ґрунтів (нерівність, структуру, вологість), рослинних покривів та опадів, оцінювати водні ресурси, стан морської поверхні, прогнозувати наближення цунамі, визначати типи та розміри льодових масивів, аналізувати характер упаковки снігу.

Лазерні системи використовують для дистанційного зондування атмосфери, зокрема визначення висоти хмар, дослідження структури й властивостей хмар, вимірювання параметрів вітру, вимірювання вологості й температури повітря, оцінки опадів. Лазерні системи, встановлені на борту авіаносія чи супутника, здатні проводити топографічні вимірювання на земній поверхні, оцінювати рослинні покриви, водяні потоки, ерозійні процеси.

Доплерівський лідар використовують для вимірювання параметрів вітру та опадів. Лідар на основі комбінаційного розсіювання може бути застосований для визначення наявності та кількісної оцінки атмосферних молекул (H_2O , SO_2 , CO_2 , CO , NO , C_2H_4 та ін.).

ТОПОГРАФІЧНЕ ДЕШИФРУВАННЯ КОСМІЧНИХ ЗНІМКІВ

В останні роки в Україні, як і в усьому світі, спостерігається стійка тенденція до підвищення вимог до актуальності та достовірності інформації про об'єкти місцевості, що підлягають топографічному картографуванню. Зважаючи на незадовільний стан актуальності картографічного матеріалу в Україні, виникає необхідність виконання значних обсягів топографічного картографування території нашої країни. З появою на ринку ДЗЗ доступних матеріалів космічного знімання високої роздільної здатності гостро постало питання про використання цих знімків для створення та оновлення картографічних матеріалів великих масштабів, а також створення баз даних з високим рівнем достовірності просторової інформації, оскільки з точки зору оперативності отримання та фінансової доцільності для картографування значних за обсягом територій вони є найбільш придатними для використання.

В останні десятиліття відбуваються суттєві зміни в сфері ДЗЗ. На ринку з'являються широкодоступні матеріали, отримані космічними системами ДЗЗ, при чому встановилася тенденція до постійного розвитку цієї ланки. Безперервно покращуються технічні характеристики знімальної апаратури, вдосконалюються методики оброблення космічних знімків. Зараз матеріали космічного знімання склали досить вагому конкуренцію матеріалам аерознімання. З кожним роком роздільна здатність космічних знімків неухильно наближається до значень роздільної здатності аерознімків.

Метою є висвітлення та аналіз існуючого стану ДЗЗ у світі, обґрунтування проблем, пов'язаних зі швидкими темпами розвитку галузі. В статті головна увага приділяється питанню дешифрування космічних зображень, а саме проблемі методичного забезпечення технологічного процесу, надається формулювання задач для майбутніх наукових досліджень в цій галузі.

Технологічно процес отримання картографічного матеріалу на основі матеріалів ДЗЗ складається з багатьох послідовних етапів Отримання інформації про топографічні об'єкти для подальшого їх внесення до бази топографічних даних виконується на етапі дешифрування знімків. Змістом і завданням дешифрування є одержання певного обсягу якісної й кількісної інформації по даним дистанційного зондування про стан, склад, структуру, розміри, взаємозв'язки і динаміку процесів, явищ і об'єктів за допомогою дешифрувальних ознак.

Топографічне дешифрування, що характеризується найбільшим застосуванням та універсальністю, має своїми об'єктами гідрографічну мережу, рослинність, ґрунти, угіддя, форми рельєфу, льодовикові утворення, населені пункти, будівлі та споруди, дорожню мережу, місцеві предмети, геодезичні пункти, границі. Процедура дешифрування поділяється на послідовні логічні етапи, основними з яких є розпізнання, інтерпретація та прийняття рішень. Дешифрування вже давно є невід'ємною частиною фотограмметричної обробки аерознімків.

МОЖЛИВОСТІ СУЧАСНОЇ КАРТОГРАФІЇ

Ще відносно недавно, у попередньому столітті, мандрівники і туристи не мислили відвідування іншої країни або нової території без використання паперових карт. На паперових картах прокладали маршрути, вивчали географічний простір, вимірювали дистанції.

Нині мандрівникові досить простого навігатора, який пропонує не тільки інформацію про території, але і найбільш зручні маршрути. Також це не аби як полегшило роботу військових оскільки вони можуть використовувати сучасні можливості у своїх цілях і з легкістю виконувати поставлені перед ними завдання.

З розвитком технологій розвивається і картографія в цілому, і , якщо раніше карти створювалися вручну за допомогою картографічного креслення, то нині використовується так звана система ГІС або географічна інформаційна система. Така система забезпечує зберігання, збір, обробку, відображення, поширення просторових даних. Крім цього система дозволяє отримувати нову інформацію з відповідних даними. Програмне забезпечення ГІС встановлюється на прості комп'ютери і включає в себе метричну інформацію (просторові співвідношення) і семантичну інформацію (символічні огляду різноманітних предметів і явищ).

У порівнянні з звичними паперовими картами ГІС карти, дозволяють не тільки швидко оновлювати дані, але і представляти інформацію в новій якості. Наприклад, плоске і статичне зображення можливо зробити об'ємним. Іншим цікавим аспектом використання нових технологій в картографії є можливість відстеження різноманітних змін.

Раніше, щоб відстежити зрушення магнітного полюса планети, було потрібно використовувати паперові атласи у величезній кількості. Це, безсумнівно, величезна праця, якщо взяти тільки карти Київської області або будь-якого іншого регіону, а якщо відслідковувати планетарні зміни, то це воістину гігантська робота.

Завдяки сучасним технологіям, зокрема, ГІС картками, куди заносяться дані з атласів різних років, географи, картографи і просто зацікаві можуть відслідковувати зміни на одному приладі. Наприклад, на спеціалізованому глобусі або програмному забезпеченні. Додатковою перевагою є й регулярне оновлення інформації.

ДОСВІД ПРОВІДНИХ КРАЇН СВІТУ ЩОДО ЗАСТОСУВАННЯ ФОТОКАРТ

На сьогоднішній день використання таких матеріалів ДЗЗ, як аерознімки та космознімки є невід'ємним елементом роботи військової розвідки іноземних країн. Ці матеріали надають вичерпну і свіжу інформацію не тільки про стан місцевості, а й різноманітних об'єктів на ній – як топографічних так і військових.

Досвід участі збройних сил США, Великої Британії та Російської Федерації у воєнних конфліктах останніх років показав, що ефективність застосування систем управління і зброї знаходиться в прямій залежності від інформаційного забезпечення, і зокрема від повноти й достовірності забезпечення військ (сил) вихідними топогеодезичними даними та геопросторовою інформацією про місцевість, яка використовується штабами і військами.

Так, напередодні війни у Перській затоці 1990–1991 рр. американські військові топографи, використовуючи знімки супутника “LANDSAT”, почали виготовляти фотокарти найбільш важливих районів Кувейту та Саудівської Аравії.

Було виготовлено 38 номенклатурних аркушів фотокарти масштабу 1 : 100 000, на яких відображено набагато більше елементів місцевості, ніж на стандартних топографічних картах. У карти масштабу 1 : 50 000 вдруковувалась оперативна інформація про район бойових дій, яка готувалась центром обробки знімків. Також за знімками проводилася прив'язка елементів бойових порядків військ противника та визначалися координати цілей.

Військові топографи оперативно виготовляли фотокарти (1 : 12 500), що монтувалися зі знімків, отриманих з літака U-2, супутників “LANDSAT” і “SPOT” (останній був наданий Францією). На цих фотокартах можна було знайти більшість іракських позицій і загороджень.

Необхідно виділити ряд особливостей в організації топогеодезичного забезпечення військ (сил) та на їх основі сформулювати висновки та обґрунтувати напрямки розвитку, реалізація яких повинна сприяти підвищенню ефективності топогеодезичного забезпечення Збройних Сил України.

Звичайна топографічна карта, як і раніше, залишається основним інформаційним документом командирів і штабів, але широкого впровадження у військах набули нетрадиційні види топографічних документів такі, як цифрові ортофотознімки, фотокарти, просторові моделі місцевості, цифрові карти і бази даних, що призначені для використання у автоматизованих системах аналізу місцевості й планування бойових дій.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ НАВІГАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬК

На Центральне управління воєнно-топографічне та навігації Головного управління оперативного забезпечення Командування сил підтримки Збройних сил України покладено організацію нового виду забезпечення військ - навігаційного. Військові фахівці топографи, коли почали працювати, виявили існуючі проблеми забезпечення навігаційною інформацією і визначили підходи до їх вирішення. Для сучасного навігаційного забезпечення армії як повноцінного інституту високого рівня, по підрахункам спеціалістів, буде потрібно не менше семи-десяти років. За цей час можна, зокрема, провести модернізацію моделі геоцентричної системи координат та забезпечення навігаційним обладнанням, які необхідні для виконання завдань сухопутними військами, морськими силами та авіацією.

У результаті підвищення точності навігаційних систем, їх затребуваність широким колом споживачів буде підвищеною. Також не викликає сумніву інтеграція новітніх навігаційних систем в сучасні системи озброєння. При детальному розгляді використання високоточної зброї нас чекає розчарування: ракета приземляється успішно тільки на один і той же полігон, на який зроблена, як кажуть військові топографи, матриця району цілі. Тому ракета легко сканує місцевість і влучає в ціль. При цьому, для прикладу, в Росії при веденні бойових дій за деякими відомостями з Північно-Кавказького військового округу, під час конфлікту у Південній Осетії намагалися застосовувати високоточну зброю, але не вийшло – не було технологій швидкого створення районів цілі. Одна з можливих причин – неготовність системи інформаційно-геодезичного забезпечення. Крім того, координати цілі залежать від точності карт, які створюються за різними технологіями.

Також актуальною проблемою навігаційного забезпечення є впровадження нової автоматизованої системи управління військами і зброєю, яку необхідно встановлювати у військах – аж до взводу, відділення, а потім і конкретного солдата. Також ця система дозволить проводити оперативне доведення навігаційних параметрів мобільних засобів до пунктів управління і штабів забезпечуваних військ.

Створення системи забезпечення військ цифровою інформацією про місцевість, перш за все цифровими і електронними картами, повинно дозволити створити у військах повноцінні автоматизовані системи управління. Для топографічної служби цей напрямок потрібно розвивати в розробках і створенні рухомого геодезично-навігаційного комплексу, який потрібно вносити в плани переозброєння та поставляти у війська.

Інтеграція навігаційних параметрів з цифровою інформацією про місцевість з метою отримання просторової динамічної моделі навігаційної обстановки, розв'язання задач наземної навігації та взаємодії окремих мобільних засобів і підрозділів дозволить підвищити ефективність застосування підрозділів при веденні бойових дій.

ВЕБ-КАРТОГРАФІЧНІ ПРОЕКТИ ТА ЇХ ЗНАЧЕННЯ ДЛЯ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ

Як відомо, сутнісну основу простору складають сучасні географічні теорії, практичні методики, моделі географічних знань суб'єктів, національних і корпоративних спільнот, які в результаті формалізації та забезпечення доступу, перетворюються в геоінформаційні ресурси.

Стрімке зростання обсягів накопичення і використання геопросторової інформації сприяли появі картографічного моделювання і ГІС-аналізу.

Географічні бази даних для загального використання, разом з геопросторовими оглядачами (засобами перегляду) також змінюють спосіб організації робочих процесів і взаємодії. Одним із ключових напрямків щодо розвитку геопросторової інформаційної основи стає створення нових даних на базі точних геопросторових даних, які використовуватимуть призначену для користувача інформацію із соціальних мереж і веб в реальному режимі часу, а зв'язок між геоданими і соціальними медіа та іншими мережами відіграватиме дедалі важливіше значення.

Веб-картографічні проекти і увага до них зростають. Використовуючи термін веб-картографія мають на увазі просторові дані, тобто дані, які включають координатну складову, що прив'язує їх до певного місця на місцевості. Одним з найважливіших завдань веб-картографії в сучасних умовах є полегшення роботи з просторовою інформацією у веб, пошук, прокладання маршрутів та інші послуги, засновані на розташуванні об'єктів (LBS – location-based services).

Location-based service, LBS (англ. Служба, сутність якої полягає у розташуванні) – тип інформаційних та розважальних послуг, заснованих на визначенні поточного місця розташування мобільного телефону користувача. Візуалізаційні можливості сучасних мобільних телефонів (зокрема, смартфонів) дозволяють відображати на екрані електронні карти досить високої якості, що дає можливість використовувати LBS для вирішення цілої низки важливих завдань, в тому числі і в туризмі. Адже, мобільні технології і технології, пов'язані з наданням послуг на основі місця розташування (LBS), корінним чином розширюють наші можливості щодо створення географічної інформації.

В сучасному світі ідея про те, що дані про вулиці по яких я ходжу не належать громадськості, рано чи пізно повинна була привернути увагу, що, зрештою, і сталося – з'явився OpenStreetMap (OSM) – вільна карта світу, яка пропонує користувачам створювати карти, схеми міст, вулиць і доріг на основі даних, отриманих із супутникових знімків, або використовуючи GPS-треки. Кожен, хто має GPS, може пройти по знайомих йому вулицях і відправити результат в загальну базу даних, де не тільки конкретна репрезентація а й вихідні, просторові дані доступні будь-якому користувачеві. Це і є краудсорсинговий проект (некомерційний веб-картографічний проект), спрямований на створення силами спільноти учасників-користувачів Інтернету докладної вільної та безкоштовної географічної карти світу, яка стане в нагоді мільйонам туристів у всьому світі.

На думку експертів, географічна інформація стає повсюдною практично в будь-якому аспекті життєдіяльності: кількість сенсорів, які збирають і надають геопросторові дані в пристроях зростатиме і змінить динаміку процесу збору даних. Зростатиме також і попит на геопросторові дані, особливо в країнах, що розвиваються, з урахуванням розвитку різних секторів економіки цих країн.

Значно зросте роль у зборі і створенні даних простих громадян. Можна з впевненістю констатувати, що мобільні технології і технології, пов'язані з наданням послуг на основі місця розташування (LBS), корінним чином розширюють наші можливості щодо побудови та функціонування геопросторової інформаційної основи.

к.т.н., доц. Міхно О.Г. (КНУ ім. Т. Шевченка)

СУТНІСТЬ ГЕООБ'ЄКТНОГО ПІДХОДУ В ФОРМУВАННІ ГЕОІНФОРМАЦІЙНОГО ПРОСТОРУ ВЕДЕННЯ ВІЙСЬКОВИХ ДІЙ

Сучасний швидкоплинний процес ведення військової операції вимагає такого ж швидкого аналізу навколишньої обстановки. Вихідною структурою для такого аналізу є геоінформаційний простір ведення військових дій. Ця модель повинна бути найбільш наближеною до реального матеріального світу і мати всі його властивості. Тому, на думку автора, основними аксіоматичними визначеннями для геоінформаційного простору є наступні.

Матеріальний просторовий об'єкт володіє простором локалізації, який існує і змінюється в часі. Простір локалізації об'єкту в основному формується за рахунок однорідних властивостей загального простору, в межах яких і існує об'єкт (загальний і найбільш поширений варіант). В залежності від різноманітності елементарних складових простору локалізації об'єкт може бути поділений на складові або окремі об'єкти. Однорідні простори локалізації об'єднуються в більш складні просторові об'єкти, при цьому у такого об'єднання з'являються нові властивості.

Інкапсуляція – властивості складових просторового об'єкта обов'язково є властивостями самого об'єкта, крім них він може мати нові властивості.

Поліморфізм – різні об'єкти з точки зору однорідності і складових мають однакові властивості.

Спадковість – новий об'єкт може вміщувати весь спектр властивостей іншого об'єкта, але крім його властивостей має і свої, якщо він від нього відрізняється.

Межі (граничні поверхні) простору локалізації матеріального просторового об'єкта можуть бути чіткими, коли властивості об'єкта різко обмежуються, або нечіткими – коли можна визначити такі властивості об'єкта, що зменшуються в залежності від відстані до чітких граничних поверхонь.

В залежності від наведених аксіом програмування такого простору є об'єктним, розташування об'єктів зводиться до визначення просторів з однаковими (схожими) властивостями, а їх взаємодія – до застосування теорії нечітких множин при обчисленні або прогнозуванні змін геоінформаційного простору.

АКТУАЛЬНІ ФОРМИ МИРОТВОРЧОСТІ

Після Другої світової війни в силу багатьох обставин, однією з яких стала поява ракетно-ядерної зброї з її стримуючим потенціалом, людству поки вдається уникнути нових глобальних воєн.

На зміну їм прийшли численні локальні або “малі” війни і збройні конфлікти. Окремі держави, їх коаліції, а також різні соціально-політичні та релігійні угруповання всередині країн неодноразово застосовували силу зброї для вирішення територіальних, політичних, економічних, етноконфесійних та інших проблем та суперечок.

Важливо підкреслити, що до початку 1990-х років всі післявоєнні збройні конфлікти відбувалися на тлі найгострішого протиборства двох протилежних суспільно-політичних систем і безпрецедентних за своєю потужністю військово-політичних блоків НАТО і ОВД.

З крахом біполярної моделі устрою світу ідеологічне протистояння двох наддержав (США та СРСР) та суспільно-політичних систем пішло в минуле, значно зменшилася ймовірність виникнення світової війни. Протиборство двох систем “перестало бути тією віссю, навколо якої більше чотирьох десятиліть розгорталися основні події світової історії і політики”, це хоча і відкрило широкі можливості для мирного співробітництва, однак спричинило виникнення нових викликів і загроз.

Зокрема, вкрай ускладнилися міжнаціональні та етноконфесійні відносини, що спровокувало численні локальні війни і збройні конфлікти. В нових умовах народи і народності окремих держав згадали старі образи і стали висувати претензії на спірні території, здобуття автономії або навіть на повне відокремлення та незалежність. Причому майже у всіх сучасних конфліктах присутня не тільки геополітична, як раніше, а й геочивілізаційна складова, найчастіше з етнонаціональним або етноконфесійним відтінком.

Значно частіше стали відбуватися конфлікти між численними збройними угрупованнями всередині держав та структурами влади, що розпадається. Таким чином, в кінці XX – початку XXI століття, найпоширенішою формою військового протиборства стали внутрішній (внутрішньодержавний) збройний конфлікт та громадянська війна.

Причому більшість з них відрізнялася небувалою раніше інтенсивністю, супроводжувалася масовою міграцією цивільного населення, що створювало загрозу дестабілізації цілих регіонів і викликало необхідність у великомасштабній міжнародній гуманітарній допомозі.

Аналіз тенденцій розвитку геополітичної та геостратегічної обстановки в світі на нинішньому етапі дає можливість оцінити її як кризово-нестабільну.

Тому цілком вірогідно, що всі збройні конфлікти, незалежно від ступеня їх інтенсивності та локалізації, вимагають якнайшвидшого врегулювання,

а в ідеальному варіанті – повного припинення. Одним із перевірених часом способів запобігання, контролю та врегулювання подібних “малих” воєн є різні форми миротворчості.

Превентивна дипломатія (англ. preventive diplomacy) – заходи, спрямовані на попередження розбіжностей між сторонами, недопущення переростання суперечок у військові конфлікти і обмеження масштабів останніх, якщо вони все-таки виникли.

У її рамках передбачається більш широке використання заходів для зміцнення довіри, створення місій по збору фактів і систем раннього попередження про загрози миру, використання нейтральних зон як превентивної міри тощо.

Миротворчість припускає проведення операцій з підтримання миру (англ. peacekeeping operations) з використанням військових спостерігачів або багатонаціональних збройних сил, або миротворчих сил держав – членів ООН (за рішенням Ради Безпеки, в окремих випадках – Генеральної Асамблеї), або держав – членів регіональних угод (за рішенням відповідного органу). Ці операції мають забезпечувати дотримання умов припинення вогню і роз’єднання сил вже після укладання угоди про перемир’я.

Постконфліктна відбудова миру (англ. post-conflict peace building) – термін, що виник не так давно і передбачає постконфліктну діяльність з метою усунення причин конфлікту та відновлення нормального життя. Відбудова миру включає – але ж ніяк не обмежується цим – роззброєння та реінтеграцію колишніх комбатантів у громадянське суспільство, відновлення зруйнованих в ході конфлікту економічних, суспільно-політичних, комунікаційних та інших структур, повернення біженців і переміщених осіб, зміцнення правопорядку, забезпечення дотримання прав людини, надання технічної допомоги в демократичному розвитку, а також заохочення мирних методів врегулювання конфліктів, ліквідації причин і умов їх поновлення.

ПРО ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ГІС В АСУ ВІЙСЬКАМИ ТА ЗБРОЄЮ

У сучасних умовах розвитку Збройних Сил геоінформаційні системи є невід'ємною складовою автоматизованих систем управління військами та зброєю. Вони включають аерокосмічну, оптико-електронну розвідку, цифрові технології отримання та реєстрації геопросторових даних, супутникові методи визначення координат та дистанційного зондування Землі, а також класичні методи геодезії, картографії та цифрової фотограмметрії.

Реалізація і впровадження геоінформаційних систем в повній мірі дозволяє значно підвищити оперативність роботи органів державного і воєнного управління, спростити роботу командного складу різного рівня, підвищити ефективність виконання бойових задач частинами і підрозділами Збройних Сил, вирішити великий комплекс задач по експлуатації і бойовому застосуванні нових зразків озброєння і військової техніки, а також підвищити ефективність роботи органів воєнного управління військами та зброєю.

Разом з тим, реалії сьогодення показують, що в Сухопутних військах ЗС України стан системи зв'язку і автоматизації характеризується: критичним технічним станом існуючих аналогових систем передачі, а також комплексів і апаратури зв'язку; необхідністю переоснащення польових частин зв'язку на сучасні цифрові комплекси і засоби зв'язку; істотним технічним і технологічним відставанням в розвитку системи зв'язку і автоматизації ЗС України від телекомунікаційних систем держави; недостатньою ефективністю засобів автоматизації у СВ і ЗС України, яка пов'язана з відсутністю єдиної цифрової транспортної мережі в інтересах ЄАСУ; значним відставанням в технічному відношенні від систем і комплексів зв'язку Збройних Сил економічно розвинених держав.

Системи управління суб'єктів оборони держави (діючі інформаційні системи та програми їх створення) і ЗС України не повною мірою відповідають сучасним вимогам до системи військового управління, недостатньо зорієнтовані на взаємодію між собою та інтеграцію в єдину систему управління. Інформаційно-технічний розвиток цієї системи управління не має загальної ідеології та програми, що не дозволяє комплексно вирішувати питання автоматизації управління складових сектору безпеки і оборони держави.

Отже, на даний час, система управління Збройними Силами України потребує комплексного вдосконалення, адаптації органів і пунктів управління, системи зв'язку і автоматизації, структури ЗСУ та їх чисельності до виконання майбутніх завдань, діяльності в умовах інформаційної боротьби та кібернетичних атак.

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМАСШТАБНИХ БАЗ ГЕОГРАФІЧНИХ ДАНИХ

Актуальна на даний момент концепція практичної картографії може бути сформульована як *database-driven cartography*, тобто “картографія на основі баз даних”. У це визначення закладені наступні ключові положення:

- карта є результатом обробки й візуалізації даних, організованих і структурованих у вигляді бази географічних даних (БГД);

- картографічний результат багато в чому залежить від БГД, структури і якості її вмісту;

- електронна карта, як правило, є не тільки графічним поданням інформації, кожний її шар пов’язаний із джерелом даних – класом просторових об’єктів у БГД (точковим, лінійним, полігональним, растровим, мережним).

Таким чином, у концепції геоінформаційного картографування виділяється практичний відтінок, що вказує на тісний взаємозв’язок карти й бази даних: карта не тільки створюється на основі БД, але й методика її створення залежить від особливостей БД як джерела даних.

З іншого боку, БД повинна бути підготовлена так, щоб щонайкраще відповідати картографічному завданню. Очевидно, що серед основних складові роботи фахівця-картографа повинні бути підготовка бази даних, її проектування й наповнення.

Інтерактивність середовища перегляду, будь то простий додаток у вікні Web-браузера або повнофункціональна настільна ГІС, передбачає можливість навігації користувача. При цьому часто виникає необхідність не тільки переміщатися по карті, але й переходити з одного рівня дослідження на інший, що відповідає різним масштабам зображення.

Забезпечити масштабування одним набором базових даних важко. Алгоритми автоматичної генералізації поки що не задовольняють вимогам ні по якості й географічній вірогідності результатів, ні по витратах часу на виконання, тому в інтерактивному середовищі неприйнятні. У той же час масштабний ряд карти може включати один-два десятки рівнів з діапазоном значень, наприклад, від 1:10 000 до 1:10 000 000 (зокрема, карта світу на популярному геосервісі Google Maps). Необхідно якимось чином забезпечити ієрархію масштабів карти даними відповідної структури й точності.

Досить простим з концептуальної точки зору рішення цієї проблеми полягає у створенні мультимасштабної бази геоданих (МБГД). БГД – це об’єктно-орієнтована модель даних, що дозволяє описувати поводження об’єктів. МБГД складається з наборів даних різної деталізації (просторової й семантичної), що формують так звані лоди, або рівні деталізації (від англ. LoD – Level of Detail). Кожний лод оптимізований для відображення в певному діапазоні масштабів, тобто для нього існують опорний масштаб, до якого приведені (генералізовані) дані, і якийсь масштабний інтервал, у межах якого можна використовувати дані без шкоди для читаності карти, швидкості її відображення, естетичності й т.д.

МЕТОД РОЗВ'ЯЗКУ МОДЕЛЕЙ СТОХАСТИЧНИХ ДИНАМІЧНИХ СИСТЕМ НА ОСНОВІ ДИФЕРЕНЦІАЛЬНИХ ПЕРЕТВОРЕНЬ

Стохастичні диференціальні рівняння виступають фундаментом для багатьох розділів сучасних прикладних наук, одними з яких є дистанційне зондування Землі. Саме їх використання, для широкого кола практичних задач, дозволяє адекватно описати статистичний характер процесів, які протікають у складних динамічних системах. Такий опис має на меті отримання вихідних даних щодо можливих змін у системі, чи сприятиме виробленню науково-обґрунтованих (оптимальних) рішень тощо.

У доповіді розглядаються стохастичні моделі, праві частини диференціальних рівнянь яких являють собою багатомірні нелінійності, що допускають відшукування похідних до другого порядку включно. У зазначеному випадку виконується лінеаризація правих частин диференціальних рівнянь в межах математичних очікувань фазових змінних та випадкових збурень, з подальшим поданням розв'язку стохастичної моделі у вигляді системи звичайних диференціальних рівнянь для математичних очікувань фазових змінних та кореляційної матриці похибок визначення цих координат.

Основною складністю реалізації рішення за наведеною традиційною схемою є необхідність визначення відповідних членів для диференціального рівняння, яке описує динаміку зміни кореляційної матриці шляхом аналітичних процедур, що для складної векторної функції є методично складним етапом. Зазначений недолік істотно зменшує коло практичних задач, які вирішуються на основі традиційного підходу.

Наводиться новий метод інтегрування рішення стохастичних диференціальних рівнянь, який реалізований на основі диференціального перетворення. Математичною основою методу є перенесення в область зображень багатомірного диференціального спектру етапу визначення відповідних варіаційних рівнянь для вихідного диференціального рівняння.

Це дозволяє позбавитися недоліку традиційного підходу – методичної складності реалізації, так як даний етап реалізується на основі відповідних рекурентних алгебраїчних залежностей (методично просто у числово-аналітичному вигляді) відповідно до властивостей диференціальних перетворень.

Відмітною особливістю запропонованого методу є комбінована схема використання диференціального перетворення різної мірності: двомірного – частково для прямого та одномірного – частково для прямого та повністю для оберненого перетворення.

Метод дозволяє розробляти обчислювальні схеми інтегрування, які мають у порівнянні з традиційними числовими методами, покращені показники за узагальненим критерієм “точність – обчислювальна складність”. Зазначене, у деяких практичних задачах, може забезпечити отримання кращих кількісних, а іноді і якісних показників.

ГЕОІНФОРМАЦІЙНА СИСТЕМА ЯК СКЛАДОВА ІНФОРМАЦІЙНОЇ СИСТЕМИ ЗБРОЙНИХ СИЛ

У доповіді проведено аналіз застосування геоінформаційних систем у збройних силах провідних країн світу. Обґрунтовано перелік основних вимог до геоінформаційних систем військового призначення, та питання геоінформаційного забезпечення єдиної автоматизованої системи управління.

Актуальність теми дослідження визначається тим, що найбільш революційні зміни у змісті топогеодезичного та навігаційного забезпечення пов'язані саме з використанням геоінформаційних систем, які поєднують можливості збору, обробки інформації про місцевість з гідрометеорологією, оперативно-тактичною, розвідувальною та іншою інформацією, що забезпечує можливість проведення якісного аналізу та моделювання найбільш раціональних рішень в інтересах ведення збройної боротьби.

Метою доповіді є формулювання основних вимог до геоінформаційних систем військового призначення на основі аналізу використання геоінформаційних систем в збройних силах провідних країн світу та науково-дослідних напрацювань, виконаних в останні роки в інтересах Збройних Сил України.

Використання геоінформаційних систем військового призначення у складі ЄАСУ ЗСУ надасть можливість:

- оперативно відображати будь-які зміни обстановки та візуалізувати зону ведення бойових дій;
- оперативно та якісно проводити аналіз геопросторової інформації і приймати адекватні раціональні рішення;
- автоматизувати стандартні військові процедури, зокрема, оновлення та ведення карти, визначення координат певних об'єктів, навігації тощо;
- забезпечувати користувачам, які залучені в процес прийняття певного рішення, однаково вихідну картину бойових дій;
- підтримувати знання військово-об'єктової обстановки на тактичному, оперативно-тактичному та оперативному рівнях;
- забезпечити оперативне доведення інформації до зацікавлених санкціонованих користувачів.

ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ НЕЧІТКИХ РЕГУЛЯТОРІВ ДЛЯ ОЦІНКИ РІВНЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

Згідно із Законом України “Про вищу освіту” якість вищої освіти – це сукупність якостей особи з вищою освітою, що відображає її професійну компетентність, ціннісну орієнтацію, соціальну спрямованість і обумовлює здатність задовольняти як особисті духовні і матеріальні потреби, так і потреби суспільства.

Проблема визначення якості вищої освіти є актуальною для кожної країни. Міжнародна освітня спільнота сьогодні сходиться на думці, що немає і не може бути абсолютно ефективної інтернаціональної системи забезпечення гарантії якості вищої освіти. Кожна країна вирішує це питання з врахуванням особливостей національної системи вищої освіти.

Аналіз існуючої нормативно-правової бази, а також статей та дисертацій з питання забезпечення якості вищої освіти на рівні не нижче заданого вказав на наявність недоліків у існуючих методах оцінки якості вищої освіти. У більшості випадків вони не можуть бути використані для побудови на їх основі динамічних, адаптивних та неінерційних систем контролю якості вищої освіти.

Для вирішення даної проблеми було вибрано суттєво відмінний від існуючих метод контролю якості освіти – метод нечітких регуляторів.

Нечіткі регулятори мають такі переваги:

- дозволяють створити динамічну систему аналізу рівня якості освіти, в якій наявні зворотні зв'язки, що дають можливість системі адаптуватися до зовнішніх збурень;

- не потребують для своєї роботи великих вибірок еталонних даних з показниками якості освіти, а використовують лише обмежений набір експертних оцінок, значення яких при роботі нечіткого регулятора уточнюються;

- є неінерційним, що є значною перевагою перед, наприклад, штучними нейронними мережами, застосовувати які можна лише після проведення їх навчання;

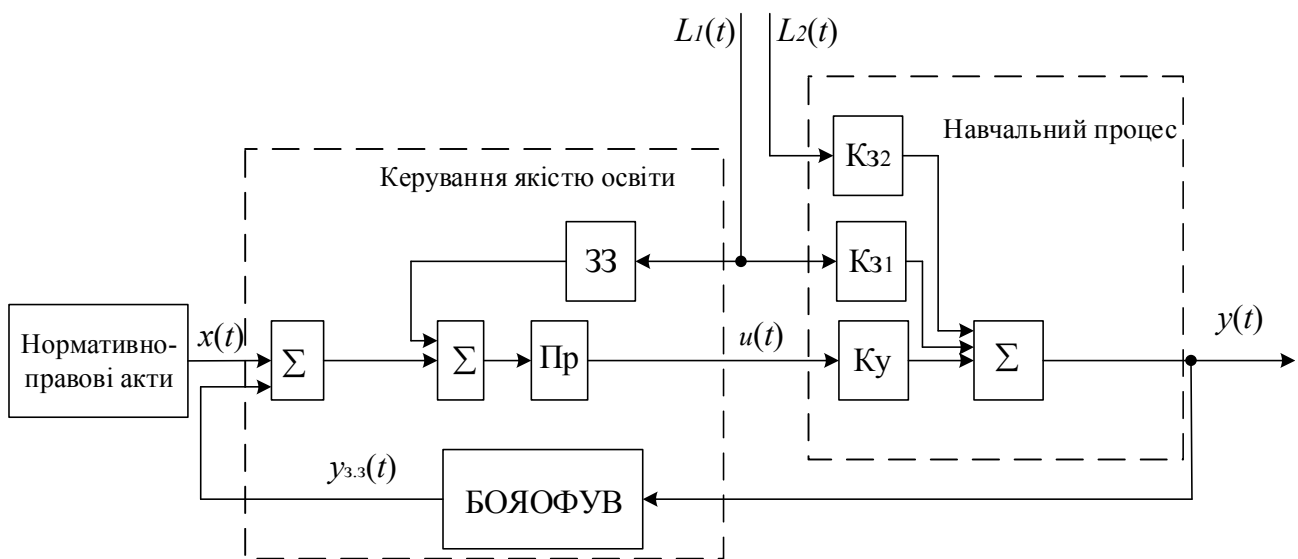
- дозволяють працювати з якісними даними, а саме такими даними оперує теорія якості вищої освіти.

Метод нечітких регуляторів базується на теорії нечітких множин і потребує задання лінгвістичної змінної – “якості освітнього продукту”, а також введення нечітких термів, що відповідають різній якості продукту і визначення функцій приналежності.

СТРУКТУРНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА СХЕМА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РІВНЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ НЕ НИЖЧЕ ЗАДАНОГО ПРИ ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ ТА ТЕХНОЛОГІЙ

Питання якості вищої освіти є надзвичайно актуальним питанням для кожної країни, оскільки необхідно мати механізм, який дозволяє коректно визначити бажаний для замовника рівень якості вищої освіти та сформулювати (за необхідності) управлінські впливи, що дозволяють цей рівень скоректувати для отримання рівня якості освіти не нижче заданого.

Для забезпечення рівня якості вищої освіти не нижче заданого була розроблена структурно-функціональна схема:

Дана схема дозволяє оцінити її керовану величину $y(t)$ – рівень якості освіти, за заданим значенням дії $x(t)$, що є, наприклад, сукупністю оцінок у атестаті абітурієнта, яка визначена відповідними нормативно-правовими актами. БОЯОФУВ – блок оцінювання якості освіти і формування управлінських впливів, який вимірює значення вихідної величини $y(t)$ і передає різницевий сигнал $y_{3.3}(t)$ на вхід за допомогою зворотного зв'язку, що дає можливість коригувати параметри якості освіти.

Розроблена схема дозволяє враховувати передбачувані та непередбачувані збурення (впливи) $L_1(t)$ та $L_2(t)$ та має додатковий зв'язок за передбачуваним збуренням 33. K_{31} , K_{32} , K_y – канали передбачуваного, непередбачуваного збурення, та канал управління відповідно. На нього подаються правлінські впливи $u(t)$, що формуються блоком Пр, який представляє собою деканат, факультет, кафедру, тощо.

Запропонована схема дозволяє створити динамічну та адаптивну систему контролю якості вищої освіти, що може враховувати зовнішні збурення.

ГЕОСТРАТЕГИЧЕСКИЕ ПРИНЦИПЫ ФОРМИРОВАНИЯ СЕТИ ЖЕЛЕЗНЫХ ДОРОГ ЛЬВОВСКОЙ ОБЛАСТИ И ИХ ВЛИЯНИЕ НА РАЗВИТИЕ ГОРОДОВ

В пределах Львовской области железные дороги в основном строились исходя из военно-стратегических соображений высшего руководства Австро-Венгерской империи, обеспокоенного обороной Галиции. Именно поэтому здесь была создана в 60-х – 70-х гг. XIX ст. радиальная сеть железнодорожных путей с центром во Львове (эффект метрополии), дополненная рокадными дорогами вдоль российско-австрийской границы (Рава-Русская–Каменка-Бугская–Львов, Тернополь–Копичинцы–Лужаны) и Карпат (Хыров–Самбор–Стрый–Станислав–Коломыя–Лужаны), а также тремя железнодорожными линиями через Карпаты (Львов–Самбор–Ужгород, Львов–Стрый–Чоп, Львов–Станислав–Рахов).

В конечном счете все эти железные дороги вели к двум столицам Австро-Венгрии – Вене и Будапешту, а также к главным её промышленным центрам в Чехии (Прага и Острава) и на Буковину. Так была достигнута высокая маневренность в перемещении пассажиров и грузов в пределах Галиции и дан толчок к развитию местных городов.

Решающее влияние военно-стратегических соображений на прокладку железных дорог через Карпаты, во времена их вхождения в состав Австро-Венгерской империи, показывает сравнение двух соседних участков бывшей административной границы между Цислейтанией и Транслейтанией (ныне – административная граница между Закарпатской, Ивано-Франковской, Львовской, Черновицкой областями Украины в Украинских Карпатах и польско-словацкой государственной границы в Западных Карпатах).

Обе эти горные системы имеют сходные основные физико-географические характеристики. Через Украинские Карпаты длиной 280 км проходят три железные дороги, а через соседние Западные Карпаты длиной 541 км лишь одна второстепенная железная дорога Пряшов (Словакия) – Новы Сонч (Польша).

ЗАСТОСУВАННЯ ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ГРОШОВІЙ ОЦІНЦІ ЗЕМЕЛЬ ВІЙСЬКОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

На даний момент в Україні рівень застосування ГІС-технологій у сфері оцінки землі досить високий. Це підтверджується великою кількістю комп'ютерних програм різного рівня, які заповнюють вакуум, створений необхідністю в найкоротший термін виконати великий обсяг робіт з грошової оцінки земель. Більша кількість цих систем спрямовано на виконання грошової оцінки земель населених пунктів.

Як і в будь-якій геоінформаційній системі, база даних нормативної грошової оцінки включає картографічну і семантичну інформацію. Одним з найважливіших завдань використання геоінформаційних технологій в оцінці земель є можливість комп'ютеризованого обрахунку грошової оцінки заданої земельної ділянки.

Виходячи з практики грошової оцінки земель військових містечок із застосуванням технології ГІС, можна виділити п'ять основних етапів:

- 1) створення цифрової картографічної основи на територію військового містечка;
- 2) визначення базової вартості;
- 3) економіко-планувальне зонування;
- 4) грошова оцінка земель за категоріями та визначення системи і зон впливу локальних факторів;
- 5) грошова оцінка земельних ділянок.

Результатом використання ГІС грошової оцінки земель військового містечка є:

- одержання інформації про грошову оцінку всієї території населеного пункту;
- визначення грошової оцінки в будь-якій точці (тобто оцінка 1 кв.м.) із переліком локальних факторів, що формують оцінку земельної ділянки;
- визначення грошової оцінки довільного полігону з урахуванням взаємного розташування полігону і локальних факторів;
- визначення грошової оцінки земельних ділянок зі зберіганням інформації в базі даних і можливістю одержання звіту про грошову оцінку.

Аналіз використання ГІС-технологій у грошовій оцінці земель військових містечок дозволяє зробити висновок про значні переваги автоматизації цих робіт та отриманні великого ефекту від їх використання. Ці переваги знайшли своє відображення в скороченні термінів виконання робіт, підвищенні якості проектної документації, можливості практично необмеженого тиражування результатів оцінки, уніфікації проектних матеріалів.

МОЖЛИВОСТІ ТРИВИМІРНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ДЛЯ ТОПОГЕОДЕЗИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІЙСЬК

Топогеодезичне забезпечення бою – один з видів бойового забезпечення військ. Воно представляє собою комплекс заходів по підготовці і доведенню до військ топогеодезичних даних, необхідних для вивчення і оцінки місцевості, орієнтуванні на ній, ефективного використання зброї і бойової техніки та управління військами.

До основних топогеодезичних даних відносяться відомості про характер і властивості місцевості, координати пунктів державних та спеціальних геодезичних мереж. Ці дані доводяться до військ в вигляді топографічних і спеціальних карт, фотодокументів, каталогів координат геодезичних пунктів, а також макетів місцевості.

Такий вид тривимірного моделювання дуже спрощує роботи по топогеодезичному забезпеченню, надає оглядовість, забезпечуючи відповідний вигляд місцевості і бойової обстановки.

Але в теперішній час використання макетів місцевості є неактуальним, адже витрачається багато часу на виготовлення самого макету, він займає відносно велику територію та вимагає великої кількості витратних матеріалів. Тому все частіше використовують 3D-моделювання.

Актуальність використання тривимірного моделювання в області ГІС пояснюється, перш за все, тим, що воно забезпечує більшу наочність даних, надає можливість найбільш повно передавати інформацію про зміну об'єктів і досліджуваного середовища з ходом часу, а також дозволяє реалізувати ряд прикладних задач недопустимих для вирішення з використанням двовимірних даних.

Використання тривимірних моделей дозволяє:

- точно визначати просторові, географічні координати об'єктів;
- отримувати інформацію про висоту побудови;
- комбінувати тематичні шари цифрової карти, а також дані знімків з впровадженими 3D об'єктами;
- здійснювати реалістичне відображення території і віртуальне переміщення по моделі;
- проводити аналіз зон видимості і визначати лінії погляду;
- проводити інтерполяцію за висотними точками.

ДЕМАРКАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ УКРАЇНИ ЯК ОДНЕ З ЗАВДАНЬ ТОПОГРАФІЧНОЇ СЛУЖБИ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

З початку сучасної незалежності України дуже гостро стало питання Державних кордонів України. Поділ меж колишніх республік СРСР відбувся по кордонам адміністративно-територіального поділу станом на січень 1991 року. Пізніше стало питання делімітації (визначення лінії державного кордону документально та на топографічних картах) а потім і демаркації державних кордонів з Молдовою, Білоруссю і Росією.

Кращий стан справ складається на кордонах України, які раніше (до 1991 року) були кордонами СРСР, де демаркація проводилась раз на 7–10 років. Гірше – на кордонах з східними сусідами, де лінія державного кордону місцями навіть не помічена на місцевості.

Сутність демаркації кордону включає в себе декілька окремих видів робіт.

Перший – це визначення координат та висот прикордонних знаків які на місцевості позначають проходження лінії державного кордону з максимальною точністю.

Другий – складання схем-кроків кожного прикордонного знаку, на якому визначаються азимути орієнтирних напрямків на сусідні прикордонні стовпи, стовпи суміжної сторони, а також найбільш видатні орієнтири які є на певній ділянці місцевості.

Третій – складання (оновлення) прикордонних карт ділянки державного кордону масштабу 1 : 25 000, 1 : 50 000, на яких зображені математичні елементи звичайної карти певних масштабів, лінія проходження державного кордону, а також топографічна ситуація на відстані одного кілометра в обидві боки від кордону. Ці карти складаються в альбоми на ділянку відповідальності прикордонного загону та використовуються на кожній прикордонній заставі для організації охорони і оборони державного кордону України.

За часів СРСР даний вид робіт завжди виконувався частинами топографічної служби. На даний час ці роботи також виконуються військовими топографами і геодезистами.

Частини топографічної служби забезпечені всіма необхідними топогеодезичними засобами, в тому числі і сучасними, автомобільною технікою підвищеної прохідності і цілком спроможні виконувати весь комплекс робіт з топогеодезичного забезпечення демаркації державного кордону.

Враховуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що Україні яка прямує до Євросоюзу, вкрай необхідно знайти кошти та зробити державне замовлення на виконання всього комплексу робіт по делімітації, обладнанню, та демаркації державних кордонів України.

МЕТОДИКА ОПЕРАТИВНОГО ВИПРАВЛЕННЯ ТОПОГРАФІЧНИХ КАРТ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ГІС

Топографічна карта є одним з основних засобів оцінки місцевості і управління військами. Зміст топографічної карти відображає фактичний стан місцевості і, в першу чергу, основних її елементів, що мають важливе значення для орієнтування і пересування військ.

З метою швидкого приведення змісту основних елементів топографічних карт у відповідність до місцевості виконується їх оперативне виправлення. Створені карти, як правило, відповідають вимогам до точності нанесення змін, але традиційна методика виконання робіт вимагає значних затрат часу на виготовлення та доведення до підрозділів. Цей недолік можна усунути шляхом впровадження нових методів опрацювання даних з використанням електронних карт.

Методика оперативного виправлення топографічних карт, яка базується на сучасних досягненнях в галузі цифрової обробки знімків та застосуванні геоінформаційних технологій в картографії.

Оперативне виправлення топографічної карти виконується з використанням програмного забезпечення інструментальної ГІС і передбачає внесення найбільш важливих змін, що відбулися на місцевості, в відповідні тематичні шари листів електронної чергової карти.

Джерелами даних про зміни місцевості та об'єктів на місцевості служать: скановані цифрові) аерофото- або космічні знімки; електронні (або паперові) карти, що поступають від відповідних відомств та організацій; матеріали геодезичних робіт (в тому числі від апаратури з фіксацією результатів вимірювань на магнітні носії); дані розвідок, служб, місцевої влади та цивільних організацій.

Нанесення змін проводиться користувачем в інтерактивному середовищі редактора карти інструментальної ГІС і виконується тільки на листах чергової електронної карти, яка знаходиться на забезпеченні військ.

Таким чином, використання функціональних можливостей сучасного програмного забезпечення геоінформаційних систем для реалізації методики автоматизованого виправлення топокарт дозволяє: якісно змінити зміст операцій нанесення змін, надписів та перенесення даних з одного оригіналу карти на інші, та істотно скоротити час на виготовлення оперативно виправленої карти, виключити потребу в тиражних відбитках топокарт для виготовлення одиничних копій або малих тиражів спеціальних карт, підвищити якість робіт та точність нанесення змін місцевості.

МЕНТАЛЬНА КАРТОГРАФІЯ ЯК МЕТОД ГУМАНІТАРНОГО ТА ГЕОГРАФІЧНОГО ДОСЛІДЖЕНЬ

Термін “ментальні мапи” чи “когнітивні мапи” вперше був введений Едвардом Толманом в праці “когнітивні мапи щурів та людей” виданій у 1948 р., після чого почалась розробка даної теми. Цікавими були експерименти Річарда Ітона, видані в 1985 р., які торкались побудови уявлень військовослужбовців США про загрозу із різних кутків світу. В радянській географічній науці ментальні карти ввійшли в обіг як “гуманістичні” чи “метагеографічні” та піддалися критиці за відірваність від матеріалістичної концепції. Сьогодні ж українськими і російськими вченими (Колесник І., Толочко П., Замятін Д.) вчиняються спроби застосування ментальної картографії як потужного наукового інструменту.

В рамках гуманітарних наук дослідження ментальних мап фокусується на тому, яким чином персональні концепти простору формуються під впливом культурного світосприйняття і як колективні репрезентації побаченого чи уявного просторового оточення, чергуючись, впливають на процес формування культурних груп, їх характер. Емпіричні уявлення індивіда чи групи, вельми імовірно є спотвореними, та саме на цьому ґрунті розкривається справжня сутність поглядів. Іншим напрямом, що також потребує розробки, є колективні образи як сфери згоди що можуть виникати в рамках однієї фізичної реальності, схожої культури, однієї психологічної природи.

Через неприйняття західного підходу, ментальні мапи були відкинуті наукою СРСР та тільки реконструюються вітчизняними вченими. Ширше запровадження даного методу могло би, на нашу думку, підштовхнути вітчизняну географічну науку і стало б в принаді військовим психологам.

к.військ.н. Федченко О.П. (НУОУ)

ОСОБЛИВОСТІ ДОСЛІДЖЕННЯ СИСТЕМИ ГЕОІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

Процес геоінформаційного забезпечення Збройних Сил України є складним процесом, який повинен враховувати:

- обсяг заходів забезпечення, який потрібно виконати в інтересах військ;
- обмежені сили і засоби геоінформаційної служби;
- терміни, що відводяться на здійснення заходів забезпечення;
- умови оперативної обстановки, фізико-географічні умови і геоінформаційну забезпеченість смуги бойових дій.

Враховуючи складність процесу геоінформаційного забезпечення, для його дослідження доцільно використовувати теорію системного аналізу, яка встановлює загальні закономірності, властиві процесів і явищ, що мають різноманітну природу.

До характерних особливостей системи геоінформаційного забезпечення можна віднести такі:

- наявність великої кількості взаємопов'язаних и взаємодіючих між собою елементів, до яких відносяться забезпечуючі органи і частини (підрозділи) геоінформаційної служби з особовим складом, спеціальною технікою, транспортом і т. д.;

- наявність помилкової цілеспрямованої функції системи, яка витікає з різноманіття задач (заходів) забезпечення;

- можливість розподілу системи на самостійні підсистеми (топогеодезичну, навігаційну, гідрометеорологічну), завдання яких підпорядковані загальній меті функціонування усієї системи;

- наявність управління з ієрархічною структурою (органи геоінформаційної служби – підлеглі частини і підрозділи);

- дія випадкових чинників обстановки на процес геоінформаційного забезпечення;

- наявність рис самоорганізації, тобто здатність на основі власної оцінки взаємодії із зовнішнім середовищем шляхом послідовної зміни своїх властивостей прийти до деякого стійкого стану.

У зв'язку з викладеним може бути сформульовано і розкрито поняття системи геоінформаційного забезпечення Збройних Сил України.

Система геоінформаційного забезпечення Збройних Сил України є сукупністю органів управління і частин (підрозділів) геоінформаційної служби (сил і засобів), що мають певну структуру, об'єднаних єдиним управлінням і призначених для вирішення завдань геоінформаційного забезпечення дій військ (сил). І хоча система геоінформаційного забезпечення складається з сукупності окремих підсистем, але функціонування їх підпорядковане досягненню єдиної мети для всієї системи в цілому.

Складність системи геоінформаційного забезпечення, як будь-якої системи управління, приводить до необхідності створення нових методів дослідження, з використанням імітаційних експериментів, – відтворення на ПЕОМ моделей функціонування системи.

При вивченні системи геоінформаційного забезпечення доводиться виділяти і аналізувати найбільш важливі для цього конкретного дослідження характеристики системи (структуру, взаємозв'язки між елементами, властивості і т. і.) з безлічі реально існуючих. У цьому випадку можливо для досягнення обмеженої мети дослідження створити модель системи, адекватну їй тільки за досліджуваними характеристиками, наприклад розглянути тільки транспортну задачу або задачу вибору технічних засобів і методів виконання спеціальних робіт з геоінформаційного забезпечення військ, вибору кількісного і якісного складу геоінформаційної служби.

Тому при аналізі системи геоінформаційного забезпечення доцільно виділяти групи однорідних чинників, наприклад:

- група параметрів якості початкових геоінформаційних даних (документів);

– група технологічних режимів, що характеризують процеси в елементах як системи геоінформаційного забезпечення, так і її підсистем;

– група умов (бойової обстановки), в яких діє система по забезпеченню вихідними геоінформаційними даними.

Імітаційні математичні моделі системи геоінформаційного забезпечення Збройних Сил України надають можливість проводити ширші дослідження, ніж натурні експерименти, а обробка результатів моделювання дає можливість будувати прогноз про перспективи розвитку і вдосконалення системи геоінформаційного забезпечення та методів цієї роботи.

к.військ.н., с.н.с. Шевченко О.В. (НУОУ)

ДИСЛОКАЦІЯ ОБ'ЄКТІВ ВІЙСЬКОВОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ОБОРОНИ В УМОВАХ НОВОГО ВІЙСЬКОВО- АДМІНІСТРАТИВНОГО ПОДІЛУ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНИ

В умовах здійснення військової реформи в Україні виникає першочергове завдання по збереженню існуючої військової інфраструктури, а на найближчу перспективу – її розвиток у чіткій відповідності до майбутньої структури і дислокації військ (сил), а також забезпеченням виконання заходів по переходу з мирного стану до дій в особливий період.

Будівництво об'єктів військової інфраструктури не можливо швидко здійснити за вимогою військ (сил), особливо в умовах зміни форм і способів ведення сучасної війни, існуючого географічного положення України. Створення об'єктів військової інфраструктури є складним завданням, яке вимагає величезних фінансових витрат та тривалого проміжку часу.

Важливим є те, що нині розвиток військової інфраструктури України відбувається під впливом нових обставин, а саме розумінням того, що підготовка держави і її збройних сил до оборони здійснюється в умовах невизначеностей відносно агресивних намірів противника.

Пошук шляхів розв'язання проблем у зазначеній сфері є однією із найважливіших проблем сучасної воєнної стратегії і лежить у площині прийняття відповідних управлінських рішень щодо приведення системи підготовки держави та її воєнної організації до оборони у відповідність до вимог сучасності; удосконалення законодавчої та нормативної бази з питань підготовки держави та збройних сил до оборони.

Таким чином зростає значення раціонального розміщення та інтенсивного розвитку регіональної військової інфраструктури в межах всієї держави з урахуванням нового військово-адміністративного поділу. Виходячи з цього, принципово важливим є розвиток методології дослідження територіальної організації військової інфраструктури, зокрема у зонах (регіонах) і районах територіальної оборони, виявлення існуючих у цій сфері проблем, обґрунтування напрямів розвитку і пошук шляхів вирішення нагальних проблем.

У сучасних наукових дослідженнях з означеної проблематики, судячи з їх змісту, процеси формування військової інфраструктури України не є, на жаль, самостійним об'єктом дослідження, а регіональний аспект залишається найменш дослідженим.

Як важливий структурний і функціональний елемент територіальної оборони, регіональна військова інфраструктура є просторово організованою і пропорційно взаємопов'язаною сукупністю об'єктів та окремих споруд, що призначені для забезпечення бойових дій, а також розміщення військ (сил), здійснення ними повсякденної діяльності та обслуговування військового виробництва в умовах мирного часу.

Територіальна організація військової інфраструктури забезпечує органічну єдність усіх її структурних компонентів, а відтак – і системну цілісність цього територіального утворення. Це дає підставу для висновку про те, що в основі регулювання її пропорцій знаходиться певний механізм, що формує взаємозумовлене розташування окремих структурно-функціональних компонентів на певній території і впорядкованість їх взаємодій між собою та із зовнішнім середовищем.

Територіальну організацію військової інфраструктури доцільно розглядати як систему поєднання окремих структурних елементів різного ієрархічного рівня – від регіонального до локального. За таким методологічним підходом, з урахуванням регіонального підходу до визначення зон територіальної оборони, в ієрархічній будові територіальної структури військової інфраструктури держави структурними елементами першого порядку виступає військова інфраструктура рівня зони (регіону) територіальної оборони; ланку другого порядку становить військова інфраструктура району територіальної оборони (адміністративної області); третього – локальна військова інфраструктура адміністративного району.

Своєрідним каркасом територіальної організації військової інфраструктури держави є її компонентна структура, що висвітлює внутрішню будову, динамічне співвідношення окремих територіальних підрозділів.

Таким чином механізм територіальної організації військової інфраструктури можливо розглядати як внутрішньо несуперечливу систему методів та засобів, цілеспрямована взаємодія яких між собою забезпечує успішне функціонування військових структур в регіональній адміністративно-територіальній одиниці з урахуванням як специфіки об'єктів цієї галузі, так і специфіки військово-економічного середовища їх функціонування.

Отже, територіальна організація військової інфраструктури – це цілісна система забезпечення військово-адміністративних та організаційно-управлінських взаємозв'язків, спрямованих на досягнення оптимальної просторової структури цієї складової військової сфери, раціональне використання залучених ресурсів, якомога повне задоволення потреб збройних сил та інших військових формувань під час виконання ними бойових завдань, підтримання ними постійної бойової готовності та повсякденної діяльності.

АВТОМАТИЗОВАНА ГЕНЕРАЛІЗАЦІЯ ЛІНІЙНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ГІДРОГРАФІЇ

Невирішена проблема формалізації операцій картографічної генералізації стає особливо актуальною в зв'язку з необхідністю переходу від крупномасштабних цифрових карт світу до дрібномасштабних. Для вирішення даної проблеми було запропоновано таку схему автоматизованої генералізації, при якій картографу надається можливість в діалоговому режимі вибирати алгоритми узагальнення для кожного об'єкта. При розробці автоматизованої системи генералізації необхідно звести до мінімуму зусилля оператора. Цього можна досягнути, якщо програма сама за заданими критеріями пропонує декілька варіантів рішення проблеми і надає картографу можливість вибору одного з них. В зв'язку з цим стає важливою роль засобів штучного інтелекту.

Об'єкти гідрографії мають на карті велике значення як природні і штучні рубежі, транспортні шляхи, джерела водопостачання та орієнтири. Гідрографічну сітку відображають на оригіналі карти в першу чергу. Крім цього, лінійні елементи гідрографії служать основою для більшості тематичних карт. Перед генералізацією зображення об'єкта його класифікують і розбивають на сегменти. При первинній класифікації за семантичними характеристиками об'єкта визначається його приналежність до того чи іншого класу. Пропонується виконати сегментацію і класифікацію лінійних елементів за такими геометричними показниками, як кривизна, звивистість, фрактальна розмірність. Досліди показали, що найкраще підходять звивистість.

Для правильної генералізації необхідно класифікувати звивини і визначити для кожного їх класу принципи узагальнення. В якості параметрів класифікації рекомендується брати геометричні характеристики звивин, представлені Ф. Хоффманом:

W – довжина елементарного відрізка, що з'єднує кінцеві точки звивини;

S – довжина дуги між кінцевими точками;

T – амплітуда звивини (медіана);

H – висота звивини;

A – коефіцієнт асиметрії ($A=H/T$);

E – коефіцієнт розвитку звивини ($E=H/W$);

I – коефіцієнт звивистості ($I=S/W$);

U – коефіцієнт форми ($U=S/T$).

Після підрахунку коефіцієнтів пропонується визначити приналежність звивини до певного класу. Для визначення поняття структурної складності всі звивини на основі приведеної класифікації підрозділяються на прості (випрямлені, трикутні, напівкруглі звивини і вигини) та складні (всі інші). Тоді структурна складність лінії оцінюється як відношення кількості складних звивин на лінійному елементі до загального числа звивин. Даний показник відображає переважання звивин того або іншого роду і його значення при генералізації дозволяє передати природу об'єкта.

ІМЕННИЙ ПОКАЖЧИК

Netreba A.	330
Автушенко І.Б.	118
Автушенко О.О.	85
Автушенко О.С.	118
Андрієнко О.О.	204
Аронов А.О.	86
Атрохов А.В.	252
Атрохов Є.А.	252
Бабич А.М.	205
Бабій О.С.	18
Бажан А.А.	19
Балдецький А.А.	168
Банзак Г.В.	20
Банзак О.В.	20, 57
Барабаш О.В.	21
Баранов А.М.	47
Безбах В.Г.	119, 139
Безносьок О.О.	120, 121
Бейкун А.Л.	282
Беркман Л.Н.	22, 75
Білан М.Б.	86, 122
Білецький С.С.	143
Білокур М.О.	23
Бірюков П.В.	24
Близнюк В.В.	331
Блозва Л.М.	124
Богатова В.О.	125
Бойко А.О.	126
Бойчук В.О.	25
Бондаренко Л.М.	87
Бондаренко Н.А.	127
Бондарук О.С.	206
Борзак О.М.	21, 26, 45, 56, 62, 64, 65
Боровик Л.В.	27
Боровик О.В.	27, 28, 29
Бугера І.О.	128
Буркало Н.І.	201
В'юннік О.В.	22
В'юннік О.О.	75
Вальчук О.А.	28
Варламов І.Д.	66
Васильєв О.М.	129
Ващенко І.В.	161
Вишнівський В.В.	30
Власов І.М.	283

Возняковський А.О.	31
Волков А.Г.	285
Волошенко А.В.	207
Воронцов О.С.	130
Гончар О.А.	209
Гайша О.О.	32
Гальчус А.О.	88
Гамалій Н.В.	71
Гап'юк В.М.	310
Гаценко С.С.	66
Гашук І.В.	29
Глова Л.А.	131
Глухов С.І.	33, 132
Глушкевич О.Л.	268
Глюдз Р.І.	208
Гнилошкурів Д.О.	133
Гончарук О.О.	210
Григолінська Н.М.	89
Григор'єв В.І.	286
Гришин С.П.	68
Гунбін К.Ю.	34
Гурняк О.Г.	287
Гуртовий Д.Є.	35
Гутченко К.С.	134
Гущин О.О.	288
Данилов В.Ю.	290
Дейнега Н.В.	209
Дем'янчук Ю.А.	48
Деменєв О.М.	211
Демент'єв С.Ю.	204
Джулій А.В.	36
Джулій В.М.	37, 38
Дзядзя А.М.	91
Димарецький І.В.	291
Ділай А.Ю.	256
Добровольський Е.В.	39
Добровольський А.Б.	40
Добровольський В.Б.	189
Домбровська І.В.	260
Домбровський О.В.	193
Дорофєєв М.В.	41, 70, 80
Дорохов М.С.	135
Дробик О.В.	42
Ельке О.С.	137
Єрьоменко А.В.	272, 280
Жарков Я.М.	253
Жердєв М.К.	138

Жеребчук С.В.	92
Жигун В.М.	139
Жиров Б.Г.	138
Жиров Г.Б.	43, 332
Забарський В.В.	292
Зайцев М.М.	293
Зарицька А.І.	93
Звір В.Б.	44, 254
Зельницький А.М.	140
Златніков В.Г.	94, 141
Зубченко О.В.	142
Казанцев О.Ю.	143
Каленський А.А.	144
Каніболоцька Л.В.	145
Капітанов В.М.	146
Капосльоз Г.В.	254
Каптюрова В.В.	95
Карапіщенко О.І.	295
Карпенко О.В.	62
Кацалап В.О.	255
Кириленко І.В.	206, 221
Кіндратенко О.О.	264
Кіреєнко В.В.	21, 45
Клименко В.С.	147
Клубань О.М.	256
Коваленко А.Б.	142
Ковальчук Ю.П.	42
Кожедуб О.В.	149, 296
Колісник О.Л.	151
Коліщенко Р.О.	212
Колотова Н.Д.	96
Кольцов Р.Ю.	46, 333
Комарова Л.О.	22, 75
Копасенко І.В.	213
Копійка О.В.	42
Корехов А.О.	152
Коржов М.О.	334
Коробко О.Ю.	257
Коропатнік І.М.	297
Корчак О.В.	153
Корячко Є.І.	335
Космацька Ю.С.	97
Котляренко О.П.	298
Кравченко О.І.	132, 154
Красильников С.Р.	37
Кривич М.Л.	98
Кривцун В.І.	47

Кубіцький С.О.	124, 137, 145, 183, 198
Кубіцький Ю.С.	214
Кузавков В.В.	30
Кузьменко А.М.	258
Кузьменко І.В.	296
Кузьменко М.Д.	155
Кузьмич І.І.	300
Кузьмич О.І.	215, 233
Куліда І.М.	156
Купрієнко Д.А.	48
Куранов О.П.	336
Кухта М.І.	215
Кушнір М.І.	49
Лагодинський О.С.	99
Лалетін С.П.	62, 143, 151
Ларіонова О.Л.	216
Левченко М.А.	56, 64, 65, 69
Леоненко В.В.	81
Лещенко О.И.	71
Лещенко О.І.	20
Лещенко Ю.П.	50
Ленков Є.С.	46
Ленков С.В.	157
Лисак Я.А.	300
Лисий М.І.	51, 52, 302
Литвиненко О.І.	53
Литвиненко Ю.О.	53
Лісовський В.І.	241
Лісовський В.М.	100
Ліщинський І.В.	218
Лоза В.М.	46
Любченко В.В.	54
Ляшенко А.В.	101
Ляшенко Н.В.	102
Маврін С.І.	341
Малюванчук О.С.	168
Малюга А.В.	189
Малюга В.М.	157
Манько О.В.	259
Марценківський В.Т.	319
Марченкова С.В.	55
Маслов О.В.	57
Мась К.В.	303
Мась Н.М.	159, 160
Матвєєва Ю.М.	218
Мацюк В.С.	161
Медведев Ю.Б.	220

Медвідь Л.П.	304
Мельник А.В.	337
Мельник Я.І.	163
Мельниченко В.С.	56, 64, 65
Мельниченко О.С.	260
Месь А.В.	162
Мехед П.М.	261, 262, 263
Микитюк М.А.	306
Миколута Є.Ю.	221
Миргородський О.П.	307
Михайленко В.П.	310
Мінаєв А.В.	257, 264, 265
Місяць О.О.	222
Міхно О.Г.	338
Моїсєєнко О.М.	223
Мокрицький В.А.	57
Молдавчук В.С.	163
Момот О.В.	104
Мороз М.В.	225
Мосієнко О.В.	163
Муляр І.В.	36, 58
Наливайко А.Д.	226, 227, 255
Настрадін В.П.	235
Невойт Н.М.	165
Невольніченко А.І.	105
Нешута Т.В.	228
Нікіфорова О.М.	106
Овчаров Ю.В.	59
Огнєвий О.В.	60
Олійник Л.В.	166
Ольховая Ю.І.	339
Омельченко О.А.	266
Онищук М.І.	267, 278, 279
Опанасенко О.О.	309
Осмоловський О.І.	61
Остапенко В.С.	167
Остапенко О.П.	205, 228, 229
Охрамович Л.В.	107
Охрамович М.М.	62
Пампуха І.В.	157, 168, 310, 345
Панін В.Г.	21, 62
Пасіка С.П.	311
Паталаха В.Г.	56, 64, 65
Пацкан О.В.	169
Пашинський В.Й.	312
Пашкова О.О.	140
Пащетник О.Д.	341

Пеньковський В.І.....	268, 317
Первак І.О.	170
Пермяков О.Ю.....	66
Петрачков О.В.	171
Петров А.О.....	66
Писаренко Р.В.....	342
Поздишев С.О.....	172
Полежаєв Ю.С.	108
Поліщук Л.І.....	341
Полов'якін І.М.....	68
Поляєв А.І.	226, 227
Порфірева О.Ю.....	262
Приліпко О.Ф.....	173, 174, 175, 189
Присяжнюк Д.М.	269
Присяжнюк М.М.	270
Приходько К.Ю.....	271, 313
Приходько Ю.І.....	276
Прокоф'єва К.О.	272
Проноза В.О.....	109
Ракушев М.Ю.	343
Редзюк Є.В.	30
Резнік Д.В.....	69
Рихтюк В.Л.	231
Рогов П.Д.....	51, 52
Роговенко Д.А.....	314
Родіков В.Г.....	26
Роменський С.О.....	316
Росомака А.М.	244
Рудик А.О.....	176
Русевич А.О.	41, 70, 80
Ряба Л.О.....	168
Савков П.А.....	344, 345
Савкова В.П.	345, 346
Савран В.О.	143, 151
Савчук І.Г.	347
Садковская І.Ю.....	71
Сальнікова О.Ф.....	71
Самчук В.Ф.....	111
Сахарук Б.С.....	232
Свириденко О.В.....	177
Сегеда С.П.....	178
Сеїдов М.С.	348
Сенченко М.І.....	273
Сенюк О.В.....	317
Сидоренко Б.Б.....	233
Сизов А.І.	234
Сівков С.В.....	349

Сірий А.В.	180
Сірий С.В.	179
Скворок І.М.	274
Скляр Н.М.	235
Слободян Н.В.	181
Слободяник С.П.	236
Смаляний Д.О.	157
Сміловський О.М.	350
Смоляна Н.В.	182
Соболюк К.В.	183
Собченко В.А.	73
Солодєєва Л.В.	157
Сташинський О.П.	74
Степанюк О.В.	263
Сторожук Н.А.	159, 184
Сторожук О.І.	265
Супрунов Ю.М.	276
Таравська Я.В.	185
Телелим В.М.	276
Терлецька Л.Г.	177
Тимошенко А.А.	138
Тірошко В.В.	351
Ткач І.М.	237
Толубко В.Б.	75
Торчевський Р.В.	186
Тракалюк О.Л.	188
Трохименко К.С.	238
Турейчук А.М.	189
Турченко Ю.В.	190
Турчин О.С.	352
Тюріна Ю.В.	191
Уліч В.Л.	192, 193
Ульянов К.Є.	239
Ульянова Д.К.	240
Устименко А.О.	313
Устименко О.В.	268, 317
Федорців І.Я.	194
Федченко О.П.	352
Хаєйн Т.М.	76
Хлонь С.Е.	268
Хмельницький Ю.В.	77
Храбан І.А.	278, 279
Храбан Т.Є.	112
Хрульова П.О.	33
Цікра І.О.	195
Цюрупа М.В.	319
Чеберяко О.В.	241

Черненко О.Є.....	280
Черних О.Б.....	320, 321
Черних Ю.О.....	196, 321
Чешун В.М.....	38, 78
Чешун Т.І.....	78
Чистик О.М.....	244
Чімишенко С.М.....	242
Чорна Т.В.....	197
Чорненький В.І.....	58
Чорненький Ю.В.....	79
Чубар І.Ю.....	322
Чута М.В.....	39
Шабалтун М.О.....	198
Шамрай Б.М.....	323
Шаповал А.С.....	245
Шаповал П.І.....	41, 70, 80
Шарий В.І.....	113, 138
Шевченко В.В.....	81
Шевченко О.В.....	354
Шевчук А.А.....	246
Шевчук В.Ю.....	310
Шелест Н.А.....	247
Шелуха О.О.....	82
Шемчук В.А.....	199
Шемчук О.М.....	200
Шепель А.Ю.....	83
Шмаль С.Г.....	356
Шмідт Т.М.....	114
Шмідт Ю.О.....	115
Шпильовий С.Є.....	248
Шрамко О.В.....	249
Шулдик С.С.....	250
Шульгін В.В.....	325
Щукін О.М.....	327
Юндіна О.В.....	116
Янішевський О.О.....	201
Ясинська В.С.....	202

ЗАКЛАДИ, ПРЕДСТАВНИКИ ЯКИХ БЕРУТЬ УЧАСТЬ У КОНФЕРЕНЦІЇ

1. Агенція культурного розвитку ГІС Асоціації України
2. Академія праці, соціальних відносин і туризму
3. Академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного
4. Військова частина А 0178
5. Військова частина А 0515
6. Військова частина А 2308
7. Військова частина А 3796
8. Військовий інститут телекомунікацій та інформатизації Державного університету телекомунікацій
9. Воєнно-дипломатична академія МОУ
10. Головне управління Внутрішніх військ МВС України
11. Горлівський педагогічний інститут іноземних мов
12. Департамент військової освіти та науки Міністерства Збройних Сил України
13. Державна наукова установа “Книжкова палата України імені Івана Федорова”
14. Державний науково-дослідний інститут хімічних продуктів, м. Шостка
15. Державний університет телекомунікацій
16. Житомирський військовий інститут імені С.П. Корольова Державного університету телекомунікацій
17. Запорізький інститут економіки і інформаційних технологій
18. Інститут геофізики ім. С.І. Субботіна НАН України
19. Інститут професійно-технічної освіти НАПН України
20. Кам’янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
21. Київське вище професійне училище водного транспорту
22. Київський національний торговельно-економічний університет
23. Київський університет права НАН України
24. Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького
25. Міжнародний науково-навчальний центр інформаційних технологій та систем НАН України та МОН України
26. Міжнародний університет бізнесу і права, м. Херсон
27. Науково-методичний центр кадрової політики МОУ
28. Національна академія внутрішніх справ
29. Національна академія державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького
30. Національна академія Служби безпеки України
31. Національний авіаційний університет
32. Національний інститут стратегічних досліджень
33. Національний технічний університет України “Київський політехнічний інститут”

34. Національний транспортний університет
35. Національний університет біоресурсів і природокористування України
36. Національний університет кораблебудування
37. Національний університет оборони України імені Івана Черняховського
38. Національний університет фізичного виховання і спорту України
39. Одеська державна академія технічного регулювання та якості
40. Одеська національна академія зв'язку імені О.С. Попова
41. Одеський національний політехнічний університет
42. Одеський припортовий завод
43. Посольство Республіки Польщі в Україні
44. Посольство Французької Республіки в Україні
45. Служба зовнішньої розвідки України
46. Ужгородський національний університет
47. Українська військово-медичної академія
48. Хмельницький національний університет
49. Центральне управління військових сполучень Збройних Сил України
50. Центральний науково-дослідний інститут озброєння та військової техніки Збройних Сил України

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

ІХ Міжнародної науково-практичної конференції

“Військова освіта і наука: сьогодення та майбутнє”

За загальною редакцією к.філол.н., професора
генерал-майора В.В. Балабіна

Тексти тез подані в оригінальному авторському варіанті.

Технічний редактор – Сидоров Ю.Т.

Комп’ютерна верстка, оригінал-макет та обкладинка – Залеський Є.М.

Підписано до друку 15.11.13. Формат 60x84/¹⁶.
Гарнітура Times. Папір офсетний. Друк ризограф. Тираж 30.
Умов. друк. аркушів 23,75. Заказ № 53-13.

Надруковано в навчальному картографічному комплексі ВІКНУ
03680, Київ, вул. Ломоносова, 81
т. 521-32-89

